

Arjana (*Kasaj*) Llano

TRASPARENCA DHE ANTIKORRUPSIONI

DR Arjana (KASAJ*) Llano

TRASPARENCA DHE ANTI-KORRUPSIONI

UDC 343.35

DOI 10.29013/TDA.KeriJ.LinditaVrushil.342.2023

ISBN 978-1-77192-655-3

Recensues:

Prof. As Mateo Spaho

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Ndalohet çdo riprodhim i plotë apo i pjesshëm pa lejen e autores.

Arjana (KASAJ*) Llano

TRASPARENCA DHE ANTIKORRUPSIONI – Hamilton :
Accent Graphics Publishing and Communication. 2023. – 2023. –
342 p.

Transparenca dhe integriteti janë elemente integrale të çdo shteti të së drejtës. Për funksionimin e duhur të administratës publike, të gjitha autoritetet publike duhet të jenë transparente dhe të ndërgjegjshme. Qëllimi i kësaj monografie është të pasqyrojë kuadrin rregullator kombëtar dhe ndërkombëtar të transparencës, për të nxjerrë në pah problemet ekzistuese të transparencës në institucionet shqiptare. Analizoni transparencën dhe korrupsionin. Korrupsioni është një nga problemet kryesore të shoqërisë në të cilën jetojmë. Korrupsioni minon shtetin e së drejtës dhe institucionet demokratike. Kjo pengon zhvillimin ekonomik duke shtrembëruar tregjet dhe duke minuar integritetin e sektorit publik. Kjo mund të minojë besimin e njerëzve në administratën publike të vendit dhe parimet themelore të qeverisjes demokratike. Pavarësisht ekzistencës së shumë rregulloreve kombëtare dhe ndërkombëtare, korrupsioni mbetet një problem që duhet të parandalohet sa më shpejt që të jetë e mundur. Shpresoj që kjo monografi t'i shërbejë shoqërisë shqiptare në të cilën jetojmë.

Subscribe to print 03/10/2023. Format 60×84/16.

Offset Paper. Garinitura Arno Pro. Conv. Pec. liter. 12. Edition of 500 copies.

Typeset in Accent Graphics Publishing and Communication, Hamilton, Canada

Printed by Allegra Complex,

1290 Venables St #7, Vancouver, BC V6A 4B4, Canada

ISBN 978-1-77192-655-3

© Arjana (KASAJ*) Llano

© Accent Graphics Publishing and Communication 2023.

Tabela e përmbajtjes

Parathënie	12
Seksioni I TRASPARENCA	15
Kreu I TRASPARENCA VLERË NË SHOQËRINË	
DEMOKRATIKE	15
1.1 Kuptimi i transparencës	15
1.2 Transparenca sipas ligjit për të drejtën e informimit	19
1.2.1 Transparenca e veprimtarisë së njësive të vetëqeverisjes vendore	23
1.3 Aktet kombëtare që parashikojnë informimin	25
1.4 Krahاسimi i ligjit për të drejtën e informimit në Shqipëri me vendet e tjera	47
1.5 Kufizimet e të drejtës për informim	49
1.6 Kuadri institucional dhe përgjegjësitë e institucioneve për Edukimin Ligjor të Publikut	59
1.7 Mekanizmat institucional për mbrojtjen e të drejtës së informimit	62
1.7.1 Komisioneri për të Drejtën e informimit dhe Mbrojtjen e të dhënave personale	62
1.8 Vlerësimi i punës së Komisionerit për të Drejtën e informimit dhe mbrojtjes së të dhënave personale nga qendra Res Publica	64
1.9 Gjendja aktuale në veprimtarinë shtetërore për aksesin e qytetarëve në informacion	67
1.10 Avokati i Popullit	68
Kreu II INSTUTUCIONE TË TJERA TË LIDHURA	
ME TË DREJTËN E INFORMIMIT	70
2.1 Agjensia Për Medjan dhe Informimin	70

2.2	Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit	71
2.3	Parimet të drejtës për informim	73
2.4	Funksionet e të drejtës për informim	79
2.5	Aktet ndërkombëtare për mbojtjen e të drejtës së informimit	81
2.6	Marrëveshjet dhe regjimet ndërkombëtare më të rëndësishme për transparencën janë	83
2.7	Raste nga praktika për shkeljen e të drejtës së informimit Vendim I Gjykatës Evropiane Për të Drejtat e Njeriut	84
Seksioni II KORRUPSIONI		86
Kreu III KORRUPSIONI		86
3.1	Historiku i lindjes së korrupsionit	86
3.2	Kuptimi i integritetit	89
3.3	Çfarë kuptojmë me korrupsion	91
3.4	Lojet e korrupsionit	94
3.5	Korrupsioni në sektorin publik	98
3.6	Identifikimi i hapësirave për korrupsion në legjislacion	100
3.7	Dhjetë parimet e vlerësimit të hapësirave për korrupsion	104
3.8	Përhapja e korrupsionit në të gjitha vendet e botës	107
3.9	Lidhja midis mungesës së trasparencës dhe korrupsionit	110
3.10	Korrupsioni dhe demokracia	113
Kreu IV KUADRI NORMATIV KOMBËTAR DHE NDËRKOMBËTAR KUNDER KORRUPSIONIT		116
4.1	Aktet ndërkombëtare kundër korrupsionit	116
4.2	Kuadri normative kombëtar kundër korrupsionit	121
4.3	Konflikti i Interesit në SHBA	168

4.4 Zyra e Etikës Qeveritare e Shteteve të Bashkuara të Amerikës	171
Kreu V PASTRIMI I PARAVE	173
5.1 Pastrimi I parave në Shqipëri	173
5.2 Aktet ndërkombëtare kundër Pastrimit të Parave dhe financimit të terrorizmit	182
5.3 Drejtoria e Përgjithshme e Parandalimit të Pastrimit të Parave	183
5.4 Metoda e vërtetimit të tërthortë të të ardhurave të kundërligjshme	187
5.5 Organi ndërqeveritar për parandalimin e pastrimit të parave	188
5.6 Bashkimi Evropian në luftën kundër pastrimit të parave	190
Kreu VI NDËSHKIMI I KORRUPSIONIT NGA KODI PENAL NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË	193
6.1 Mënyrat e ndëshkimit nga Kodi Penal	193
Kreu VII INSTUTUCIONET BAZË PËR LUFTËN KUNDËR KORRUPSIONIT	202
7.1 Cilat janë institucionet për luftën kundër korrupsionit?	202
7.1.1 Spak-u Prokuroria e Posaçme	202
7.2 Gjykata e posaçme	205
7.3 Task forca ndërinstitucionale antikorruption dhe rrjeti i kordinatorëve	210
7.4 Organizimi dhe funksionimi i rrjetit të kordinatorëve	215
7.5 Përgjegjësitë funksionale të rrjetit të kordinatorëve	219
7.6 Organizimi dhe funksioni i strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë	220
7.7 Procedura e verifikimit, administrimi dhe dokumentimi	222

7.8	Komisioni i pavarur i kualifikimit	227
7.9	“ILDKPKI” Inspektorati i lartë i deklarimit dhe kontrollit të pasurive dhe konfliktit të interesave	228
7.10	Kontrolli i lartë i shtetit një organ tjetër në luftën kundër korrupsionit është kontrolli i lartë i shtetit, ai është institucioni më i lartë i kontrollit ekonomik e financiar	232
7.11	Avokati i popullit	234
7.12	Agjencia e prokurimit publik	234
7.13	Kuvendi.....	235
7.14	Drejtoria e përgjithshme e parandalimit të pastrimit parave.....	238
7.14.1	Urdhrat e bllokimit të përkohshëm.....	240
7.14.2	Investime të larta në pasuri të paluajtshme me burim të panjohur fondesh	241
7.14.3	Investime të larta në pasuri të paluajtshme me burim të panjohur fondesh”.....	242
7.15	Grupi i posaçëm i veprimit financiar.....	244
7.16	Komiteti moneyval i ke.....	245
7.17	Task forca e veprimit financiar (FATF-GAFI)	246
7.18	Drejtoria e inspektimit financiar publik.....	247
7.19	INTOSAI – Organizata ndërkombëtare e institucioneve supreme të auditimit	247
7.20	Media.....	247
7.21.	Auditi i brendshëm.....	248

Kreu VIII PASOJAT EKONOMIKO SOCIALE

POLITIKE QË SJELL KORRUPSIONI.....251

8.1	Fushat e korrupsionit.....	251
8.2	Cilat janë disa nga pasojat negative të korrupsionit në shoqëri?.....	252
8.2.1	Pasojat në fushën ekonomike	252

8.2.2	Pasojat në cilësinë e qeverisjes së shtetit	253
8.2.3	Pasojat socio-politike.	253
8.3	Pasojat sociale që sjell korrupsioni.	254
8.3.1	Korrupsioni krijon mosbesim.	254
8.3.2	Pasojat e korrupsionit në sektorin publik.	255
8.3.3	Korrupsioni sjell rrezikshmëri të lartë	256
8.4	Pasojat në nivel global	257
8.5	A mund të parandalohet korrupsioni?	258
8.6	Numri i hetimeve të korrupsionit të ardhura nga denoncimet e qytetarëve.	260
Kreu IX	MASAT E MARRA DHE MASAT QË DUHET TË MERREN KUNDËR KORRUPSIONIT	262
9.1	Masat që duhet të merren nga institucionet për korrupsionin	262
9.2	Edukimi antikorrupsion në universitete dhe shkollat e mesme.	263
9.3	Vështrim krahasues për zbatimin e ligjit nr. 60/2016. dhe adresimin e korrupsionit nga institucionet qendrore dhe vendore	264
9.4	Raporti i be për vitin 2022 për korrupsionin	267
9.5	Projektet e shoqërisë civile për antikorrupsionin	268
9.6	Masat e marra në Estoni dhe Slloveni kundër korrupsionit	270
9.7	Bashkëpunimi ndërkombëtar për korrupsionin.	272
9.8	Masat e marra nga Bashkimi Evropian për korrupsionin	275
9.9	Mekanizmat e monitorimit	284
9.10	GREGO intuitacioni ndërkombëtar anti korrupsion ..	287
Kreu X	INSTRUMENTET NORMATIV TË MIRATUARA NGA KËSHILLI I EVROPËS DHE PARIMET KUNDËR KORRUPSIONIT	290

10.1	Aktet të miratuara nga Këshilli i Evropës	290
10.2	Njëzet parimet udhëzuese kundër korrupsionit nga Këshilli i Evropës	290
10.3	Faktorët që mund të ulin korrupsionin.	293
Kreu XI	KONKLuzionet Rekomandimet	
	BIBLIOGRAFIA	296
11.1	Konkluzionet.....	296
11.2	Rekomandime.....	307
Bibliografi.....		310
	Kushtetuta, Kode, Konventa, Rezolota, Rekomandime dhe akte nënligjore	321
	Adresa Interneti	335

Tabela e Shkurtimeve

1. FMN – Fondit Monetar Ndërkombëtar
2. ATI – Institucionet e Aksesit në Informacion
3. KQZ – së, Komisioni Qëndrore Zgjedhore
4. RENJK – Regjistri Elektronik për Njoftimin dhe Konsultimin Publik
5. NJQV – Njësi e Qeverisjes Vendore
6. AKEP – Autoriteti i Komunikimeve Elektronike dhe Postare
7. KDIMDHP – Komisioneri Për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale
8. NHS – Shërbimi Shëndetësor në Angli
9. DSIK – Drejtoria e Sigurimit të Informacionit të Klasifikuar
10. KLGJ – Këshilli i Lartë Gjyqësor
11. MIA – Agjencisë për Media dhe Informim
12. AKSHI – Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit
13. SHI – Shoqëri e Informacionit
14. TIK – Teknologji e Informacionit dhe e Komunikimit
15. OKB – Organizata e Kombeve të Bashkuara
16. BE – Bashkimi Evropian
17. OJF – Organizata Jofitimprurëse
18. MB – Mbretëri e Bashkuar
19. SHBA – Shtetet e Bashkuara të Amerikës
20. GDP – Produkti i Brendshëm Bruto
21. BIRN – Albinia është një organizatë mediatike joqeveritare
22. OSCE – Organizata Për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
23. PACA – Projekti Kundër Korrupsionit në Shqipëri
24. ILDKPKI – Inspektoratin e Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pa-surive dhe Konfliktit të Interesave
25. QKR – Qendra Kombëtare e Regjistrimit
26. OEQ – Autoriteti I Programeve të Etikës në SHBA
27. UNODC – Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin
28. LPP – Legjislacioni për Pastrimin e Parave

29. FATE, – Veprimi Financiar Ndërqeveritar Task Forca
30. STT – Agjensi e Shërbimit Hetimor në Lituanë
31. KLGJ – Këshillit të Lartë Gjyqësor
32. INTOSAI – Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit
33. NJIF – Njësi e Inteligjencës Financiare të Shqipërisë.
34. APP – Agjencia e Prokurimit Publik
35. KLSH – Kontrolli i Lartë i Shtetit
36. DPPPP – Drejtoria e Përgjithshme e Parandalimit të Pastrimit të Parave
37. DEF – Shoqëri e Huaj
38. PP/FT – Pastrimi i Parave Financimi i Terrorizmit
39. KSHH – Kōmiteti Shqiptar i Helsinkit
40. OECD – Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik
41. BIRN – Balkan Investigative Reporting Network
42. ACAC – Koalicioni Shqiptar për Antikorrupsionin
43. GRECO – Grupit të Shteteve të Këshillit të Evropës kundër Korrupsionit
44. GCB – Transparency International Barometri Global i Korrupsionit
45. IDRA – Instituti për Zhvillimin e Kërkimeve dhe Alternativave
46. RAI – SEE – Qendrës Burimore të Iniciativës Rajonale AntiKorrupsion për Evropën Juglindore
47. SPAK – Struktura e Specializuar kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar e përbërë nga Prokuroria e Posaçme PP dhe Byroja Kombëtare e Hetimit BKH
48. FATF – GAFI – Task Forca e Veprimeve Financiar
49. NjP – Njësitë Përgjegjëse
50. OSCE – Organizata për Sigurinë dhe Bashkëpunimin në Evropë
51. IDRA – Instituti për Zhvillimin e Kërkimeve dhe Alternativave
52. EPRS – European Parliamentary Research Service
53. GCB – Transparency International Barometri Global i Korrupsionit
54. USAID – Agjencia e Shteteve Të Bashkuara të Amerikës për Bashkëpunim Ndërkombëtar
55. CVM – Mekanizmin e Bashkëpunimit dhe Verifikimit
56. EPRS – Shërbimi i Kërkimeve Parlamentare Evropiane

-
- 57. TFBE – Traktati Për Funksionimin e Bashkimit Evropian
 - 58. NJIF – Njësia e Inteligjencës Financiare
 - 59. DPPSH – Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit
 - 60. KQZ – Komisioni Qëndror Zgjedhor
 - 61. LPP – Ligji për Partitë Politike
 - 62. AMLA – Autoritetit Evropian Kundër Pastrimit të Parave

Parathënie

Ju drejtohem lexuesve të kësaj Monografie

Trasparenca dhe Integriteti janë elementë të domosdoshëm në çdo shtet të së drejtës. Për mirëfunksionimin e administratës publike të gjitha organet publike duhet të jenë transparente dhe të paisur me integritet. Qëllimi I këtij punimi shkencor është të pasqyroj kuadrin normative kombëtar dhe ndërkombëtar për transparencën, të nxjerr në pah problematikat që egzistojnë për transparencën në institucionet shqiptare. Të pasqyroj aktet normative kundër korrupsionit dhe pastrimit të parave, organet që e luftojnë korrupsionin, pasojat që sjell korrupsioni dhe masat parandaluse për korrupsionin në shoqëri. Të bëj analizën juridike të transparencës dhe korrupsionit. Korrupsioni është një nga problematikat kryesore të shoqërisë në të cilën jetojmë. Arsyeja kryesor që më ka nxitur të shkruaj këtë monografi është “korrupsioni” I përhapur gjerësisht që është bërë si metastazat e kancerit për shoqërinë njerëzore. Korrupsion është I përhapur jo vetëm në Shqipëri por në mbarë botën, dhe lufta kundër korrupsionit duhet të jetë një prioritet për shtetin dhe për mbarë shoqërinë. Transparenca simbolizon një mekanizëm të promovimit të qeverisjes së mirë dhe të hapur në mënyrë që rritet dhe besimi i publikut në një administratë publike demokratike dhe moderne. Në vendet demokratike dhe modern, parimi i transparencës është një element kontrollues kundër keqadministrimit dhe korrupsionit dhe promotori i qeverisjes së mirë dhe llogaridhënies ndaj mbrojtjes së interesit publik dhe të drejtave të qytetarëve. Transparenca është një kërkesë themelore për besueshmërinë dhe integritetin e institucioneve publike me qëllim promovimin e besimit publik dhe mbështetjen e publikut. Mungesa e transparencës në procesin e vendimmarrjes ka një ndikim të drejtpërdrejtë për të zbehur besimin në administratën publike dhe pjesëmarrjen e qytetarëve. Mungesë e transparencës dhe llogaridhënies në administratën publike ndër të tjera zvogëlon vlerat e demokracisë dhe shtetit të së drejtës. Një standard i transparencës dhe llogaridhënies përmirëson performancën e administratës publike. Fuqizimi i qytetarëve bëhet kur qeveritë vendore janë transparente, niveli i besimit rritet.

Korrupsioni është po aq i vjetër sa njerëzimi, me raste të dokumentuara qysh në dinastitë egjiptiane. Me kalimin e kohës format e korrupsionit janë bërë më të sofistikuara. Për sa i përket integritetit, shkallët e larta të korrupsionit janë simptoma të pamjaftueshmerise në elementët esenciale të shtetit të së drejtës. Këto mangësi përbëjnë pjesën më të madhe të fenomenit të korrupsionit. Ato përfshijnë pavarësi llogaridhënie dhe disiplinë e brendëshme të pamjaftueshme. Korrupsioni gërryen shtetin e së drejtës dhe institucionet demokratike. Ai pengon zhvillimin ekonomik duke deformuar tregjet dhe dëmtuar integritetin e sektorit publik. Ai mund të shkatërrojë besimin e njerëzve në administratën publike të vendit dhe parimet themelore të qeverisjes demokratike. Megjithëse egzistojnë shumë akte normative kombëtare dhe ndërkombëtare korrupsioni mbetet një problem i cili duhet të parandalohet sa më parë. Libri është i ndarë në njëmbëdhjet krerë. Në kreun e parë kam trajtuar trasparencën, aktet kombëtare që parashikojnë trasparencën, kam krahasuar të drejtën e informimit në Shqipëri me vendet e tjera të botës. Kufizimet e të drejtës së informimit në Shqipëri dhe mekanizmat mbrojtës për këtë të drejtë. Në kreun e dytë kam trajtuar institucionet e lidhura me të drejtën e informimit, kam trajtuar aktet ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtës për informim dhe si rregullohet e drejta e informimit në BE. Në kreun e tretë kam trajtuar korrupsionin, historikun e lindjes së tij, kuptimin e integritetit, llojet e korrupsionit, identifikimin e hapësirave për korrupsion në legjislacion. Parimet e vlerësimit të hapësirave për korrupsion. Përhapjen që ka gjetur në të gjithë botën dhe lidhjen e trasparencës me korrupsionin. Në kreun e katër kam trajtuar aktet ndërkombëtare kundër korrupsionit, aktet kombëtare kundër tij. Konfliktin e interesave dhe zyrën e etikës në SHBA. Në kreun e pestë kam trajtuar pastrimin e parave në Shqipëri, Drejtorinë e Parandalimit të Pastrimit të Parave si vërtetohen të ardhurat e kundraligjeshme. Organin ndërkombëtar për parandalimin e pastrimit të parave dhe rolin e BE kundër pastrimit të Parave dhe gjithashtu kam analizuar. Në kreun e gjashtë kam trajtuar ndëshkimin e korrupsionit nga Kodi Penal. Në kreun e shtatë kam trajtuar institucionet bazë në luftën kundër korrupsionit. Në kreun e tetë kam trajtuar pasojat ekonomike sociale politike që sjell korrupsioni fushat e korrupsionit, si mund të parandalohet korrupsioni. Pasojat që sjell korrupsioni në nivel global. Në kreun e nëntë

kam trajtuar masat e marra dhe ato që duhet të merren kundër korrupsioni dhe edukimin antikorrupsion në universitete dhe shkollat e mesme. Projektet e shoqërisë civile për antikorrupsionin, masat e marra në disa vende kundër korrupsionit, bashkëpunimin ndërkombëtar, rolin e GREGO kundër korrupsionit. Në kreun e dhjetë kam trajtuar institucionet ndërkombëtare të K. E dhe parimet antikorrupsion, korrupsionin në sektorin publik dhe faktorët që ulin korrupsionin. Në kreun e njëmbëdhjetë kam përfshirë konkluzionet rekomandimet dhe bibliografin. Besoj se kjo monografi do ti shërbej shoqërisë për tu njohur me transparencën dhe antikorrupsionin. Korrupsioni është keqpërdorimi i pushtetit për përfitime private, është i dëmshëm për zhvillimin ekonomik, social dhe zhvillim politik. Ai cenon parimet themelore të demokracisë, si barazia, drejtësia dhe llogaridhënien, dhe më tej kërcënon stabilitetin e sistemeve politike. Kjo mund të çojë në manipulim sistematik dhe prishjen e institucioneve politike dhe moszbatimin e ligjit, rregullave e procedurave dhe çon në keqshpërndarjen e burimeve. Duke devijuar burimet e pakta nga njerëzit e pafavorizuar, ajo dëmton sundimin e ligjit dhe drejtësinë sociale. Për realizuar këtë monografi më është dashur të hulumtoj në literaturën kombëtare dhe atë ndërkombëtare dhe në shumë Artikuj shkencor, Raporte, Manuale, Udhëzues, Guida, \Strategji Antikorrupsion, Plane veprimi antikorrupsion, Rregullore antikorrupsion, Direktiva, Module antikorrupsion, Kode të Sjelljes, Kode të Etikës. Rekomandime. Rezoluta. Projekte, Konventa, Kode, Kushtetuta, ligje, dhe akte nënligjore. Shpresoj që kjo monografi ti shërbej shoqërisë shqipëtare në të cilën jetojmë.

Lexim të këndshëm lexuesve!

Mirnjohëse "Zotit" bashkëudhëtarit tim dhe familjes sime që me kanë mbështetur në hulumtimet e mija.

*Autore Dr. Arjana (*Kasaj*) Llano*

Seksioni I TRASPARENCA

Kreu I TRASPARENCA VLERË NË SHOQËRINË DEMOKRATIKE

1.1 Kuptimi i trasparencës

Çfarë është transparenca?

Transparenca është cilësia për t'u parë lehtësisht, ndërsa transparenca në një kontekst biznesi ose qeverisjeje i referohet të qenit i hapur dhe i ndershëm. Si pjesë e praktikave më të mira të qeverisjes së korporatës, kjo kërkon zbulimin e të gjithë informacionit përkatës në mënyrë që të tjerët të mund të marrin vendime të informuara. Traspareca nënkupton që të gjitha institucionet qendrore vendore publike duhet të jenë të hapura për publikun¹. Transparenca është një nga elementët thelbësorë të shtetit të së drejtës, dhe si e tillë ajo duhet të zbatohet nga shteti dhe institucionet e tij. Kudo dhe në të gjitha kohrat në historinë botërore, qeveritë kanë shfaqur prirjen për të qeverisur në fshehtësi. Ky është instikti i qeverisë. Një shoqëri e vërtetë dhe demokratike, duhet ta trajtoj trasparencën si vlerë. Kjo në funksion të zbatimit të ligjeve të nxjerra nga ana e vetë shtetit. Në momentin që shteti nxjerr ligje egziston detyrimi jo vetëm për shtetasit që ti zbatojnë ato, por dhe i vetë qeverisë, nëse shteti dhe qeveria i zbatojnë rregullat do ti zbatojnë dhe shtetasit e tij. Aksesit në informacion cilësohet ndryshe si oksigjeni i demokracisë dhe si i tillë, institucionet publike duhet ta ofrojnë atë në kohë dhe në mënyrë të plotë për qytetarët, me qëllim që të garantojnë një përdorim sa më efektiv të tij.² Fjalori i Administratës Publike të OKB-së përkufizon 'Transparencën' si më poshtë: Transparenca i referohet aksesit të papenguar të publikut në kohë dhe informacion të

¹ URL: <https://www.techtarget.com/whatis/definition/transparency/> aksesuar me 13.5.2023

² Arjana Kasaj Llano Shteti I së Drejtës në Shqipëri Accent Graphics Publishing and Communication, Hamilton, Canada ISBN 978-1-77192-650-8 viti 2023 fq. 60

besueshëm për vendimet dhe performancën në sektorin publik, gjithashtu si për aktivitetet, procedurat dhe vendimet politike dhe ekonomike qeveritare¹. Programe transparence” është tërësia e informacionit dhe mënyrat e bërjes publike të tij nga autoriteti publik, sipas përcaktimeve të ligjit”². Çdo person gëzon të drejtën e njohjes me informacionin publik, pa u detyruar të shpjegojë motivet”. Në përgatitjen e projektprogramit të transparencës, autoriteti publik mban parasysh interesin më të mirë të publikut dhe sidomos: a) garantimin e njohjes maksimale me informacionin publik; b) vënien në dispozicion pa kërkesë të sa më shumë informacioneve, në mënyrë që të pakësohet nevoja për kërkesa individuale për informacion. Trasparenca në administratën publike ka një ndikim të madh në procesin e publikut reformën e administratës dhe promovon nivelin e efikasitetit, efektivitetit dhe përgjegjshmërisë, si komponentët kryesorë të konceptit të “administrimit të mirë”. Në këtë kontekst duke pasur parasysh se transparencja në administratën publike mbështetet nga përdorimi i teknologjive të reja moderne të Informacionit dhe Komunikimit. Prandaj, modernizimi dhe kompjuterizimi i administratës publike konsiderohen si faktorët kryesorë të transformimit të qeverisë drejt një niveli më të lartë transparence dhe aksesueshmërinë në informacionin e hapur³. Transparenca simbolizon një mekanizëm të promovimit të qeverisjes së mirë dhe kështu publikut i rritet besimi në një administratë publike demokratike dhe moderne. Në vendet demokratike dhe moderne, parimi i transparencës në administratën publike është një element kontrollues kundër keqadministrimit dhe promotori i qeverisjes së mirë dhe llogaridhënies ndaj mbrojtjes së interesit publik dhe të drejtave të qytetarëve. Në këtë drejtim, parimi i transparencës mund të konsiderohet si mbrojtës i legjitimitetit dhe llogaridhënies në administratë, vendos

¹ Dr. Marri Channa Reddy Human Resource Development Right to Information. THE RIGHT TO INFORMATION. ACT 2005 A HAND BOOK FOR PUBLIC AUTHORITIES Institute of Telangana. URL: <https://www.mcrrdi.gov.in/download/publications/RTI%20NEW%20BOOKS/> 2. The%20Right%20to%20information%20Act-A%20Handbook%20for%20Public%20Authorities-2021%20Ed. pdf

² LIGJ, Nr. 119/2014. PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT.

³ Arjana Kasaj Llano Shteti I së Drejtës në Shqipëri Accent Graphics Publishing and Communication, Hamilton, Canada. ISBN 978-1-77192-650-8 viti. 2023. – fq. 65.

një besim reciprokë mes qeverisë dhe qytetarëve dhe garanton lehtësinë e fitimit në informacion. Transparenca është një kërkesë themelore për besueshmërinë dhe integritetin e institucioneve publike me qëllim promovimin e besimit publik dhe mbështetjen e publikut. Mungesa e transparencës në procesin e vendimmarrjes ka një ndikim të drejtpërdrejtë për të zbehur besimin në administratën publike dhe pjesëmarrjen e qytetarëve. Mungesa e transparencës dhe llogaridhënia në administratën publike ndër të tjera zvogëlon vlera e demokracisë dhe shtetit të së drejtës. Një standard i transparencës dhe llogaridhënies përmirëson performancën e administratës publike.¹ Vishwanath dhe Kaufmann (1999) e përkufizojnë transparencën si “rritje e rritjes së informacion të besueshëm në kohë në aspektin ekonomik, social dhe politik, i cili është i aksesueshëm për të gjithë palët e interesuara përkatëse”. Një theks i ngjashëm në të drejtën e publikut për të ditur vendoset nga Udhëzimet e Transparencës Fiskale të Fondit Monetar Ndërkombëtar (FMN), ku politika transparente është ajo “në të cilën objektivat e politikës, të saj ligjore, institucionale dhe kuadri ekonomik, vendimet e politikave dhe arsyetimi i tyre, të dhënat dhe informacionet lidhur me politikatat monetare dhe financiare dhe llogaridhënia e organit politikëbërës janë pro- dhënë publikut në një bazë të kuptueshme, të arritshme dhe në kohë”. Stasavage (2003) shkon më tej dhe e përkufizon transparencën si njoftim nga qeveria jo vetëm të politikës-vendimit, por edhe të informacionit të përdorur për të marrë vendimin². Transparenca është një mjet i veçantë për të rritur mënyrat dhe mundësitë për palët e interesuara³ Fuqizimi i qytetarëve bëhet kur qeveritë vendore janë transparente, niveli i besimit rritet. Kur niveli i besimit është i lartë, qytetarët fillojnë të ndihen të fuqizuar për të marrë përgjegjësi.

¹ Arjana *Kasaj* Llano. Shteti I së Drejtës në Shqipëri, Hamilton: Accent Graphics Publishing and Communication. 2023. – Kanada, – fq. 65.

² James R. Hollyer New York University +B. Peter Rosendorff New York University +James Raymond Vreeland Georgetown University Democracy and Transparency Article · July 2007. This Version: January, 27, 2011.

³ Fatma Ayanoglu Sisman, Ugur Yozgat, Erkan Abunaz Tamer Ozarslan. IMPORTANCE OF TRANSPARENCY ON SUSTAINABLE SUCCESS ORIENTATION. Article Research Journal of Business and Management – (RJBM). ISSN: 2148–6689. – Vol. 2. – Nr. 3. 2015. – pg. 375.

Në dy dekadat e fundit, qeveritë në mbarë botën kanë miratuar ligje për aksesin në informacion me një ritëm ndryshe nga çdo kohë tjetër në histori¹. Qeveritë në dy vendet më të populluara të botës – Kina dhe India – kanë miratuar rregullore dhe legjislacion, përkatësisht, për të demonstruar transparencën (Banisar, 2006, Halstuk, 2008 Horsely, 2007, Mendel, 2003, Roberts, 2006, Singh, dhe më shumë se katër duzina vende kanë miratuar ligje që tradicionalisht kanë përfaqësuar përpjekje për të avancuar në hapjen e qeverisë (Banisar, 2006). Globalizimi ka luajtur një rol kyç në lëvizjen ndërkombëtare për të promovuar legjislacionin dhe institucionet e aksesit në informacion (ATI), të cilat, teorikisht, janë krijuar për të avancuar rrjedhën e informacionit të qeverisë dhe përgjegjshmërinë qeveritare (Armstrong, 2005).

Rritja e fokusit ndërkombëtar në transparencën qeveritare është lidhur (pjesërisht) me rritjen globale të medias, bumin e teknologjisë, çështjet e sigurisë kombëtare dhe lëvizjen e valës së tretë të demokratizimit në fund të Luftës së Ftohtë, të cilat të gjitha kanë lejuar që publiku të mësojë rreth aktiviteteve të qeverive të tyre si asnjë herë tjetër në të kaluarën. (Finel dhe Lord, 2000, Lord, 2006). Hapja e qeverisë në lidhje me politikën dhe rregulloret është bërë një parakusht për investime në mjedisin aktual tregtar neo-liberal². Transparenca shpesh shihet si thelbësore për llogaridhënien e qeverisë, por matja e saj mbetet e pakapshme. Transparenca, siç përcaktohet gjerësisht, lidhet me rrjedhën e plotë të informacionit brenda një shteti. Një literaturë e gjatë thekson rëndësinë e ofrimit të informacionit për popullatën për të siguruar llogaridhënien e qeverisë, dhe në këtë mënyrë thekson rolin e transparencës si një përcaktues i performancës së qeverisë³. Mungesë e transparencës dhe llogaridhënies

¹ James R. Hollyer B. Peter Rosendorff, James Rajmond Vreeland Measuring transparency Article: URL: <https://experts.umn.edu/en/publications/measuring-transparency> aksesuar me 31. 7. 2023

² Jeannine E. Relly Meghana Sabhainol Perceptions of transparency of government policymaking: A cross-national study – Volum 26. – Januar, 2009. Article.

³ James R. Hollyer, Department of Political Science, University of Minnesota, B. Peter Rosendorff, Wilf Family Department of Politics, New York University and James Raymond Vreeland, Mortara Center for International Studies, Georgetown University, Measuring Transparency. December, 2013. Article: URL: <https://hrvtransparency.org/JRHPersonal/>

në administratën publike ndër të tjera zvogëlon vlerat e demokracisë dhe shtetit të së drejtës. Një standard i transparencës dhe llogaridhënies përmirëson performancën e administratës publike. Kjo ndodh kur administrata publike publikon rregullisht dhe raporton për vendimet e dhëna dhe u përgjigjet kërkesave të qytetarëve kundrejt procesit të vendimmarrjes administrative¹.

1.2 Trasparenca sipas ligjit për të drejtën e informimit

Të gjitha institucionet duhet të zbatojnë programet e transparencës detyrim i cili lind në bazë të ligjit për të drejtën e informimit. Institucionet janë të detyruara të bejnë publike informacionet që ligji i parashikon si të detyrueshme për tu bërë publike pa kërkesë të individëve. Autoriteti publik, jo më vonë se 6 muaj nga hyrja në fuqi e këtij ligji ose nga krijimi i tij, vënë zbatim një program institucional të transparencës, ku përcaktohen kategoritë e informacionit që bëhet publik pa kërkesë dhe mënyra e bërjes publike të këtij informacioni².

2. Në përgatitjen e projektprogramit të transparencës, autoriteti publik mban parasysh interesin më të mirë të publikut dhe sidomos:

- a) *garantimin e njohjes maksimale me informacionin publik;*
- b) *vënien në dispozicion pa kërkesë të sa më shumë informacioneve, në mënyrë që të pakësohet nevoja për kërkesa individuale për informacion;*
- c) *modelet e miratuara për kategorinë e autoritetit publik nga Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, sipas nenit 6 të këtij ligji*³. Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale miraton dhe shpërndan modele të programeve të transparencës për kategori të ndryshme të autoriteteve publike, në përputhje me legjislacionin në fuqi për

PARRevisions Transparency Draft 3. pdf aksesuar me 31. 7. 2023.

¹ Murat Jashari, Islam Pepaj. The Role of the Principle of Transparency and Accountability in Public Administration – Vol. 10. – No. 1. 2018. Article – pg. 61.

² LIGJ. Nr. 119/2014 PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2018/08/Ligj_119_2014_18.09.2014.pdf

³ Po aty.

mbrojtjen e të dhënave personale, brenda 3muajve nga hyrja në fuqi e këtij ligji¹.

Më poshtë do të renditen kategoritë e informacioneve që do të bëhen publike nga institucionet pa kërkesën e personave të interesuar.

Kategoritë e informacionit që bëhet publik pa kërkesë

1. Në përputhje me programin e transparençës së miratuar për çdo autoritet publik, këto të fundit përgatitin paraprakisht, në formate lehtësisht të kuptueshme dhe të aksesueshme, si dhe vënë në dispozicion të publikut në faqen e tyre në internet kategoritë e mëposhtme të informacionit:

- a) një përshkrim të strukturës organizative, funksioneve dhe detyrave të autoritetit publik;
- b) tekstet e plota:
 - i) të konventave që janë ratifikuar nga Republika e Shqipërisë;
 - ii) të ligjeve;
 - iii) të akteve nënligjore²;
 - iv) të kodeve të sjelljes;
 - v) të çdo dokumenti politikash;
 - vi) të manualit ose ndonjë dokument tjetër që ka lidhje me ushtrimin e funksioneve të autoritetit publik dhe që prek publikun e gjerë;
- c) informacion për procedurat që duhen ndjekur për të bërë një kërkesë për informim; adresën postare dhe elektronike për depozitimin e kërkesave për informim, si dhe procedurat e ankimit të vendimit përkatës;
- ç) të dhëna për vendndodhjen e zyrave të autoritetit publik, orarin e punës, emrin dhe kontaktet e koordinatorit për të drejtën e informimit;
- d) të dhëna për arsimin, kualifikimet dhe pagat e funksionarëve, të cilët kanë detyrimin për deklarimin e pasurisë, sipas ligjit, strukturat e pagave për nëpunësit e tjerë, si dhe një përshkrim të procedurave të zgjedhjes, kompetencave dhe detyrave të funksionarëve të lartë të autoritetit publik dhe procedurën që ata ndjekin për të marrë vendime;

¹ LIGJ. Nr. 119/2014 PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2018/08/Ligj_119_2014_18.09.2014.pdf neni 6.

² Po aty.

- dh) mekanizmat monitorues dhe të kontrollit që veprojnë mbi autoritetin publik, përfshirë planet strategjike të punës, raportet e auditimit nga Kontrolli i Lartë i Shtetit ose subjekte të tjera, si dhe dokumentet që përmbajnë tregues të performancës së autoritetit;
- e) të dhëna për buxhetin dhe planin e shpenzimeve për vitin financiar në vijim dhe vitet e kaluara, si dhe çdo raport vjetor për zbatimin e buxhetit. Në ato raste kur autoriteti publik vetëfinancohet nga tarifat e licencave ose çdo formë tjetër e financimit të drejtpërdrejtë nga subjektet e rregulluara prej tij, bëhen publike edhe dokumentet që tregojnë gjendjen e shlyerjes së detyrimeve nga subjektet e licencuara;
- ë) informacion për procedurat e prokurimit apo procedurat konkurruese të koncesionit partneritetit publik privat, përkatësisht, sipas parashikimeve të ligjit nr. 9643, datë 20. 12. 2006, "Për prokurimin publik", dhe të ligjit nr. 125/2013, "Për koncesionet dhe partneritetin publik-privat", që kryhen për llogari të autoritetit publik, duke përfshirë¹:
- i) listën e kontratave të lidhura;
 - ii) shumën e kontraktuar;
 - iii) palët kontraktuese dhe përshkrimin e shërbimeve apo mallrave të kontraktuara;
 - iv) informacionin për zbatimin dhe monitorimin e kontratave, si dhe udhëzues e politika të ndryshme;
- f) informacion për shërbimet që autoriteti publik i jep publikut, përfshirë standardet për cilësinë e shërbimit²;
- g) çdo mekanizëm dhe procedurë për bërjen e kërkesave dhe ankesave, në lidhje me veprimet ose mosveprimet e autoritetit publik;
- gj) çdo mekanizëm apo procedurë, përmes së cilës personat e interesuar mund të paraqesin mendimet e tyre apo të ndikojnë në çfarëdo mënyre tjetër në hartimin e ligjeve, të politikave publike apo ushtrimin e funksioneve të autoritetit publik;

¹ LIGJNr. 119/2014 PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT ⁷ https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2018/08/Ligj_119_2014_18.09.2014.pdf

² Po aty.

- h) një përshkrim të thjeshtë të sistemit që përdor autoriteti publik për mbajtjen e dokumentacionit, të llojeve, formave të dokumenteve, si dhe të kategorive të informacionit që bëhet publik pa kërkesë;
- i) regjistri i kërkesave dhe përgjigjeve, sipas nenit 8 të këtij ligji;
- j) një përshkrim të kategorive dhe formave të ndihmës shoqërore, subvencioneve të dhëna nga autoriteti publik dhe të procedurave për t'i përfutur ato;
- k) informacione dhe dokumente që kërkohen shpesh;
- l) çdo informacion tjetër që gjykohet i dobishëm nga autoriteti publik.

2. Autoriteti publik, gjithashtu, krijon dhe arkivon një kopje digjitale të faqes zyrtare të tij në internet, të plotësuar me informacionin që kërkohet në programin e miratuar të transparencës, si dhe për metodat, mekanizmat dhe periodicitetin e publikimit të informacioneve publike, të cilat vihen në dispozicion të publikut pa kërkesë.

3. Aktet që përmbajnë rregulla, norma apo kufizime të të drejtave dhe lirive themelore të individit, si dhe me efekt të drejtpërdrejtë për ta bëhen publike me anë të afishimit apo postimit në faqen zyrtare të internetit, brenda 48 orëve prej miratimit të aktit nga autoritetet publike¹ Parimi transparencës prezumon, që qytetarët të kenë mundësi të njihen edhe me të dhënat që kanë të bëjnë ata vetë ose me interesat e tyre. Megjithatë parimi i transparencës është mendur të jetë, para së gjithash, një armë në duart e personit privat edhe administrata përfiton avantazhe prej saj. Kështu transparenca në veprimtaritë administrative rrit besimin e qytetarëve në administratën e tyre, gjë që është një element esencial për suksesin e politikave administrative². Transparenca nënkupton të dhëna relevante, të aksesueshme, në kohë dhe të sakta që autoritetet i vënë në dispozicion të publikut për të vlerësuar veprimin e qeverisë (përgjegjshmërinë), për të ushtruar një zë në vendimmarrje (shqyrtim) dhe për të zhbllokuar vlera sociale dhe ekonomike për (ripërdorim publik).

Informacioni duhet të jetë:

- Relevant, kuptimi i përshtatur për nevojat specifike të audiencave të ndryshme;

¹ LIGJ. Nr. 119/2014 PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT. neni 7. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2018/08/Ligj_119_2014_18.09.2014.pdf

² Ermir Dobjani E. Drejta Administrative Tiranë, 2007. Ribotim – fq. 87.

- E aksesueshme, domethënë e kuptueshme dhe në një format të përshtatshëm për ripërdorim;
- Në kohë, që do të thotë i përditësuar, i saktë dhe i plotë¹

Një komb i Amerikës së Veriut është ndër 10 vendet më transparente në botë në sytë e shumë njerëzve, ndërsa vendet evropiane mbajnë nëntë vendet e tjera.² Trasparenca është gjithashtu një element kyç i praktikave etike të biznesit. Bizneset që janë transparente në marrëdhëniet e tyre kanë më shumë gjasa të fitojnë besimin e punonjësve të tyre, klientëve dhe palëve të tjera të interesuara³. Nga këndvështrimi i veprimeve dhe përvojave të administratorëve publik, mund të thuhet se është pikërisht të qenët i hapur ndaj publikut, që e dallon punën e tyre nga jo e sektorit privat⁴. Transparenca është në të vërtetë thelbësore për marrëdhënie të shëndetshme⁵.

1.2.1 Transparenca e veprimtarisë së njësive të vetëqeverisjes vendore

Njësitë e vetëqeverisjes svendore garantojnë për publikun transparencën e veprimtarisë së tyre. Çdo akt i organeve të vetëqeverisjes vendore publikohet në faqen zyrtare të internetit të njësisë vendore dhe afishohet në vende të caktuara nga njësia për njoftimet publike. Çdo njësi e vetëqeverisjes vendore është e detyruar të caktojë koordinatoren e transparencës dhe të miratojë programin e transparencës, duke siguruar akses nga të gjithë, veçanërisht nga shtresat më të varfra të komunitetit, në përputhje me dispozitat e ligjit në fuqi për të drejtën e informimit⁶.

¹ Oksana Huss Mike Beke Jan Wynarski Brigitte Slot Handbook of good practices in the fight against corruption 15, February, 2023. Europea Commission – pg. 25.

² URL: <https://www.usnews.com/news/best-countries/most-transparent-countries> aksesuar me 11. 7. 2023; Top 10 Benefits of Transparency. URL: <https://icma.org/articles/article/top-10-benefits-transparency> aksesuar me 13. 6. 2023

³ URL: <https://www.techtarget.com/whatis/definition/transparency> aksesuar me 13.6.2023.

⁴ Robert B., Denhardt Joseph W. Grubbs Administrimi public UFO Press shtator, 2007. – fq. 8.

⁵ Paul Pagnato Transparency – An Essential Core Value for any Company. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/transparency-essential-core-value-any-company-paul-pagnato> aksesuar më 10. 8. 2023.

⁶ LIGJ. Nr. 139/2015 PËR VETËQEVERISJEN VENDORE. (Ndryshuar me ligjin nr. 38/2019, datë 20. 6. 2019). I përditësuar ndryshimet e këtij ligji janë bërë në përputhje me ligjin për njoftimin dhe konsultimin publik: URL: <http://qbz.gov.al/eli/ligj/2015/12/17/139>

Konsultimi publik në njësitë e vetëqeverisjes vendore.

Organet e vetëqeverisjes vendore janë të detyruara të garantojnë pjesëmarrjen publike në procesin e vendimmarrjes. Çdo njësi e vetëqeverisjes vendore është e detyruar të caktojë koordinatorin për njoftimin dhe konsultimin publik, në përputhje me dispozitat e ligjit në fuqi për njoftimin dhe konsultimin publik.

Mbledhjet e këshillit të bashkisë. Mbledhjet e këshillit të bashkisë janë të hapura për publikun. Çdo shtetas lejohet të ndjekë mbledhjet e këshillit, sipas mënyrës së përcaktuar në rregulloren e këshillit. Njoftimi për mbledhjen e këshillit bëhet publik në vende të caktuara për këtë qëllim brenda territorit të njësisë vendore dhe në media të aksesueshme në njësinë vendore dhe përmban datën, vendin, orën dhe rendin e ditës së mbledhjes.

Me kërkesën e kryetarit të bashkisë ose të një të pestës së anëtarëve të këshillit bashkiak, mbledhjet e këshillit bashkiak mund të bëhen të mbyllura, kur për këtë kanë votuar jo më pak se tre të pestat e gjithë anëtarëve të tij.¹ Seancat e këshillimeve me bashkësinë. Këshilli bashkiak ose këshilli i qarkut, përpara shqyrtimit dhe miratimit të akteve, zhvillon seanca këshillimi me bashkësinë, të cilat janë të detyrueshme për rastet e parashikuara në nenet 5 shkronjat “a”, “dh”, “e”, “f” dhe “k”, dhe 77, shkronjat “a”, “dh”, “e”, “f” dhe “k”, të këtij ligji. Këshillimi me publikun, në çdo rast, bëhet sipas mënyrës së përcaktuar në rregulloren e këshillit, duke përdorur një nga format e nevojshme, si takimet e hapura me banorët e grupet e interesit, takime me specialistë, me institucione të interesuara dhe organizata jofitimprurëse ose nëpërmjet marrjes së nismës për organizimin e referendumeve vendore.

Aktet e këshillit publikohen në faqen zyrtare të internetit dhe afishohen në vende publike, të caktuara nga këshilli me akses të lirë publik, brenda territorit të njësisë vendore dhe, sipas mundësive, këshilli cakton edhe forma të tjera të publikimit të tyre. Informimi i publikut në çdo

¹ LIGJ. Nr. 139/2015 PËR VETËQEVERISJEN VENDORE. (Ndryshuar me ligjin nr. 38/2019, datë 20. 6. 2019). I ndryshimet e këtij ligji janë bërë në përputhje me ligjin për njoftimin dhe konsultimin publik: URL: <http://qbz.gov.al/eli/ligi/2015/12/17/139/përditësuar>

bashki bëhet në përputhje me ligjin për të drejtën e informimit dhe rregullat e përcaktuara nga vetë këshilli përkatës për këtë qëllim¹.

1.3 Aktet kombëtare që parashikojnë informimin

Aktet që parashikojnë informimin duke filluar nga Kushtetuta, ligje e akte nënligjore po i rendis më poshtë.

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë ka parashikuar te drejtën e informimit në nenin 23 të saj, kjo e drejtë sanksionohet shprehimisht, duke përfaqësuar një nga të drejtat më të rëndësishme për mbarëvajtjen e demokracisë në vend. Në radhë të parë ajo sanksionohet me qëllim që të mbrohet interesi i përgjithshëm për informimin e publikut dhe presupozon se në një regjim demokratik, duhet të bëhen publike operacionet e kryera nga qeverisësit. Qeveritarët dhe organizatat shoqërore thirren për të marrë pjesë në organizimin politik, ekonomik e social të vendit. Por vetëm nëpërmjet të drejtës për informim ato njihen me procedurat e ndryshme për gjetjen e zgjidhjeve të drejta. Respektimi i të drejtës për informim në të gjitha aspektet që paraqitet, jep rezultate të sigurta për mirëqeverisjen, për një shoqëri më të shëndetëshme e me pak të korruptuar². Në nenin 23 të saj, Kushtetuta parashikon të drejtën për informim, si një e drejtë themelore, e cila konsiston në detyrimin për transparencë të organeve të administratës publike dhe personave që ushtrojnë funksione shtetërore.

Aksesi në informacion është njohur gjithnjë si një parakusht për transparencë dhe llogaridhënie të qeverive përpara votuesit dhe taksapaguesit, si aftësi e konsumatorëve për të bërë zgjedhje të informuara, si dhe për t'iu mundësuar qytetarëve të kundërshtojnë keqmenaxhimin dhe korrupsionin. Kjo ka bërë që një numër në rritje të vendeve që miratojnë ligje për të drejtën e informimit në dy dekadat e fundit³. Liria e informimit shfaqet në

¹ LIGJ. Nr. 139/2015. PËR VETËQEVERISJEN VENDORE. (Ndryshuar me ligjin nr. 38/2019, datë 20. 6. 2019). I përditësuar ndryshimet e këtij ligji janë bërë në përputhje me ligjin për njoftimin dhe konsultimin publik: URL: <http://qbz.gov.al/eli/ligj/2015/12/17/139>

² Aurela Anastasi, Luan Omari E. Drejta Kushtetuese, Shtepia botuese Dajti Tiranë. 2017. – fq. 119, 120.

³ Autor: Dorian Matija Ky publikim është përgatitur nga qendra “Res Publica” me mbështetjen e National Endowment for Democracy. REPUBLICA komentari Ligji 119\2014 për të drejtën

dy aspekte: në lirinë për tu informuar, dhe të drejtën për të kërkuar informacion¹. Liria për të komunikuar është e legjitimuar në mënyrë që publiku të mund të marrë pjesë lirshëm në aktivitete politike dhe publike”. Pavarësisht tendencës për mbjllje ndaj publikut, studimet kanë demonstruar rëndësinë e ekzistencës së pavarur të dy të drejtave autonome edhe pse të lidhura tepër ngushtë, për vetë faktin se e drejta për informim është baza për të formuar një opinion publik korrekt si një komponent i domosdoshëm për të transferuar “formimin e ndërgjegjes politike nga vendet tradicionale në fushën e mediave” dhe si “parimi bazë i proceseve politike në demokracitë përfaqësuese². E drejta e informimit shfaqet në kuptimn e dyfishtë të situatave subjektive që konsiston në lirinë për të informuar dhe liria për t’u informuar; në vend të kësaj, për sa i përket të dytit, është një shprehje që mundet të përdoret për të treguar në mënyrë specifike si një situatë subjektive që rrjedh nga e drejta e informimit si liria për të marrë informacion³.

Kushtetuta e Reublikës së Shqipërisë përveç nenit 23 e ka parashikuar dhe në nenin 56 informimin për gjendjen e mjedisit. Neni 56 sanksionon:

Kushdo ka të drejtë të informohet për gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij.⁴

Duke vlerësuar sfidën e madhe para së cilës ndodhet shoqëria shqiptare dhe shteti ynë objektivi madhor për tu integruar në “Bashkësinë Evropiane”, është i pashmangshëm. Evidentimi i nevojave për standarte të larta për trasparencën, standarte të cilat janë vendosur në vendet e Bashkimit Evropian, respektimin e të drejtave themelore të njeriut, të drejtën e mirëadministrimit të informimit dhe aksesit në dokumentat zyrtare.⁵

e informimit së bashku me praktikën për të drejtën e Komisionerit për të drejtën e informimit NED Naonal Endowment Democracyfor Supporng freedom around the world Botues: Qendra “Res Publica”. – Tiranë, 2015. – fq. 7.

¹ Irma Baraku. E DREJTA PËR INFORMIM DHE MJETET E REALIZIMIT TË SAJ NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË, disertacion per graden Doktor – fq. 11. Tirane, 2012.

² Po aty.

³ LIBERTÀ DI INFORMAZIONE E PRINCIPI COSTITUZIONALI. URL: <https://www.ibs.it/pdf/9788892113329.pdf> aksesuar më 25.7. 2023

⁴ Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, neni 56. URL: <https://qzb.gov.al/publications/constitutions> aksesuar me 13.7. 2023

⁵ Arjana Llano E. Drejta e informimit dhe zbatimi praktik Disertacion për graden Doktor. Tiranë, 2016. Hyrje.

Me daljen e ligjit të ri për të drejtën e informimit është përmirësuar regjimi juridik i të drejtës për tu informuar. Promovimin dhe mbrojtjen e lirisë për të kërkuar, marrë, publikuar dhe shpërndarë informacion në lidhje me korrupsionin¹.

E drejta e informimit në rastin e arrestimit të personit.

Çdo person i arrestuar, duhet të informohet, brenda një afati sa më të shkurtër në gjuhën që ai kupton, për arsyet e arrestimit të tij dhe për çdo akuzë të drejtuar kundër tij. Kjo e drejtë nuk lidhet domosdoshmërisht vetëm me procesin penal, por edhe në raste të tjera². E drejta e informimit nuk nënkupton domosdoshmërisht të drejtën për informacion të hollësishëm lidhur me bazat e arrestimit. Informimi i hollësishëm varet nga rrethanat konkrete të rastit të cilat vlerësohen nga organi procedues dhe që vlerësohen çdo rast nga gjykata³.

LIGJ Nr. 45/2022 PËR RATIFIKIMIN E KONVENTËS SË KËSHILLIT TË EVROPËS “PËR AKSESIN NË DOKUMENTE ZYRTARE”

Secila Palë, duhet të garantojë të drejtën e çdo personi, pa u diskriminuar për ndonjë shkak, për të pasur akses, me kërkesë, në dokumente zyrtare që mbahen nga autoritetet publike.

Secila Palë duhet të marrë masat e nevojshme në të drejtën e vet kombëtare, për zbatimin e dispozitave për akses në dokumente zyrtare të përcaktuara në këtë Konventë.⁴ Transparenca, proaktive

¹ Sandra Coliver. THE IMPORTANCE OF THE RIGHT OF ACCESS TO INFORMATION HELD BY PUBLIC AUTHORITIES, AND THE NEED FOR THE UNITED NATIONS TO TAKE STEPS TO FURTHER ELABORATE, CODIFY, PROTECT AND PROMOTE THIS RIGHT. Talk presented to the UN Conference on Anti-Corruption Measures, Good Governance and Human Rights Warsaw, 8–9 November, 2006. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Development/GoodGovernance/Coliver.pdf>

² Jordan Daci Të Drejtat e Njeriut botimi I tretë Tiranë prill fq, 259 Shtëpia Botuese Julvin 2.

³ Po aty.

⁴ LIGJ Nr. 45/2022 PËR RATIFIKIMIN E KONVENTËS SË KËSHILLIT TË EVROPËS “PËR AKSESIN NË DOKUMENTE ZYRTARE” neni 2 Fletorja zyrtare nr. 70 2022 <https://www.idp.al/wp-content/uploads/2016/11/P%C3%ABr-ratifikimin-e-Konvent%C3%ABs-s%C3%AB-K%C3%ABshillit-t%C3%AB-Evrop%C3%ABs-%E2%80%9CP%C3%ABr-aksesin-n%C3%AB-dokumente-zyrtare.pdf>

e institucioneve publike është një nga drejtimet kryesore për një administratë dinamike¹.

LIGJ. Nr. 15/2015 PËR ROLIN E KUVENDIT NË PROCESIN E INTEGRIMIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË NË BASHKIMIN EUROPIAN ndyshuar me ligjin nr. 19/2023, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin” nr. 15/2015, ‘Për rolin e Kuvendit në procesin e integritetit të Republikës së Shqipërisë në Bashkimin Evropian Ky ligj ka parashikuar transparencën për çështjet e integritetit evropian dhe informimin e publikut për projektaktet më të rëndësishme që kanë të bëjnë me Bashkimin Evropian.

Transparenca dhe informimi i publikut.

Kuvendi përcakton rregullat e bashkëpunimit me shoqërinë civile për të garantuar transparencën e veprimtarisë së tij për çështjet e integritetit evropian dhe gjithëpërfshirjen e grupeve të interesit në këtë proces.

Kuvendi, në faqen zyrtare të internetit, krijon një rubrikë të veçantë për informimin e publikut për çështjet e integritetit evropian².

Detyrimet e Këshillit të Ministrave në marrëdhëniet me Kuvendin

Këshilli i Ministrave, me kërkesë të Kuvendit, informon mbi punën e bërë pranë institucioneve të ndryshme të Bashkimit Evropian, veçanërisht për:

- a) projekt marrëveshjet dhe konventat që duhen miratuar me Bashkimin Evropian, në kuadër të procesit të anëtarësimit të Shqipërisë në Bashkimin Evropian;
- b) projektaktet që kanë të bëjnë me angazhimet në traktatet e Bashkimit Evropian, me përjashtim të akteve administrative;
- c) projektaktet e të drejtave dhe detyrimeve që rrjedhin në mënyrë jo të drejtpërdrejtë dhe që janë të rëndësishme për Republikën e Shqipërisë;

¹ E drejta për informim Newsletter mujor mbi mbikëqyrjen e zbatimit të Ligjit për të Drejtën e Informimit QERSHOR 2022. VITI III VOL VI Newsletter është publikim i Zyrës së Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale.

² LIGJ. Nr. 15/2015 PËR ROLIN E KUVENDIT NË PROCESIN E INTEGRIMIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË NË BASHKIMIN EUROPIAN ndyshuar me ligjin nr. 19/2023. “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin” nr. 15/2015. “Për rolin e Kuvendit në procesin e integritetit të Republikës së Shqipërisë në Bashkimin Evropian”.

- ç) projektaktet që kanë të bëjnë me përdorimin e fondeve të Bashkimit Europian¹.

BASHKËPUNIMI ME SHOQËRINË CIVILE DHE INFORMIMI I PUBLIKUT

Bashkëpunimi me shoqërinë civile:

1. Komisioni për Integrimin Europian dhe komisionet e përhershme të Kuvendit, sipas fushës së përgjegjësisë, ftojnë grupet e interesit për të marrë pjesë në seanca dëgjimore që lidhen me procesin e integritetit, si dhe në procesin e miratimit të kuadrit ligjor që synon përafrimin e legjislacionit.
2. Komisioni për Integrimin Europian mund të organizojë takime të hapura me shoqërinë civile për diskutimin e projektit të Planit të Veprimit të Kuvendit, për zbatimin e masave konkrete, lidhur me përparësitë për integrimin në Bashkimin Europian.
3. Procedurat e detajuara për zbatimin e këtij neni përcaktohen në Rregulloren e Kuvendit.

Transparenca dhe informimi i publikut

1. Kuvendi përcakton rregullat e bashkëpunimit me shoqërinë civile për të garantuar transparencën e veprimtarisë së tij për çështjet e integritetit evropian dhe gjithëpërfshirjen e grupeve të interesit në këtë proces.
2. Kuvendi, në faqen zyrtare të internetit, krijon një rubrikë të veçantë për informimin e publikut për çështjet e integritetit evropian².

Transparenca është parashikuar dhe në.

Kodin Zgjedhor të Republikës së Shqipërisë ku shprehimisht sanksionohet:

¹ LIGJ. NR. 15/2015 PËR ROLIN E KUVENDIT NË PROCESIN E INTEGRIMIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË NË BASHKIMIN EUROPIAN ndryshuar me ligjin nr. 19/2023. “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin” nr. 15/2015. “Për rolin e Kuvendit në procesin e integritetit të Republikës së Shqipërisë në Bashkimin Evropian”.

² Po aty neni 22 dhe 23.

Subjektet zgjedhore janë të lira të bëjnë paraqitjen e programeve të tyre zgjedhore në çdo formë dhe mënyrë të ligjshme¹.

Subjektet zgjedhore përfitojnë financime publike dhe jopublike në mbështetje të fushatës së tyre, sipas dispozitave ligjore përkatëse. Subjektet zgjedhore bartin detyrimin për transparencë dhe publikim të të ardhurave dhe shpenzimeve në zgjedhje kundrejt KQZ-së, personave të ngarkuar me auditimin apo monitorimin dhe publikut. Komisionet zgjedhore, të parashikuara në këtë Kod, i përmbushin funksionet e tyre, në përputhje me ligjin, në mënyrë të paanshme dhe transparente.

Kodi i Procedurave Administrative, vepron në bazë të parimit të informimit, sipas së cilit çdo person ka të drejtë të kërkojë informacion publik, që ka të bëjë me veprimtarinë e organit publik, pa qenë i detyruar të shpjegojë motivet, në përputhje me legjislacionin në fuqi që rregullon të drejtën e informimit². Në rastet kur informacioni i kërkuar refuzohet, organi publik merr vendim të arsyetuar me shkrim, i cili përmban edhe udhëzimet për ushtrimin e së drejtës për ankim dhe i njoftohet menjëherë palëve në proces. Një parim tjetër i rëndësishëm është edhe ai i dhënies së ndihmës aktive, sipas të cilit organi publik siguron që të gjitha palët dhe persona të tjerë të përfshirë në procedurë të jenë në gjendje të ndjekin dhe të mbrojnë të drejtat dhe interesat e tyre ligjorë në mënyrë sa më efektive dhe të lehtë që të jetë e mundur. Organi publik informon palët mbi të drejtat dhe detyrimet e tyre, përfshirë të gjithë informacionin e lidhur me procedurën dhe i paralajmëron ato për pasojat ligjore të veprimeve ose mosveprimeve të tyre³.

¹ LIGJ. Nr. 10019, datë 29. 12. 2008. KODI ZGJEDHOR I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. (Ndryshuar me ligjet nr. 74/2012, datë 19. 07. 2012, nr. 31/2015, datë 02. 04. 2015, nr. 101/2020, datë 23. 7. 2020, nr. 118/2020, datë 5. 10. 2020; shfuqizuar një pikë me vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 28, datë 30. 6. 2021, shfuqizuar një fjalë me vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 31, datë 4. 10. 2021) (i përditësuar neni 3 pika 5 dhe 6. URL: <https://qbz.gov.al/preview/75122d2e-9ebc-45deb0ea-b5efde2f6836>

² VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023 fq. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

³ LIGJ. Nr. 44/2015. KODI I PROCEDURAVE ADMINISTRATIVE I REPUBLIKËS SË SHQIPËRIS. URL: <https://qbz.gov.al/preview/de7df9ee-7c2e-440a-9f46-1929531dc7d1>

Ligji nr. 146/2014 “Për njoftimin dhe konsultimin publik

Ligji nr. 146/2014 “Për njoftimin dhe konsultimin publik”¹ përcakton rregullat procedurale që duhen zbatuar për të garantuar transparencën dhe pjesëmarrjen e publikut në proceset politikëbërëse dhe vendimmarrëse nga organet publike. Në kuadër të zbatimit të këtij ligji, është krijuar edhe Regjistri Elektronik për Njoftimin dhe Konsultimin Publik (RENJK), icili është një portal që shërben si një pikë qendrore konsultimi, nëpërmjet të cilit sigurohet akses dhe ofrohet mundësia e komunikimit të gjitha palëve të interesuara me organin publik. Kjo formë siguron dhe forcon barazinë për sa i përket aksesit në informacion dhe shërbim, duke pasur në vëmendje dhe nevoja specifike për persona apo grupime të caktuara². Jo çdo akt i vendimmarrjes publike i nënshtrohet konsultimit me publikun³. Aktet që i nënshtrohen procedurave për njoftimin dhe konsultimin publik, sipas këtij ligji janë (neni 1, pika 1): a) Projektligjet (draftet e ligjeve që janë propozuar, përpara miratimit të tyre); b) Projekt-dokumenta strategjikë, duke përfshirë si ato kombëtare ashtu dhe ato vendore (draftet e dokumenteve strategjikë, të cilët përcaktojnë objektivat e politikave në një fushë të caktuar, si dhe rezultatet që synohen të arrihen përmes një plani veprimi); c) Politikat me interes të lartë publik (Dokumente orientues të linjës politike që diktohet nga rrethana të caktuara, që do të ndiqet në një fushë të caktuar dhe që prek interesat e publikut në tërësi, p. sh. politikat penale orientojnë ligjvënësin dhe ligjzbatuesit në zbatimin e një mendësie të ndryshme për 1. Njoftimi 2. Konsultimi. Njoftimi paraprak Njoftimi publik, Informimi në të gjitha fazat, Propozime për nisjen e konsultimit, Dorëzimi i komenteve, rekomandimeve takime publike⁴.

¹ Ligji nr. 146/2014. “Për njoftimin dhe konsultimin publik”

² VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT. 2019–2023 fq. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

³ Dorian Matlija Arbësa Kurti beodoros Alexandridis Dr. Irena Dule KOMENTAR i i ligjit nr. 146/2014. “Për njoftimin dhe konsultimin publik”. Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy. Botues: Qendra “Res Publica”. ISBN 978-9928-4337-3-2 mars 2017.

⁴ Dorian Matlija Arbësa Kurti beodoros Alexandridis Dr. Irena Dule KOMENTAR i i ligjit nr. 146/2014 “Për njoftimin dhe konsultimin publik”. Ky publikim është përgatitur me mbështetjen

A është konsultimi publik në Shqipëri një ushtrim i çiltër i demokracisë pjesëmarrëse apo thjesht një fasade? Duke bërë krahasime me konceptimin e këtij procesi në vende të ndryshme të Evropës, raporti paraqet shifra për të kuptuar se deri në cilën shkallë pjesëmarrja e publikut në proceset vendimmarrëse është e mirëpranuar nga qeveria. Ne thelb vihet re se konsultimi publik në dy vitet e fundit nuk paraqet interes për qeverinë, por edhe për vetë publikun. Një numër i madh draftesh nuk konsultohen fare, ndërsa për një pjesë tjetër e konsultimeve janë vetëm fasade. Në një numër të vogël rastesh konsultimi ka qenë i vlefshëm për të dy palët, por numri i organizatave që zakonisht angazhohen është i vogël, ndërsa publiku i gjerë nuk ka treguar interes. Regjistri elektronik i krijuar për të lehtësuar komunikimin e publikut me qeverinë nuk është përdorur.¹

Çdo organ publik është i detyruar të marrë të gjitha masat që të krijojë mundësinë që qytetarët dhe palët e interesuara të marrin pjesë në procesin e konsultimit. Mënyrat për të realizuar pjesëmarrjen e të gjithëve qytetarëve dhe palëve të interesuara në procesin e konsultimit publik, ligji i ka lënë në zgjedhjen e lirë të organeve publike (neni 6 pika 1) ². Megjithatë, në ligj janë parashikuar dy mënyra, të cilat nuk janë përjashtuese, por plotësuese për informimin e publikut për projektat dhe planet vjetore që janë në proces hartimi, si: 1) Për projektat, publikimi duhet të bëhet në regjistrin elektronik për njoftimet dhe konsultimet publike. 2) Planet vjetore të organeve publike që lidhen me procesin e vendimmarrjes, duhet të publikohen në programin e transparencës. Por, çdo të thotë “regjistër elektronik” dhe ku gjendet ai? Regjistri elektronik është një faqe interneti që shërben si bazë të dhënash dhe si vend për të afishuar draftet. Ky regjistër është përcaktuar me Vendim të Këshillit të Ministrave që të jetë: www.konsultimi publik.gov.al. VENDIM Nr. 828, datë 7. 10. 2015

e National Endowment for Democracy. Botues: Qendra “Res Publica”. ISBN 978-9928-4337-3-2 mars 2017.

¹ URL: <https://www.puleaks.al/konsultimi-publik-ne-shqiperi-2017-2018/> aksesuar me 15. 7. 2023.

² Dorian Matlija Arbësa Kurti beodoros Alexandridis Dr. Irena Dule KOMENTAR i ligjit nr. 146/2014. “Për njoftimin dhe konsultimin publik”. Botues: Qendra “Res Publica” Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy Mars 2017. – fq. 23, 24. 25.

PËR MIRATIMIN E RREGULLAVE TË KRIJIMIT DHE ADMINISTRIMIT TË REGJISTRIT ELEKTRONIK PËR NJOFTIMET DHE KONSULTIMET PUBLIKE pika 1 e vendimit vendosi për Krijimin, funksionimin, administrimin dhe monitorimin e Regjistrit Elektronik për Njoftimet dhe Konsultimet Publike (RENJK) dhe publikimin e tij në formën e një portali elektronik, faqeje web-i, me adresë elektronike: <http://www.konsultimi publik.gov.al>¹.

Ndërkohë, termi “program transparence” sqarohet nga ligji nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit”. Sipas këtij ligji me “program transparence” do të kuptojmë tërësinë e informacionit dhe mënyrat e bërjes publike të tij nga ana e autoritetit publik, pa kërkesë nga publiku². Për ta shpjeguar më mirë, informacionet publike ndahen në dy lloje: ato që aksesohen pa pasur nevojë që të dërgohet një kërkesë me shkrim (ose me email); dhe ato që aksesohen vetëm nëse personi i interesuar paraqet kërkesë. Në kategorinë e parë bëjnë pjesë një sërë informacionesh që kërkohen shpesh dhe që kanë të bëjnë me strukturën organizative të institucionit, buxhetin, raportet e auditit, informacion për prokurimet publike, llojet e subvencioneve që ofrohen, oraret e punës dhe adresat e zyrave, emrin dhe kontaktet e koordinatorit për të drejtën e informimit, etj. Të gjitha këto informacione publikohen në një rubrikë të veçantë që duhet të gjendet në faqen e internetit të çdo institucioni dhe që duhet të organizohet në një formë që është miratuar nga Komisioneri për të Drejtën e Informimit. E gjithë tërësia e këtyre informacioneve, në formatin e duhur, në rubrikën e duhur, quhet “program transparence” (neni 7 i ligjit nr. 119/2014). Një nga kategoritë e informacionit që duhet të përfshihet në programin e transparencës janë dhe planet vjetore që lidhen me procesin e vendimarrjes që i nënshtrohet konsultimit publik. Disa nga mënyrat që institucionet publike mund të përdorin për

¹ VENDIM. Nr. 828, datë 7. 10. 2015. PËR MIRATIMIN E RREGULLAVE TË KRIJIMIT DHE ADMINISTRIMIT TË REGJISTRIT ELEKTRONIK PËR NJOFTIMET DHE KONSULTIMET PUBLIKE. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2017/03/VKM_Per_njoftimin_dhe_konsultimin_publik.pdf/ aksesuar më 29. 8. 2023.

² Dorian Matlija Arbësa Kurti beodoros Alexandridis Dr. Irena Dule KOMENTAR i ligjit nr. 146/2014. “Për njoftimin dhe konsultimin publik” Botues: Qendra “Res Publica”. Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy Mars, 2017. – fq. 23, 24. 25.

njoftimin e projektakteve janë nëpërmjet afishimit në ambjentet e zyrave, informimit nëpër media audiovizive, gazeta, portale online, ose përmes dërgimit të projektakteve me email, etj. Autoritetet publike, si rregull, duhet të tregojnë kujdes, pasi duhet t'i ofrojnë mundësi të gjithë qytetarëve për të marrë pjesë në konsultimet publike, Res Publica 2017 ka bërë një analizë në dy viteve të para të zbatimit të ligjit – Res Publica 2017 ka pasur parasysh dhe aftësitë specifike të grupeve të veçanta të synuar. Për shembull, një projektakt që prek interesat e komunitetit rom nuk duhet të komunikohet thjesht online, por duhet të merren masa që të njoftohen organizatat dhe aktivistët e komunitetit¹.

LIGJ. Nr. 45/2015 PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT PËR DOKUMENTET E ISH-SIGURIMIT TË SHETITIT TË REPUBLIKËS POPULLORE SOCIALISTE TË SHQIPËRISË (Ndryshuar me ligjin nr. 114/2020, datë 29. 7. 2020) I përditesuar

Ky ligj ka për qëllim të përcaktojë rregullat dhe procedurat për të bërë të mundur ushtrimin e së drejtës nga çdo i interesuar për informimin mbi dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit, nëpërmjet një procesi demokratik dhe transparent, mbrojtjes së personalitetit të individit, si dhe unitetit e pajtimit kombëtar².

2. Për realizimin e këtij qëllimi, në këtë ligj përcaktohen rregullat për:

- a) mbledhjen, administrimin, përpunimin dhe përdorimin e dokumenteve të ish-Sigurimit të Shtetit të Ministrisë së Punëve të Brendshme të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë;
- b) organizimin dhe funksionimin e Autoritetit për Informimin mbi Dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit;
- c) njohjen e personave me të dhënat e ruajtura nga ish-Sigurimi I Shtetit për ta;

¹ Dorian Matlija Arbësa Kurti beodoros Alexandridis Dr. Irena Dule KOMENTAR i ligjit nr. 146/2014. “Për njoftimin dhe konsultimin publik” Botues: Qendra “Res Publica”. Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy Mars 2017. – fq. 23, 24. 25

² LIGJ. Nr. 45/2015. PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT PËR DOKUMENTET E ISH-SIGURIMIT TË SHETITIT TË REPUBLIKËS POPULLORE SOCIALISTE TË SHQIPËRISË (Ndryshuar me ligjin nr. 114/2020, datë 29. 7. 2020). I përditesuar

- c) vënien në dispozicion të institucioneve shtetërore dhe joshtetërore të informacioneve të domosdoshme për qëllimet e parashikuara në këtë ligj;
- d) detyrimet e autoriteteve publike dhe arkivave për vënien në dispozicion, për qëllime të zbatimit të këtij ligji, të dokumenteve të disponuara prej tyre.

3. Në funksion të zbatimit të këtij ligji, autoritetet publike i referohen dhe zbatojnë legjislacionin në fuqi për mbrojtjen e të dhënave personale, për aq sa është e mundur, edhe legjislacionin në fuqi për të drejtën e informimit, arkivat dhe informacionin e klasifikuar“Sekretshtetëror”¹.

Kodi i Procedurës Penale sanksionon detyrimin e organeve kompetente për të informuar viktimat, të pandehurit dhe palët e tjera në proces në lidhje me të drejtat e tyre². Roli i koordinatorit për viktimat pranë Prokurorisë së Përgjithshme dhe prokurorive të rretheve gjyqësore paraqet një rëndësi të veçantë në këtë drejtim³.

Ligji nr. 119/2014 “Për të Drejtën e Informimit” ky është ligji bazë që rregullon të drejtën për informim në Shqipëri, rregullon të drejtën e njohjes me informacionin që prodhohet ose mbahet nga autoritetet publike, si dhe synon garantimin e njohjes së publikut me informacion, në kuadër të ushtrimit të drejtave dhe lirive të individit në praktikë, si dhe

¹ LIGJ. Nr. 45/2015. PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT PËR DOKUMENTET E ISH-SIGURIMIT TË SHTETIT TË REPUBLIKËS POPULLORE SOCIALISTE TË SHQIPËRISË (Ndryshuar me ligjin nr. 114/2020, datë 29. 7. 2020). I perditësuar

² LIGJ. Nr. 7895, datë 27. 1. 1995. KODIPENAL I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË (Ndryshuar me: ligjetnr. 8175, datë 23. 12. 1996; nr. 8204, datë 10. 4. 1997; nr. 8279, datë 15. 1. 1998; nr. 8733, datë 24. 1. 2001; nr. 9017, datë 6. 3. 2003; nr. 9030, datë 13. 3. 2003; nr. 9086, datë 19. 6. 2003; nr. 9188, datë 12. 2. 2004; nr. 9275, datë 16. 9. 2004; nr. 9686, datë 26. 2. 2007; nr. 9859, datë 21. 1. 2008; nr. 10023, datë 27. 11. 2008; nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; nr. 144, datë 2. 5. 2013; nr. 98, datë 31. 7. 2014; nr. 176/2014, datë 18. 12. 2014; nr. 135/2015, datë 5. 12. 2015; nr. 82/2016, datë 25. 7. 2016; nr. 36/2017, datë 30. 3. 2017; nr. 89/2017, datë 22. 5. 2017; nr. 44/2019, datë 18. 7. 2019; nr. 35/2020, datë 16. 4. 2020; nr. 146/2020, datë 17. 12. 2020; nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021; vendimet e Gjykatës Kushtetuese: nr. 13, datë 29. 5. 1997; nr. 46, datë 28. 8. 1997; nr. 58, datë 5. 12. 1997; nr. 65, datë 10. 12. 1999; nr. 11, datë 2. 4. 2008; nr. 19, datë 1. 6. 2011; nr. 47, datë 26. 7. 2012; nr. 9, datë 26. 2. 2016; nr. 24, datë 4. 5. 202.

³ VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023. – fq. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

të formimit të pikëpamjeve për gjendjen e shtetit e të shoqërisë¹. Ky ligj parashikon detyrimin e çdo institucioni të administratës publike në nivel qendror dhe vendor. Personat që nuk e repektojnë të drejtën e informimit sansionohen me gjobë nga autoriteti përkatës. Ligji ka krijuar hapësira për të siguruar një transparencë që deri më parë as nuk ishte imagjinuar. Është në interesin e të gjithë shoqërisë që ky ligj të kthehet në shembullin më të mirë të armës së dhuruar publikut për të luftuar pikërisht fabrikuesin e vet, me qëllim pastrimin e tij nga çdo qelizë e korruptuar².

Ligji i parë për të drejtën e informimit ka dale 250 vjet më parë në Suedi. Vështrim historik:

- E drejta e informimit nuk është një koncept i ri. Ligji i parë daton në vitin 1999 (ligji nr. 8503), i cili qëndroi në fuqi për 15 vjet;
- Ky ligj, ka qenë praktikisht i pazbatueshëm, shumë larg standardeve të kohës. Afatet ishin të stërzgjatur dhe mungonte mekanizmi për të penalizuar zyrtarët³;
- Nuk kishte asnjë skemë proaktive që AP të publikonin vetë informacionet më të rëndësishme pa kërkesë. Ligji i ri parashikon një sërë rregullash favorizuese. Ai kthehet në një ligj praktik dhe të vlefshëm, me afate të shkurtra (10 ditë pune), ekziston një organi që shqyrton ankesat, sanksionet e ashpra për zyrtarët që refuzojnë dhënien e informacionit, mundësinë e konsultimit të dokumenteve në vend, rishikimi i klasifikimit të dokumentave sekret, programet e transparencës, do të publikohen online pjesa më e madhe e informacioneve që zakonisht kërkon publiku, etj;
- Sot kemi një armë të fuqishme në dorë për të kuptuar si funksionon shteti, për të përfutur shërbime më të mira publike dhe mbi

¹ VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023 fq. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

² Dorian Matija. RESPUBLICA komenta r I Ligjit119\2014 për të drejtën e informimit së bashku me praktikën për të drejtën eKomisionerit për të drejtën e informimit NED Naonal Endowment Democracyfor Supporng freedom around the world Botues: Qendra “Res Publica”. Tiranë 2015. – pg. 66.

³ Dr. Amarilda Xhaferri E. DREJTA PËR INFORMIM. Komisioneri për Mbrojtjen e të Drejtës për informim dhe mbrojtjen e të dhënave personale Maj, 2017. – fq. 3.

të gjitha për të ushtruar tryshninë e kërkimit të llogarisë ndaj funksionarëve publik¹.

Ligji nr. 9920, datë 19. 5. 2008, “Për procedurat tatimore në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar, vendos detyra konkrete për administratën tatimore në lidhje me nxitjen e.

Informimit të publikut:

Administrata tatimore ka për detyrë që, duke përdorur të gjitha mjetet e komunikimit, përfshirë median e shkruar dhe atë elektronike, të informojë publikun për përmbajtjen, rolin dhe rëndësinë e legjislacionit tatimor. Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve publikon material sqarues, komentare dhe materiale të tjera shpjeguese, në lidhje me legjislacionin tatimor. Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve, duke ruajtur të dhënat konfidenciale të tatimpaguesit, për qëllime të informimit, publikon në faqen e saj zyrtare të internetit opinionet e nxjerra prej saj, që japin qëndrime për zbatimin e legjislacionit tatimor.

Për qëllime të informimit të publikut, për ligjet e reja tatimore, ndryshimet e bëra për legjislacionin tatimor dhe për aktet nënligjore, të dala në zbatim të tij, bëhet publikimi i akteve nëpërmjet medias së shkruar dhe asaj elektronike, si dhe përmes faqes zyrtare të internetit të Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve, jo më vonë se 15 ditë nga data e hyrjes në fuqi të tyre².

Ligji nr. 97/2013 “Për mediat audiovizive në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar, parashikon që operatorët e shërbimit audioviziv, gjatë zhvillimit të veprimtarisë së tyre, garantojnë, ndër të tjera, edhe të drejtën e informimit të publikut.

Transmetimet audiovizive zhvillohen mbi bazën e këtyre parimeve:

- a) veprimtaria e transmetimeve audiovizive është e lirë;
- b) veprimtaria e transmetimeve audiovizive respekton paanshmërisht të drejtën për informacion; bindjet politike e besimet fetare, personalitetin, dinjitetin dhe të drejtat e liritë e tjera themelore të njeriut.

¹ Amarilda Xhaferri E. DREJTA PËR INFORMIM. Komisioneri për Mbrojtjen e të Drejtës për informim dhe mbrojtjen e të dhënave personale Maj, 2017. – fq. 3.

² LIGJ. Nr. 9920, datë 19. 5. 2008. PËR PROCEDURAT TATIMORE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË I NDRYSHUAR .neni 28.

- Kjo veprimtari respekton në mënyrë të veçantë të drejtat, interesat dhe kërkesat morale e ligjore për mbrojtjen e fëmijëve;
- c) veprimtaria e transmetimeve audiovizive nuk lejohet të cenojë re-ndin kushtetues, sovranitetin dhe integritetin kombëtar;
 - ç) veprimtaria e transmetimeve audiovizive siguron informim objektiv dhe të paanshëm të publikut, duke paraqitur në mënyrë të saktë faktet dhe ngjarjet, si dhe duke respektuar formimin e lirë të opinionit;
 - d) veprimtaria e transmetimeve audiovizive garanton të drejtën e çdo shtetasi për të marrë shërbime të transmetimeve audio dhe/ose audiovizive, të ofruara për publikun nga operatorët e shërbimeve audiovizive, që e ushtrojnë veprimtarinë e tyre në territorin e Republikës së Shqipërisë;
 - dh) veprimtaria e transmetimeve audiovizive garanton parimin e barazisë dhe mosdiskriminimit gjinor, ndalimit të seksizmit në media dhe përfaqësimit gjinor në median audiovizive në përputhje¹ me legjislacionin në fuqi.
2. Operatorët e shërbimit audioviziv, gjatë zhvillimit të veprimtarisë së tyre, udhëhiqen edhe nga këto parime:
- a) garantimi i lirisë së shprehjes;
 - b) garantimi i së drejtës së informimit;
 - c) ruajtja e sekretit të burimeve të informacionit;
 - ç) respektimi dhe garantimi i së drejtës së ruajtjes së jetës private.
 - d) moslejimi i transmetimeve që nxisin intolerancën ndërmjet shtetasve;
 - dh) moslejimi i transmetimeve që nxisin ose justifikojnë dhunën;
 - e) garantimi i së drejtës së përgjigjes;

¹ LIGJ Nr. 97/2013 PËR MEDIAT AUDIOVIZIVE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË (ndryshuar me ligjin nr. 22/2016, datë 10. 3. 2016, vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 56, datë 27. 7. 2016 dhe ligjin nr. 91/2017, datë 22. 5. 2017, nr. 30/2023, datë 13. 4. 2023)(i përditësuar

VENDIM Nr. 47/2019 PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

ë) garantimi i së drejtës së autorit dhe të drejtave të tjera të lidhura me të;

f) respektimi i fqinjësisë.

Ligji nr. 55/2018. “Për profesionin e avokatit në Republikën e Shqipërisë”¹ parashikon, ndër të tjera, se avokati ushtron veprimtarinë e tij nëpërmjet këshillimit ligjor të personave fizikë dhe juridikë². Ligji parashikon, ndër detyrat që kryen avokati gjatë ushtrimit të profesionit tij, edhe informimin e klientit për mundësinë e zgjidhjes së mosmarrëveshjes me ndërmjetësim, kur e vlerëson të arsyeshme dhe në interes të klientit, dhe informimin e viktimës së veprës penale, për të drejtat dhe garancitë e parashikuara në Kodin e Procedurës Penale.

Ligji nr. 10385, datë 24. 02. 2011. “Për ndërmjetësimin në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve”³, i ndryshuar, parashikon, ndër të tjera, se një nga funksionet e Dhomës Kombëtare të Ndërmjetësve është edhe informimi i publikut për veprimtarinë e ndërmjetësimit në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve dhe për mundësitë e kontaktimit të ndërmjetësve. Gjithashtu, ligji parashikon se gjykata ose organi përkatës shtetëror, brenda kompetencave të parashikuara në ligj, detyrimisht njofton, udhëzon dhe, sipas rastit, informon në mënyrë të qartë dhe të kuptueshme palët për zgjidhjen me ndërmjetësim të mosmarrëveshjes⁴.

Ligji nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”⁵ I përditësuar parashikon detyrimet për informim që mbartin organet e qeverisjes vendore në lidhje me veprimtarinë dhe vendimmarrjen e tyre. Në bazë të këtij ligji, çdo njësi e qeverisjes vendore (NJQV) është e detyruar të caktojë koordinatorin e transparencës dhe të miratojë programin e transparencës, duke siguruar akses për të gjithë, veçanërisht për shtresat më të varfra të komunitetit, në

¹ Ligji nr. 55/2018 “Për Profesionin e Avokatit në Republikën e Shqipërisë

² VENDIM. Nr. 47/2019 PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

³ Ligji nr. 10385, datë 24. 02. 2011 “Për ndërmjetësimin në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve

⁴ VENDIM. Nr. 47/2019 PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

⁵ Ligji. nr. 139/2015. “Për vetëqeverisjen vendore I përditësuar”

përputhje me dispozitat e ligjit në fuqi për të drejtën e informimit. Informimi i publikut në çdo bashki bëhet në përputhje me ligjin për të drejtën e informimit dhe rregullat e përcaktuara nga vetë këshilli përkatës për këtë qëllim¹.

Transparenca e veprimtarisë së njësive të vetëqeverisjes vendore Njësitë e vetëqeverisjes vendore garantojnë për publikun transparencën e veprimtarisë së tyre.

Çdo akt i organeve të vetëqeverisjes vendore publikohet në faqen zyrtare të internetit të njësisë vendore dhe afishohet në vendet e caktuara nga njësia për njoftimet publike².

Ligji nr. 10431, datë 9. 6. 2011. “Për mbrojtjen e mjedisit”³, i ndryshuar, sanksionon se autoritetet publike, fusha e veprimit të të cilave përfshin funksione të lidhura me mbrojtjen e mjedisit, brenda kompetencave të tyre, nxitin informimin, ndërgjegjësimin dhe edukimin e publikut për mbrojtjen e mjedisit dhe zhvillimin e qëndrueshëm⁴.

LIGJ Nr. 9902, datë 17. 4. 2008 PËR MBROJTJEN E KONSUMATORËVE

Detyrimi i përgjithshëm i informimit. Tregtarët janë të detyruar, në kufijtë e veprimtarive përkatëse, t’u japin konsumatorëve të dhëna të plotë dhe të sakta për mallrat dhe shërbimet e vendosura në treg ose të parashikuara për t’u vendosur në treg. Të dhënat duhet të jenë të vërteta, të sakta dhe të qarta për të gjitha karakteristikat e mallrave dhe shërbimeve, si edhe për kushtet e tregtimit të tyre. Këto të dhëna duhet të përmbajnë karakteristikat e mëposhtme:

- a) *natyrën, identitetin e prodhuesit, çmimin, cilësinë, sasinë, dobinë, origjinën, afatin e përdorimit, mënyrën e prodhimit dhe të përdorimit, mënyrën e mirëmbajtjes dhe garancinë e mallrave dhe të shërbimeve;*

¹ VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

² Ligji nr. 139/2015. “Për vetëqeverisjen vendore”. I përditësuar neni 15.

³ Ligji nr. 10431, datë 9. 6. 2011. “Për mbrojtjen e mjedisit”.

⁴ VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

b) rreziqet, që lidhen me mallrat dhe shërbimet, kur këto rreziqe nuk janë të kuptueshme pa paralajmërimin përkatës.

c) kushtet e përgjithshme të kontratave që i ofrohen konsumatorit.

Etiketimi. Shitësit janë të detyruar të sigurojnë që, në mallrat për shitje, të jenë të shënuara në gjuhën shqipe, dukshëm dhe kuptueshëm:

a) emërtimi i mallit, adresa e fabrikuesit dhe/ose importuesit, marka ose çdo shenjë tjetër dalluese e fabrikuesit, importuesit ose furnizuesit, pesha, sasia, përmasa ose dimensionet, si dhe çdo informacion tjetër që, në vartësi të natyrës së mallit, është i domosdoshëm për identifikimin ose përdorimin e tij;

b) informacion për jetëgjatësinë minimale ose datën e skadimit, nëse ka¹.

Ligji nr. 9970, datë 24 7. 2008. “Për barazinë gjinore në shoqëri”², parashikon detyrimin ligjor për informim ligjor të publikut për çështjet e barazisë gjinore dhe eliminimin e dhunës në familje. Autoritetet shtetërore përgjegjëse për zbatimin e ligjit dhe të programeve shtetërore për barazinë gjinore duhet të realizojnë veprimtari për edukimin, trajnimin, informimin dhe ndërgjegjësimin e qytetarëve, si dhe punonjësve e funksionarëve të administratës publike e sistemit gjyqësor mbi konceptin e barazisë gjinore, mosdiskriminimin e gruas, eliminimin e stereotipave gjinorë, kuptimin e drejtë të rolit të femrës e të mashkullit, të nënës e të babait në familje dhe shoqëri³

LIGJ. Nr. 43/2023 PËR QEVERISJEN ELEKTRONIKE, parashikon Detyrimet e autoriteteve publike dhe subjekteve private për të informuar në formë elektronike⁴.

Autoriteti publik/subjekti privat, përgjegjës për ofrimin e shërbimit elektronik, është i detyruar të ofrojë informacion për përdoruesit, për:

a) emrin e autoritetit publik/subjektit privat/ofruesit të shërbimit dhe, nëse nuk ka të tillë, emrin me anë të të cilit ai është regjistruar për ushtrimin e veprimtarisë;

¹ Ligj. Nr. 9902, datë 17. 4. 2008. PËR MBROJTJEN E KONSUMATORËVE. neni 7, 8.

² Ligji. Nr. 9970, datë 24 7. 2008. “Për barazinë gjinore në shoqëri”.

³ VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

⁴ Ligj. Nr. 43/2023. PËR QEVERISJEN ELEKTRONIKE. neni 10.

- b) adresën e vendit në të cilin është vendosur selia apo qendra kryesore e veprimtarisë së ofruesit të shërbimit;
- c) adresën e postës elektronike shtetërore dhe/ose private apo çdo detaj tjetër që lejon komunikimin e shpejtë dhe efikas me ofruesin e shërbimit, ku përdoruesi mund të marrë informacion në lidhje me shërbimet, këshilla dhe ndihmë për veprimet e nevojshme që duhet të ndërmerren për të marrë shërbimin;
- ç) organin/autoritetin që ushtron kontroll mbi funksionimin e saj;
- d) shërbimet publike të ofruara sipas modeleve të miratuara nga institucionet shërbimofruese;
- dh) informacione të tjera të parashikuara në aktet rregullatore të fushës së të drejtës së informimit¹.

Kushtet e përdorimit dhe kufizimet e informacionit të publikuara në faqet zyrtare të internetit të autoriteteve publike duhet të jenë të dukshme dhe të pasqyruara qartë. Ndryshimet në kushtet e përdorimit dhe kufizimeve duhet të publikohen menjëherë dhe të jenë lehtësisht të identifikueshme në faqen zyrtare të internetit. Informacioni që publikohet në faqet zyrtare të internetit të autoriteteve publike është i lirë të shkarkohet/të transferohet, të ruhet, të përpunohet, të shpërndahet dhe të përdoret, me kusht që të tregohet në mënyrë të qartë burimi i tyre dhe të mos paraqiten si informacione origjinale nëse kanë pësuar ndryshime. Rregullat e detajuara për aksesimin e faqeve zyrtare të internetit të autoriteteve publike përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave.

LIGJ. Nr. 13/2016. PËR MËNYRËN E OFRIMIT TË SHËRBI-MEVE PUBLIKE NË SPORTELE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRI-SE, parashikon parimin e informimit

Autoritetet përgjegjëse dhe institucionet e administratës shtetërore u ofrojnë personave që kërkojnë shërbim të gjithë informacionin e nevojshëm, në përputhje me parashikimet e legjislacionit që rregullon të

¹ LIGJ. Nr. 43/2023. PËR QEVERISJEN ELEKTRONIKE. neni 10.

drejtën e informimit, duke përfshirë dhe publikimin e informacioneve të nevojshme në faqen e internetit që administrojnë¹.

Në organizimin e ofrimit të shërbimeve përfshihet komunikimi midis institucioneve, me qëllim përmirësimin e shërbimit në sportelet e shërbimit dhe të zyrat përgjegjëse të shërbimit.

Kostoja, përcaktimi i saj dhe vendosja e tarifave për informacionin e kërkuar rregullohen sipas parashikimeve të legjislacionit për të drejtën e informimit.

Refuzimi i dhënies së informacionit, sipas këtij neni, do të bëhet kryesisht, në përputhje me kufizimet e parashikuara nga legjislacioni për të drejtën e informimit ose edhe kufizime të tjera të parashikuara në ligje të veçanta².

LIGJ Nr. 9918, datë 19. 5. 2008 PËR KOMUNIKIMET ELEKTRONIKE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË (ndryshuar me ligjin nr. 102/2012, datë 24. 10. 2012, nr. 107/2018, datë 20. 12. 2018; nr. 92/2019, datë 18. 12. 2019) (i përditësuar Ky ligj parashikon detyrimin për të dhënë informacion.

Sipërmarrësit që ofrojnë rrjete ose shërbime të komunikimeve elektronike janë të detyruar t'i japin AKEP-it, me kërkesë të tij, çdo informacion të nevojshëm për të përmbushur detyrimet funksionale të AKEP-it, sipas këtij ligji³.

Në veçanti, AKEP-i mund të kërkojë informacion, duke përfshirë informacione financiare, të cilat janë të nevojshme për:

- a) *verifikimin sistematik ose rast pas rasti të pajtueshmërisë me dispozitat e këtij ligji;*
- b) *për procedurat dhe vlerësimin e kërkesave për dhënien e të drejtave të përdorimit;*
- c) *publikimin e përmbledhjeve krahasuese të cilësisë dhe çmimeve të shërbimeve në interes të përdoruesit;*

¹ **LIGJ. Nr. 13/2016. PËR MËNYRËN E OFRIMIT TË SHËRBIMEVE PUBLIKE NË SPORTELE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË.** neni 7.

² Po aty.

³ **LIGJ. Nr. 9918, datë 19. 5. 2008. PËR KOMUNIKIMET ELEKTRONIKE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË (ndryshuar me ligjin nr. 102/2012, datë 24. 10. 2012, nr. 107/2018, datë 20. 12. 2018; nr. 92/2019, datë 18. 12. 2019) (i përditësuar neni 16).**

- ç) qëllime statistikore, në përputhje me legjislacionin në fuqi ose që rrjedhin nga marrëveshje ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe organizatave ndërkombëtare;*
- d) informacion lidhur me zhvillimet e ardhshme të rrjeteve ose shërbimeve që mund të kenë ndikim në shërbimet me shumicë, të cilat sipërmarrësit ua ofrojnë konkurrentëve;*
- dh) analizën e tregjeve, në përputhje me kreun VI të këtij ligji. Sipërmarrësve me fuqi të ndjeshme në treg për tregjet me shumicë, gjithashtu, mund t'u kërkohej të paraqesin të dhënat e kontabilitetit për tregjet me pakicë, të cilat shoqërohen me ato të tregjeve me shumicë.*

3. Sipërmarrësit ofrojnë informacionin, sipas kërkesës e në përputhje me afatet kohore dhe nivelin e detajeve të kërkuara nga AKEP-i, sipas përcaktimeve të parashikuara në rregulloren përkatëse.

4. Informacioni i kërkuar nga AKEP-i do të jetë proporcional me përmbushjen e detyrave funksionale, për të cilat është kërkuar, dhe AKEP-i do të japë arsyet për të cilat ky informacion është kërkuar.

5. Nëse informacioni është vlerësuar si konfidencial, AKEP-i e siguron atë në përputhje me legjislacionin në fuqi për sekretin tregtar të biznesit. Nëse informacioni nuk është konfidencial, AKEP-i e publikon ose e vë në dispozicion të publikut, sipas kërkesës së tij, kur kjo është e nevojshme për të krijuar një treg të hapur dhe konkurrues. Nëse konfidencialiteti i informacionit është i diskutueshëm, AKEP-i vendos për konfidencialitetin pasi të ketë dëgjuar sipërmarrësin, vlerësuar interesat e sipërmarrësit për të trajtuar informacionin si konfidencial, si dhe interesat e publikut për të krijuar një treg të hapur dhe konkurrues.

6. Sipërmarrësit, të cilët ofrojnë rrjete ose shërbime të komunikimeve elektronike, janë të detyruar t'i paraqesin ministrit, me kërkesë të tij, të gjithë informacionin e nevojshëm për të përmbushur detyrat funksionale të ministrit, sipas këtij ligji.

LIGJ. Nr. 23/2015. PËR SHËRBIMIN E JASHTËM TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË parashikon veç të tjerash dhe parimin e transparencës

Shërbimi i Jashtëm është pjesë përbërëse e Shërbimit Civil të Republikës së Shqipërisë dhe vepron në bazë të parimeve të profesionalizmit, integritetit, paanësisë politike, transparencës, shërbimit ndaj publikut, vazhdimësisë së karrierës, përgjegjësisë, si dhe korrektësisë në zbatimin e legjislacionit¹.

LIGJ Nr. 9901, datë 14. 4. 2008 PËR TREGTARËT DHE SHOQËRITË TREGTARE

I azhurnuar me:

- **Ligjin Nr. 10475, datë 27. 10. 2011;**
- **Ligjin nr. 129/2014, datë 2. 10. 2014 parashikon të drejtën e informimit.**

1. Personat përgjegjës për administrimin e shoqërisë informojnë të gjithë ortakët apo aksionarët për ecurinë e veprimtarisë së shoqërisë tregtare dhe, me kërkesën e tyre, duhet t'u vënë në dispozicion llogaritë vjetore, përfshirë llogaritë e konsoliduara, raportet për gjendjen dhe ecurinë e veprimtarisë së shoqërisë tregtare, raportet e organeve drejtuese apo të ekspertëve kontabël të autorizuar, si dhe çdo dokument tjetër të brendshëm të shoqërisë, me përjashtim të atyre të përcaktuar në nenin 18 të këtij ligji². Ky detyrim mund të përmbushet edhe duke e vendosur këtë informacion në faqen e internetit të shoqërisë tregtare dhe duke informuar për këtë personat, të cilët e bëjnë kërkesën. Në të kundërt, këto dokumente duhet të vihen në dispozicion, për shqyrtim, pranë zyrës qendrore të shoqërisë tregtare.

2. Çdo dispozitë e statutit, që ndalon ose kufizon ushtrimin e të drejtave të përmendura në pikën 1 të këtij neni, është e pavlefshme.

3. Nëse personat përgjegjës për administrimin e shoqërisë nuk japin informacionin e kërkuar, sipas pikës 1 të këtij neni, ortakët, anëtarët ose aksionarët e interesuar, brenda 30 ditëve pas refuzimit, mund t'u kërkojnë gjykatës kompetente të urdhërojnë përmbaruesit gjyqësorë të ekzekutojnë kërkesën e ortakut apo aksionarit, duke i dorëzuar këtyre të fundit informacionin dhe

¹ LIGJ. Nr. 23/2015. PËR SHËRBBIMIN E JASHTËM TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. neni 4.

² LIGJ. Nr. 9901, datë 14. 4. 2008. PËR TREGTARËT DHE SHOQËRITË TREGTARE. I azhurnuar me: – Ligjin Nr. 10475, datë 27. 10. 2011; – Ligjin nr. 129/2014, datë 2. 10. 2014 parashikon të drejtën e informimit.

dokumentet që personat përgjegjës për administrimin e shoqërisë nuk kanë dhënë. Mosdhënia e informacioneve të kërkuara, sipas këtij neni, brenda 7 ditëve nga data e marrjes dijeni për kërkesën, vlerësohet refuzim¹.

LIGJNr. 37/2017KODI I DREJTËSISË PENALE PËR TË MITUR parashikon në nenin 19 pika 3 b

Të drejtat e të miturit në konflikt me ligjin:

b) të drejtën të informohet menjëherë në formën që i përgjigjet zhvillimit individual të tij²;

Përveç kuadrit ligjor ka dhe akte nënligjore për informimin dhe garantimin e transparencës:

1. Vendimin nr. 781, datë 26. 12. 2018 të Këshillit të Ministrave “Për garantimin e transparencës në institucionet publike të arsimit të lartë”.
2. VENDIM. Nr. 145, datë 13. 3. 2018PËR KRIJIMIN E BAZËS TË TË DHËNAVE SHTETËRORE “REGJISTRI ELEKTRONIK I KËRKESAVE DHE PËRGJIGJEVE PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT”.
3. Vendim i KM nr. 247, datë 30. 4. 2014Për përcaktimin e rregullave, të kërkesave e të procedurave për informimin dhe përfshirjen e publikut në vendimarrjet mjedisore.
4. Urdhër i KDIMDHP nr. 14, datë 22. 1. 2015. Për miratimin e programit model të transparencës.
5. Vendim i K.M. nr. 147, datë 18. 2. 2015. Për miratimin e dokumentit të politikave për implementimin e dhënave të hapura publike dhe krijimin e portalit të dhënave të hapura.
6. Vendim i K.M. nr. 910, datë 21. 12. 2016. Për çështjet, objekt konsultimi, dhe strukturën, procedurën, formën, mënyrën e

¹ LIGJ. Nr. 9901, datë 14. 4. 2008. PËR TREGTARËT DHE SHOQËRITË TREGTARE. I azhurnuar me: – Ligjin Nr. 10475, datë 27. 10. 2011; – Ligjin nr. 129/2014, datë 2. 10. 2014 parashikon të drejtën e informimit.

² LIGJ. Nr. 37/2017. KODI I DREJTËSISË PENALE PËR TË MITUR. neni 19. URL: <https://qbz.gov.al/preview/f83e2041-7f9d-4b5e-aa53-c967bf87810c>

organizimit e të funksionimit të këshillit konsultativ të qeverisjes qendrore me vetëqeverisjen vendor.

7. Vendim i K. M. nr. 828, datë 7. 10. 2015. Për miratimin e rregullave të krijimit dhe administrimit të Regjistrisë Elektronike për Njohjet dhe Konsultimet Publike.

Në Kuvend ka kaluar Projektligji për të dhënat e hapura dhe ripërdorimin e informacionit të sektorit publik.

Qëllimi I tij është të përcaktojë bazën ligjore për përdorimin e të dhënave të hapura dhe të drejtën e ripërdorimit për qëllime tregtare ose jo, të dokumenteve që mbahen nga organet e sektorit publik ose sipërmarrjet publike, me qëllim nxitjen e inovacionit në produkte dhe shërbime¹.

Projektligji i propozuar është në përputhje me rendin juridik të brendshëm dhe propozohet me qëllim plotësimin e kuadrit ligjor për të drejtën e informimit duke mundësuar ripërdorimin e dokumenteve të bëra publike më shumë se një herë nga ana e organeve të sektorit publik.

Projektligji është i harmonizuar edhe me legjislacionin vendas në fuqi. Kështu në tekstin e tij, parashikohet se ai nuk cenon dispozitat e ligjit për të drejtën e informimit si dhe nuk ndikon mbrojtjen e individëve lidhur me përpunimin e të dhënave personale sipas legjislacionit në fuqi për mbrojtjen e të dhënave personale. Gjithashtu të drejtat e pronësisë intelektuale të palëve të treta nuk preken nga ky ligj².

1.4 Krahاسimi i ligjit për të drejtën e informimit në Shqipëri me vendet e tjera

Ligji për të drejtën e informimit në Angli ka ndryshim nga ligji Shqiptar për të drejtën e informimit.

¹ RELACION PËR PROJEKTLIGJIN PËR PËR TË DHËNAT E HAPURA DHE RIPËRDORIMIN E INFORMACIONIT TË SEKTORIT PUBLIK. Ky projektligj, synon transpozimin e Direktivës (BE) 2019/1024 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 20 qershorit 2019. “Mbi të dhënat e hapura dhe ri-përdorimin e informacionit të sektorit publik”, lidhur me ripërdorimin e informacionit të sektorit publik duke përditësuar kuadrin ligjor me avancimin e teknologjive digjitale duke nxitur më tej inovacionin digjital, veçanërisht sa i përket inteligjencës artificiale.

² Po aty.

Shkurtimisht Ligji për Lirinë e Informacionit siguron akses publik në informacionin e mbajtur nga autoritetet publike. Këtë e bën në dy mënyra:¹ autoritetet publike janë të detyruara të publikojnë informacione të caktuara për aktivitetet e tyre; dhe anëtarët e publikut kanë të drejtë të kërkojnë informacion nga autoritetet publike². Akti mbulon çdo informacion të regjistruar që mbahet nga një autoritet publik në Angli, Uells dhe Veri Irlandë, dhe nga autoritetet publike në mbarë Mbretërinë e Bashkuar me bazë në Skoci. Informacioni i mbajtur nga autoritetet publike skoceze mbulohet nga vetë Ligji i Skocisë për Lirinë e Informacionit (Skoci). Autoritetet publike përfshijnë departamentet qeveritare, autoritetet lokale, NHS, shkollat shtetërore dhe policinë Megjithatë, ligji nuk mbulon domosdoshmërisht çdo organizatë që merr para publike. Për për shembull, ai nuk mbulon disa bamirësi që marrin grante dhe disa organizata të sektorit privat që kryejnë funksione publike. Informacioni i regjistruar përfshin dokumente të printuara, skedarë kompjuteri, letra, e-mail, fotografi dhe zë ose video incizime. Ligji nuk u jep njerëzve akses në të dhënat e tyre personale (informacione për veten e tyre) si p. sh të dhënat e tyre shëndetësore ose dosjen e referencës së kredisë. Nëse një anëtar i publikut dëshiron të shohë informacionin që një publik autoriteti ka për ta, ata duhet të bëjnë një kërkesë për akses të subjektit për mbrojtjen e të dhënave³.

Afrika e Jugut ofron zbulim të plotë me kërkesë të gjitha dokumenteve që disponohen të qeverisë, përveç informacionit konfidencial në lidhje me sekretet tregtare, të pronarit informacione ose informacione të tjera që nuk mund të zbulohen⁴. Ndryshimet materiale në kontrata quhen “variacione” dhe duhet të miratohen nga Thesari Kombëtar dhe si çdo informacion në posedim të qeverisë mund të aksesohet nga publiku duke bërë një kërkesë sipas Ligji për promovimin e aksesit në informacion. Në Mbretërinë e Bashkuar, publiku ka qasje në të gjitha dokumentet e mbajtura nga një autoritet

¹ Freedom of information The Guide to Freedom of Information. URL: <https://ico.org.uk/media/for-organisations/guide-to-freedom-of-information-4-9.pdf> aksesuar me 13. 7. 2023

² Po aty.

³ Po aty.

⁴ GLOBAL REPORT. Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption SEPTEMBER, 2020. Revised on October 3, 2020. – pg. 81.

publik, sipas dispozitave të Lirisë së Informacionit Akti i vitit 2010. Regjimi i transparencës kërkon që variacionet e kontratave, duke përfshirë për rinegocimet duhet të publikohen kur ndryshimi ndikon ndjeshëm në kontratën duke rezultuar në një kontratë të re¹.

1.5 Kufizimet e të drejtës për informim

Liria e informimit nuk është e pakufizuar. Kufijtë e vërtetë të kësaj lirie janë përcaktuar në mënyrë parimore në nenin 10 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, i cili shprehet: “2. Ushtrimi i këtyre lirive që përmban detyrime dhe përgjegjësi, mund t’u nënshtrohet atyre formaliteteve, kushteve, kufizimeve ose sanksioneve të parashikuara me ligj dhe që janë të nevojshme në një shoqëri demokratike², Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut në interes të sigurisë kombëtare, integritetit territorial ose sigurisë publike, për mbrojtjen e rendit dhe parandalimin e krimit, për mbrojtjen e shëndetit ose të moralit, për mbrojtjen e dinjitetit ose të të drejtave të të tjerëve, për të ndaluar përhapjen e të dhënave konfidenciale ose për të garantuar autoritetin dhe paanshmërinë e pushtetit gjyqësor.” Formalitetet, kushtet, kufizimet ose sanksionet janë të lejueshme në kuadër të kufizimit të lirisë së informimit, duke plotësuar kushtet e mëposhtme:

- Së pari, kufizimi duhet të ketë bazën e vet në një ligj të veçantë, siç është ligji i ri për të drejtën e informimit. Asnjë kufizim që nuk parashikohet në ligj si i tillë nuk mund të shërbejë si shkak për kufizimin e të drejtës për informim;
- Së dyti, kufizimi duhet të jetë i nevojshëm në një shoqëri demokratike. Në shumicën dërrmuese të rasteve që trajtohen në praktikë, kjo kërkesë e përcaktuar në nenin 10 të Konventës. Informacioni kufizohet nëse është parashikuar me ligj dhe nëse i shërben një

¹ GLOBAL REPORT. Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption SEPTEMBER, 2020. Revised on October 3, 2020. – pg. 81.

² Dorian Matija. REPUBLICA komentar I Ligjit 119/2014. për të drejtën e informimit se bashku me praktiken për të drejtën eKomisionerit për të drejtën e informimit NED Naonal Endowment Democracy for Supporting freedom around the world Botues: Qendra “Res Publica”. Tiranë, 2015. – pg. 44.

prej qëllimeve legjitime të tilla si siguria kombëtare ose mbrojtja e dinjitetit ose e të drejtave të të tjerëve. Këto kërkesa duhet pajtë të ti nënshtrohen testit të nevojës në një shoqëri demokratike, domethënë në një shoqëri që respekton dhe ushqen “pluralizmin, tolerancën dhe hapjen e mendjes”. Për t’iu përgjigjur kësaj pyetjeje, autoriteti, Komisioneri për të Drejtën e Informimit, apo edhe gjykatat duhet të shqyrtojnë nëse në kontekstin e rastit kufizimi është apo jo “i nevojshëm”, me fjalë të tjera nëse kufizimi synon të adresojë ndonjë “nevojë sociale urgjente”. Një faktor shtesë që merret parasysh është identiteti i kërkuesve. Nëse kërkuesi është një gazetar, autoriteti do të ketë parasysh rolin e veçantë që luan shtypi në një shoqëri demokratike. Siç përcakton neni 17 i ligjit të ri, e drejta e informimit kufizohet në një sërë rastesh, të ndara për qëllime praktike nga ligji në 4 kategori:

- Për mbrojtjen e interesave private ku përfshihen të dhënat personale, sekreti tregtar, pronësia intelektuale dhe industriale (patentat);
- Për mbrojtjen e interesave shtetërore, ku përfshihen siguria kombëtare; për mbarëvajtjen e hetimeve penale, administrative ose proceseve gjyqësore; për mbarëvajtjen e procedurave të inspektimit dhe auditimit, formulimin e politikave monetare dhe fiskale; të këshillimeve dhe diskutimeve paraprake për zhvillimin e politikave publike, apo në kuadër të marrëdhënieve ndërkombëtare ose ndërqeveritare;
- Për mbrojtjen e sekretit profesional;¹
- Për shkak të pamundësisë që rrjedh nga paqartësia së kërkesës.

Kështu, në lidhje me kategorinë e parë, e drejta e informimit kufizohet në rast se është e domosdoshme, proporcionale dhe nëse dhënia e informacionit dëmton interesat e mëposhtëm:

- a) Të drejtën për një jetë private;

¹ Dorian Matija REPUBLICA komentari I Ligjit 19\2014 për të drejtën e informimit se bashku me praktiken për të drejtën e Komisionerit për të drejtën e informimit NED Naonal Endowment Democracy for Supportng freedom around the world Botues: Qendra “Res Publica” Tiranë, 2015. – pg. 44.

- b) Sekretin tregtar;
- c) Të drejtën e autorit;
- ç) Patentat. Kufizimi i së drejtës së informimit për shkak të interesave të parashikuar më sipër nuk zbatohet kur titullari i këtyre të drejtave ka dhënë vetë pëlqimin për dhënien e informacionit përkatës ose kur në momentin e dhënies së informacionit ai është konsideruar autoritet publik në bazë të parashikimeve të këtij ligji. Për shembull, në rastin e pjesëmarrjes në një procedurë të prokurimit publik, shoqëritë konkurrese nënshkruajnë një shtojcë të posaçme ku rendisin dokumentet që ato kërkojnë të mbeten konfidenciale. Çdo dokument që nuk është përfshirë në këtë listë dhe që është dorëzuar prej shoqërisë tregtare private mund të bëhet publik. Në këtë rast konsiderohet se shoqëria tregtare ka dhënë pëlqimin e saj për mosruajtjen e konfidencialitetit për dokumentet e papërfshirë në listë. Pra, kufizimi i të drejtës së informimit kërkon plotësimin e të tre kushteve së bashku:

(1) *është i domosdoshëm;*

(2) *është proporcional, dhe*

(3) *dëmtton një prej katër interesave të renditur më lart në pikat a, b, c dhe ç.*

Nëse njëri nga kushtet nuk plotësohet atëherë informacioni duhet të bëhet publik. Nëse kufizimi është i domosdoshëm, por jo proporcional (jo në raport të drejtë me nevojën e diktuar) atëherë aksesit në informacion nuk duhet të kufizohet¹ (ose të paktën pjesërisht). Neni 17 shprehet konkretisht se, pavarësisht nga sa parashikohet në këtë pikë, informacioni i kërkuar nuk refuzohet në rast se ekziston një interes publik më i lartë për dhënien e tij. Kjo nënkupton që arsyet e dhëna nga autoritetet për të imponuar një kufizim mbi të drejtën e informimit duhet të jenë relevante dhe të mjaftueshme dhe se kufizimi duhet të jetë në proporcion me qëllimin legjitim të ndjekur. Në lidhje me kategorinë e dytë, e drejta

¹ Dorian Matija REPUBLICA komentari I Ligjit 119\2014 për të drejtën e informimit se bashku me praktiken për të drejtën e Komisionerit për të drejtën e informimit NED Naonal Endowment Democracy for Supporting freedom around the world Botues: Qendra "Res Publica". Tiranë, 2015. – fq. 45.

për informim kufizohet në rast se kufizimi është i domosdoshëm, proporcional dhe nëse dhënia e informacionit shkakton një dëm të qartë dhe të rëndë ndaj interesave të mëposhtëm:

- a) *Sigurinë kombëtare, sipas përkufizimit të bërë nga legjislacioni për informacionin e klasifikuar;*
- b) *Parandalimin, hetimin dhe ndjekjen e veprave penale;*
- c) *Mbarëvajtjen e hetimit administrativ në kuadër të një procedimi disiplinor;*
- ç) *Mbarëvajtjen e procedurave të inspektimit dhe auditimit të autoriteteve publike;*
- d) *Formulimin e politikave monetare dhe fiskale të shtetit;*
- dh) *Barazinë e palëve në një proces gjyqësor dhe mbarëvajtjen e procesit gjyqësor;¹*

Këshillimin dhe diskutimin paraprak brenda ose midis autoriteteve publike për zhvillimin e politikave publike; (në këtë kontekst janë përfshirë bisedimet e lira midis zyrtarëve, të cilët edhe mund të mbajnë qendrime në dukje të gabuara në kuadër të analizës së proporcionalitetit për një vendimarrje të caktuar². Këto këshillime e diskutime paraprake nuk janë finale dhe nuk kanë efekte ligjore, përveç se ndikojnë në bindjen e brendshme dhe në ngjizjen paraprake të një arsyetimi të mëvonshëm nga ana e organit vendimmarrës. Për shembull, bisedimet e gjyqtarëve në një dhomë këshilli para se të marrin vendimin janë konfidenciale dhe kështu nuk mund të bëhen publike³. Qendrimi zyrtar i gjyqtarëve në momentin e marrjes së vendimit mund të ndodhë që të ndryshojë tërësisht, duke reflektuar mbi këshillat e dhëna anasjelltas mes tyre, kështu që të gjitha bisedat paraprake janë jorelevante në raport me arsyetimin zyrtar, i cili prodhon realisht pasojat juridike);

ë) Mbarëvajtjen e marrëdhënieve ndërkombëtare ose ndërqeveritare.

¹ Dorian Matija RESPUBLICA komentari I Ligjit 119\2014 për të drejtën e informimit se bashku me praktiken për të drejtën e Komisionerit për të drejtën e informimit NED Naonal Endowment Democracy for Supporting freedom around the world Botues: Qendra “Res Publica” Tiranë, 2015. – fq. 46.

² Po aty.

³ Po aty.

(Këtu përfshihen gjithashtu bisedimet dhe këshillimet jozyrtare dhe paraprake, duke mos kufizuar detyrimin për të bërë publikë më pas protokollet zyrtarë) Njëlloj si në rastin e kategorisë së parë, pavarësisht nga sa parashikohet më sipër, informacioni i kërkuar nuk refuzohet në rast se ekziston një interes publik më i lartë për dhënien e tij. Kufizimi mbi të drejtën e informimit për shkak të mbarëvajtjes së hetimit administrativ në kuadër të një procedimi disiplinor dhe mbarëvajtjes së procedurave të inspektimit dhe auditimit të autoriteteve publike, nuk zbatohet kur hetimi administrativ ka përfunduar. Kufizimi mbi të drejtën e informimit për shkak të mbrojtjes së formulimit të politikave monetare dhe fiskale të shtetit, si dhe të barazisë së palëve në një proces gjyqësor dhe mbarëvajtjes së procesit gjyqësor, nuk zbatohet kur të dhënat përkatëse janë fakte, analiza të fakteve, të dhëna teknike ose të dhëna statistikore. Kufizimi mbi të drejtën e informimit për shkak të mbrojtjes së këshillimeve dhe diskutimeve paraprake brenda ose midis autoriteteve publike për zhvillimin e politikave publike, nuk zbatohet pasi politikat janë bërë publike¹. Në përgjithësi, mbi të gjitha kategoritë të cilat përbëjnë procese, kufizimi shtrihet vetëm në kohën kur procesi është në zhvillim. Kufizimi bie kur procesi ka përfunduar dhe nuk mund të cenohet asnjë vendimmarrje që është ende në proces. Në lidhje me kategorinë e tretë, e drejta e informimit kufizohet nëse është e domosdoshme, proporcionale dhe në qoftë se përhapja e informacionit do të shkelte sekretin profesional të garantuar nga ligji. Sekretin profesional lidhet me shumë profesione që u mundësojnë profesionistëve të grumbullojnë të dhëna sensitive të klientëve/pacientëve, ku këta të fundit duhet të jenë të sigurtë që të dhënat e tyre nuk do të publikohen dhe keqpërdoren. Këtu mund të sillen shumë shembuj, si psikologu që mbledh të dhëna mbi manitë, fobitë, devijacionet, deliret, etj, të individëve të ndryshëm, ose si avokati, i cili mbledh të dhëna nga komunikimet me klientët që janë të prirur të kenë një dozë më të lartë të sinjeritetit, apo si mjeku,

¹ Dorian Matija REPUBLICA komentari I Ligjit 119\2014 për të drejtën e informimit se bashku me praktiken për të drejtën e Komisionerit për të drejtën e informimit NED Naonal Endowment Democracy for Supporting freedom around the world Botues: Qendra "Res Publica". Tiranë, 2015.

i cili mbledh të dhëna për sëmundjet apo gjendjet fiziologjike të pacientëve, të cilat mund të dëmtojnë imazhin e tyre nëse publikohen. Këto informacione mbrohen për të mbrojtur të dy palët, profesionistin dhe klientin. Profesionisti mbrohet duhet iu garantuar premisa e duhur për krijuar marrëdhënien e besimit të domosdoshëm me klientin, ndërsa ky i fundit mbrohet nga publikimi i të dhënave sensitive, publikimi i të cilave mund të sjellë pasoja negative dhe të pariparueshme sociale. Në lidhje me kategorinë e katërt, e drejta e informimit kufizohet edhe kur, pavarësisht nga ndihma e dhënë nga autoriteti publik, kërkesa mbetet e paqartë dhe bëhet i pamundur identifikimi i informacionit të kërkuar. Ky kufizim synon të mbrojë autoritetet dhe veçanërisht koordinatorët për të drejtën e informimit, të cilët mund të vihen në vështirësi objektive nga një kërkesë e paqartë, ose për një informacion të paidentifikueshëm. Ligji kërkon si parakusht që autoriteti të kenë bërë përpjekje për të dhënë ndihmën e tij. Vetëm nëse kërkuesi nuk reflekton mbi propozimin e arsyeshëm të autoritetit, ky i fundit ka të drejtë të refuzojë plotësimin e kërkesës.

2. Rishikimi i klasifikimit të dokumenteve “sekret shtetëror” (neni 17, pika 5) Një risi me rëndësi të veçantë e ligjit të ri është se sipas nenit 17, pika 6 të ligjit, e drejta e informimit nuk refuzohet automatikisht kur informacioni i kërkuar gjendet në dokumente të klasifikuara “sekret shtetëror”. Në këtë rast, autoriteti publik, të cilit i është dërguar kërkesa për informim, fillon menjëherë procedurën e rishikimit të klasifikimit pranë autoritetit publik që ka urdhëruar klasifikimin. Autoriteti publik njofton menjëherë kërkuesin për fillimin e procedurës për rishikimin e klasifikimit dhe vendos shtyrjen e afatit për dhënien e informacionit brenda 30 ditëve pune. Në çdo rast, vendimi për trajtimin ose jo të kërkesës për informim merret dhe arsyetohet në bazë të kritereve të këtij neni 15. Kjo dispozitë synon të paraqesë një koncept të ri, që një dokument nuk mund të mbetet sekret pa arsye, nëse ka një kërkesë për t’u bërë publik. Shembulli më tipik janë dosjet sekrete të periudhës së diktaturës, të cilat kanë kaluar periudhën e mbrojtjes ligjore dhe nuk kanë më asnjë impakt në cenimin e interesit të sigurisë kombëtare. Ky

parashikim i ri ligjor mund të jetë një instrument efektiv për të aksesuar, qoftë edhe pjesërisht, këto dosje, për herë të parë pas 24 vjetësh¹.

Por **ligji I ri 10\2023** Për informacionin e klasifikuar, parashikon se informacioni nuk publikohet kur është sekret shtetëror. Dhe parashikon dhe rastet kur quhet sekret shtetëror.

Ligji I ri Nr. 10/2023 PËR INFORMACIONIN E KLASIFIKUAR parashikon se:

E drejta e informimit nuk refuzohet automatikisht kur informacioni i kërkuar është i klasifikuar, referuar pikës 5 të nenit 17 të ligjit nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit”².

5. Informacioni nuk publikohet kur është i klasifikuar “sekret shtetëror”.

6. Çdo individ ka për detyrë që të mbrojë informacionin e klasifikuar sipas këtij ligji, pavarësisht nga mënyra se si ai ka arritur ta posedojë apo ta garantojë të drejtën e njohjes së këtij informacioni të klasifikuar³.

Informacioni i klasifikuar “sekret shtetëror”, në bazë të përmbajtjes, të vlerave dhe interesit shtetëror, klasifikohet në njërin nga katër nivelet e mëposhtme:

- a) “Tepër sekret”, kur ekspozimi i paautorizuar mund t’i shkaktojë dëme jashtëzakonisht të rënda sigurisë kombëtare;
- b) “Sekret”, kur ekspozimi i paautorizuar mund t’i shkaktojë dëme serioze sigurisë kombëtare;
- c) “Konfidencial”, kur ekspozimi i paautorizuar mund t’i shkaktojë dëme sigurisë kombëtare;
- ç) “I kufizuar”, kur ekspozimi i paautorizuar mund të dëmtojë veprimtarinë ose efektivitetin e institucioneve të administratës publike në fushën e sigurisë kombëtare.

Kategoritë e klasifikimit.

¹ Dorian Matija REPUBLICA komentari I Ligjit 119\2014 për të drejtën e informimit se bashku me praktiken për të drejtën e Komisionerit për të drejtën e informimit NED Naonal Endowment Democracy for Supporting freedom around the world Botues: Qendra “Res Publica”. Tiranë, 2015. f- q. 47, 48.

² Ligji I ri Nr. 10/2023. PËR INFORMACIONIN E KLASIFIKUAR.

³ Po aty.

Informacioni i nënshtrohet procesit të klasifikimit sipas niveleve të përcaktuara në këtë ligj për kategoritë e mëposhtme, kur lidhet me sigurinë kombëtare:¹

- a) raporte, analiza, informacione të paraqitura në mbledhjet e Këshillit të Sigurimit Kombëtar dhe të Komisioneve të Kuvendit të Shqipërisë;*
- b) raporte, analiza, informacione, që shkëmbehen apo ndahen në takime dypalëshe ose shumëpalëshe me delegacionet e shteteve/organizatave të huaja dhe me strukturat shtetërore;*
- c) veprimtaria e shërbimeve informative, ku ekspozohen format dhe metodat e punës;*
- ç) burimet e informacionit në shërbimet informative dhe në strukturat e tjera parandaluese, gjurmuese dhe zbuluese;*
- d) dokumentacioni i krijuar nga strukturat shtetërore gjatë veprimtarisë informuese, parandaluese, gjurmuese dhe zbuluese;*
- dh) plane ushtarake, programe, harta, planimetri dhe informacione të tjera ushtarake, që përmbajnë të dhëna me rëndësi taktike, operative e strategjike;*
- e) informacione për planet e mbrojtjes me rëndësi strategjike dhe kapacitetet e Forcave të Armatosura;*
- ë) informacion që lidhet me ndërtimin, përbërjen, fortësinë, përdorimin e sistemeve, algoritmeve dhe materialeve kriptografike në të cilat trajtohet informacion i klasifikuar;*
- f) vlerësimet strategjike të Forcave të Armatosura për kërcënimet, rreziqet dhe masat për përballimin e tyre;*
- g) informacione për gatishmërinë luftarake, pajisjen, modernizimin, kompletimin me forca, mjete të Forcave të Armatosura;*
- gj) çështjet kriptologjike, shkencore, teknologjike dhe ekonomike;*
- h) informacionet lidhur me substancat e ndryshme kimike, biologjike, nukleare të rrezikshme për jetën dhe mjedisin;*
- i) planimetritë, skemat dhe projektet për objektet e rëndësisë së veçantë;*

¹ Ligji. I ri Nr. 10/2023. PËR INFORMACIONIN E KLASIFIKUAR.

- j) planet për sigurinë e personaliteteve të larta shtetërore të vendit dhe të huaja;
 - k) programi për mbrojtjen e dëshmitarëve dhe të bashkëpunëtorëve të drejtësisë;
 - l) veprimtaria e përgjimit parandalues të komunikimeve elektronike;
 - ll) informacioni që lidhet me gjendjen, kapacitetin, operimin, vlerësimin e sigurisë, kërcënimet, dobësitë, riskun, incidente sigurie të sistemeve/pajisjeve që trajtojnë informacion të klasifikuar;
 - m) planet dhe skemat e sigurisë fizike të zonave të sigurisë për informacionin e klasifikuar;
 - n) planet e evakuimit të informacionit të klasifikuar “sekret shtetëror”, të NATO-s, BE-së, të shteteve dhe organizatave të tjera ndërkombëtare;
 - nj) dokumentet që përmbajnë informacion të klasifikuar në prokurimet në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë;
 - o) regjistrat dhe librat për informacionin e klasifikuar “sekret shtetëror” pas plotësimit të tyre.
- Ndalohet klasifikimi i një informacioni kur ai bëhet me qëllim që:
- a) të fshehë moszbatimin e ligjeve, paefektshmërinë apo gabimet e administratës publike;
 - b) t'i privojë të drejtën e njohjes një individi, personi fizik a juridik, publik a privat;
 - c) të pengojë apo të vonojë dhënien e informacionit që nuk kërkon mbrojtje në interes të sigurisë kombëtare¹

Këto ishin rastet specifike kur informacioni nuk mund të publikohet.

Drejtoria e Sigurimit të Informacionit të Klasifikuar (DSIK), është krijuar në bazë të ligjit nr. 8457, datë 11. 2. 1999 “Për informacionin e klasifikuar “sekret shtetëror”, i ndryshuar.

DSIK u krijua me Urdhërin e Kryeministrit, nr. 742., Misioni i Autoritetit Kombëtar të Sigurisë së Informacionit të Klasifikuar është

¹ Ligji. I ri Nr. 10/2023. PËR INFORMACIONIN E KLASIFIKUAR.

organizimi, drejtimi e kontrolli i masave për ruajtjen, klasifikimin dhe administrimin e informacionit të klasifikuar¹.

LIGJ. Nr. 9887, datë 10. 3. 2008. PËRMBROJTJEN E TË DHËNAVE PERSONALE (Ndryshuar me Ligjin, Nr. 48/2012, F. Z. 53) (Ndryshuar me Ligjin, Nr. 120/2014, F. Z 160) (I përditësuar)

Sipas ligjit për mbrojtjen e të dhënave personale e drejta për akses në të dhënat personale kufizohet:

E drejta për akses, ushtrohet në përputhje me parimet kushtetuese të lirisë së shprehjes dhe informacionit, lirisë së shtypit dhe sekretit profesional dhe mund të kufizohet, nëse cenon interesat e sigurisë kombëtare, politikën e jashtme, interesat ekonomike dhe financiare të shtetit, parandalimin dhe ndjekjen e veprave penale². E drejta e aksesit nuk mund të ushtrohet në rastet e parashikuara në pikën 1 të nenit 10 të këtij ligji. Në rast se aksesit mohohet, duke argumentuar se cenohen interesat e sigurisë kombëtare, politika e jashtme, interesat ekonomike dhe financiare të shtetit, parandalimi dhe ndjekja e veprave penale ose liria e shprehjes dhe informimit apo liria e shtypit, subjekti i të dhënave mund t'i kërkojë komisionerit të kontrollojë përjashtimin në rastin konkret. Komisioneri informon subjektin e të dhënave për masat e marra³.

LIGJ. Nr. 9154, datë 6. 11. 2003. PËR ARKIVAT parashikon se:

Dokumentet e subjekteve shtetërore e joshtetërore, si dhe të personave juridikë e fizikë privatë, që janë bërë pjesë e fondit arkivor kombëtar para hyrjes në fuqi të ligjit nr. 7726, date 29. 6. 1993 "Për fondin arkivor dhe për arkivat", janë të pakthyeshme, pavarësisht nga mënyra e hyrjes në arkivat shtetërore, me përjashtim të rasteve kur është parashikuar ndryshe në marrëveshjen e pranimit. . Dokumentet që përbëjnë fondin arkivor kombëtar nuk dalin jashtë vendruajtjes së përhershme, përveç rasteve kur në ligj parashikohet ndryshe. Në ato raste kur dokumenti del jashtë vendruajtjes, shoqërohet nga një punonjës i autorizuar i Drejtorisë së Përgjithshme të Arkivave. Pas përfundimit

¹ URL: <https://www.nsa.gov.al/historiku/historiku-dhe-misioni/> aksesuar me 1. 8. 2023.

² LIGJ. Nr. 9887, datë 10. 3. 2008. PËR MBROJTJEN E TË DHËNAVE PERSONALE. (Ndryshuar me Ligjin, Nr. 48/2012, F. Z. 53) (Ndryshuar me Ligjin, Nr. 120/2014, F. Z. 160). (I përditësuar). neni 12.

³ Po aty.

të veprimeve procedurale të domosdoshme, dokumenti kthehet në vendruajtjen e përhershme dhe nëse është e nevojshme përdoret përsëri sipas së njëjtës procedur¹.

1.6 Kuadri institucional dhe përgjegjësitë e institucioneve për Edukimin Ligjor të Publikut

Kuvendi i Shqipërisë, në gjithë veprimtarinë e tij, ka detyrimin për të bërë transparente dhe për të informuar vazhdimisht publikun për veprimtarinë e tij. Kuvendi komunikon me publikun nëpërmjet shërbimeve të tij, duke përgatitur në kohë reale dhe me transparencë të plotë aktivitetet parlamentare².

Byroja e Kuvendit, me vendim nr. 17, datë 11. 11. 2014, ka miratuar “Manualin e pjesëmarrjes së publikut në procesin vendimmarrës të Kuvendit”, i cili është një burim për të nxitur dhe siguruar informimin dhe pjesëmarrjen e shoqërisë civile në funksionin legjislativ dhe atë mbikëqyrës të Kuvendit të Shqipërisë. Pjesëmarrja, sidomos e shoqërisë civile në procesin e hartimit të ligjeve pjesëmarrja e publikut është trajtuar në kuptim të informimit, konsultimit, dialogut dhe partneritetit. Bashkëpunimi i organeve të Kuvendit me publikun zhvillohet për çështje që kanë të bëjnë me kontrollin e zbatimit të legjislacionit në fuqi, gjatë shqyrtimit të projektligjeve, ose për çështje që lidhen me veprimtarinë e Kuvendit me karakter edukues, promovues, shkencor etj. Veprimtaria e Kuvendit është e hapur dhe transparente dhe realizohet nëpërmjet:

- a) pjesëmarrjes së publikut në procesin ligjvënës;
- b) pasqyrimin të veprimtarisë së Kuvendit dhe organeve të tij në medianë dhe vizive;
- c) botimeve të dokumentacionit parlamentar;
- ç) faqes së internetit të Kuvendit;
- d) rrjetit të brendshëm audiovizual.

¹ LIGJ. Nr. 9154, datë 6. 11. 2003. PËR ARKIVAT

² VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023. URL: https://www.idp.al/wpcontent/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

Gjithashtu, në kuadër të funksionit monitorues të Kuvendit, në bazë të ligjit nr. 15/2015 “Për rolin e Kuvendit në procesin e integritetit të Republikës së Shqipërisë në Bashkimin Europian”, ky organ është përgjegjës për informimin e publikut për ecurinë e etapave të procesit të anëtarësimit të Republikës së Shqipërisë në Bashkimin Europian dhe bashkëpunimin me shoqërinë civile të përfshirë në këtë proces. Në faqen zyrtare të internetit, Kuvendi ka krijuar një rubrikë të veçantë për informimin e publikut për çështjet e integritetit europian. Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale është institucioni përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të legjisllacionit në fuqi për të drejtën e informimit dhe legjisllacionit për mbrojtjen e të dhënave personale. Pjesë e funksioneve të tij është nxitja e parimit të transparencës në punën e autoriteteve publike, veçanërisht duke sensibilizuar dhe informuar për çështje të së drejtës së informimit dhe monitoruar zbatimin e ligjit për të drejtën e informimit. Gjithashtu në strategjinë “Për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjes së të Dhënave Personale 2018–2020” mbetet në vëmendje qasja ndërgjegjësuere ndaj subjekteve të të dhënave personale për të kuptuar të drejtat dhe detyrimet që rrjedhin nga legjisllacioni në fuqi¹.

Këshilli i Lartë Gjyqësor (KLGJ) ka detyrë të lançojë një portal online, me qëllim ofrimin e informacionit të nevojshëm për qasje në drejtësi, natyrën dhe qëllimin e proceseve gjyqësore, ndihmën juridike, tarifatat dhe mjetet alternative për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve. Gjithashtu, ky institucion ka detyrë të marrë masa që publiku dhe palët e interesuara të informohen mbi veprimtarinë e gjykatave. Një anëtar i KLGJ-së është përgjegjës për marrëdhëniet me publikun, të cilat duhet të bazohen në parimet e së drejtës për qasje në informacion² Gjykatat, si organet që ushtrojnë dhënien e drejtësisë, janë të ngarkuara, ndër të tjera, me detyrimin e informimit të publikut, si dhe lehtësimin e qasjes në drejtësi. Secila

¹ VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

² Po aty.

gjykatë, në hapësirën e saj të veçantë në portalin në internet, publikon të dhëna për gjykatën dhe çështjet gjyqësore. Të paktën një gjyqtar për mediat caktohet nga Këshilli i Lartë Gjyqësor për çdo juridiksion apeli. Gjithashtu, në bazë të ligjit nr. 98/2016 “Për organizimin e pushtetit gjyqësor”, në gjykata krijohen shërbimet për marrëdhëniet me publikun, të cilat kujdesen për informimin e publikut dhe medias në lidhje me veprimtaritë e gjykatës, si dhe për çështje të caktuara gjyqësore, në përputhje me rregullat e miratuara nga Këshilli i Lartë Gjyqësor dhe legjislacioni për të drejtën e informimit.

Qendra e Botimeve Zyrtare funksionon në bazë të legjislacionit në fuqi për organizimin dhe funksionimin e Qendrës së Botimeve Zyrtare. Qendra mundëson akses në legjislacionin online në Republikën e Shqipërisë për njohjen e legjislacionit dhe ushtrimin e së drejtës për informim të personave fizikë dhe juridikë dhe institucioneve shtetërore. Ministria për Europën dhe Punët e Jashtme, në bazë të ligjit nr. 23/2015 “Për shërbimin e jashtëm të Republikës së Shqipërisë”, është institucioni drejtues i shërbimit të jashtëm dhe harton, përpunon, koordinon, bashkërendon dhe zbaton politikën e jashtme të Republikës së Shqipërisë, në përputhje me interesat kombëtarë. Kjo ministri duhet të këshillojë dhe të informojë qytetarët shqiptarë jashtë vendit nëpërmjet stafit konsullor, të ofrojë asistencë konkrete për viktimat e mundshme të trafikimit, si dhe për dhënien e informacionit për legjislacionin e punës dhe të drejtat, dhe ndihmë për zbulimin e kontratave të punës të rreme. Legjislacioni në fuqi për diasporën parashikon detyrimin e institucioneve përgjegjëse për themelimin e qendrave informative jashtë vendit, me qëllim informimin e pjesëtarëve të diasporës¹.

Këto institucione që përmenda më sipër dhe institucione të tjera që nuk po I marrë në analizë garantojnë edukimin ligjor të publikut.

¹ VENDIM Nr. 47/2019 PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT 2019–2023 https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf

1.7 Mekanizmat institucional për mbrojtjen e të drejtës së informimit

1.7.1 Komisioneri për të Drejtën e informimit dhe Mbrojtjen e të dhënave personale

Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale është autoriteti mbikëqyrës i pavarur për zbatimin e ligjit nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit” duke respektuar e garantuar të drejtat dhe liritë themelore të njeriut.

Autoriteti bazë për mbrojtjen e të drejtës për tu informuar dhe ankesat për programet e transparencës.

Kompetencat e Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale (në vijim “Komisioneri”) në fushën e të drejtës për informim parashikohen në nenin 31/1 të ligjit nr. 9887, datë 10/03/2008 “Për mbrojtjen e të dhënave personale”, i ndryshuar ¹.

Sipas kësaj dispozitë, Komisioneri shqyrton kërkesat e personave, të cilët pretendojnë se u janë shkelur të drejtat e tyre të parashikuara në ligjin “Për të drejtën e Informimit”; shqyrton ankesat e personave në lidhje me funksionimin e programeve të transparencës në autoritetet publike; kryen hetimet e nevojshme administrative gjatë ushtrimit të kompetencave të tij; njihet dhe ka akses në informacionin dhe dokumentet, objekt ankimi, sipas ligjit për të drejtën e informimit apo që lidhen me çështjen në shqyrtim, duke përfshirë edhe informacionet e klasifikuara “sekret shtetëror”. Në këto raste, ai është i detyruar të respektojë kërkesat për ruajtjen e “sekretit shtetëror”, sipas legjislacionit në fuqi; vendos sanksione administrative sipas parashikimeve të ligjit për të drejtën e informimit; nxit parimin e transparencës në punën e autoriteteve publike, veçanërisht duke sensibilizuar dhe informuar për çështje të së drejtës së informimit; monitoron zbatimin e ligjit për të drejtën e informimit; kryen sondazhe në lidhje me çështje të ndryshme që kanë të bëjnë me të drejtën

¹ Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe mbrojtjes së të Dhënave Personale. URL: [https://www.idp.al/vendimerekomandime/aksesuar me 13. 7. 2023](https://www.idp.al/vendimerekomandime/aksesuar%20me%2013.7.2023).

e informimit; bën rekomandime për autoritetet publike, lidhur me konceptimin dhe zbatimin e programeve institucionale të transparencës; me kërkesë të gjykatës që shqyrton çështjen, parashtron mendim me shkrim për çfarëdo çështjeje që lidhet me të drejtën e informimit.

Gjatë kryerjes së hetimit administrativ, Komisioneri zbaton dispozitat e ligjit nr. 44/2015, datë 30. 4. 2015, “Kodi i Procedurave Administrative të Republikës së Shqipërisë.

Në nenin 24 të ligjit nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit” përcaktohet procedura e shqyrtimit të ankesave:

1. Çdo person, kur çmon se i janë shkelur të drejtat e parashikuara nga ky ligj, ka të drejtë të ankohet në rrugë administrative pranë Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, në përputhje me këtë ligj dhe Kodin e Procedurave Administrative.

2. Ankimi administrativ pranë Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale bëhet brenda 30 ditëve pune nga dita kur:

- a) ankuesi ka marrë njoftim për refuzimin e informacionit;
- b) ka kaluar afati i parashikuar në këtë ligj për dhënien e informacionit.

3. Me marrjen e ankesës, Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale ia kalon atë strukturës që merret me të drejtën e informimit, e cila, verifikon faktet dhe bazën ligjore të ankesës. Për këtë qëllim, ai mund t’u kërkojë ankuesit dhe autoritetit publik, kundër të cilit është bërë ankesa, të paraqesin parashtrime me shkrim, si dhe të informohet nga çdo person dhe burim tjetër. Kur e sheh të nevojshme, Komisioneri zhvillon një seancë dëgjimore publike me pjesëmarrjen e palëve.

4. Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale merr vendim për ankesën brenda 15 ditëve pune nga dita kur është dorëzuar ankimi.

5. Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale vendos:

- a) mospranimin e ankesës kur:
 - i) ka kaluar afati i parashikuar në pikën 2 të këtij neni;
 - ii) ankimi nuk paraqitet në formë shkresore;
 - iii) nuk tregohet emri dhe adresa e ankuesit;

- b) pranimin e ankesës dhe urdhërimin e autoritetit publik për të dhënë informacionin e kërkuar, në mënyrë të plotë ose të pjesshme;
- c) rrëzimin e ankesës, pjesërisht ose tërësisht;
- ç) afatin, brenda të cilit autoriteti publik duhet të zbatojë urdhrin.

6. Në qoftë se Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale nuk merr vendim përpara mbarimit të afatit të parashikuar në pikën 4, të këtij neni, ankuesit i lind e drejta për t’iu drejtuar gjykatës.

7. Procedura administrative e parashikuar në këtë nen nuk cenon kompetencat e Avokatit të Popullit, lidhur me mbikëqyrjen dhe zbatimin e të drejtave civile, sipas ligjit nr. 8454, datë 4. 2. 1999, “Për Avokatin e Popullit”¹.

1.8 Vleresimi i punës së Komisionerit për të Drejtën e informimit dhe mbrojtjes së të dhënave personale nga qendra Res Publica

Res Publica, ka vite që monitoron punën e këtij institucioni. Si ka funksionuar e drejta e informimit për vitin 2021?

- Kërkesat për informacion kanë marrë përgjigje të plotë në 60% të rasteve;
- Kohezgjatja mesatare e ketyre përgjigjeve (kur ka pasur) ka qenë 27 ditë (rekordi më negativ i të gjithë viteve);²
- Pas ankimit te Komisioneri për të Drejtën e Informimit, përgjigje ka ardhur në 88% të rasteve, me një vonesë shtesë prej 20 ditësh;
- Komisioneri ka marrë vendim për 4% të ankesave;
- Komisioneri ka marrë vendim brenda afatit në 23% të rasteve;
- Komisioneri ka vendosur 8 gjopa (vetëm 2 për ankesat e qytetareve);
- Programet e transparencës janë përmbushur në masën 38% (sipas rendësisë së informacionit). Asnjë organ nuk e ka përmbushur plotësisht programin e transparencës;

¹ Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjes së të Dhënave Personale. URL: <https://www.idp.al/vendimerekomandime/aksesuar> me 13. 7. 2023

² Autorë: Av. Dorian Matlija Dr. Irena Dule E. Drejta e Informimit 2022. A po synon të ngrihet një Shkallë më lartë? Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy. REPUBLICA mars 2023. botimi VIII.

- Regjistri i kërkesave dhe përgjigjeve është përmbushur plotësisht nga 13% e institucioneve kryesore;
- Koordinator i është caktuar në 86% të rasteve;
- Institucionet me problematike janë organet e pushtetit vendor dhe drejtoritë e varësisë së pushtetit qendror;
- Institucionet që janë pak më mirë, janë institucionet kushtetuese dhe të pavarura, dhe organet e drejtësisë;
- Gjykatat kanë marrë vendime pozitive për të drejtën e informimit;
- Mbetet problem i mprehtë anonimizimi i të dhënave për gjykatat dhe kudo tjetër;
- Janë krijuar premisa për shkaktim problemesh nga Agjencia për Media dhe Informim¹.

Ligji nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit” parashikon detyrimin e autoriteteve shtetërore që të publikojnë disa lloje informacionesh pa pasur nevojë për të paraqitur kërkesë.

Këto informacione duhet të publikohen në mënyrë proaktive nga vetë autoriteti publik.² Ritheksojmë edhe në këtë raport se ideja fillestare e ligjvënësit ishte të lehtësonte aksesin në informacion për afro 80% të informacioneve që kërkohen zakonisht, duke i bërë ato të jenë të aksesueshëm në internet.

Pas 8 vitesh terreni është i gatshëm me infrastrukturën e duhur dhe njohuritë e duhura për të aksesuar informacion rregullisht nga programet e transparencës. Në raportë me e viteve të tjera, në vitin 2022 ka një përmirësim në përmbushjen e programeve të transparencës³, duke u reduktuar numri i institucioneve që nuk kanë program transparence dhe duke u shtuar numri i institucioneve që e kanë përmbushur kënaqshëm këtë program. Duhet theksuar se, ndonëse shifra prej 36% tregon një masë të

¹ Autorë: Av. Dorian Matlija Dr. Irena Dule E Drejta e Informimit 2022 A po synon të ngrihet një Shkallë më lartë? Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy. REPUBLICA mars 2023 botimi VIII.

² Po aty.

³ Autorë: Av. Dorian Matlija Dr. Irena Dule E. Drejta e Informimit 2022 A po synon të ngrihet një Shkallë më lartë? Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy. REPUBLICA mars 2023 botimi VIII – fq. 18, 19.

pamjaftueshme për përmbushjen e këtij treguesi, gjatë vitit 2022 është shënuar progresi më i madh ndër vite në lidhje me përmbushjen e programeve të transparencës, me një rritje prej 10% të totalit të autoriteteve publike të monitoruara. Megjithë përmirësimin e sipërpërmendur, situata mbetet ende problematike.¹ Ndër 100 autoritetet publike më të rëndësishëm në vend, ende 10 prej tyre nuk kanë fare një program transparence. Më shumë se gjysma e tyre (54%) kanë përmbushur pjesërisht programet e transparencës (me më pak se gjysmën e informacionit) dhe vetëm 36% e institucioneve kanë përmbushur kënaqshëm programet e transparencës (me mbi 50% të informacionit). Edhe këtë vit, asnjë institucion nuk rezulton se ka përmbushur plotësisht programin. Vihet re se në pjesën më të madhe në programet e transparencës, mungojnë informacione që vërtet kanë vlerë për t'u publikuar ku spikat mangësia pothuajse totale e informacionit për monitorimin e kontratave të prokurimit publik dhe/ose koncesioneve (përmbushur vetëm 2%). Miratimi i modeleve specifike të programeve të transparencës, të përshtatur sipas natyrës dhe kompetencave të çdo institucioni vijon të mbetet një domosdoshmëri.

Në krahasim me vitin e kaluar u vu re se përmirësimi i programeve të transparencës ka ecuar me ritme shumë të ngadalta dhe kishte mbetur prej kohësh në nivele mediokre. Për të vlerësuar nivelin e transparencës përmes publikimit të informacioneve dhe dokumenteve nga institucionet me nis-mën e tyre, Res Publica monitoroi të gjitha rubrikat e programeve të transparencës dhe përditësimin e tyre për 100 institucionet kryesore gjatë vitit. Siç vihet re, të gjitha kategoritë janë ende larg standardeve të duhura. Institucionet kushtetuese dhe ato të pavarura paraqiten në një nivel më të mirë se kategoritë e tjera, ndërsa më keq paraqiten organet e varësisë së pushtetit qendror, të cilët kanë edhe barrën më të madhe të menaxhimit të përditshëm të fondeve publike. Vihet re përmirësim të transparencës së autoriteteve kushtetuese dhe të pavarura, organeve qendrore të pushtetit

¹ Autorë: Av. Dorian Matlija Dr. Irena Dule E. Drejta e Informimit 2022 A po synon të ngrihet një Shkallë më lartë? Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy. REPUBLICA mars 2023 botimi VIII – fq. 18, 19.

ekzekutiv dhe autoriteteve vendore. Përkeqësim kanë shënuar kategoritë e organeve të varësisë së pushtetit ekzekutiv dhe organet e drejtësisë¹.

1.9 Gjendja aktuale në veprimtarinë shtetërore për aksesin e qytetarëve në informacion

Gjendja aktuale për këtë objektiv

Zyra e Komisionerit është e ngarkuar për të administruar ankesa për refuzim të informacionit nga autoritetet publike dhe, gjithashtu, duhet të monitorojë detyrime të tjera që institucioni ka, bazuar në ligjin nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit”². Gjatë vitit 2017, Zyra e Komisionerit ka analizuar 560 ankesa dhe ka monitoruar, gjithashtu, nivelin e transparencës. Autoritetet publike jo vetëm kanë detyrimin të miratojnë Programin e Transparencës, por, gjithashtu, duhet ta përditësojnë atë. Institucione të pavarura janë ato të cilat kanë programe më të mira transparence. Institucione qendrore si ministritë duhet të punojnë për të përmirësuar programet e tyre të transparencës. Zyra e Komisionerit me mbështetjen e Projektit STAR 2 do të punojë për të pasur një program transparence të dedikuar për qeverinë vendore. Numri i institucioneve të cilat kanë implementuar saktë programe transparence. Objektivat për t’u arritur më 2018, 2019 dhe 2020 janë 20% rritje në krahasim me vitin e mëparshëm, 30% rritje në krahasim me vitin e mëparshëm, 50% rritje në krahasim me vitin e mëparshëm. Ky indikator do të tregojë nivelin e transparencës që kanë institucionet dhe duke e matur çdo vit do të kemi mundësinë për të dhënë rekomandime se si të përmirësojmë aksesin në dokumentet publike dhe si të rrisim llogaridhënien e institucioneve publike. Zyra e Komisionerit dy herë në vit monitoron programet e transparencës të institucioneve dhe publikon një raport. Stafi i KMDIDP-së monitoron nëse institucionet kanë publikuar të gjithë tipat e informacionit, të cilët janë parashikuar në nenin 7, të ligjit nr.

¹ Autorë: Av. Dorian Matlija Dr. Irena Dule E. Drejta e Informimit 2022 A po synon të ngrihet një Shkallë më lartë? Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy. REPUBLICA mars 2023 botimi VIII – fq. 20.

² PLANI I MASAVE TË VEPRIMIT 2018–2020. NË ZBATIM TË SNKK-së – fq. 4110. Fletore zyrtare 2018 nr. 68. URL: https://amshc.gov.al/wpcontent/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_StrategjiaKunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf aksesuar më 3. 9. 2023.

119/2014 “Për të drejtën e informimit”, si: buxheti, prokurimi, struktura, kuadri ligjor etj. KMDIDP-ja, gjithashtu, monitoron nëse koordinatori ka përditësuar regjistrat e kërkesave dhe parashikimeve. Performanca do të vlerësohet duke matur përqindjen e rritjes së numrit total të institucioneve që kanë implementuar saktë programe transparence në lidhje me vitin e kaluar. Regjistri qendror për ankesat dhe përgjigjet është operacional nga 2020 Objektivat për t’u arritur më 2018, 2019 dhe 2020, janë: (2018) Ngri-tja e regjistrit qendror dhe miratimi nga Këshilli i Ministrave për ta bërë përdorimin e këtij regjistri të detyrueshëm. (2019) 30 institucione përdorin sistemin e raportimit (p. sh. të gjitha Ministrisë dhe institucionet e pavarura); (2020) 80% e institucioneve shtesë përdorin sistemin e raportimit në lidhje me të dhënat e vitit 2019. Çdo autoritet publik ka për detyrë të mbajë dhe përditësojë një regjistër të kërkesave dhe përgjigjeve. Por për të pasur një pasqyrë të plotë të kërkesave për informacion publik është i nevojshme një regjistër qendror. Koordinatorët e të drejtës së informimit do ta përditësojnë këtë regjistër duke dhënë të gjithë informacionin që është i nevojshëm. Zyra e Komisionerit është duke ngritur një regjistër qendror për kërkesat dhe përgjigjet, për të harmonizuar mbledhjen dhe procesin e ankesave. Ky proces është i rëndësishëm për të siguruar efektivitetin e punës të Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, si dhe për të rritur transparencën dhe llogaridhënien e institucioneve publike “vis-à-vis” qytetarëve dhe OJQ-ve. Treguesi do të vlerësohet duke matur në fillim krijimin e regjistrit (procesi) dhe më pas përdorimin operacional të tij (performanca)¹.

1.10 Avokati I Popullit

Avokati I. Popullit funksionon në bazë të LIGJI it Nr. 8454, datë 4. 2. 1999, plotësuar me ligjin nr. 8600 datë 10. 04. 2000, ndryshuar

¹ PLANI I MASAVE TË VEPRIMIT 2018–2020. NË ZBATIM TË SNKK-së – fq. 4110. Fletore zyrtare 2018 nr. 68. URL: https://amshc.gov.al/wpcontent/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_StrategjiaKunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf/ aksesuar më 3. 9. 2023.

me ligjin nr. 9398, datë 12. 05. 2005, shtuar dhe ndryshuar me ligjin nr. 155/2014, datë 27. 11. 2014: PËR AVOKATIN E POPULLIT”¹

Avokati i Popullit i udhëhequr nga parimet e paanësisë, konfidencialitetit, profesionalizmit dhe pavarësisë ushtron veprimtarinë në mbrojtje të të drejtave dhe të lirive të njeriut, të parashikuara në dispozita kushtetuese dhe në ligje. Krahas Komisionerit për të Drejtën e Informimit personat mund ti drejtohen dhe Avokatit të Popullit ai mund të investigoj raste të veçanta Ai paraqet rekomandime për vënien në vend të së drejtës së shkelur tek organi administrativ, që, sipas tij ka shkaktuar shkelje të të drejtave dhe lirive. Përpara se të krijohej Komisioneri për të Drejtën e Informimit të gjitha ankesat shkonin te Avokati i Popullit. Komisioneri për të drejtën e informimit është një organ vendimarrës me fuqi ekzekutive ndërsa Avokati i Popullit jep rekomandime në përputhje me standartet ndërko-mbëtare dhe praktikatat e mira.

¹ LIGJI. it Nr. 8454, datë 4. 2. 1999, plotësuar me ligjin nr. 8600 datë 10. 04. 2000, ndryshuar me ligjin nr. 9398, datë 12. 05. 2005, shtuar dhe ndryshuar me ligjin nr. 155/2014, datë 27. 11. 2014: PËR AVOKATIN E POPULLIT

Kreu II INSTUTUCIONE TË TJERA TË LIDHURA ME TË DREJTËN E INFORMIMIT

2.1 Agjensia Për Medjan dhe Informimin

Agjencia për Media Misioni:

Misioni i Agjencisë për Media dhe Informim është të sigurojë transparencën në lidhje me të gjitha politikat, projektet dhe aktivitetet e Qeverisë Shqiptare, si dhe institucioneve publike në varësi të saj¹.

Agjencia Për Medjan dhe Informim ka gjithashtu për mision, t'i komunikojë në mënyrë transparente, medias dhe publikut, qëllimin, objektivat, risitë apo problematikat që zgjidhen nëpërmjet akteve të Këshillit të Ministrave dhe të akteve të tjera të ministrave dhe çdo institucioni të administratës shtetërore.

Agjencia për Media dhe Informim ka për qëllim t'i shërbejë nevojave të publikut, medias dhe qeverisë, duke iu përgjigjur në kohë interesit të tyre për informim.

Për këtë qëllim, Agjencia garanton informimin e publikut mbi punën e qeverisë përmes të gjitha mjeteve të komunikimit masiv, si dhe të medias përmes organizimit të aktiviteteve informuese, konferencave për shtyp dhe çdo event të institucioneve publike.

Gjithashtu, Agjencia informon Këshillin e Ministrave mbi lajmet, debatet publike, çështjet me interes publik të paraqitura në median vendëse dhe të huaj, si dhe organizon punën për të përgatitur qëndrimet dhe sondazhet qeveritare mbi çështjet me interes publik².

Agjencia për Media dhe Informim është themeluar në përputhje me përcaktimet e bëra në vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 512 datë 18. 09. 2021, "Për krijimin, organizimin dhe funksionimin e Agjencisë për Media dhe Informim"³.

¹ Media and Information Agency. URL: <https://mia.gov.al/qellimi-misioni/> aksesuar me 21. 7. 2023.

² Po aty.

³ Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 512 datë 18. 09. 2021. "Për krijimin, organizimin dhe funksionimin e Agjencisë për Media dhe Informim"

Vendimi parashikon:

1. Krijimin, organizimin dhe funksionimin e Agjencisë për Media dhe Informim e njohur për publikun edhe si “Media and Information Agency – MIA”, si person juridik publik, në varësi të Kryeministrit, me seli në Tiranë.

2. Agjencia financohet nga buxheti i shtetit, donacione dhe burime të tjera të ligjshme.

3. Agjencia ka si mision të sigurojë transparencën në lidhje me politikën, aktivitetet, projektet, eventet, si dhe qëllimin, objektivat, risitë apo problematikën që zgjidhen nëpërmjet akteve të Këshillit të Ministrave dhe të akteve të tjera të ministrave dhe çdo institucioni të administratës shtetërore.

Agjencia ka këto përgjegjësi:

1. Organizon punën për të informuar dhe komunikuar me publikun dhe median.

2. Organizon punën për të përgatitur qëndrimet dhe sondazhet e qeveritare mbi çështjet me interes publik.

1. Agjencia e shtrin veprimtarinë e saj në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë dhe organizohet në nivel qendror.

2. Agjencia drejtohet nga Drejtori i Përgjithshëm, i cili përgjigjet para Kryeministrit dhe përfaqëson agjencinë në marrëdhënie me të tretët¹.

3. Drejtori i Përgjithshëm i agjencisë emërohet, lirohet apo shkarkohet nga detyra nga Kryeministri².

2.2 Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit

Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit është krijuar sipas “Vendimit nr. 673, datë 22. 11. 2017 “Për Riorganizimin e Agjencisë Kombëtare të Shoqërisë së Informacionit”. Kjo agjenci është bërë funksionale me emërimin e Drejtorit të Përgjithshëm të saj në Shtator të vitit 2007. Nga kjo periudhë dhe deri në Janar të vitit 2008 është bërë i mundur plotësimi

¹ Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 512 datë 18. 09. 2021. “Për krijimin, organizimin dhe funksionimin e Agjencisë për Media dhe Informim”

² Po aty.

i agjencisë me stafin e saj. Që nga kjo periudhë agjencia funksionon me efikasitet të plotë.

Objekti i veprimtarisë së AKSHI-t¹

Zbatimin e politikave e të strategjive, për zhvillimin e sektorit të shoqërisë së informacionit (më poshtë SHI) dhe në veçanti të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit (më poshtë TIK);

- b) Bashkërendimin e programeve në fushën e SHI-së dhe në veçanti të TIK-ut;
- c) Nxitjen e investimeve në fushën e SHI-së;
- ç) Hartimin e praktikave për ushtrimin e kompetencave që i jepen ministrit nga legjislacioni në fushën e komunikimeve elektronike;
- d) Promovimin e teknologjive të reja në fushën e SHI-së;
- dh) Dhënien e kontributit në edukimin dhe nxitjen e përdorimit të TIK-ut nga publiku

Ky organ funksionon në bazë të këtyre ligjeve

- Ligji. Nr. 43/2023. “Per Qeverisjen Elektronike”;
- Ligji. Nr. 9880, datë 25. 2. 2008. “Për Nënshkrimin Elektronik”, i ndryshuar;
- Ligji. Nr. 9887, datë 10. 03. 2008. “Për Mbrojtjen e të Dhënave Personale”, i ndryshuar;
- Ligji. Nr. 9918, datë 19. 5. 2008. “Për Komunikimet Elektronike në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar;
- Ligji. Nr. 10 273, datë 29. 4. 2010. “Për Dokumentin Elektronik”, i ndryshuar;
- Ligji. Nr. 10 325, datë 23. 9. 2010. “Për Bazat e të Dhënave Shtetërore”;
- Ligji. Nr. 46, datë 7. 05. 2015. “Për Shërbimet Postare në Republikën E Shqipërisë”;
- Ligji. Nr. 66, datë 21. 05. 2020. “Për Tregjet Financiare të Bazuara në Teknologjinë e Regjistrave të Shpërndarë”;
- Legjislacioni për Krimin Kibernetik².

¹ URL: <https://akshi.gov.al>

² Po aty.

2.3 Parimet të drejtës për informim

Parimi 1. Zbulimi maksimal

“Legjislacioni për lirinë e informacionit duhet të udhëhiqet nga parimi i zbulimit maksimal”. Parimi i zbulimit maksimal thotë se i gjithë informacioni i mbajtur nga organet publike supozohet se duhet të jetë i aksesueshëm dhe se ky supozim mund të kapërcehet vetëm në rrethana shumë të kufizuara.¹ Parimi i zbulimit maksimal përmbledh arsyetimin bazë të legjislacionit për lirinë e informacionit dhe shprehet shprehimisht si objektiv në një sërë ligjesh kombëtare. Një aspekt i rëndësishëm i këtij parimi, i pasqyruar gjerësisht në ligjet kombëtare, është se organi që kërkon të mohojë aksesin në informacion mban barrën e provës se ai mund të mbahet në mënyrë legjitime. Një aspekt tjetër i këtij parimi është se fushëveprimi i ligjit duhet të jetë shumë i gjerë. Të gjithë, jo vetëm qytetarët, një individ që kërkon akses nuk duhet të shpjegojë arsyet e kërkesës. Informacioni duhet të përkufizohet gjerësisht për të përfshirë të gjithë informacionin e mbajtur nga organi në fjalë, pavarësisht nga forma, data e krijimit, kush e ka krijuar dhe nëse është klasifikuar apo jo. Shtrirja e detyrimit për të bërë të ditur në lidhje me organet e mbuluara duhet gjithashtu të jetë e gjerë. Të tre degët e qeverisë duhet të mbulohen dhe asnjë organ publik nuk duhet të përjashtohet nga sfera e ligjit. Korporatat publike gjithashtu duhet të mbulohen dhe shumë argumentojnë se edhe organet private të cilat financohen kryesisht nga publiku ose kryejnë funksione publike duhet të përfshihen brenda kuadrit të ligjit. Në Afrikën e Jugut, edhe organeve private u kërkohet të zbulojnë informacionin që nevojitet për mbrojtjen ose ushtrimin e çdo të drejte.

Parimi 2. Detyrimi për të publikuar “Organet publike duhet të jenë nën detyrimin për të publikuar informacionin kryesor”. Liria e informacionit nënkupton jo vetëm që organet publike duhet të pranojnë kërkesat për informacion, por gjithashtu që ato duhet të publikojnë dhe shpërndajnë gjerësisht dokumente me interes të rëndësishëm publik² Përndryshe,

¹ International standards: Right to information <https://www.article19.org/resources/international-standards-right-information>

² Po aty.

një informacion i tillë do të ishte i disponueshëm vetëm për ata që e kërkojnë në mënyrë specifike, kur ai është i rëndësishëm për të gjithë. Për më tepër, publikimi i informacionit shpesh do të jetë më ekonomik sesa përgjigjja ndaj kërkesave të shumta për të njëjtin informacion. Shtrirja e detyrimit për të publikuar në mënyrë proaktive varet në një farë mase nga kufizimet e burimeve, por sasia e informacionit të mbuluar duhet të rritet me kalimin e kohës, veçanërisht pasi teknologjitë e reja e bëjnë më të lehtë publikimin dhe shpërndarjen e informacionit.

Parimi 3. Promovimi i Qeverisjes së Hapur “Organet publike duhet të promovojnë në mënyrë aktive qeverisjen e hapur”. Informimi i publikut për të drejtat e tyre dhe promovimi i një kulture të hapjes brenda qeverisë janë thelbësore nëse synimet e legjislacionit për lirinë e informacionit do të realizohen. Në shumicën e vendeve, veçanërisht ato që nuk i kanë miratuar ende ose sapo kanë miratuar ligje për lirinë e informacionit, ekziston një kulturë e rrënjosur thellë e fshehtësisë brenda qeverisë, e bazuar në praktikë dhe qëndrimet e vjetra. Në fund të fundit, suksesi i një ligji për lirinë e informacionit varet nga ndryshimi i kësaj kulture pasi është praktikisht e pamundur të detyrohet hapja, edhe me legjislacionin më progresiv. Qasja më e mirë për trajtimin e këtij problemi do të ndryshojë nga vendi në vend, por, të paktën, do të ketë nevojë për trajnimin e zyrtarëve publikë. Në vende të ndryshme janë provuar një sërë mjeteve të tjera për të promovuar hapjen brenda qeverisë, duke përfshirë, për shembull, dhënien e stimuljeve për performuesit e mirë dhe ekspozimin e performuesve të dobët, dhe sigurimin e mbikëqyrjes përmes raporteve vjetore të cilat ofrojnë statistika përkatëse për funksionimin e regjimit të FOI. Një mjet tjetër i dobishëm për të trajtuar kulturën e fshehtësisë është parashikimi i dënimeve penale për ata që pengojnë me dashje aksesin në informacion në çfarëdo mënyre, duke përfshirë duke shkatërruar të dhënat ose duke penguar punën e organit administrativ që mbikëqyr zbatimin e ligjit. Publiku i gjerë gjithashtu duhet të ndërgjegjësohet për të drejtat e tyre sipas legjislacionit të ri dhe mënyrën e ushtrimit të tyre. Nevojiten fushata për edukimin e publikut, duke përfshirë edhe median. Një mjet tjetër i dobishëm, i parashikuar në shumë ligje, është publikimi i një udhëzuesi të thjeshtë dhe të aksesueshëm se si të paraqisni

një kërkesë për informacion. Një aspekt i tretë i rëndësishëm i promovimit të qeverisjes së hapur është promovimi i mirëmbajtjes më të mirë të të dhënave nga organet publike. Në shumë vende, një nga pengesat më të mëdha për të aksesuar informacionin është gjendja e keqe në të cilën mbahen të dhënat. Zyrtarët shpesh nuk e dinë se çfarë informacioni kanë ose, edhe nëse e dinë, nuk mund të gjejnë të dhënat që kërkojnë. Mirëmbajtja e mirë e të dhënave nuk është e rëndësishme vetëm për lirinë e informacionit. Trajtimi i informacionit është një nga funksionet kryesore të qeverisë moderne dhe kryerja e mirë e kësaj është thelbësore për menaxhimin efektiv publik.

Parimi 4. Fusha e kufizuar e përjashtimeve “Përjashtimet nga e drejta për të pasur akses në informacion duhet të përcaktohen qartë dhe ngushtë dhe t’i nënshtrohen testeve të rrepta të “dëmtimit” dhe “interesit publik”. Regjimi i përjashtimeve është një nga çështjet më të vështira me të cilat përballen ata që hartojnë një ligj për lirinë e informacionit dhe një nga pjesët më problematike të shumë ligjeve ekzistuese. Në shumë raste, përndryshe ligje shumë efektive minohen nga një regjim jashtëzakonisht i gjerë ose i hapur përjashtimesh. Nga ana tjetër, është padyshim e rëndësishme që të gjitha interesat legjitime të privatësisë të kujdesen në mënyrë adekuate në ligj, përndryshe organeve publike do t’u kërkohej ligjërisht të zbulojnë informacionin edhe pse kjo mund të shkaktojë dëm të pajustificuar.¹ Prezumimi në favor të zbulimit do të thotë se përgjegjësia duhet të jetë mbi organin publik që kërkon të mohojë aksesin në informacione të caktuara për të treguar se ai mund të mbahet në mënyrë legjitime. Parimet e NENIT 19 përcaktojnë një test me tre pjesë për përjashtimet si më poshtë: informacioni duhet të lidhet me një qëllim legjitim të renditur në ligj; zbulimi duhet të kërcënojë të shkaktojë dëm të konsiderueshëm për këtë qëllim; dhe dëmi për qëllimin duhet të jetë më i madh se interesi publik për të pasur informacion. Pjesa e parë e këtij testi nënkupton që një listë e plotë e të gjitha qëllimeve që mund të justifikojnë mbajtjen e informacionit në fshehtësi duhet të përcaktohet në ligj. Cilat synime janë legjitime është një temë e

¹ International standards: Right to information <https://www.article19.org/resources/international-standards-right-information/> aksesuar më 30.5.2023.

disa polemikave¹. Përjashtimet duhet të paktën të hartohen qartë dhe ngushtë. Rekomandimi i Këshillit të Evropës rendit arsyet e mëposhtme të mundshme për kufizimin e zbulimit: Kufizime të mundshme për aksesin në dokumentet zyrtare Shtetet anëtare mund të kufizojnë të drejtën e aksesit në dokumentet zyrtare. Kufizimet duhet të përcaktohen saktësisht në ligj, të jenë të nevojshëm në një shoqëri demokratike dhe të jenë proporcionale me qëllimin e mbrojtjes:

- I-siguria kombëtare, mbrojtja dhe marrëdhëniet ndërkombëtare;*
- ii) sigurinë publike;*
- iii) parandalimin, hetimin dhe ndjekjen penale të veprimtarive kriminale;*
- iv) privatësia dhe interesa të tjera legjitime private;*
- v) interesa tregtare dhe të tjera ekonomike, qofshin ato private apo publike;*
- vi) barazinë e palëve në proceset gjyqësore;*
- vii) natyra;*
- viii) inspektimin, kontrollin dhe mbikëqyrjen nga autoritetet publike;*
- ix) politikat ekonomike, monetare dhe të kursit të këmbimit të shtetit;*
- x) konfidencialitetin e diskutimeve brenda ose ndërmjet autoriteteve publike gjatë përgatitjes së brendshme të një çështjeje.*

Megjithatë, nuk është legjitime të refuzohet zbulimi i informacionit thjesht sepse ai lidhet me një nga këto interesa. Sipas pjesës së dytë të testit, zbulimi duhet të përbëjë një rrezik aktual të dëmtimit serioz ndaj atij interesi. Pjesa e tretë e testit thekson nevojën për një kapërcim të interesit publik, që kërkon që edhe nëse zbulimi i një pjese të informacionit do të çonte në dëm, informacioni duhet të zbulohet sërish nëse mbajtja e tij do të çonte në një dëm më të madh. Një shembull i kësaj do të ishte informacioni që ekspozonte korrupsionin në Forcat e Armatosura. Edhe pse në pamje të parë kjo mund të duket se dobëson mbrojtjen kombëtare, eliminimi i korrupsionit në forcat e armatosura, me kalimin e kohës, do ta forcojë atë. Nevoja për një mbivendosje të interesit publik njihet në Parimin IV (2) të Rekomandimit të KiE, i cili thotë:

¹ International standards: Right to information. URL: <https://www.article19.org/resources/international-standards-right-information/> aksesuar në 30. 5. 2023.

Qasja në një dokument mund të refuzohet nëse zbulimi i informacionit të përmbajtur në dokumentin zyrtar do të dëmtonte ose do të kishte të ngjarë të dëmtonte ndonjë nga interesat e përmendura në paragrafin 1, përveç nëse ekziston një interes publik mbizotërues për zbulimin.

Parimi 5. Proceset për të lehtësuar aksesin “Kërkesat për informacion duhet të përpunohen me shpejtësi dhe në mënyrë të drejtë dhe një shqyrtim i pavarur i çdo refuzimi duhet të jetë i disponueshëm”. Akses i efektiv në informacion kërkon që ligji të përcaktojë procese të qarta për vendosjen e kërkesave të organeve publike, si dhe një sistem për shqyrtimin e pavarur të vendimeve të tyre¹. Kërkesat zakonisht kërkohej të jenë me shkrim, megjithëse ligji duhet të parashikojë gjithashtu ata që nuk janë në gjendje të përmbushin këtë kërkesë, si të verbërit ose analfabetët – për shembull, duke i kërkuar organit publik t’i ndihmojë ata duke reduktuar kërkesën e tyre në shkrim. Ligji duhet të përcaktojë afate të qarta kohore për përgjigjen ndaj kërkesave, të cilat duhet të jenë mjaft të shkurtra. Përgjigja ndaj një kërkesë duhet të marrë formën e një njoftimi me shkrim që tregon çdo tarifë dhe, kur qasja në të gjithë ose një pjesë të informacionit refuzohet, arsyet për atë refuzim së bashku me informacionin për çdo të drejtë apelimi. Është gjithashtu e dëshirueshme dhe praktike që ligji t’i lejojë kërkuarës të specifikojnë se çfarë forme akses i do të donin, për shembull inspektimin e procesverbalit, ose një kopje ose transkript të tij. Është thelbësore që ligji të parashikojë mundësi të ndryshme për të apeluar proceset e përmendura më sipër. Shumë ligje kombëtare parashikojnë një ankim të brendshëm në një autoritet më të lartë brenda të njëjtit organ publik të cilit i është bërë kërkesa. Kjo është një dobi.

Parimi 6. Kostot “Individët nuk duhet të pengohen të bëjnë kërkesa për informacion nga kostot e tepërta.

“Tarifat janë një çështje e diskutueshme në ligjet e lirisë së informacionit. Është pranuar gjerësisht se tarifat nuk duhet të jenë aq të larta sa të pengojnë kërkesat, por praktikisht çdo ligj lejon disa tarifa për akses. Ligje të ndryshme kanë qasje të ndryshme ndaj tarifave. Disa kufizojnë

¹ International standards: Right to information. URL: <https://www.article19.org/resources/international-standards-right-information/> aksesuar më 30. S. 2023.

tarifat në koston e riprodhimit të dokumenteve, ndoshta së bashku me një tarifë aplikimi të caktuar. Të tjerë grupojnë kërkesat në kategori të ndryshme, duke paguar më pak për interesat publike ose kërkesat personale. Akoma të tjera parashikojnë ofrimin e një sasive të caktuar informacioni, për shembull 100 faqe, falas dhe më pas fillojnë të tarifohen. Pavarësisht nga qasja, është e dëshirueshme që strukturat dhe oraret e tarifave të përcaktohen nga ndonjë autoritet qendror, në vend që të jenë secili organ publik veç e veç, për të siguruar qëndrueshmëri dhe akses.

Parimi 7. Mbledhjet e hapura “Takimet e organeve publike duhet të jenë të hapura për publikun”. Parimet e NENI 19 përfshijnë idenë e takimeve të hapura, megjithëse në praktikë është jashtëzakonisht e rrallë që kjo të trajtohet në një ligj për lirinë e informacionit. Disa vende kanë ligje të veçanta për këtë. Arsyeja pse u përfshi në Parime është se arsyetimi themelor për lirinë e informacionit zbatohet jo vetëm për informacionin në formë dokumentare, por edhe për mbledhjet e organeve publike.

Parimi 8. Zbulimi ka përparësi “Ligjet që nuk janë në përputhje me parimin e zbulimit maksimal duhet të ndryshohen ose shfuqizohen”. Shumica e vendeve kanë një sërë ligjesh për fshehtësinë në librat e tyre, shumë prej të cilave nuk janë legjitime ose të cilat përfshijnë dispozita të paligjshme që nuk janë në përputhje me ligjin e aksesit në informacion¹. Nëse duhet të respektohet parimi i zbulimit maksimal, ligji për aksesin në informacion duhet të ketë përparësi ndaj këtyre ligjeve. Kjo duhet, aty ku është e mundur, të arrihet duke interpretuar këto ligje në një mënyrë që është në përputhje me ligjin për aksesin në informacion. Megjithatë, aty ku konfliktet e mundshme nuk mund të zgjidhen përmes interpretimit, dispozitat e ligjit për aksesin në informacion duhet të anulohen ato të ligjeve kontradiktore të fshehtësisë. Kjo nuk është aq e diskutueshme sa duket, të paktën në thelb. Një ligj i mirë për lirinë e informacionit do të përfshijë një grup të plotë përjashtimesh që sigurojnë që informacioni nuk do të zbulohet nëse një veprim i tillë do të shkaktojte dëm të pajustificueshëm; kështu që nuk duhet të ketë nevojë që kjo

¹ International standards: Right to information. URL: <https://www.article19.org/resources/international-standards-right-information/> aksesuar më 30. 5. 2023.

të zgjerohet nga ligjet e fshehtësisë. Me kalimin e kohës, duhet të merret një angazhim për të rishikuar të gjitha ligjet që kufizojnë zbulimin e informacionit, me synimin për t'i sjellë ato në përputhje me ligjin për lirinë e informimit. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në sistemet juridike ku nuk është e mundur të parashikohet dominimi i një ligji mbi të tjerët.

Parimi 9. Mbrojtja e sinjalizuesve “Individët që japin informacione për korrupsionin – sinjalizuesit – duhet të mbrohen”. Ligji për lirinë e informacionit duhet t'i mbrojë individët kundër çdo sanksioni ligjor, administrativ ose të lidhur me punësimin për dhënien e informacionit për korrupsionin. Mbrojtja e të ashtuquajturve sinjalizues ofron një valvul sigurie të rëndësishme informacioni, duke siguruar që informacioni kyç të arrijë vërtet te publiku. Një mbrojtje e tillë duhet të zbatohet edhe kur zbulimi përndryshe do të ishte në kundërshtim me një kërkesë ligjore ose të punësimit. Në disa vende, kjo mbrojtje përcaktohet në një ligj të veçantë në vend që të përfshihet në ligjin për lirinë e informacionit. Mbrojtja nga përgjegjësia duhet t'u sigurohet gjithashtu individëve të cilët, në mënyrë të arsyeshme dhe në mirëbesim, zbulojnë informacionin gjatë ushtrimit të çdo pushteti ose detyre sipas legjislacionit për lirinë e informacionit. Kjo mbron efektivisht nëpunësit civilë të cilët gabimisht, por me mirëbesim, kanë lëshuar informacione. Kjo mbrojtje është e rëndësishme për të ndryshuar kulturën e fshehtësisë; nëpunësit civilë nuk duhet të kenë frikë nga sanksionet për zbulimin e informacionit ose ata do të priren të gabojnë në favor të fshehtësisë¹.

2.4 Funksionet e të drejtës për informim

E drejta për informim ka funksionet e veta në shërbim të qytetarëve, këto janë theksuar më poshtë:

- Qasja në informacion ju jep të drejtën me ligj për të aksesuar faktet dhe të dhënat në lidhje me ushtrimin e çdo autoriteti publik, si dhe për përdorimin e çdo fondi publik;
- Shpesh ndodh përmes ligjeve për të Drejtën e Informacionit (FOI). Me ligjet për të Drejtën e Informacionit, ju do të lejoheni

¹ International standards: Right to information. URL: <https://www.article19.org/resources/international-standards-right-information/> aksesuar më 30. 5. 2023.

ligjërisht të merrni të gjitha informacionet dhe dokumentet nga qeveria ose organizata të tjera përkatëse; ¹

- Si ndikon tek ju e drejta për informacion? E drejta për informim nuk është vetëm një e drejtë e njeriut, por një mjet thelbësor që të fuqizon të kërkoksh llogari për qeveritë, të marrësh pjesë në jetën publike dhe të luftosh korrupsionin nëpërmjet njohurive;
- E drejta për informacion ofron fakte thelbësore që përfshijnë jetën tuaj në një sërë mënyrash nga të drejtat e njeriut deri te drejtësia mjedisore. Për shembull, kur ndodhin shkelje të të drejtave të njeriut ose raste të mëdha korrupsioni, ju mund të mësoni më shumë për keqbërjet, të nisni hetime dhe përfundimisht të ndiqni penalisht të korruptuarit për shkak të informacionit të marrë me ndihmën e FOI. Nëse dëshironi të matni emetimet e CO2 të qeverive tuaja dhe të gjurmoni përparimin e saj drejt qëllimeve klimatike, mund ta bëni këtë për shkak të ROI;
- Në përgjithësi, është më e vështirë të fshihen abuzimet me pushtetin dhe aktivitetet e tjera të paligjshme kur qytetarë si ju mund të kenë akses në fakte dhe të dhëna kryesore nga qeveritë. Për momentin, rreth 120 vende kanë Aktet për të Drejtën e Informacionit, por aktet në fuqi ndryshojnë;
- E drejta për informacion e bën sistemin më pak të korruptuar;
- E drejta për informacion e bën sistemin më eficientë;
- E drejta për informacion I jep mundësi shtetit të ndreq gabimet apo dëmet që janë shkaktuar nga e shkuara.

Çfarë duhet bërë? Shumë ligje ekzistuese për të Drejtën e Informimit nuk përmbushin standardet ndërkombëtare dhe nuk zbatohen dhe publikohen siç duhet. Edhe ligjet e forta mund të jenë joefektive nëse zyrtarët që ofrojnë informacion janë të patrajnuar, shumë pak ose mbështesin një kulturë të fshehtësisë. Qeveritë dhe parlamentet duhet të hartojnë dhe miratojnë ligje për të Drejtën e Informimit që janë në përputhje me standardet ndërkombëtare. Qeveritë, shoqëria civile dhe gazetarët duhet të informojnë

¹ Right to information, Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/our-priorities/right-to-information/> aksesuar më 25. 8. 2023.

në mënyrë proaktive njerëzit për ligjet e aksesit në informacion dhe të inku-rajojnë përdorimin e tyre. Ligjet janë tepër të rëndësishme në përmirësimin e aksesit të njerëzve në informacion në vendet anembanë botës, ato janë ve-tëm një pjesë e një tabloje më të madhe të së drejtës për informacion¹.

2.5 Aktet ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtës së informimit

E drejta për informim i ka rrënjët të herëshme. Akti i parë që e pa-rashikoi ishte Deklarata Universale e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut e 1948, e cila e ka parashikuar në nenin 19 të saj².

Një akt tjetër që e ka parashikuar te drejten e informimit është Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat civile dhe Politike në nenin 19 të saj³.

Deklarata e Rio-s Për mjedisin dhe zhvillimin e OKB, kjo deklaratë vuri në levizje shtetet për të përmirësuar informimin në lidhje me mjedisin⁴.

Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut. Ajo e ka parashikuar në nenin 10 të saj e lidhur me lirinë e shprehjes⁵.

Konventa Amerikane e të Drejtave të Njeriut. Kjo Konventë e para-shikon në nenin 13 të saj⁶. KARTA E TË DREJTAVE THEMELORE TË BASHKIMIT EVROPIAN në nenin 11 te saj⁷.

Një tjetër akt që e garanton këtë të drejtë është Karta Afrikane e të Drejtave ajo e ka parashikuar në nenin 8 të saj⁸.

Dekalrata e Kajros mbi të Drejtat e Njeriut në Islam e ka parashikuar në nenin 22 të saj⁹.

¹ Right to information, Trasparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/our-priorities/right-to-information/> aksesuar më 25. 8. 2023.

² Deklarata Universale e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut e 1948.

³ Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat civile dhe Politike nenin 19.

⁴ Deklarata e Rio-s.

⁵ Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

⁶ Konventa Amerikane e të Drejtave të Njeriut.

⁷ CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION 2000/C 364/01) 18. 12. 2000. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

⁸ Karta Afrikane e te Drejtave. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/African_Charter_on_Human_and_Peoples%27_Rights

⁹ Zehnulla Gruda Mbrojtja Nderkombetare e te Drejtave te njeriut Dekalrata e Kajros mbi te Drejtat e njeriut ne Islam 5 gusht 1990. – fq. 453.

Konventa e Arhusit PËR TË DREJTËN E PUBLIKUT PËR INFORMACION, PJESEMARRJE NË VENDIMMARRJE DHE TË DREJTËN PËR T'IU DREJTUAR GJYKATËS, PËR ÇËSHTJE QË LIDHEN ME MJEDISIN në nenin 4 të drejtën për informacion mjedisor. Danmark 25 qershor 1998¹.

Këshilli i Evropës ka miratuar një serë Rekomandimesh për aksesin në informacion.

Rekomandimi Nr. R. 81(19*) i Komitetit të Ministrave për shtetet Anetare mbi të drejtën për të pasur akses në informacionin e mbajtur nga autoritetet publike ².

Rekomandimi NR. R 91(10) mbi komunikimin e të dhënave të mbajtura nga organet publike palëve të treta.

Rekomandimi Nr. 2000 (10) mbi Kodet e Sjelljes së personave zyrtarë.

Rekomandimi Nr. R2000 (13) për një politikë Evropiane të aksesit në Arkiva.

Rekomandimi Nr. 2007(7) për mirëadministrimin.

Rregullimi i të drejtës së Informimit në Bashkimin Evropian

Transparenca është një nga parimet themelore të BE-së. Ai kërkon që BE-ja të zbulojë informacionin mbi politikëbërjen dhe shpenzimet e planifikuara dhe të respektojë parimin e lirisë së informacionit. Këto parime janë të përfshira në traktatet e BE-së ³.

E drejta për tu njohur me aktet e institucioneve fillimisht pranohet me Deklaratën nr. 17 bashkangjitur Traktatit të Mastrichtit, nepërmjet së cilës Komisioni detyrohet të marrë masat për rritjen e aksesit të qytetarëve në njohjen e informacioneve që institucionet disponojnë. Për

¹ Konventa e Arhusit Danimarkë 25 qershor 1998. URL: <https://turizmi.gov.al/wp-content/uploads/2018/05/Konventa-e-Aarhusit.pdf>/ aksesuar me 22. 7. 2023.

² COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTER RECOMMENDATION. No. R (81) 19. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804f7a6e/> aksesuar me 25. 7. 2023.

³ Europea Unione. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/access-information_it/ aksesuar me 25. 7. 2023.

zbatimin e kësaj deklarate Komisioni dhe Këshilli miratuan Kodin e Sjeljes në lidhje me aksesin e publikut në njohjen e dokumentave ¹.

Neni 10 i Traktatit të Bashkimit Evropian parashikon se procesi i vendimmarrjes duhet të jetë transparent dhe “sa më afër qytetarit”. Sipas nenit 11, si qytetarët ashtu edhe shoqatat përfaqësuese duhet të kenë mundësinë “të bëjnë të njohura dhe të shkëmbejnë publikisht pikëpamjet e tyre në të gjithë sektorët e veprimtari të Unionit”. Traktati për Funksionimin e BE-së zgjeron fushën e këtyre pikave duke përcaktuar se institucionet e BE-së u kërkohet të veprojnë publikisht dhe të sigurojnë që personat fizikë ose juridikë që banojnë ose kanë selinë e tyre të regjistruar në një vend të BE-së të kenë akses në dokumente (neni 15) ².

Një akt tjetër i Bashkimit Evropian që parashikon të lirinë e shprehjes dhe të informimit është Karta e të Drejtave Fundamentale e Bashkimit Evropian që e ka parashikuar në nenin 11 të saj ³.

Rregullorja 1049\2001CE e datës 30 maj 2001 në lidhje me aksesin e publikut në Dokumentat e Parlamentit Evropian, Këshillit dhe Komisionit. Rregullorja nisët nga parimi transparencës.

Direktiva 2003\4 ECE Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 28 janarit 2003 Mbi aksesin e publikut ndaj informacionit mjedisor, ka parashikuar rritjen e pjesëmarrjes së publikut në informacionin mjedisor.

Direktiva 2012\13\BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 22 maj 2012. Mbi të drejtën e informimit në procedimet penale.

2.6 Marrëveshjet dhe regjimet ndërkombëtare më të rëndësishme për transparencën janë

- Neni 15 i Traktatit për Funksionimin e Bashkimit Evropian jep të drejtën e aksesit në dokumentet e Parlamenti Evropian, Këshilli

¹ Arjana Llano E. Drejta e informimit dhe zbatimi praktik disertacion për gradën Doktor Tiranë, 2016. – fq. 21.

² Europea Unione. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/access-information_it aksesuar me 25. 7. 2023.

³ Karta e të Drejtave Fundamentale e Bashkimit Evropian. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fc583291-b51a-445f-987a-ee24ad1d8f3e/> aksesuar më 28. 8. 2023.

dhe Komisioni Evropian për qytetarët dhe banorët e vendeve të BE-së;

- Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës për transparencën dhe qeverinë;
- Konventa e Këshillit të Evropës për Qasjen në Dokumentet Zyrtare (Nr. 205). 31;
- Rekomandimi i OECD-së i Këshillit për Qeverisjen e Hapur;
- Partneritet për Qeverisje të Hapur;
- Konventa e Aarhusit UNECE.

2.7 Raste nga praktika për shkeljen e të drejtës së informimit Vendim I Gjykatës Evropiane Për të Drejtat e Njeriut

Nisma e Rinisë për të Drejtat e Njeriut kundër Serbisë, nr. 48135/06, 25 Qershor 2013.

Objekti: Aksesi nga OJF-të në informacione të agjencive inteligjente

Aplikanti: OJF për të drejtat e njeriut

Gjykata vendosi: Shkelje e Nenit 10

Çështja kishte të bënte me refuzimin nga Agjencia e Inteligjencës Serbe për të siguruar aksesin e aplikantit, një OJF për të drejtat e njeriut, në të dhënat statistikore lidhur me numrin e individëve i nënshtrohen mbikqyrjes elektronike ¹. Agjencia kishte dhënë informacione kontradiktore, duke argumentuar që të dhënat nuk mund të zbulohen për shkak të sigurisë kombëtare dhe pastaj se nuk kishte të dhëna të tilla në dispozicion. Gjykata vuri në dukje se informacioni statistikor duhet në parim të jetë gjithmonë në dispozicion pasi ky lloj informacioni është shumë i lehtë për t'u mbledhur. Gjykata gjithashtu nuk pranoi të pajtohet me mosekzekutimin e vendimin të Komisionerit për Informim që urdhëronte qeverinë të publikonte informacionin, një refuzim që Gjykata e konsideroi arbitrar.

¹ Res Publica Pub|LEAKS. al URL: <https://www.publeaks.al/youth-initiative-human-rights-kunder-serbise-nr-4813506-25-qershor-2013/aksesuar-me-15-7-2023>.

Gjykata më tej u shpreh se Qeveria e Serbisë duhej të japë informacion shpjegues në bazë të nenit 46 të Konventës, duke mos u shprehur vetëm që ka shkelje në Nenit 10, por duke urdhëruar edhe veprime konkrete për rivendosjen në vend të të drejtës së shkelur ¹.

¹ Res Publica PuB|LEAKS. al URL: <https://www.publeaks.al/youth-initiative-human-rights-kunder-serbise-nr-4813506-25-qershor-2013/> aksesuar me 15. 7. 2023.

Seksioni II KORRUPSIONI

Kreu III KORRUPSIONI

3.1 Historiku i lindjes së korrupsionit

Korrupsioni i ka rrënjët shumë të herëshme. Ai është shfaqur që në fazat e herëshme të shtetit. Ai ka evoluar me zhvillimin e shoqërisë njereëzore.

Korrupsioni është po aq i vjetër sa njerëzimi, me raste të dokumentuara qysh në dinastitë egjiptiane ¹. Me kalimin e kohës format e korrupsionit janë bërë më të sofistikuara.

Në Romën e lashtë, termi “korrupsion” u shfaq për herë të parë në skenë. Termi rrjedh nga latinishtja “corrumpere”, që do të thotë, në terma juridikë, i korruptuar, lëshimi i një dokumenti gjyqësor në këmbim të kompensimit dhe, në një kuptim më të gjerë, një veprim i pakëndshëm ². Në jetën politike të Romës së lashtë, korrupsioni kishte arritur tashmë një nivel të konsiderueshëm që në atë kohë. Megjithatë, strukturat e shtetit romak qëndruan të qëndrueshme për shekuj deri sa u dobësuan. Jul Cezari, i cili jetoi nga viti 100 deri në vitin 44 p.e.s., është i famshëm për përdorimin e çdo mjeti, përfshirë dhunën dhe paratë, për të marrë konsullatën, për të eliminuar Senatin e korruptuar dhe për të gjetur një Romë të re. Gjatë mesjetës, nuk u krijuan nocione specifike të korrupsionit politik. Kushtet e ndryshuara shoqërore kontribuan në transformimin e korrupsionit në një konfigurim më kompleks të veseve morale. Në mesjetën e hershme, midis shekujve të pestë dhe të dhjetë, një sistem ekonomik bazohet në shkëmbimin që korrespondon me lidhjet shoqërore “të legalizuara

¹ Harvard Business Review. URL: <https://hbr.org/podcast/2022/05/corruption-new-insights-for-fighting-an-age-old-business-problem/> aksesuar me 10. 7. 2023.

² Damla Kuru From Ancient Times to Modern World: Corruptus Written By Submitted: June 18th, 2022. Reviewed: September 12th, 2022. Published: November 7th, 2022. DOI: 10. 5772/intechopen. 107990 Insights. URL: <https://www.intechopen.com/online-first/84674>

në zakon, nëse jo në dokumente publike”. Periudha e Reformës Protestante, me dënimin e saj të qartë të korrupsionit në zemër të Kishës Katolike Romake, kontribuoi në ndarjen e simonisë nga blerja dhe shitja civile e favoreve të zyrtarëve publikë. Ishte një tranzicion që nuk do të përfundonte deri në revolucionin tregtar dhe fillimin e epokës industriale, një kohë kur konfliktet e interesit midis sundimtarëve dhe sipërmarrësve u shtuan. Rrjedhimisht, u bë e qartë se rregullimi më i madh i biznesit, tregtisë dhe përpjekjeve të sipërmarrjes së lirë ishte i nevojshëm ¹. Kur individët në pozita të besimit publik filluan ta shihnin korrupsionin si një krim modern, korrupsioni u konsiderua një shkelje e plotë. Korrupsioni është një problem global që nuk ka lidhje me kulturën dhe fenë. Sipas një artikulli në (2013), në kohën osmane, për të parandaluar korrupsionin, personeli përgjegjës për gjykimin e kriminelëve nuk ishte gjithashtu përgjegjës për ndëshkimin e tyre dhe në mënyrë periodike këta zyrtarë publikë bënë rotacion ndërmjet rajoneve. Kompensimi i tyre përbëhej nga pjesë të gjobave penale dhe taksave vendore. Vështirime nga literatura e kohëve të fundit rreth ligjit dhe ekonomisë zbulojnë detajet se si ky sistem vendosi gjoba për të penguar krimin dhe se si shërbeu për të kontrolluar korrupsionin. Megjithatë, nga fundi i shekujve të shtatë dhe të tetëmbëdhjetë, sistemi ndryshon me kalimin e kohës dhe rënia e sistemit bëri që Pjetri të largohej nga një Perandor. Një rast korrupsioni brenda burokracisë osmane të shkruar nga Barkey jep një shembull se si të korruptohej Perandoria Osmane në shekullin e gjashtëmbëdhjetë. Studimi tregon se rreth vitit 1590, çështja e korrupsionit në marrëdhëniet midis raguzanëve dhe zyrtarëve osmanë nuk u fsheh në atë kohë dhe u zbulua vetëm ex post në kërkimet moderne. As në raste të tjera, dokumentet e Raguzanit përmbajnë tregime të shumta të formave të ndryshme të zhvajtjes të përdorura nga zyrtarët osmanë, veçanërisht në çështjet e lidhura me tregtinë. Çështja e korrupsionit dhe keqpërdorimit të pasurisë nga zyrtarët osmanë ishte aq e përhapur në shoqërinë raguzane, saqë u shfaq

¹ Damla KuruFrom Ancient Times to Modern World: Corruptus Written By Submitted: June 18th, 2022. Reviewed: September 12th, 2022. Published: November 7th, 2022. DOI: 10.5772/intechopen.107990 Insights URL: <https://www.intechopen.com/online-first/84674>

edhe në dramaturgjinë bashkëkohore. Poema epike Osman e Ivan Gundulit është shembulli më i dukshëm në këtë drejtim. Historia zhvillohet pas betejës së Chocim (1621), në të cilën Komonuelthi Polako-Lituanes mundi me vendosmëri ushtrinë osmane. Një kërkim tjetër të ngjashëm, luftëtarët e lashtë osmanë përshkruhen me një theks në disponimin e tyre të paanshëm dhe mënyrën e jetesës spartane (I, 117–188). Gunduli i portretizon zyrtarët osmanë bashkëkohorë si të pabesë, të korruptuar (I, 189–252), duke dhënë një gjykim të ashpër moral mbi shthurjen dhe shpifjen e tyre. Me pak fjalë, ata portretizuan se kishin të gjitha karakteristikat më të këqija që mund të zotëronte një zyrtar qeveritar dhe një luftëtar. Në komplot, sulltani i ri pranon përgjegjësinë e plotë historike për situatën. (I, 269–272), duke thënë: ”¹ Në fillim të viteve 90, korrupsioni ishte një temë tabu. Shumë kompani fshinë rregullisht ryshfet si shpenzime biznesi në dosjet e tyre tatimore, dhe shumë agjenci ndërkombëtare u dorëzuan për faktin se korrupsioni do të dëmtonte fondet nga shumë projekte zhvillimi në mbarë botën ².

Duke parë ndikimin e korrupsionit gjatë punës së tij në Afrikën Lindore, zyrtari në pension i Bankës Botërore, Peter Eigen dhe nëntë aleatë, krijuan një organizatë të vogël për të trajtuar tabunë. Transparency International u krijua me një Sekretariat në Berlin, kryeqyteti i Gjermanisë së ribashkuar së fundmi.³ Dhjetë vjet pasi filloi puna, Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit (UNCAC) u miratua dhe u nënshkrua nga 140 vende. Kjo ishte marrëveshja e parë globale që siguroi një plan gjithëpërfshirës për reformën dhe mekanizmat e rinj për të luftuar korrupsionin – një moment historik për lëvizjen globale kundër korrupsionit ⁴.

¹ Damla Kuru From Ancient Times to Modern World: Corruptus Written By Submitted: June 18th, 2022. Reviewed: September 12th, 2022. Published: November 7th, 2022. DOI: 10. 5772/intechopen.107990 Insights URL: <https://www.intechopen.com/online-first/84674>

² Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/our-story/> aksesuar me 11. 7. 2023.

³ Po aty.

⁴ Po aty.

3.2 Kuptimi i integritetit

Në përgjithësi, përkufizimi i përbashkët i integritetit i referohet “cilësisë së të qenit i ndershëm dhe i drejtë, i pakorruptueshëm.” Prandaj, origjina e kësaj shprehjeje është e lidhur ngushtë me etikën, dhe ato lidhen me sjellje njerezore. Fjala “integritet”, në fakt, rrjedh nga origjina latine, duke iu referuar “tërësisë” së cilësive individuale ¹.

Efikasiteti dhe integriteti janë çështje të rëndësishme që prekin të gjithë elementët e shtetit të së drejtës. Efikasiteti është cilësi e performancës institucionale. Rritja e integritetit dhe tejkalimi i korrupsionit janë jashtëzakonisht të rëndësishme, por integriteti është gjithashtu një dimension i performacës institucionale, sesa një dimension i veçantë. **Për sa i përket integritetit, shkallët e larta të korrupsionit janë simptoma të pamjaftueshmerise në elementët esenciale të shtetit të së drejtës.** Këto mangësi përbëjnë pjesën më të madhe të fenomenit të korrupsionit. Ato përfshijnë pavarësi llogaridhënie dhe disiplinë e brendëshme e pamjaftueshme.² Integriteti publik nënkupton përafrimin e vazhdueshëm dhe respektimin e vlerave, parimeve dhe normave të përbashkëta etike për ruajtjen dhe priorizimin e interesit publik ndaj interesave private në sektorin publik. Më shpesh, integriteti referohet në lidhje me kornizën e ‘menaxhimit të integritetit’. Tre pjesë janë kuptimplotë për një kornizë gjithëpërfshirëse integriteti:

- vendosja e standardeve për integritetin;
- sigurimi i zbatimit të tyre;
- mbajtjen e kulturës.

Ndërsa mekanizmat e zbatimit parashikojnë rregulla procedurale për monitorimin dhe ndëshkimin për shkeljen e integritetit, kultura e integritetit bazohet në mekanizmat e shpërblimit dhe stimujt për pajtueshmëri.³ Qasja e integritetit përfshin masa për ndërtimin e besimit, të cilat shkojnë

¹ Elisa D’Alterio* Integrity of the public sector and controls: A new challenge for global administrative law? The Author(s) 2018. Oxford University Press and New York University School of Law I CON (2017). – Vol. 15. – No. 4. – P. 1013–1038. – P. 1014.

² Arjana *Kasaj* Llano Shteti I së Drejtës në Shqipëri Accent Graphics Publishing Communications Hamilton 2023. – pg. 123.

³ Oksana Huss Mike Beke Jan Wynarski Brigitte Slot Handbook of good practices in the fight against corruption 15 February 2023. European Commission – fq. 108.

përtej zbulimit dhe ndëshkimit të korrupsionit si vepër penale. Masat e ndërtimit të besimit janë të rëndësishme sepse ato trajtojnë jo vetëm format e kriminalizuara të korrupsionit, por edhe forma të perceptuara të korrupsionit në një shoqëri që nuk janë domosdoshmërisht të kriminalizuara por kanë dëme të rënda për besimin dhe demokracinë në një shoqëri ¹. (Shumica e rregullave globale për integritetin janë norma që i drejtohen qeverisë kombëtare masat për të parandaluar dhe frenuar korrupsionin dhe paligjshmërinë në sistemet kombëtare. Rregullat globale parashikojnë jo vetëm masat e integritetit, por edhe mekanizmat e kontrollit për të verifikuar nëse masa të tilla zbatohen në nivel kombëtar ². Sistemet e integritetit prandaj janë “të dizajnuara për të parandaluar korrupsionin përpara se të ndodhë. Transparenca International përpilon indeksin vjetor të Perceptimit të Korrupsionit. Integriteti institucional është i lidhur me rolin dhe performancën e elitave funksionale. Janë ata që bëjnë ose nuk mbrojnë misionin dhe qëllimi e autoriteteve publike. Prandaj, varet shumë nga kuptimi dhe angazhimi i tyre për integritetin institucional, ruajtja dhe mbrojtja të cilit është në rrezik ³. Integriteti institucional i administratës publike është koncept i madh duke përfshirë një nocion si llogaridhënia dhe reagimi. Zyrtarët publikë mund të zbatojnë në mënyrë rigorozë dhe me vend standardet dhe rregullat përkatëse të llogarisë në aspektin fiskal, gjyqësor, parlamentar ose hierarkik. Ata gjithashtu mund të veprojnë në një mënyrë të përgjegjshme në raport me kërkesat dhe dëshirat e të afërmeve mjedisi shoqëror, ekonomik dhe politik që ata janë ekspozuar ⁴. Në dekadat e fundit, disa lloje të aktorëve të

¹ Oksana Huss Mike Beke Jan Wynarski Brigitte Slot Handbook of good practices in the fight against corruption 15 February 2023. European Commission – fq. 108.

² Elisa D’Alterio* Integrity of the public sector and controls: A new challenge for global administrative law? The Author(s) 2018. Oxford University Press and New York University School of Law•CON (2017). – Vol. 15. – No. 4. – P. 1013–1038. – P. 1015.

³ Wolfgang Seibe Autonomy, Integrity, and Values in Public Administration: A Dilemma and a Case Article Perspectives on Public Management and Governance, 2020. – P. 155–166. Doi:10.1093/ppmgov/gvaa006/ Article Advance Access publication February 7, 2020. Oxford – pg. 157.

⁴ Wolfgang Seibe Autonomy, Integrity, and Values in Public Administration: A Dilemma and a Case Article Perspectives on Public Management and Governance, 2020. – P. 155–166. Doi:10.1093/ppmgov/gvaa006/ Article Advance Access publication February 7, 2020. Oxford. – pg. 158. Perspectives on Public Management and Governance, 2020. – Vol. 3. – No. 2.

shoqërisë civile janë mobilizuar kundër korrupsionit në të gjithë botën, në nivel transnacional, kombëtar dhe lokal ¹.

Një program kundër korrupsionit ose integritetit duhet të adresojë këto problemet themelore që manifestohen në korrupsion, si ryshfeti, mungesa e transparencës ose mungesa e llogaridhënies. Problemet e integritetit në gjyqësor nuk janë thelbësisht të ndryshme nga problemet e integritetit në degët e tjera të qeverisjes. Presioni nga shoqëria civile në rritje, pjesëmarrja e komunitetit mund të motivojë institucionet për t'i adresuar këto çështje².

3.3 Çfarë kuptojmë me korrupsion

Që prej shumë kohësh korrupsioni njihet si një prej pengesave kryesore të zhvillimit. Ai gërryen shtetin e së drejtës dhe institucionet demokratike. Ai pengon zhvillimin ekonomik duke deformuar tregjet dhe dëmtuar integritetin e sektorit publik. Ai mund të shkatërrojë besimin e njerëzve në udhëheqjen politike të vendit dhe parimet themelore të qeverisjes demokratike.³ Korrupsioni është një lloj 'sizmografi' që mat dhe vlerëson gjendjen e ligjshmërisë dhe moralit në një shoqëri.⁴ Korrupsioni mund të përkufizohet si sjellje që përbën ndikim në procesin e vendim-marrjes së një zyrtari apo autoriteti publik, apo ndikim pandershëmëri ose shkelja e besimit nga një nëpunës publik në ushtrimin e detyrës së tij, marrëdhëniet e brendshme/konfliktet e interesave. Është një formë sjelljeje që devijon nga etika, morali, tradita, ligji⁵ dhe vrytyti qytetar. Në përgjithësi, korrupsioni përkufizohet si shpërdorimi i pushtetit të besuar

¹ Donatella della Portai Alice Mattoni Civil Society against corruption – 14. July, 2021.

² GUIDE TO RULE OF LAW COUNTRY ANALYSIS: THE RULE OF LAW STRATEGIC FRAMEWORK A GUIDE FOR USAID DEMOCRACY AND GOVERNANCE OFFICERS. Updated January 2010. USAID. – fq. 15.

³ Kordinatori Kombëtar kundër korrupsionit Ministria e Drejtësisë Financuar nga Bashkimi Evropian faqja 7.

⁴ Cristi Danilet. KORRUPSIONI DHE ANTIKORRUPSIONI NË SISTEMIN E DREJTËSISË. – fq. 13. file:///C:/Users/55/Links/KORRUPSIONI%20DHE%20ANTI%20KORRUPSIONI%20NE%20SISTEMIN%20E%20DREJTËSISË%20(Pdf).pdf/ aksesuar ne 24. 6. 2023.

⁵ Dr. Marri Channa Reddy Human Resource Development THE RIGHT TO INFORMATION ACT 2005 A HAND BOOK FOR PUBLIC AUTHORITIES r. MCR HRD. Institute of Telangana – pg. 5. file:///C:/Users/55/Documents/2. The%20Right%20to%20information%20Act-A%20Handbook%20for%20Public%20Authorities-2021%20Ed. pdf

i funksionit publik për përfitim privat. Ky përkufizim qëndron në themel të përkufizimeve ligjore të ryshfetit, mitës, të cilat ndeshen në shumicën e sistemeve juridike në botë, përfshirë edhe atë shqiptar¹. Ky përkufizim nënkupton që korrupsioni ka të bëjë me marrëdhënie shkëmbimi individuale dhe se të dyja palët që përfshihen në të japin ose marrin ryshfet për përfitime me interes privat. Ky është edhe kuptimi i korrupsionit që gjendet në Konventat dhe standardet ndërkombëtare të detyrueshme për korrupsionin, siç janë ndër të tjera, për shembull, Konventat penale dhe civile të Këshillit të Evropës për korrupsionin dhe Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Megjithatë korrupsioni është një dukuri shumë më e ndërlikuar se sa ajo që nënkuptojnë përkufizimet ligjore:

Korrupsioni është një dukuri në të cilën njerëzit (edhe zyrtarët të cilët kërkojnë ryshfete) shpeshherë përfshihen jo vetëm me vullnetin e tyre të lirë, por edhe të detyruar nga pushtete më të larta, si në rastin kur vartësit detyrohen për kuota ryshfetesish nga eprorët e tyre.

Korrupsioni, veçanërisht kur është mjaft i përhapur, mund të karakterizohet nga norma sjelljeje të cilat e justifikojnë dhe e përforcojnë atë, pra të kthyer në “kulturë”. Kur në të gjithë shoqërinë ose edhe në institucione të veçanta sundon ose ekziston kultura e korrupsionit, nuk mjafton vetëm heqja e stimuljeve që i përfshijnë njerëzit në korrupsion, për të ulur ndjeshëm nivelet e tij. Për shembull, nivelet e larta të korrupsionit mund të përforcohen nga prania në shoqëri e një kulture në të cilën ekziston dhe mbështetet “norma e reciprocitetit”, domethënë, ku shkëmbimi i ndërsjellë i favoreve, me kalimin e kohës, bëhet mënyrë mbizotëruese me anë të së cilës individët përpiqen t’i realizojnë nevojat dhe interesat e tyre. Në një kulturë të tillë, kjo mënyrë e plotësimit të nevojave dhe interesave vlerësohet më e rëndësishme se sigurimi i tyre përmes rrugëve zyrtare². Aristoteli, për shembull, i referohet korrupsionit si çdo devijim i rendit moral dhe politik nga një gjendje ideale e pastërtisë (Dobel, 1978).

¹ PROJECT AGAINST CORRUPTION IN ALBANIA (PACA). Edukimi kundër korrupsionit Manual për mësuesit Tiranë, shtator 2012. Tiranë, shtator 2012 hartuar dhe Botuar me ndihmen e Bashkimit – fq. 2, 3. Evropian. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ec1a3/> aksesuar me 14. 6. 2023.

² Po aty.

Ndërsa vlerëson virtytet dhe veset e llojeve të ndryshme të regjimit, Aristoteli pranon se të gjitha llojet e regjimeve mund të korruptohen. Edhe pse Aristoteli vjen në konkluzionin se Republika është lloji më i mirë i regjimit, madje një Republikë mund të jetë e papërsosur institucioni i sundimit, në varësi të shkallës së shpirtësisë publike me të cilën është sunduar politika (Skinner, 1978). Dhe si Aristoteli, shumë teoricienë republikanë do të vazhdonin të klasifikonin korrupsionin si kusht në vend dhe një grup veprimesh.¹ Përkufizimi i Brooks për korrupsionin i referohet një akti të keqpërdorimi i qëllimshëm i postit publik për një lloj përfitimi privat, i cili është në përputhje me përkufizimi bashkëkohor i korrupsionit. Gjithashtu, Brooks kërkon një dallim midis asaj që është personale dhe asaj që është shtetërore².

Në vijim në këtë

Përkufizimi i hasur në të Drejtën Ndërkombëtare: Këshilli i Evropës, Konventa e së Drejtës Civile për Korrupsionin – “korrupsion” do të thotë kërkimi, ofrimi, dhënia ose pranimi, në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, i një ryshfeti ose i çfarëdolloj avantazhi të padrejtë, apo i pritshmërisë për to, i cili deformon kryerjen e rregullt të detyrave apo sjelljeve të duhura të marrësit të ryshfetit, avantazhit të padrejtë apo pritshmërisë për to.

Korrupsioni – i përkufizuar gjerësisht si keqpërdorimi i pushtetit për përfitime private është i dëmshëm për zhvillimin ekonomik, social dhe zhvillim politik. Ai cenon parimet themelore të demokracisë, si barazia, drejtësia dhe llogaridhënien, dhe më tej kërcënon stabilitetin e sistemeve politike. Kjo mund të çojë në manipulim sistematik dhe prishjen e institucioneve politike dhe ligjit, rregullave të procedurave dhe rregulloreve, dhe ndaj keqshpërndarjes së burimeve. Duke devijuar burimet e pakta nga njerëzit e pafavorizuar, ajo dëmton sundimin e ligjit dhe drejtësinë sociale³. Ka një shqetësim në rritje në mbarë botën për korrupsionin në kohën e tanishme. Për këtë janë përgjegjës disa faktorë.

¹ Dinsha Mistree, Arjuna Dibley Corruption and the Paradox of Transparency Working Paper 03–2018. – pg. 4, 5.

² Po aty, fq. 6.

³ Oksana Huss Mike Beke Jan Wynarski Brigitte Slot Handbook of good practices in the fight against corruption 15 February 2023. Europea Commission – pg. 17.

Së pari, tani është arritur një konsensus se korrupsioni është universal. Ajo ekziston në të gjitha vendet, të zhvilluara dhe në zhvillim, në sektorin publik dhe privat¹.

Gjatë hulumtimit tim për korrupsionin kam venë re se ka shumë pakë autorë që kanë shkruar për korrupsionin edhe pse ky është një problem global dhe hulumtimet e autorëve nuk duhet të mungojnë.

Konventa e së Drejtës Civile për Korrupsionin (ETS Nr. 174)²Strasburg04. \11\1999 ka hyrë në fuqi01\11\2003. Është përpjekja e parë për të përcaktuar rregullat e përbashkëta ndërkombëtare në fushën e të drejtës civile dhe Korrupsionit.

Kryerja e korrupsionit kërkon elementët e mëposhtëm:

- a) një zyrtar (ose një grup zyrtarësh) në sektorin publik (zyrtarë të administratës, politikanë, magistratë, punonjës në fushën e ofrimit të shërbimeve, etj.)³;
- b) pushtet diskrecional (mundësinë për të marrë vendime autonome sipas gjykimit të vet);
- c) abuzim të pushtetit publik nga ana e zyrtarit;
- d) marrjen e përfitimeve vetjake ose në grup (financiare, materiale, ose favoreve) nga ana e zyrtarit/zyrtarëve.
- e) të tjera.

3.4 Lojet e korrupsionit

Korrupsioni institucional, aktivitete që diskreditojnë institucionin publik si një të tërë.

Korrupsioni individual, aktivitetet e ndërmarra nga një person i caktuar.

¹ U Myint CORRUPTION: CAUSES, CONSEQUENCES AND CURES Article Asia-Pacific Development Journal – Vol. 7. – No. 2. December, 2000. – pg. 33.

² Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=174/> aksesuar ne 13. 6. 2023.

³ Kordinatori Kombëtar kundër korrupsionit Ministria e Drejtësisë Financuar nga Bashkimi Evropian faqja 7. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/02/Guida_Antikorrupsioni_AL-1.pdf/ aksesuar me 13. 6. 2023

Korrupsioni i madh, aktivitete të padrejta të kryera nga zyrtarë të nivelit të lartë, të cilët janë në gjendje të marrin vendime dhe të ndajnë burime të konsiderueshme.¹ Shumë shpesh korrupsioni “në shkallë të gjerë” shoqërohet me korrupsionin në nivelet e larta të pushtetit. Në këtë rast, krerët e shteteve, zyrtarët e lartë dhe politikanët përdorin pozicionin e tyre për të nxjerrë përfitime të mëdha personale, politike ose për korporatat. Ky lloj korrupsioni përfshin funksionimin e mekanizmave më kompleksë dhe më të sofistikuar, ku ndërmjetësit luajnë rol kryesor. Meqenëse në këtë rast abuzimet dhe përfitimet e fituara, si dhe pasojat sociale dhe ekonomike janë të një shkallë shumë më të madhe, nuk ka asnjë kufi të qartë midis formës aktive dhe pasive të korrupsionit. Procesi zhvillohet me një transparencë minimale dhe drejtohet nga përfitimet e ndërsjella të kontraktuara.

Korrupsioni i vogël, aktivitete të padrejta të kryera nga zyrtarë të një niveli më të ulët, të cilët janë në kontakt të drejtpërdrejtë me qytetarë, klientë dhe ndërmarrje ². Në këtë rast, përfitimet (pagesa, dhurata, favore) janë më të pakta në vlerë, por janë të shtrira në një shkallë më të madhe dhe merren çdo ditë. Korrupsioni mund të kryhet në disa mënyra:

- Zyrtari deklaron drejtpërdrejt “çmimin” për aktivitetin ose favorin e kërkuar;
- Zyrtari nuk deklaron drejtpërdrejt se ai/ajo kërkon ryshfet, por vendos pengesa zyrtare dhe joformale, “nënkupton” se problemi mund të zgjidhet, duke e detyruar palën tjetër të sugjerojë një “alternativë korruptive”;
- Personi që ndërmjetëson për përfitimin e një favorit deklaron dhënien e një “shpërblimi” korruptiv ndaj një zyrtari përkatës.

Korrupsioni për të përfituar një shërbim të ligjshëm – një zyrtar publik, detyra e të cilit është të kryejë një aktivitet të caktuar ose të ofrojë shërbime administrative, fiton në mënyrë të parregullt përfitime personale.

¹ Kordinatori Kombëtar kundër korrupsionit Ministria e Drejtësisë Financuar nga Bashkimi Evropian faqja 9. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/02/Guida_Antikorrupsioni_AL-1.pdf aksesur me 13. 6. 2023.

² Po aty.

Personi që ofron ryshfet shpesh e shikon këtë si një veprim “lehtësues” që siguron një zgjidhje më të mirë ose më të shpejtë të problemit. Korrupsioni për të përfutur një shërbim në mënyrë të paligjshme – zyrtari publik vepron duke siguruar përfitime personale në mënyrë të parregult si edhe duke siguruar përfitime në mënyrë të paligjshme për personin që ofron ryshfetin.

Nepotizmi – shfaqja e favorizimit ndaj të afërmeve dhe miqve, bazuar në marrëdhënien me ta, dhe jo në vlerësimin objektiv të aftësisë, meritokracisë ose përshtatshmërisë. Për shembull, ofrimi i punësimit për një të afërm, pavarësisht faktit se ka edhe të tjerë që janë më të kualifikuar dhe të gatshëm për të kryer punën. Konflikti i interesit ndodh kur një individ është në pozicionin që nxjerr përfitime personale nga veprimet dhe vendimet që merr në një post zyrtar.

Konflikti i interesit “Konflikt i interesit” është gjendja e konfliktit ndërmjet detyrës publike dhe interesave privatë të një zyrtari, në të cilën ai ka interesa privatë, të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, që ndikojnë, mund të ndikojnë ose duket sikur ndikojnë në kryerjen në mënyrë të padrejtë të detyrave dhe përgjegjësi të tij publike ¹.

Rryshfeti është premtimi, ofrimi, pranimi ose kërkimi i një përfitimi personal (p. sh. dhuratë, hua, shpërblim, favor etj.) në këmbim të një veprimi të paligjshëm dhe jo etik. Rryshfeti rezulton në vendime të marra jo në interes të publikut, çka ul besimin e publikut te këto institucione dhe çon në shërbime publike me një cilësi të ulët. Një nga format kryesore të korrupsionit është rryshfeti, i cili shpesh përfshin transaksion ndërmjet një ryshfetdhënësi privat dhe dikujt që mban poste publike. Duke bërë korrupsion dhe ryshfet përgjegjësia e atyre që mbajnë poste publike rritet. Përpjekjet kundër korrupsionit përqendrohen në monitorimin dhe ndëshkimin më të fortë të zyrtarëve qeveritarë pa adresuar aktorët privatë

¹ LIGJ. Nr. 9367, datë 7. 4. 2005. PËR PARANDALIMIN E KONFLIKTIT TË INTERESAVE NË USHTRIMIN E FUNKSIONEVE PUBLIKEI ndryshuar me Ligjin nr. 9475, dt. 9. 2. 2006 dhe me Ligjin nr. 9529, dt. 11. 5. 2006. me Ligjin 86/2012 datë 18. 09. 2012 dhe me Ligjin nr. 44/2014 datë 24. 4. 20. URL: <https://www.dap.gov.al/images/LegjislacioniAP/Ligj%20nr.9367,%20date%207.4.2005%20Per%20parandalimin%20e%20konfliktit%20te%20interesave/> aksesuar më 7. 9. 2023.

që mund të përfshihen. Qasjet kundër ryshfetit duhet të synojnë të dekurajojnë aktorë privatë që kërkojnë të japin ryshfet si dhe zyrtarë qeveritarë që mund të marrin ato ¹.

Shpërdorimi i detyrës është përvetësim i paligjshëm i parave, të mirave ose burimeve të tjera nga një zyrtar të cilit i janë besuar. Kjo rezulton në humbje të parave publike, çka redukton kapacitetin e institucioneve për të vepruar në interes të publikut, duke rezultuar në shërbime dhe rezultate jo cilësore për ta. Gjithashtu, kjo shkakton ulje të besimit publikut te qeveria.

Mashtrimi është përdorim i gënjeshtres me qëllim përfitimin e një avantazhi të padrejtë ose të paligjshëm. Mashtrimi dëmton besimin e publikut ndaj qeverisë dhe redukton kapacitetin e qeverisë për të vepruar. Shpesh rezulton në humbje të parave publike, gjë që dëmton shërbimet publike dhe aftësinë e qeverive për të adresuar nevojat dhe aspiratat e publikut.

Përdorimi i burimeve shtetërore gjatë fushatave zgjedhore ka të bëjë me sjellje abuzive ose të paligjshme nga ana e politikanëve dhe nëpunësve civilë, të cilët përdorin burimet njerëzore, financiare, materiale, në natyrë, dhe burime të tjera jo materiale për të influencuar rezultatet e zgjedhjeve, duke penguar në këtë mënyrë drejtësinë e vetë procesit zgjedhor ².

Lufta kundër korrupsionit nuk përbën vetëm një prioritet për Qeverinë Shqiptare ndër shumë të tjerë, por përbën një nga 5 prioritetet kyçe që Bashkimi Evropian ka vendosur për Shqipërinë në rrugëtimin e saj të integritetit në familjen evropiane. Qeveria ka dhe do vazhdojë në mënyrë të pandalur të ketë një vullnet të palëkundur në luftën kundër korrupsionit, përmes aksioneve parandaluese, masave ndëshkuese dhe aktiviteteve ndërgjegjësuere. Disa projekte të financuara si pjesë e programit IPARD II u gjetën me parregullsi, të tilla si krijimi artificial i kushteve për të përfituar grante më të larta, lidhje të paligjshme ndërmjet ofertuesve, çmime të fryra, mosmbajtja e dokumentacionit origjinal, investime të ndërtuar në një vend të ndryshëm nga kontrata e grantit, oferta false etj”, shkruhet

¹ Dinsha Mistree, Arjuna Dibley Corruption and the Paradox of Transparency Working Paper 03–2018. – pg. 11.

² SHQIPËRIA. Udhëzues mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare, Këshillit të Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023> aksesuar me 15. 6. 2023.

në letrën e Komisionit European për qeverinë shqiptare ¹. Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit ka marrë angazhimin për t'u përkujdesur për një performancë dhe kulturë më të lartë në luftën kundër korrupsionit në sektorët më vulnerabël dhe të ndjeshëm ndaj korrupsionit; për t'u siguruar që administrata jonë publike, nëpunësit tanë civilë e të gjithë zyrtarët e tjerë publik, të jenë eficientë, të kenë integritet të lartë, të jenë të kujdesshëm gjatë ushtrimit të detyrave të tyre si dhe të jenë të përgatitur për të luftuar praktikat korruptive që çenojnë mirëfunksionimin e sistemit ².

Masat parandaluese të korrupsionit që në fazat e para të hartimit të ligjeve.

Korrupsioni fillon që në fazat e para të hartimit të ligjeve dhe më pas vazhdon me proceset e tjera në vendimarrje.

3.5 Korrupsioni në sektorin publik

Termat bazë: sektori publik dhe zyrtarët publikë Në fillim, është e rëndësishme të përkufizohen disa terma bazë si sektori publik dhe zyrtarët publikë. Shprehja “sektori publik” i referohet organizatave dhe institucioneve që ekzistojnë për t'i shërbyer një qëllimi publik. Sektori publik përbëhet si nga degët e qeverisë ashtu edhe nga strukturat burokratike dhe proceset që përbëjnë qeverinë.³ Sektori publik ofron shërbimet administrative për degët e qeverisë (ekzekutiv, legjislativ dhe gjyqësor) dhe shërbimet publike si shëndetësia, arsimi, policia, ushtria, infrastruktura, uji dhe transporti. Sektori publik përfshin më tej organizatat e mbikëqyrjes dhe llogaridhënies që monitorojnë dhe auditojnë performancën e tyre shërbimet. Krahas sektorit publik, ky u drejtohet edhe organizatave që kryejnë veprimtari tregtare aktivitete por janë në pronësi të qeverisë

¹ Klodjana Lala, Rruga e korrupsionit: Prokuroria dremiti mbi dosjen e fondeve të BE për bujqësinë. URL: <https://www.reporter.al/2023/07/25/rruga-e-korrupsionit-prokuroria-dremiti-mbi-dosjen-e-fondeve-te-be-per-bujqesine/> aksesuar më 28. 8. 2023; URL: <https://bujqesia.gov.al/lufta-kunder-korrupsionit/> aksesuar ne 13. 6. 2023.

² Po aty.

³ MODULE 4 PUBLIC SECTOR CORRUPTION. Knowledge tools for academics and professionals. UNODC Module Series on Anti-Corruption. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna UNODC. – pg. 8, 9.

dhe quhen ndërmarrje shtetërore (NSH) ose ndërmarrjet publike. Shembujt e NSH-ve përfshijnë kompanitë e hipotekave dhe korporatat e naftës dhe gazit. Personat që punojnë në sektorin publik mund të zgjidhen ose emërohen dhe zakonisht quhen zyrtarët publikë. Disa juridiksione u referohen zyrtarëve publikë të pazgjedhur si nëpunës civilë ose nëpunës publikë. Neni 2 i UNCAC përcakton një zyrtar publik si:

- (i) *çdo person që mban një funksion legjislativ, ekzekutiv, administrativ ose gjyqësor të një Shteti Palë, nëse të emëruar apo të zgjedhur, qoftë të përhershëm apo të përkohshëm, qoftë të paguar apo të papaguar, pavarësisht nga vjetërsia e personit;*
- (ii) *çdo person tjetër që kryen një funksion publik, duke përfshirë për një agjenci publike ose ndërmarrje publike, ose ofron një shërbim publik, siç përcaktohet në legjislacionin e brendshëm të Shtetit Palë dhe siç zbatohet në fusha përkatëse e ligjit të atij Shteti Palë;*
- (iii) *çdo person tjetër i përcaktuar si “zyrtar publik” në legjislacionin e brendshëm të një Shteti Palë. Korrupsioni në Sektorin Publik Ky përkufizim i një zyrtari publik është shumë i gjerë dhe shtrihet tek ata që punojnë në NSH, për shembull. Ky përkufizim i gjerë është i rëndësishëm sepse shumë nga dispozitat e UNCAC imponojnë detyrime zyrtarëve publikë. Për më tepër, ai përcakton standardet minimale të asaj që duhet të legjislacionit kombëtar që mbulojnë për përcaktimit të zyrtarëve publikë. Për një diskutim të mëtejshëm mbi sektorin publik dhe zyrtarët publikë¹.*

Manifestimet dhe pasojat e korrupsionit në sektorin publik Format dhe manifestimet e korrupsionit në sektorin publik. Të gjitha format e lartpërmendura të korrupsionit ndodhin në sektorin publik, duke përfshirë ryshfetin, përvetësimin, pasurimi i paligjshëm, tregtimi i ndikimit dhe abuzimi i funksioneve (që mund të përfshijnë favorizim dhe nepotizëm). Siç është theksuar artikulli i saktë ligjor i veprave të korrupsionit është kompleks. Për Për shembull, neni 15 i UNCAC e përcakton

¹ MODULE 4 PUBLIC SECTOR CORRUPTION. Knowledge tools for academics and professionals. UNODC Module Series on Anti-Corruption UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, UNODC. – pg. 8, 9.

ryshfetin në sektorin publik si “premtim, ofertë ose dhënie, një zyrtari publik, drejtpërdrejt ose tërthorazi, me një avantazh të padrejtë, për vetë zyrtarin ose një person ose subjekt tjetër, me qëllim që zyrtari të veprojë ose të përmbahet nga veprimi në ushtrimin e tij ose detyrat e saj zyrtare”. Ndërsa ky përkufizim mund të jetë i vështirë për t’u tretur, thelbi i krimit është paraja apo çdo gjë tjetër me vlerë e shkëmbyer për përfitime nga aktorët politikë apo ekonomikë. As nuk është e vështirë të kuptohet efekti i krimit – anashkalimi i procedurave të ligjshme nga nxjerrja në ankand e pushtetit politik ose ekonomik tek ofertuesi më i lartë. E njëjta gjë vlen edhe për përvetësimin e pasurisë, të përcaktuara në nenin 17 të UNCAC. Përtej formulimit kompleks ligjor të përkufizimit, në fund të fundit është se dikujt i është besuar diçka me vlerë (siç është prona, fondet ose investimet) e ka marrë për vete ose e ka shkatërruar ndaj një pale të tretë në kurriz të të tjerëve. Është, në thelb, një kombinim i tradhtisë dhe vjedhjes. Neni 19 i UNCAC përcakton veprën penale të shpërdorimit të funksioneve¹.

3.6 Identifikimi i hapësirave për korrupsion në legjislacion

Identifikimi i risqeve gjuhësore për hapësira korruptive

Vlerësimi i hapësirave korruptive në legjislacion është teknika që duhet përdorur në mënyrë të organizuar dhe sistematike nga hartuesit në institucionet publike shqiptare, gjatë procesit të hartimit të ligjeve². – Vlerësimi i legjislacionit akteve nënligjore, për të vlerësuar dhe konkluduar nëse rregullat e hartuara përmbajnë karakteristika të veçanta apo mangësi të karakteristikave të veçanta që krijojnë hapësira për korrupsion gjatë zbatimit të tyre, pavarësisht faktit se qëllimi i ligjvënësit nuk ka qenë për të kontribuar për korrupsionin. Dykuptueshmëria. Dykuptueshmëria, përfshin rastin kur një rregull ligjor mund të kuptohet nga lexuesi

¹ MODULE 4 PUBLIC SECTOR CORRUPTION. Knowledge tools for academics and professionals. UNODC Module Series on Anti-Corruption UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna. UNODC. – pg. 9.

² Manual për hartimin e legjislacionit botuar Ministrisë së Drejtësisë, me ndihmën teknike të projektit EURALIUS V (Konsolidimi i Sistemit të Drejtësisë në Shqipëri). Tirane, 2021. – fq. 69. 70 Shtypur në shtypshkronjën MORAVA.

në më shumë se një kuptim. Dykuptueshmëria e rregullit ligjor mbart rrezikun e zbatimit jouniform të tij në praktikë, duke lënë hapësirë për zbatuesin e ligjit të favorizojë padrejtësisht dikë dhe të përfitojë në mënyrë të parregullt për vete. Gjithashtu, legjislacioni i paqartë lë vend edhe për abuzim dhe korrupsion në sistemin e drejtësisë sepse i jep hapësirë gjyqtarëve dhe prokurorëve ta zbatojnë në mënyrë të ndryshme, ndonëse situatat mund të jenë të ngjashme. Një rregull ligjor ka kuptim të dyfishtë për shkak të cilësisë së gjuhës që është përdorur për formulimin e tij ose për shkak të gabimeve në teknikën legjislative të hartimit të legjislacionit. Rreziqet më të përhapura që i japin shkak dykuptueshmërisë në legjislacion lidhen me:¹

- stilin gjuhësor;
- harmonizimin.

Mungesa e qartësisë mund të jetë rezultat i gjuhës së paqartë ose i teknikës jo koherente ligjore; në të dyja rastet, mungesa e qartësisë i siguron çdo përdoruesi të ligjit mundësinë për ta vërtitur interpretimin e ligjit në favor të korrupsionit të tij. Për shembull, një zyrtar publik mund të argumentojë se një rregullore e paqartë e një regjimi doganor i lejon atij/asaj të vonojë importet (duke i bërë kështu “pagesat informale të përshpejtimit” një domosdoshmëri). Në të njëjtën kohë, një gjë e tillë mund të privojë qytetarët nga opsioni i marrjes së një vendimi të drejtë në gjykatë: kur është e paqartë se çfarë do të thotë një rregull ligjor mundësitë për të fituar një padi kundër shtetit janë të pakta. Ky problem është madje akut në vendet me një gjyqësor shumë të korruptuar. Ligjet e paqarta e bëjnë më të lehtë për gjyqtarët që të kërkojnë rryshfet. Kështu që, në fund të fundit, rregulloret me dy kuptime mundësojnë dy herë korrupsion:

– *përmes administratës dhe gjyqësorit*. Një ligj mund të jetë shumë i qartë dhe jo me dy kuptime, por ende të tregojë një mungesë të mekanizmeve parandalues. Kjo i lejon përdoruesit të ligjit të bëjë korrupsion me rrezik të zvogëluar për t’u mbajtur ligjërisht përgjegjës. Për shembull, një

¹ Manual për hartimin e legjislacionit botuar Ministrisë së Drejtësisë, me ndihmën teknike të projektit EURALIUS V (Konsolidimi i Sistemit të Drejtësisë në Shqipëri). Tirane, 2021. – fq. 69. 70 Shtypur në shtypshkronjën MORAVA.

mungesë e plotë e sanksioneve për shkeljet e konfliktit të interesit mund “t’i mundësojë” një zyrtari publik të japë leje ndërtimi për të afërmit e tij/saj. Si zyrtarët publikë, ashtu edhe qytetarët mund të përfitojnë nga rreziqet rregullatore të korrupsionit. Zyrtarët publikë mund të përdorin një rregullore me të meta si pretekst për të kërkuar rryshfet; për shembull, kur gjuha e një ligji është e paqartë në lidhje me çështjen nëse një aplikant ka të drejtë t’i jepet licenca ose jo, një zyrtar publik mund të bëhet “bujar” me interpretimin e ligjit nëse edhe aplikanti është po aq “bujar”. Qytetarët mund të përdorin rregulloret me të meta për të kërkuar favore të cilat ligji nuk ka synim t’i japë. Ashtu si në shembullin e mësipërm, gjuha e paqartë e ligjit në këtë mënyrë mund të nxisë një qytetar që t’i ofrojë një zyrtari publik një rryshfet në këmbim të një interpretimi “bujar” të ligjit¹.

Në Shqipëri vepron Ligji Nr. 146/2014 Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik dhe në bazë të këtij ligji projektligjet dhe projektvendimet, duhet të bëhen publike. Ky ligj përcakton rregullat procedurale që duhen zbatuar për të garantuar transparencën dhe pjesëmarrjen e publikut në proceset politikëbërëse dhe vendimmarrëse nga organet publike. Ky ligj synon nxitjen e transparencës, të përgjegjshmërisë dhe integritetit të autoriteteve publike².

Proces transparent dhe me pjesëmarrje të publikut në procesin e hartimit të ligjit. Kultura e pjesëmarrjes së shoqërisë civile në procesin legjislativ garanton që aktorë të ndryshëm të zbulojnë rreziqet për korrupsion.³ Regjistri elektronik është një faqe interneti (www.konsultimipublik.gov.al), e cila duhet të shërbejë si një pikë kontakti midis autoriteteve publike

¹ Tilman Hoppe Eksperti Anti-Korrupsion, Dr. iur., LL. M. Vleresimi Antikorrupsion I ligjeve Botues: Regional oCoperation Council Trg Bosne i Hercegovine 1/V, 71000 Sarajevo Bosnjë dhe Hercegovinë adresë interneti: www.rcc.int Nëntor, 2014. URL: https://rai-see.org/php_sets/uploads/2015/05/Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws_ALB_final.pdf/ aksesuar me 14. 6. 2023. – fq. 19.

² Ligji. Nr. 146/2014. Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik. URL: <https://dptv.gov.al/wp-content/uploads/2017/10/Per-njoftimin-dhe-konsultimin-publik.pdf>/ aksesuar ne 14. 6. 2023.

³ Tilman Hoppe Eksperti Anti-Korrupsion, Dr. iur., L. L. – M. Vleresimi Antikorrupsion I ligjeve Botues: Regional oCoperation Council Trg Bosne i Hercegovine 1/V, 71000 Sarajevo Bosnjë dhe Hercegovinë adresë interneti: www.rcc.int Nëntor, 2014. URL: https://rai-see.org/php_sets/uploads/2015/05/Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws_ALB_final.pdf/ aksesuar me 14. 6. 2023. – fq. 16.

dhe publikut, në të cilën do të publikohen projektaktet që do t'i nënshtrohen konsultimit publik. Nga njëra anë regjistri shërben si një vend ku palët e interesuara mund të njihen me projektaktet që janë në konsultim dhe nga ana tjetër autoritetet mund të marrin komentet dhe rekomandimet nga palët e interesuara për projektaktet konkrete. Sistemi i faqes online është menduar si një platformë dinamike, e cila funksionon njëloj si forumet online, ku çdo person i interesuar mund të lërë komentin e tij në kohë reale¹. Autoritetet publike, jo vetëm që nuk publikojnë projektaktet në regjistrë, por më pak se gjysma e tyre kanë publikuar në faqet e tyre zyrtare projektakte për t'iu nënshtruar konsultimit publik dhe vetëm 1/4 kanë një rubrikë të veçantë për njoftimin dhe konsultimin publik. Nga ana tjetër, edhe qytetarët nuk rezulton që po e përdorin këtë ligj, kjo për shkak edhe të faktit që ligji është shumë evaziv, pasi nuk parashikon mekanizma konkretë në rastin e refuzimit të autoriteteve për të zbatuar detyrimet që rrjedhin nga ky ligj. Si rrjedhojë, numri i ankesave për cenimin e të drejtës për t'i përfshirë në proceset konsultuese është shumë i ulët. Të vetmet ankesa deri më sot janë ato të dorëzuara nga organizata të shoqërisë civile, si qendra Res Publica, të cilat kanë pasur si synim kryesor testimin e ligjit². Po ashtu, transparencja dhe pjesëmarrja do të pengojnë që rreziqet për korrupsion të shfaqen në legjislacion sepse organet e hartimit të ligjeve do të jenë të vetëdijshëm që shoqëria civile do të luajë rolin e vet mbikëqyrës në çdo kohë. Por, aktorët e shoqërisë civile mund të vlerësojnë plotësisht risqet për korrupsion vetëm nëse projektligjet dhe ligjet e miratuara botohen në internet. Niveli i transparencës së ligjeve të paraqitura për diskutim në parlament mbetet ende i pamjaftueshëm dhe në këtë fazë shpesh është shumë vonë për pjesëmarrje që sjell rezultate. Prandaj, institucionet publike duhet të informojnë publikun sa më shpejt të mundën për planin për hartimin e ligjeve. Mekanizma të tillë për konsultimin me publikun duhet të jenë proaktive dhe institucionet publike

¹ Dorian Matlija Arbësa Kurti beodoros Alexandridis Dr. Irena Dule KOMENTAR i ligjit nr. 146/2014. "Për njoftimin dhe konsultimin publik". Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy Botues: Qendra "Res Publica" mars 2017. – fq. 26.

² Po aty, fq. 102.

duhet të jenë të detyruara të shqyrtojnë dhe të reagojnë ndaj sugjerimeve të bëra nga aktorët e shoqërisë civile. Transparenca dhe mekanizmat e konsultimit me publikun duhet të jenë në përputhje me kriteret ndërkomëtare, të tilla si më poshtë:

- “Kodi i Praktikës mbi Konsultimet” i Mbretërisë së Bashkuar, i rishikuar, rekomanduar nga OECD;
- “Traktati i Lisbonës” i Bashkimit Europian (neni 10 dhe neni 11);
- “Dokumenti i Bardhë për qeverisjen europiane”⁶ i vitit 2001 i Komisionit Europian¹.

3.7 Dhjetë parimet e vlerësimit të hapësirave për korrupsion

Parimi 1: Fusha e veprimit Vlerësimi i hapësirave ligjore për korrupsion duhet të jetë i mundur për të gjithë projektligjet, ligjet e miratuara, ligjet e të gjitha niveleve rregullatore (statutet dhe aktet nenligjore), ligjet e të gjitha burimeve rregullatore (qendrore, rajonale, lokale si edhe parlamentare dhe të ekzekutivit përfshirë ligjet presidenciale) dhe të të gjithë sektorëve (e drejta administrative, penale dhe private). Vlerësimi duhet të përfshijë edhe shënimet shpjeguese sepse ato mund të luajnë një rol vendimtar për interpretimin e ligjit².

Parimi 2: Vendosja e prioriteteve Në situatë ideale, të gjitha ligjet duhet të kalojnë në vlerësim. Çdo prioritizim duhet të bëhet në bazë të riskut, për shembull legjislacioni në fushat e prirura për korrupsion që përfshijnë transaksione të prirura për korrupsion, ose në fusha me raste reale të korrupsionit. Të gjitha organet shtetërore dhe institucioni përgjegjës për identifikimin e hapësirave për korrupsion duhet të kenë të drejtë të përzgjedhin ligje për rishikim.

Parimi 3: Risqet për korrupsion tek aktet rregullatore. Vlerësimi i hapësirave për korrupsion mbulon kryesisht dy kategori të risqeve për

¹ Tilman Hoppe Eksperti Anti-Korrupsion, Dr. iur., L. L. – M. Vlerësimi Antikorrupsion I ligjeve Botues: Regional oCoperation Council Trg Bosne i Hercegovine 1/V, 71000 Sarajevo Bosnjë dhe Hercegovinë adresë interneti: www.rcc.int Nëntor, 2014. URL: https://rai-see.org/php_sets/uploads/2015/05/Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws_ALB_final.pdf/ aksesuar me 14. 6. 2023.

² Po aty. fq. 44.

korupsion tek aktet rregullatore: “mungesa e qartësisë” në gjuhë apo teknike ligjore dhe “boshllëqet”, të tilla si mungesa e afateve të përcaktuara kohore për procedurat. Përveç këtyre, organi i vlerësimit të hapësirave ligjore për korrupsion duhet t’i kushtojë vëmendje çdo të dhëne që tregon se mund të jetë korruptuar, shtrembëruar vetë procesi legjislativ¹.

Parimi 4: Afati kohor. Vlerësimi i hapësirave ligjore për korrupsion duhet të kryhet në të gjitha fazat e procesit legjislativ. Kjo përfshin hartimin në nivel ministrie, miratimin nga qeveria, procesin parlamentar dhe hyrjen në fuqi.

Parimi 5: Institucioni përgjegjës. Në fazën e hartimit të ligjit, të gjitha organet pjesëmarrëse, veçanërisht ministrinë dhe organe të tjera të qeverisë, duhet të veprojnë në përputhje me standardet e teknikës ligjore për të shmangur risqet për korrupsion.² Po ashtu, komisionet parlamentare duhet të marrin pjesë në identifikimin e risqeve për korrupsion. Përveç tyre, një organ i specializuar për parandalimin e korrupsionit duhet të jetë përgjegjës për rishikimin e projektligjeve dhe ligjeve të miratuara dhe akteve nënligjore. Organi i specializuar duhet të bashkëpunojë me organe të tjera shtetërore me qëllim që të marrë informacion që në fillim për projektligjet dhe informacion paraprak mbi legjislationin. Është e qartë se qytetarët duhet të jenë në gjendje të rishikojnë lirisht ligjet e hartuara apo miratuara dhe në çdo kohë kur e shohin të përshtatshme. Nuk duhet të ketë kritere kualifikimi apo regjistrimi që pengojnë pjesëmarrjen e tyre të lirë.

Parimi 6: Rekomandimet. Institucionet e hartimit të ligjeve duhet të kenë detyrimin të marrin në konsideratë rekomandimet e bëra nga organi i identifikimit të hapësirave ligjore për korrupsion. Po ashtu, institucionet e hartimit të ligjeve duhet të japin përgjigje se cilat rekomandime i kanë përfshirë dhe arsyet për moszbatimin e rekomandimeve të tjera. Në rastet kur shoqëria civile dërgon një vlerësim antikorrupsion,

¹ Tilman Hoppe Eksperti Anti-Korrupsion, Dr. iur., L. L. – M. Vlerësimi Antikorrupsion I ligjeve Botues: Regional oCoperation Council Trg Bosne i Hercegovine 1/V, 71000 Sarajevo Bosnjë dhe Hercegovinë adresë interneti: www.rcc.int Nëntor, 2014. URL: https://rai-see.org/php_sets/uploads/2015/05/Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws_ALB_final.pdf/ aksesuar me 14. 6. 2023. – fq. 44, 45

² Po aty.

përfaqësuesit e saj duhet të dëgjohen personalisht në seanca dëgjimore publike.

Parimi 7: Përputhshmëria. Organi i identifikimit të hapësirave ligjore për korrupsion duhet të monitorojë përputhjen me rekomandimet pas identifikimit të hapësirave për korrupsion. Në situatë ideale, raporti i vlerësimit ka një format standard për vlerësim bashkëngjitur raportit për të bërë më të lehtë opinionin mbi përputhshmërinë që jepet nga organi i hartimit të ligjit.

Parimi 8: Publiciteti në internet. Publiciteti në internet është një element thelbësor i identifikimit të hapësirave për korrupsion dhe ka të bëjë me metodologjinë, përzgjedhjen e ligjeve, raportet e vlerësimit (përfshirë ato të shoqërisë civile), mendimin për përputhshmërinë, përmbledhjet vjetore të aktiviteteve për vlerësimin e hapësirave për korrupsion dhe informacion statistikor.

Parimi 9: Kuadër më i gjerë për transparencën dhe integritetin. Për arritjen e një efekti të dukshëm, vlerësimi i hapësirave për korrupsion kërkon një kuadër të shëndoshë rregullator. Ky përfshin teknikë të mirë ligjore, përgatitje të ligjeve në mënyrë transparente dhe me pjesëmarrje, lobim, dhe etikë në procesin legjislativ. Është veçanërisht e rëndësishme që projektet mbi ligjet e ardhshme dhe draftet e para të bëhen publike sa më shpejt të jetë e mundur dhe jo thjesht të çohen në parlament për diskutim.

Parimi 10: Trajnimi dhe ndërgjegjësimi i publikut. Trajnimi ndërkaktiv, praktik për çështje të vlerësimit të hapësirave ligjore për korrupsion është i domosdoshëm për të gjitha organet shtetërore që janë përgjegjëse për hartimin e ligjeve në të gjitha nivelet. Po ashtu, publiku duhet të vihet në dijeni për metodologjinë e përdorur për rishikimin e ligjeve për identifikimin e hapësirave për korrupsion me qëllim që të kryejë funksionin e vet mbikëqyrës në mënyrë efektive dhe të marrë pjesë në konsultimet publike i përgatitur¹.

¹ Tilman Hoppe Eksperti Anti-Korrupsion, Dr. iur., L. L. – M. Vlerësimi Antikorrupsion I ligjeve Botues: Regional oCoperation Council Trg Bosne i Hercegovine 1/V, 71000 Sarajevo Bosnjë dhe Hercegovinë adresë interneti: www.rcc.int Nëntor, 2014. URL: https://rai-see.org/php_sets/

3.8 Përhapja e korrupsionit në të gjitha vendet e botës

Korrupsioni është një fenomen që ka marrë përhapje pothuajse në të gjitha vendet e botës. Referuar raportit të Bashkimit Evropian vëme re se ai ka marrë një shtrirje të gjerë. Rrallë vende janë me shkallë të ulët të korrupsionit¹. Të dhënat e detajuara gjenden si më poshtë vijon.

Për të siguruar kontributin e BE-së, në qershor 2011, Komisioni miratoi një komunikatë për anti-korrupsionin në BE [1], e cila prezantoi një mekanizëm të ri, Raportin e BE-së kundër korrupsionit, për të monitoruar vlerësimin e përpjekjeve të shteteve anëtare në këtë fushë, me synimin për të promovuar angazhim më të madh politik dhe efektivisht fenomenin e korrupsionit². Megjithatë, është në interesin e përbashkët të Bashkimit të sigurojë që të gjitha shtetet anëtare të kenë politika efektive kundër korrupsionit dhe që BE-ja t'i mbështesë ato në zbatimin e tyre. Raporti synon të vendosë standarde të larta kundër korrupsionit në të gjithë BE-në. Duke theksuar problemin e praktikave të mira të identifikuara brenda BE-së, raporti gjithashtu i jep besueshmëri shpërthimeve të BE-së për të promovuar standardet kundër korrupsionit diku tjetër.³ Përgjigjet konfirmojnë një perceptim pozitiv dhe përvojë të ulët të korrupsionit në Danimarkë, Finlandë, Luksemburg dhe Suedi. Të anketuarit nga këto vende kanë treguar rrallë se kanë marrë kërkesa për ryshfet (më pak se 1% e rasteve) dhe dukshëm më pak njerëz se mesatarja e BE-së besojnë se korrupsioni është i përhapur (përkatësisht 20%, 29%, 42). % dhe 44%). Në rastin e MB-së, vetëm 5 persona nga 115 morën një kërkesë për ryshfet (më pak se 1%), rezultati më i mirë në të gjithë Evropën; megjithatë, të dhënat e perceptimit tregojnë se 64% e të anketuarve në MB besojnë se korrupsioni është i përhapur në vend (mesatarja e BE-së është 74%).

uploads/2015/05/Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws_ALB_final.pdf/ aksesuar me 14. 6. 2023. – fq44, 45.

¹ Commissione Europea, Raporti i BE-së kundër korrupsionit, European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/ALL/?uri=CELEX:S2014DC0038> Document S2014DC0038/ aksesuar me 14. 6. 2023. Date of document: 03/02/2014.

² Po aty.

³ Po aty.

Në vende të tilla si Gjermania, Holanda, Belgjika, Estonia dhe Franca, më shumë se gjysma e të anketuarve besojnë se korrupsioni është i përhapur, por numri aktual i njerëzve që duhet të paguajnë ryshfet është i ulët (rreth 2%). Këto vende shfaqen edhe ndër më të mirat në indeksin e Transparency International. Austria ka karakteristika të ngjashme, me përjashtim të një numri pak më të madh të të anketuarve (5%) të cilët kanë raportuar se kanë marrë kërkesa për ryshfet.

Në disa vende, duke përfshirë Hungarinë (13%), Sllovakinë (14%) dhe Poloninë (15%), një numër relativisht i madh njerëzish pranuan se kishin përjetuar korrupsionin nga dora e parë, por kjo përvojë ishte qartësisht e kufizuar në disa sektorë. Në këto vende, shumica e incidenteve të korrupsionit ndodhin në sektorin e shëndetësisë. Ka të dhëna se problemet strukturore në sistemin shëndetësor ofrojnë stimuj për pagesën e ryshfetit për personelin mjekësor. Në fakt, në të gjitha vendet e përmendura, detajet e përgjigjeve tregojnë se kujdesi shëndetësor përmendet nga numri më i madh i njerëzve, ndërsa të gjithë sektorët apo institucionet e tjera (p. sh. policia, doganat, politikanët, prokurorët, etj.) nga më pak se '1% e të anketuarve. Korrupsioni në kuptimin më të gjerë perceptohet si një fenomen i përhapur në këto vende (82% në Poloni, 89% në Hungari dhe 90% në Sllovaki) ¹.

Në disa vende, si Portugalia, Sllovenia, Spanja dhe Italia, ryshfeti duket i rrallë, por korrupsioni në kuptimin më të gjerë ngre shqetësime serioze: një numër relativisht i vogël i të anketuarve thanë se kanë marrë kërkesa të qarta ose të nënkuptuara për ryshfet në 12 muajt e fundit. Megjithatë përvoja e drejtpërdrejtë e fenomenit është me sa duket e rrallë (1–3%), perceptimi është ndikuar aq shumë nga skandalet e fundit politike dhe kriza ekonomike dhe financiare sa të anketuarit kanë një përshkrim negativ për korrupsionin në përgjithësi (90% përkatësisht 91%, 95% dhe 97%). Ndër performuesit më të keq për sa i përket perceptimit dhe përvojës aktuale të korrupsionit janë Kroacia, Lituania, Bullgaria,

¹ Commissione Europea, Raportin e BE-së kundër korrupsionit, European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/ALL/?uri=CELEX:52014DC0038> Document 52014DC0038/ aksesuar me 14. 6. 2023. Date of document: 03/02/2014.

Rumania dhe Greqia. Në këto vende, midis 6% dhe 29% e të anketuarve thanë se kanë marrë kërkesa të qarta ose të nënkuptuara për ryshfet në 12 muajt e fundit, ndërsa midis 84% dhe 99% besojnë se korrupsioni është i përhapur në vendin e tyre. Kroacia dhe Republika Çeke duket se lënë një përshtypje disi më pozitive, duke performuar pak më mirë se vendet e tjera të këtij grupi.

Pse korrupsioni është shumë më i zakonshëm në disa vende sesa në të tjera?¹ Për t'u përgjigjur kesaj pyetje, e cila ka implikime të rëndësishme për zhvillimin, rritjen dhe mirëqenien, ne duhet të krahasojmë ku shtet në vende të ndryshme. Një numër në rritje gjatë dekadës së fundit të studimeve janë angazhuar në kryerjen e një pune të tillë krahasuese. Faktorë të rëndësishëm të konsideruar në këto studime janë variabla ekonomike si tregtia dhe GDP, faktorë social-kulturorë si p. sh shkalla e integritetit me komunitetin ndërkombëtar, fenë dhe trashëgiminë kulturore, dhe faktorë institucionalë si sundimi i ligjit, demokracia dhe lloji i sistemit zgjedhor. Ndoshta korrelacioni më i qartë dhe më i fortë që gjendet në literaturë është ai ndërmjet korrupsionit dhe nivelit të zhvillimit ekonomik. Vendet më pak të zhvilluara priren të jenë më të korruptuara sesa më shumë shtete të zhvilluar. Ndërsa korrupsioni është një pengesë për rritjen, “politikatat që nxisin rritjen ka të ngjarë të zvogëlohen në planin afatgjatë për korrupsionin”.² 100 miliardë £ para të pista kalojnë nëpër sistemet dhe shërbimet e Mbretërisë së Bashkuar çdo vit. 87.000 tituj toke në Angli dhe Uells janë në pronësi të strukturave të korporatave të errëta që fshehin pronarët e vërtetë. 76% mendojnë se individët e pasur shpesh përdorin ndikimin e tyre në qeveri për interesat e tyre. Vetëm 52 persona bënë një të gjashtën e të gjitha donacioneve politike të deklaruara në Mbretërinë e Bashkuar midis 2001 dhe 2016. 1. 27 miliardë £ humbasin çdo vit për mashtrim, ryshfet dhe korrupsion në NHS [v].

¹ Catharina Lindstedt Daniel Naurin Transparency and Corruption The Conditional Significance of a Free Pres. ISSN 1653-8919 2005. – pg. 10, 11. ISSN: 1653-8919 QOG. WORKING PAPER SERIES. 2005.

² Po aty. 2005: 5 QOG WORKI.

Pas dy Samiteve¹ për Demokraci dhe Konferencës Ndërkombëtare Kundër Korrupsionit, rriten pritshmëritë për antikorrupsionin në SHBA lidhshipi pasi ato janë kryesoret e konferencës së shteteve palë në OKB². Globalisht, ndërsa fokusi largohet nga përgjigja ndaj COVID-19 atje po rritet fokusi në sigurinë dhe sistemin shëndetësor ndërkombëtar elasticitet për të siguruar gatishmëri ndaj pandemisë për shpërthimet e ardhshme. Pandemia ekspozoi më tej rreziqet dhe dobësitë e korrupsionit në sisteme të ndryshme shëndetësore, me shumë mësim që duhen marrë kështu që gabimet të mos përsëriten, veçanërisht në prokurim dhe shpërndarja e vaksinave³.

3.9 Lidhja midis mungesës së transparencës dhe korrupsionit

Transparenca dhe pjesëmarrja qytetare janë mekanizma kyç në zhvillimin e qeverisjes së mirë. Këto mekanizma krijojnë kushtet për qytetarët që të kuptojnë dhe të vlerësojnë vendimet që qeveria merr në emër të tyre, si dhe të sigurohen që nevojat dhe këndvështrimet e tyre merren në konsideratë në procesin e vendimmarrjes⁴. Transparenca dhe pjesëmarrja efektive mund të ndihmojnë në shmangien e korrupsionit dhe keq-qeverisjes. Këto mekanizma janë edhe më shumë pozitive pasi mundësojnë krijimin e kushteve për rritjen e besimit. Së fundmi, ato ndihmojnë qeveritë për të përfutur nga aftësitë dhe eksperiencia e qytetarëve për të mundësuar vendimmarrje më të mirë dhe ofrimin më efektiv të shërbimeve publike. Udhëzuesi mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare në Shqipëri, synon të mbështesë autoritetet vendore në përpjekjet e tyre për të përmirësuar cilësinë e qeverisjes vendore në përputhje me parimet e Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore (ETS Nr. 122) dhe protokollin shtesë mbi të drejtën për marrë

¹ Transparency International UK, CORRUPTION STATISTICS <https://www.transparency.org.uk/corruption-statistics> aksesuar me 31. 7. 2023

² Transparency International UK 2023/24 ANNUAL PLAN. Board Approved 23 February 2023. URL: <https://www.transparency.org.uk/sites/default/files/pdf/publications/TI-UK%20annual%20plan%202023-24.pdf> aksesuar me 31. 7. 2023.

³ Po aty.

⁴ SHQIPËRIA. Udhëzues mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare, Këshillit të Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar me 15. 6. 2023.

pjesë në çështjet e autoriteteve vendore (CETS Nr. 207)¹. Ai shërben si një guidë praktike mbi transparencën dhe pjesëmarrjen qytetare, bazuar në parimet e Këshillit të Evropës dhe duke iu referuar standarteve të përgjithshme ndërkombëtare dhe legjislacionit specifik. Aksesit në informacion mbështet llogaridhënien së bashku me publikun e informuar pjesëmarrjen në vendime, dhe për këtë arsye është thelbësore për funksionimin efektiv të demokracive². Aksesit në informacion është një mekanizëm i rëndësishëm për të rritur transparencën dhe përgjegjshmërinë. Studimet e fundit tregojnë që niveli mesatar i transparencës sa i përket aksesit në informacion nga njësitet e qeverisjes vendore në Shqipëri është 57% (BIRN, 2017) dhe rreth gjysma e 61 Bashkive kanë miratuar një program transparence kanë rritur aksesin në informacion në nivel vendor, veçanërisht për komunitetet më të varfra, autoritetet vendore duhet të adoptojnë dhe të përditësojnë Programin e Transparencës, i cili duhet të përgatitet sipas formatit standart të aprovuar nga Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale. Me anë të Programit të Transparencës, autoritetet vendore duhet të marrin në konsideratë interesin më të lartë të komunitetit, veçanërisht për të siguruar akses maksimal në informacionin në dispozicion të publikut, dhe të bëjnë publik sa më shumë informacion që të jetë e mundur, në mënyrë që të zvogëlohet nevoja për kërkesa individuale për informacion³. Atje ku mungon trasparenca tregon se ka premisë për korrupsion. Azgjë tjetër nuk i pengon autoritetet të përdorin transparencën. Aty ku fshihet informacioni, ka lidhje me korrupsionin, mbajtja e fshehtë e informacioneve dhe mosbërja publike. Transparenca nxit zhvillimin në mënyrë indirekte, përmes kontrollit më të mirë të korrupsioni, të cilat nga ana tjetër ne e dimë se janë ndërprerje

¹ SHQIPËRIA. Udhëzues mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare, Këshillit të Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar me 15. 6. 2023.

² ALBANIA. Handbook on Transparency and Citizen Participation Council of Europe December, 2018. – pg. 26.

³ SHQIPËRIA. Udhëzues mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare, Këshillit të Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar me 15. 6. 2023.

të zhvillimit dhe rritjes”¹. Iniciativat e transparencës dhe llogaridhënies janë përgjithësisht efektive në lidhje me këto dimensionet.

Por nismat për transparencë dhe llogaridhënie mund të gjenerojnë gjithashtu kosto që shkojnë përtej monitorimi dhe zbatimi².

Një tipar veçanërisht tërheqës i transparencës është si një ilaç potencial kundër korrupsionit. Në një nga studimet më gjithëpërfshirëse të shkaqeve të korrupsionit deri më tani Treisman zbuloi se shumë prej faktorëve të rëndësishëm që shpjegojnë korrupsionin janë variablat afatgjatë ekonomike dhe socio-kulturor³.

Qasja më e⁴përhapur për të luftuar korrupsionin bazohet në mekanizmat e rritjes së transparencës dhe të dhënave të hapura. Në grupin origjinal të të dhënave të studimeve të rasteve, një e treta e rasteve të propozuara si një praktikë e mirë që synon trajtimin e korrupsionit nëpërmjet transparencës ose të dhënave të hapura. Kjo është e kuptueshme për dy arsye⁵.

Së pari, transparenca është parakushti për disa mekanizma të tjerë për të luftuar korrupsionin. Angazhimi qytetar ose llogaridhënia nuk është e mundur pa publikimin e informacionit përkatës rreth vendimarrjes, publikisht procedurat e financimit, përzgjedhjes dhe dhënies së kontratës në prokurimin publik. Me transparencë më të madhe vijnë pritshmëritë sfida më të mëdha lidhur me përcaktimin praktik dhe zbatimin e transparencës. Disa nga rastet studimore (Rasti studimor i Kroacisë) ose bërjen e informacionit dhe të dhënave publike jo vetëm të aksesueshme, por edhe të kuptueshme për të gjithë publikun (CS Luksembur)⁶ Slloveni, si dhe rasti i Prevent në Rumani, demonstرون

¹ SHQIPËRIA. Udhëzues mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare, Këshillit të Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar me 15. 6. 2023.

² Dinsha Mistree, Arjuna Dibley Corruption and the Paradox of Transparency Working Paper 03–2018. – pg. 21.

³ Catharina Lindstedt Daniel Naurin, Transparency and Corruption The Conditional Significance of a Free Press. ISSN 1653-8919. – fq. 3, 4. THE QOG INSTITUTEQUALITY OF GOVERNMENTQOG WORKING PAPER SERIES. 2005: 5.

⁴Po aty.

⁵ Oksana Huss Mike Beke Jan Wynarski Brigitte Slot Handbook of good practices in the fight against corruption 15 February 2023. Europea Commission. – pg. 20.

⁶ Oksana Huss Mike Beke Jan Wynarski Brigitte Slot Handbook of good practices in the fight

mundësitë dhe avantazhet e kombinimit të burimeve të ndryshme të dhënave për analiza më të mira, parandalimin dhe hetimin e korrupsionit. Sasitë gjithnjë në rritje të të dhënave kërkojnë mënyra të automatizuara për t'u përpunuar dhe paraqitet në mënyrë të kuptueshme për përdoruesit. Kështu, vizualizimi i të dhënave po bëhet një veçori e rëndësishme e platformave të hapura të të dhënave. Për shembull, CS e Harmaa (Gri) në Finlandë është një përpjekje për të integruar të dhëna të automatizuara¹.

3.10 Korrupsioni dhe demokracia

Në përgjithësi, demokracitë e vendosura mirë kanë nivele më të ulëta të korrupsionit në krahasim me regjimet autoritare ose demokracitë e reja (Montinola dhe Jackman, 2002; Warren, 2004). Megjithatë, nëse një regjim është demokratik, vetëm kjo nuk garanton mungesë korrupsioni (Kramer, 2018; Kube, 2017; Seldadyo dhe De Haan, 2011; Uslaner dhe Rothstein, 2016)². Për shembull, demokracitë mund përjetojnë korrupsion kur u mungon transparenca në financimin politik dhe të fushatës, janë të vjetruara ligjet për lirinë e informacionit, ofrojnë mbrojtje të pamjaftueshme për sinjalizuesit ose nuk kanë të besueshme mediat. Për më tepër, korrupsioni – ose të paktën perceptimi i tij ka tendencë të rritet në vendet që fillojnë të zhvillojnë procese demokratike. Siç shpjegohet nga Pring dhe Vrushi (2019), “vendet të cilat kohët e fundit të tranzicionit në qeverisje demokratike shpesh nuk kanë zhvilluar masa efektive anti-korrupsion dhe mekanizmat e integritetit tani e gjejnë veten të mbërthyer në një cikël korrupsioni të lartë dhe performancë të ulët në institucionet demokratike”. Duke përdorur një panel prej 103 vendesh gjatë pesë viteve, Sung (2004) zbuloi se ndërsa vendet bëhen më shumë demokratike, nivelet e korrupsionit fillimisht ulen, pastaj rriten, pastaj ulen përsëri. Ky

against corruption 15 February 2023. Europea Commission. – pg. 20.

¹ Po aty.

² Knowledge tools for academics and professionals Module Series on Anti-Corruption Module 3. Corruption and Comparative Politics UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, – pg. 10, 11. URL: https://grace.unodc.org/grace/uploads/documents/academics/Anti-Corruption_Module_3_Corruption_and_Com/ aksesuar 31. 8. 2023.

është një kombinim e rritjes së mundësive ekonomike në formën e qirave për t'u kapur (Menes, 2006) dhe paaftësisë së institucioneve qeveritare për të vendosur mekanizmat e duhur të kontrollit dhe mbikëqyrjes mbi këto mundësi të reja (Schneider, 2007). Andvig (2006) shpjegon më tej se korrupsioni rritet në disa vende duke përjetuar “ndryshim të shpejtë”, si në ekonomitë me zhvillim të shpejtë, vendet postkomuniste ose ato që janë në tranzicion kalimi nga qeverisja autoritare në atë demokratike, ku nevojat institucionale po ndryshojnë stimujt e shpejtë dhe specifikë të situatës të cilat përfshijnë rritjen e pasigurisë. Me kalimin e kohës, kur qeveritë zhvillojnë institucionet dhe kapacitetet e tyre, korrupsioni tenton të zvogëlohet. Megjithatë, kjo nuk është e pashmangshme dhe studimet tregojnë se korrupsioni ekziston edhe në demokracitë më të qëndrueshme dhe më të suksesshme (Pring dhe Vushi, 2019; për një reflektim kritik shih Stephenson, 2019). Kështu, edhe nëse demokracia shihet si një sistem i preferuar për të luftuar korrupsionin, ajo nuk është demokraci në përgjithësi, por më tepër institucione, aktorë dhe procese politike specifike që kanë një efekt antikorrupsion duke shërbyer si kontrolle dhe balancime, duke përfshirë rolin e luajtur nga parti të ndryshme politike¹. Për më tepër, kur diskutojmë për korrupsionin dhe demokracinë, duhet të jemi të vetëdijshëm se ka llojet të ndryshme të sistemeve demokratike në mbarë botën, nga demokracia liberale te socializmi demokratik si dhe demokracisë direkte dhe indirekte. Sistemet e ndryshme demokratike mund të përfshijnë ndryshe format dhe nivelet e korrupsionit. Megjithatë, siç diskutohet më në detaje më poshtë, rreziqet e korrupsionit janë përgjithësisht më të lartë në sistemet autoritare (ose autokracitë), të cilat priren të karakterizohen joformalisht nga pushteti ekzekutiv i përcaktuar, pluralizmi i kufizuar politik, kontrolli i medias, shkeljet e të drejtave të njeriut dhe forcimi i regjimit ushtarak. Këto tipare të autokracive e bëjnë mobilizimin social – një aspekt kyç të luftës kundër korrupsionit – më

¹ Knowledge tools for academics and professionals Module Series on Anti-Corruption Module 3. Corruption and Comparative Politics UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, – pg. 10, 11. URL: https://grace.unodc.org/grace/uploads/documents/academics/Anti-Corruption_Module_3_Corruption_and_Com/ aksesuar 31. 8. 2023.

sfiduese. Faktorët që kanë efektin më të fortë frenues në nivelin e korrupsionit të një vendi kanë karakterin, dizajnin dhe transparencën e sistemit politik dhe institucioneve të tij. Për të kuptuar më mirë këtu bëhet dallimi ndërmjet llogaridhënies horizontale dhe vertikale. Përgjegjësia horizontale është lidhur me mekanizmat formalë që janë instaluar brenda qeverisë për të monitoruar zërin qeverisjen dhe sigurimin e kontrolleve dhe balancave. Këto mekanizma shpesh emërohen ose financohen nga qeveria dhe, si të tilla, ato mund të mos ofrojnë stimujt më të mirë ose të ndërtojnë kapacitetet më të mira për trajtimin e korrupsionit në qeveri. Përgjegjësia vertikale i referohet llogaridhënies së qeverive ndaj qytetarëve të tyre, që është arritur kryesisht përmes zgjedhjeve. Meqenëse demokracitë dhe regjimet hibride u japin qytetarëve të tyre një rol në zgjedhjen e liderëve të tyre politikë, zyrtarët e zgjedhur që janë vërtetuar se janë të korruptuar dhe mund të “dënohen” për veprimet e tyre duke u votuar jashtë detyrës në zgjedhjet e ardhshme (Abed dhe Gupta, 2002; Bågenholm dhe Charron, 2015). Megjithatë, nuk duhet të anashkalojmë faktin se zgjedhjet “demokratike” mund të jenë të manipuluar ose të prekura negativisht nga regjimet shtypëse. Përveç kësaj, ka një shumëllojshmëri formash më delikate të ndikimit në zgjedhjet demokratike (për një studim të këtyre formave të korrupsionit shih Stockemer, 2018). Duke i bashkuar të gjitha këto është nocioni i ndarjes së pushteteve, i cili përfshin kontrolle dhe balanca, konkurrenca zgjedhore, zgjedhjet e lira dhe të nderhme dhe gjyqësor të pastër¹.

¹ Knowledge tools for academics and professionals Module Series on Anti-Corruption Module 3. Corruption and Comparative Politics UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, – pg. 10, 11. URL: https://grace.unodc.org/grace/uploads/documents/academics/Anti-Corruption_Module_3_Corruption_and_Com/ aksesuar 31. 8. 2023.

Kreu IV KUADRI NORMATIV KOMBËTAR DHE NDËRKOMBËTAR KUNDER KORRUPSIONIT

4.1 Aktet ndërkombëtare kundër korrupsionit

Aktet kundër korrupsionit janë të shumta. Po e filloj me aktet më të rëndësishme ndërkombëtare.

Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit¹ është instrumenti i vetëm ligjor universal për anti-korrupsionin². Kjo Konventë është ratifikuar me ligjin:

LIGJ Nr. 9492, datë 13. 3. 2006. PËR RATIFIKIMIN E KONVENTËS SË KOMBEVE TË BASHKUARA KUNDËR KORRUPSIONIT³

Konventa Penale për Korrupsionin e Këshillit të Evropës⁴ (STE Nr. 173)²⁸ synon të bashkërendojë kriminalizimin e praktikave korruptive dhe të përmirësojë bashkëpunimin ndërkombëtar në ndjekjen e veprave penale. Kjo Konventë është ratifikuar me ligjin:

LIGJ. Nr. 8778, datë 26. 4. 2001 FZ. 24–2001. PËR RATIFIKIMIN E “KONVENTËS PENALE PËR KORRUPSIONIN”⁵.

Konventa Civile për Korrupsionin e Këshillit të Evropës⁶ (STE Nr. 174)²⁹ përcakton rregullat e përbashkëta ndërkombëtare për zgjidhje ligjore efektive për personat e dëmtuar nga korrupsioni. Kjo Konventë u ratifikua me LIGJIN Nr. 8635, datë 6. 7. 2000 PËR RATIFIKIMIN E KONVENTËS CIVILE “PËR KORRUPSIONIN”⁷.

¹ Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit.

² SHQIPËRIA u dhëzues mbi Transparencë dhe Pjesëmarrjen Qytetare Këshilli i Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar ne 15. 6. 2023.

³ LIGJ. Nr. 9492, datë 13. 3. 2006. PËR RATIFIKIMIN E KONVENTËS SË KOMBEVE TË BASHKUARA KUNDËR KORRUPSIONIT. Ratifikohet Konventa e Kombeve të Bashkuara Kundër Korrupsionit, miratuar në Nju-Jork më 31. tetor 2003.

⁴ Konventa Penale për Korrupsionin e Këshillit të Evropës.

⁵ LIGJ. Nr. 8778, datë 26. 4. 2001. FZ. 24–2001. PËR RATIFIKIMIN E “KONVENTËS PENALE PËR KORRUPSIONIN”.

⁶ Konventa Civile për Korrupsionin e Këshillit të Evropës.

⁷ LIGJIN. Nr. 8635, datë 6. 7. 2000. Për ratifikimin e konventës civile për korrupsionin.

Konventa e Bashkimit Evropian kundër Korrupsionit¹ që përfshin Zyrtarët synon luftën ndaj korrupsionit që përfshin zyrtarët e BE së ose shtetet anëtare të BE së².

Konventa Ndëramerikane kundër Korrupsionit³, e miratuar nga Organizata e Shteteve Amerikane me 29. 3. 1966.

Konventa Kundër Rryshfetit ndaj Nëpunësve të Huaj në Trasaksione Ndërkombetare biznesi⁴ e miratuar nga Organizata për Bashkëpunimin Ekonomik dhe Zhvillim më 21 dhjetor 1997.

Konventa e Bashkimit Afrikan⁵ Për parandalimin dhe Luftën kundër korrupsionit e miratuar me 12. Korrik 2003.

Rekomandimi i Këshillit të Evropës mbi Kodin Model të Sjelljes për Zyrtarët Publik dhe Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale⁶ mbulon çështjet e përgjithshme të konsideruara si të nevojshme për të shmangur konfliktet e interesit.

Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Konfliktin e Interesit në nivel vendor dhe rajonal⁷ propozon një set masash për të shmangur riskun e konfliktit të interesit dhe për të garantuar identifikimin e tij në stadi të hershme.

Udhëzimet e OECD-së për Menaxhimin e Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik identifikojnë parimet dhe standartet për zhvillimin e politikave.

Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës në Bërjen e Prokurimit Publik Transparent në nivel vendor dhe rajonal.

¹ Konventa e Bashkimit Evropian kundër Korrupsionit.

² SHQIPËRIAUA dhëzues mbi Transparencë dhe Pjesëmarrjen Qytetare Këshilli i Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar në 15. 6. 2023.

³ Konventa Ndëramerikane kundër Korrupsionit.

⁴ Konventa Kundër Rryshfetit ndaj Nëpunësve të Huaj në Trasaksione Ndërkombetare biznesi.

⁵ Konventa e Bashkimit Afrikan.

⁶ Rekomandimi i Këshillit të Evropës mbi Kodin Model të Sjelljes për Zyrtarët Publik dhe Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale.

⁷ Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës në Bërjen e Prokurimit Publik Transparent në nivel vendor dhe rajonal dhe Lista verifikuese për Rritjen e Integritetit në Prokurimin Publik.

Lista verifikuese për Rritjen e Integritetit në Prokurimin Publik¹.

Raporti i Komisionit të Venecias të Këshillit të Evropës mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë proceseve zgjedhore².

Komisioni i Venecias i Këshillit të Evropës dhe Udhëzimet e Përbashkëta të OSBE / ODIHR për Parandalimin dhe Reagimin ndaj Shpërdorimit të Burimeve Shtetërore gjatë Proceseve Zgjedhore përcakton një sërë masash dhe ligjesh që duhet të miratohen në këtë drejtim.

Rezoluta e Kongresit në Këshillin e Evropës mbi Parandalimin e korrupsionit dhe promovimin e etikës publike në nivele vendore dhe rajonale.

Rezoluta e Kongresit në Këshillin e Evropës mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë proceseve zgjedhore.

Lista verifikuese e Kongresit të Këshillit të Evropës për pajtueshmëri me standardet ndërkombëtare dhe praktikrat e mira që parandalojnë shpërdorimin e burimeve shtetërore gjatë proceseve zgjedhore në nivel vendor dhe rajonal.

Broshura e Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Burimet Shtetërore dhe Zgjedhje të Drejta paraqet shembuj praktikë dhe udhëzime.

OKB, në “Kodin e saj të Sjelljes për Zyrtarët e Zbatimit të Ligjit (1979)¹⁷, tregon se ‘ndërsa përkufizimi i korrupsionit duhet t’i nënshtrohet ligjit kombëtar, ai duhet të kuptohet se përfshin kryerjen ose moskryerjen e një veprimi gjatë ushtrimit të detyrës ose në lidhje me të, si reagim ndaj dhuratave, premtimeve, iniciativave të kërkuara ose të pranuar, ose marrja e gabuar e tyre’ (neni 7, pika b) ³.

¹ SHQIPËRIA Udhëzues mbi Transparencë dhe Pjesëmarrjen Qytetare Këshilli i Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023> aksesuar ne 15. 6. 2023. – pg. 16.

² Po aty, pg. 23.

³ Cristi Danileț. KORRUPSIONI DHE ANTIKORRUPSIONI NË SISTEMIN E DREJTËSISË. – fq. 15. file:///C:/Users/55/Links/KORRUPSIONI%20DHE%20ANTI%20KORRUPSIONI%20NE%20SISTEMIN%20E%20DREJT%20ESISE%20(Pdf)/pdf aksesuar me 25. 3. 2023.

Grupi i Ekspertëve për Korrupsionin i INTERPOLIT e përkufizon atë si 'çdo veprim apo mosveprim nga individë ose organizata, publike ose private, duke shkelur ligjin ose besimin për për rifitim ose fitim'¹

REKOMANDIMI I OECD-së MBI INTEGRITETIN PUBLIK

Më poshtë do të rendis disa nga rekomandimet e bëra nga OECD për integritetin Publik:

1) *Sigurimin që në legjislacionin përkatës janë krijuar korniza institucionale për të mundësuar organizatat e sektorit publik të marrin përgjegjësi duke menaxhuar në mënyrë efektive integritetin e aktiviteteve të tyre si dhe atë të zyrtarëve publikë që kryejnë ato aktivitete;*²

2) *vendosjen e pritshmërive të qarta për nivelet më të larta politike dhe menaxheriale që do të mbështesin sistemin e integritetit publik nëpërmjet sjelljen shembullore personale, duke përfshirë demonstrimin e një standardi të lartë të korrektësisë në shkarkimin e zyrtarëve nga detyrat. Sqarimi i përgjegjësisë institucionale në të gjithë sektorin publik për të forcuar efektivitetin e integritetit publik të sistemit, në veçanti nëpërmjet;*

3) *vendosjes së përgjegjësisë të qarta pranë përkatësisë në nivelet (organizative, nënkombëtare ose kombëtare) për projektimin, udhëheqjen dhe zbatimin e elementeve të sistemit të integritetit për sektorin publik;*

4) *sigurimin që të gjithë zyrtarët, njësitë apo organet publike (duke përfshirë ato autonome dhe/ose të pavarura) me një përgjegjësi qendrore për zhvillimin, zbatimin, dhe/ose monitorimin e elementeve të sistemit të integritetit publik brenda juridiksionit të tyre, për ata që kanë mandatin e duhur dhe aftësinë për të përmbushur përgjegjësitë e tyre;*

5) *mekanizma promovues në nivel horizontale dhe vertikale, bashkëpunimin ndërmjet zyrtarëve të tillë publikë, njësisë ose trupa dhe aty ku është e mundur, me dhe ndërmjet niveleve ndërkombëtare të qeverisjes, nëpërmjet mjeteve formal ose mjete informale për të mbështetur koherencën dhe për të*

¹ Cristi Danilet. KORRUPSIONI DHE ANTIKORRUPSIONI NË SISTEMIN E DREJTËSISË. – fq. 16. file:///C:/Users/55/Links/KORRUPSIONI%20DHE%20ANTIKORRUPSIONI%20NE%20SISTEMIN%20E%20DREJTJESISE%20(Pdf). pdf

² THE OECD RECOMMENDATION ON PUBLIC INTEGRITY. URL: <https://www.oecd.org/gov/ethics/OECD-Recommendation-Public-Integrity.pdf>/ aksesuar me 17. 6. 2023.

*shmangur mbivendosje dhe boshllëqe, dhe për të ndarë dhe ndërtuar mbi mësimet nga praktikat e mira*¹.

Në 'Programi Global kundër Korrupsionit' (1999), OKB deklaroi se 'esenca e fenomenit të korrupsionit është abuzimi me pushtetin, i kryer me qëllimin e nxjerrjes së një përfitimi të drejtpërdrejtë ose të tërthortë personal për veten ose për një person tjetër në sektorin publik ose privat'. Në fakt, ky është një përkufizim i marrë nga organizatat e lartpërmenndura. Në strategjinë e saj 'Lufta kundër Korrupsionit për të Përmirësuar Qeverisjen' (1998), Programi i Zhvillimit të OKB-së e përkufizon korrupsionin si 'shpërdorim i detyrës së pushtetit publik ose autoritetit për përfitime private – nëpërmjet mitës, shpërdorimit të detyrës, tregtimit të influencës, nepotizmit, mashtrimit, parave për përshpejtim ose abuzimit me fondet

Korrupsioni në sistemin e drejtësisë përfshinë një game të gjerë funksionarësh.

Prandaj analiza e korrupsionit në sistemin e drejtësisë faktikisht duhet të ketë si objekt sistemin gjyqësor dhe përdoruesit e tij. Dhe fraza "sistem gjyqësor" vlen jo vetëm për gjykatësit dhe prokurorët por për të gjithë institucionet dhe profesionistët e përfshirë në zgjidhjen e një mosmarrëveshjeje ligjore ose një padie. Kjo përfshin institucionet që përcaktojnë shkëlqet një vepër penale (nga policia rrugore deri tek Garda Financiare), policia gjyqësore, prokurorët dhe gjykatësit, personeli administrativ i gjykatës dhe prokurorisë (nëpunësit e gjykatës, punonjësit e arkivës, personeli i regjistrimit, etj.), avokatët, ndërmjetësit, ekspertët, përmbaruesit, zyrtarët e shërbimit të provës, noterët publikë, inspektorët e Agjencisë Kombëtare të Integritetit³. Për evitimin e korrupsionit në gjyqësor dhe prokurori vetingu është një zgjidhje, për sa i përket kategorive të tjera të funksionarëve duhen marrë masa.

¹ THE OECD RECOMMENDATION ON PUBLIC INTEGRITY. URL: <https://www.oecd.org/gov/ethics/OECD-Recommendation-Public-Integrity.pdf>/ aksesuar me 17. 6. 2023.

² Cristi Danilet. KORRUPSIONI DHE ANTIKORRUPSIONI NË SISTEMIN E DREJTËSISË. – fq. 16. file:///C:/Users/55/Links/KORRUPSIONI%20DHE%20ANTI%20KORRUPSIONI%20NE%20SISTEMIN%20E%20DREJTËSISE%20(Pdf).pdf

³ Po aty. fq. 28.

4.2 Kuadri normative kombëtar kundër korrupsionit

Për goditjen e krimit të organizuar dhe korrupsionit ka dale ligji:

LIGJ. Nr. 10192, datë 3. 12. 2009 PËR PARANDALIMIN DHE PËR DHE GODITJEN E KRIMIT TË ORGANIZUAR, TRAFIKIMIT, KORRU-PSIONIT DHE KRIMEVE TË TJERA NËPËRMJET MASAVE PARA-NDALUESE KUNDËR PASURISË (ndryshuar me ligjin nr. 24/2014, datë 20. 3. 2014, nr. 70/2017, datë 27. 4. 2017, 34/2019, datë 17. 6. 2019, nr. 85/2020, datë 2. 7. 2020)¹. Qëllimi i këtij ligji është parandalimi dhe goditja ndaj krimit të organizuar, trafikimit dhe korrupsionit dhe krimeve të tjera, sipas parashikimeve të këtij ligji përmes konfiskimit të pasurisë së personave, të cilët kanë një nivel të pajustificuar ekonomik, si rezultat i veprimtarisë së dyshuar kriminale.;

Në kuptim të këtij ligji, “Masë parandaluese” është çdo masë me karakter pasuror, që gjykata vendos në një procedim gjyqësor, nëpërmjet sekuestrimit të pasurive, veprimtarive ekonomike, tregtare dhe profesionale të personave, si dhe nëpërmjet konfiskimit të tyre¹.

Prokuroria dhe policia gjyqësore marrin dijeni për pasuritë që duhen verifikuar, sipas këtij ligji, me iniciativën e vet ose me njoftim të bërë nga të tretët. Me marrjen dijeni për pasuritë, që duhen verifikuar, sipas këtij ligji, policia gjyqësore, pa vonesë, i referon prokurorit, me shkrim, elementet thelbësore të faktit dhe të dhënat e siguruara prej saj.

Prokurori kryen veprime vetë dhe nëpërmjet Policisë Gjyqësore për hetimin e mjeteve financiare, të pasurive, veprimtarive ekonomike, tregtare dhe profesionale, mënyrës së jetesës, si dhe të burimeve të ardhurave të personave, subjekte të zbatimit të këtij ligji. Me kërkesë të arsyetuar të prokurorit, gjykata vendos sekuestrimin e pasurive, të zotëruara në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, në pronësi të plotë ose të pjesshme të personave, sipas nenit 3, pika 1, të këtij ligji, kur ekziston një dyshim

¹ LIGJ. Nr. 10192, datë 3. 12. 2009. PËR PARANDALIMIN DHE PËR DHE GODITJEN E KRIMIT TË ORGANIZUAR, TRAFIKIMIT, KORRU-PSIONIT DHE KRIMEVE TË TJERA NËPËRMJET MASAVE PARA-NDALUESE KUNDËR PASURISË. (ndryshuar me ligjin nr. 24/2014, datë 20. 3. 2014, nr. 70/2017, datë 27. 4. 2017, 34/2019, datë 17. 6. 2019, nr. 85/2020, datë 2. 7. 2020).

i arsyeshëm, i bazuar në indicie, që tregon se personi është përfshirë në veprimtari kriminale dhe zotëron pasuri apo të ardhura shpërpjesëtimore në raport me nivelin e të ardhurave apo fitimeve nga veprimtari të ligjshme të deklaruar dhe që nuk përligjen prej tyre, si dhe kur:

- a) ekziston një rrezik real për humbje, marrje apo tjetërsim të fondeve, pasurive apo të drejtave të tjera, mbi të cilat parashikohet vënia në zbatim e masës së konfiskimit, sipas dispozitave të këtij ligji; ose
- b) ka dyshime të arsyeshme që tregojnë se zotërimi i pasurive dhe ushtrimi i veprimtarive të caktuara ekonomike, tregtare dhe profesionale janë në gjendje rreziku apo ndikimi nga ana e një organizate kriminale ose që mund të lehtësojnë veprimtaritë kriminale.

2. Kërkesa e prokurorit për sekuestrimin e pasurisë përmban indiciet, në të cilat bazohet dyshimi i arsyeshëm¹.

Për parandalimin e pastrimit të parave ka dalë ligji:

LIGJ. Nr. 9917, datë 19. 5. 2008. PËR PARANDALIMIN E PAS-TRIMIT TË PARAVE DHE FINANCIMIT TË TERRORIZMIT¹. (ndryshuar me ligjin nr. 10 391, datë 3. 3. 2011; nr. 66/2012, datë 7. 6. 2012; nr. 44/2017, datë 6. 4. 2017; nr. 33/2019, datë 17. 6. 2019)

Drejtori i Përgjithshëm i Drejtorisë së Përgjithshme të Parandalimit të Pastrimit të Parave emërohet dhe shkarkohet sipas procedurave të Këshillit të Ministrave për emërimin dhe shkarkimin e drejtuesve të institucionit në varësi të Këshillit të Ministrave, Kryeministrit ose ministrit.

“Personat e ekspozuar politikisht” janë personat, të cilët janë të detyruar të bëjnë deklarinë e pasurive të tyre, në përputhje me ligjin nr. 9049, datë 10. 4. 2003 “Për deklarinë dhe kontrollin e pasurive, të detyrimeve financiare të të zgjedhurve dhe të disa nëpunësve publikë”, përfshirë anëtarët e familjes apo personat e lidhur në marrëdhënie të ngushta personale, pune apo biznesi, me përjashtim të nëpunësve të nivelit të mesëm apo

¹ LIGJ. Nr. 10192, datë 3. 12. 2009. PËR PARANDALIMIN DHE PËR DHE GODITJEN E KRIMIT TË ORGANIZUAR, TRAFIKIMIT, KORRU-PSIONIT DHE KRIMEVE TË TJERA NËPËRMJET MASAVE PARA-NDALUESE KUNDËR PASURISË. (ndryshuar me ligjin nr. 24/2014, datë 20. 3. 2014, nr. 70/2017, datë 27. 4. 2017, 34/2019, datë 17. 6. 2019, nr. 85/2020, datë 2. 7. 2020).

të ulët drejtues, sipas përcaktimeve të legjislacionit për shërbimin civil¹. Në këtë kategori përfshihen edhe individët, të cilët kanë pasur ose kanë funksione të rëndësishme në një qeveri dhe/ose në një shtet të huaj, si: kryetar shteti dhe/ose qeverie, politikanë të lartë, zyrtarë të lartë të qeverisë, të gjykatave ose të ushtrisë, drejtues të lartë të kompanive shtetërore, zyrtarë të rëndësishëm të partive politike, përfshirë anëtarët e familjes apo personat e lidhur në marrëdhënie të ngushta personale, pune apo biznesi. Në këtë kategori përfshihen edhe individët, të cilët kanë pasur ose kanë funksione të rëndësishme në organizata ndërkombëtare, përfshirë anëtarët e familjes apo personat e lidhur në marrëdhënie të ngushta personale, pune apo biznesi, sipas kuptimit dhe rregullave të përcaktuara në aktet nënligjore në zbatim të këtij ligji. Kjo kategori personash konsiderohen “persona të ekspozuar politikisht” deri në 3 vite pas largimit nga funksioni. Produkt i veprës penale” është çdo pasuri e rrjedhur ose e përfituar, në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, nga një veprë penale apo veprimtarie kriminale²

Drejtorja e Përgjithshme e Parandalimit të Pastrimit të Parave, si njësi e inteligjencës financiare në zbatim të këtij ligji ka këto detyra dhe funksione shkëmben informacion me prokuroritë e juridiksionit të përgjithshëm, Prokurorinë e Posaçme, Policinë e Shtetit, Byronë Kombëtare të Hetimit, Shërbimin Informativ të Shtetit dhe autoritetet e tjera kompetente të zbatimit të ligjit apo të inteligjencës, për çështjet e pastrimit të produkteve të veprës penale, veprat penale ose veprimtaritë kriminale që gjenerojnë produkte të veprës penale, financimit të terrorizmit, si dhe mund të nënshkruajë marrëveshje bashkëpunimi dy ose shumëpalëshe me ta.

Urdhëron, kur ka arsye të bazuara në fakte dhe rrethana konkrete për pastrim parash dhe financim terrorizmi, bllokimin ose ngrirjen e përkohshme të transaksionit ose të veprimit financiar, për një periudhë jo më shumë se 72 orë. Brenda këtij afati, në qoftë se vëren elemente të veprës

¹ LIGJ. Nr. 9917, datë 19. 5. 2008. PËR PARANDALIMIN E PASTRIMIT TË PARAVE DHE FINANCIMIT TË TERRORIZMIT¹. (ndryshuar me ligjin nr. 10391, datë 3. 3. 2011; nr. 66/2012, datë 7. 6. 2012; nr. 44/2017, datë 6. 4. 2017; nr. 33/2019, datë 17. 6. 2019).

² Po aty.

penale, autoriteti përgjegjës dërgon informacion në prokurori, duke dorëzuar edhe një kopje të urdhrit pezullimin e përkohshëm të transaksionit, ose për ngrirjen e llogarisë, sipas kësaj dispozite, si dhe të gjithë dokumentacionin përkatës.

“Procesi i pastrimit të parave mund të ndahet në tre faza:¹

- *depozitimi i parave në institucione financiare;*
- *transferimi elektronik në një numër llogarish;*
- *integrimi me paratë e pastra.*

Këto shihen më së miri si një proces. Faza e depozitimit të parave në institucione financiare përfaqëson hyrjen fillestare të produkteve të veprës penale në sistemin financiar. Kjo fazë shërben për dy qëllime – ajo e çliron autorin e krimit nga mbajtja dhe ruajtja e vëllimit të madh të parave fizike dhe i vendos paratë në rrjedhën financiare të përligjur.

Faza e depozitimit vlerësohet si më e rrezikshmja, sepse në këtë fazë mundësitë e krijimit të dyshimit janë më të mëdha.

Faza e parë e transferimit të vëllimit të parasë fizike produkt i drogave ose krimeve të tjera shpesh përfshin kontrabandën nga një shtet në tjetrin. Shuma e parave fizike që po kontrabandohen po rritet, sepse po vendosen rregulla për të monitoruar paratë fizike të kaluara nëpërmjet institucioneve tregtare dhe financiare. Project Against Corruption in Albania (PACA) Skema kundrejt ligjit. Skema Depozitimi në institucione financiare, transferimet elektronike në një numër llogarish dhe integrimi me paratë e pastra janë terma të drejtë që përshkruajnë një process.

Pas depozitimit të parave në institucione financiare vjen faza e transferimit elektronik në llogari të ndryshme, që normalisht përbëhet nga një sërë transaksionesh të synuara për të fshehur origjinën e fondeve. Kjo është faza me natyrë më të ndërlikuar dhe më ndërkombëtare. Gjatë kësaj faze, për shembull, pastruesi i parave mund të fillojë me kalimin e fondeve në mënyrë elektronike nga një shtet në tjetrin, pastaj i ndan ato në investime të vendosura në opsione financiare të përparuara ose në tregje të vendeve të tjera, duke i lëvizur ato vazhdimisht për t’i u shmangur zbulimit,

¹ Projekti kundër Korrupsionit në Shqipëri (PACA). Manual trajnimi për agjencitë ligjzbatuese, prokurorët dhe gjyqtarët, European Union, Council of Europe. – fq. 13.

duke shfrytëzuar çdo herë të çara ose papajtueshmëri në legjislacion, dhe duke përfituar nga vonesat në bashkëpunimin gjyqësor ose policor. Vendet pa legjislacion të përshtatshëm i ndihmojnë pastruesit e parave duke mos i lejuar hetuesit të gjurmojnë rrjedhën e fondeve të paligjshme nëpërmjet sistemit financiar të tyre. Faza e fundit e pastrimit të parave quhet me termin faza e integritit me paratë e pastra, sepse pikërisht në këtë moment fondet i rikthehen kriminelit duke krijuar përshtypjen se janë siguruar nga burime të përligjura. Pasi janë depozituar fillimisht si para fizike dhe pasi janë transferuar elektronikisht nëpërmjet një numri operacionesh financiare, tani produktet kriminale integrohen plotësisht në sistemin financiar dhe mund të përdoren për çdo qëllim, përfshirë financimin e më shumë krimeve.”¹ Veprimi kundër Krimit Ekonomik do të mbështesë autoritetet në zbatimin efektiv të rekomandimeve kyçe dhe më të fundit të organeve monitoruese të Këshillit të Evropës, siç është Komiteti i Ekspertëve për Vlerësimin e Masave kundër Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit (MONEYVAL) dhe Grupi i Shteteve të Këshillit të Evropës kundër Korrupsionit (GRECO), si dhe do kontribuojë në proceset reformuese në vend².

VENDIM. Nr. 458, datë 10. 6. 2020. PËR PËRCAKTIMIN E FAKTORËVE DHE TË SITUATAVE QË MERRNEN PARASYSH NË VLERËSIMIN E RREZIQEVE TË PASTRIMIT TË PARAVE DHE FINANCIMIT TË TERRORIZMIT

Ky vendim përcakton faktorët tregues të situatave me risk të ulët të pastrimit të parave dhe të financimit të terrorizmit, për të cilat mund të zbatohet vigjilenca e shtuar. 2. Ky vendim zbatohet për vlerësimin e rreziqeve të pastrimit të parave dhe të financimit të terrorizmit, që lidhen me llojin e klientëve, të zonës gjeografike, të produkteve, të shërbimeve, të transaksioneve Faktorët e riskut që lidhen me klientin:

¹ Projekti kundër Korrupsionit në Shqipëri (PACA) Manual trajnimi për agjencitë ligjzbatuese, prokurorët dhe gjyqtarët, European Union, Council of Europe. – fq. 14.

² URL: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/action-against-economic-crime/> aksesuar me 25. 6. 2023.

- i. kompanitë publike të listuara në tregje titujsh dhe që u nënshtrohen rregullave të transparencës (sipas rregullave të tregut të titujve apo nëpërmjet ligjit apo të mjeteve të tjera të detyrueshme), që vendosin rregulla për transparencën e pronarëve përfitues;*
- ii. ndërmarrjet apo administratat publike.*
- iii. Faktorët e riskut që lidhen me produktet, transaksionet, shërbimet apo kanalet e shpërndarjes janë: i. policat e sigurimit të jetës me prim të ulët;*
- iv. policat e sigurimit në skemat e pensionit pa mundësi përfitimi të parakohshëm dhe polica nuk mund të përdoret si kolateral;*
- v. skemat e pensionit të zakonshëm, të pensionit suplementar apo të përfitimeve të tjera të ngjashme, të cilat sigurojnë përfitime për punonjësit pas daljes në pension, kur kontributet zbriten nga paga dhe rregullat e skemës së pensionit nuk lejojnë transferimin e së drejtë¹.*

VENDIM. Nr. 343, datë 08. 04. 2009. PËR MËNYRAT DHE PROCEDURAT E RAPORTIMIT TË AUTORITETEVE LICENCUESE DHE/OSE MBIKËQYRËSE. (ndryshuar me VKM nr. 847, datë 24. 12. 2019) Në mbështetje të nenit 24 të ligjit nr. 9917, datë 19. 5. 2008 “Për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit”, autoritete licencuese dhe mbikëqyrëse janë².

Banka e Shqipërisë

Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare

Ministria përgjegjëse për financat

Njësia e mbikëqyrjes së lojërave të fatit, në Ministrinë e Financave, për lojërat e fatit, kazinotë dhe hipodromet, të çfarëdo forme.

d) Ministria e Drejtësisë për noterët;

dh) Dhoma Kombëtare e Avokatisë për avokatët;

e) Ministria përgjegjëse për infrastrukturën.

¹ VENDIM. Nr. 458, datë 10. 6. 2020. PËR PËRCAKTIMIN E FAKTORËVE DHE TË SITUATAVE QË MERREN PARASYSH NË VLERËSIMIN E RREZIQEVE TË PASTRIMIT TË PARAVE DHE FINANCIMIT TË TERRORIZMIT.

² VENDIM. Nr. 343, datë 08. 04. 2009. PËR MËNYRAT DHE PROCEDURAT E RAPORTIMIT TË AUTORITETEVE LICENCUESE DHE/OSE MBIKËQYRËSE. (ndryshuar me VKM nr. 847, datë 24. 12. 2019).

Bordi i Mbikëqyrjes Publik

Ministria përgjegjëse për kulturën, për shitblerjen e veprave të artit apo shitblerjen me ankand të sendeve me vlerë 1 500 000 (një milion e pesëqind mijë) lekë ose më shumë.

g) Organet tatimore për organizatat jofitimprurëse.

Organet licencuese dhe/ose mbikëqyrëse raportojnë tek autoriteti përgjegjës për çdo dyshim të bazuar, për burimin ose origjinën e kapitalit, natyrën e veprimit financiar, pavarësisht nga vlera e përcaktuar në nenin 12 të ligjit nr. 9917, datë 19. 5. 2008 “Për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit”, në rastet kur:

- a. kanë dyshime të bazuara në fakte e rrethana konkrete, që mund të lidhen me parregullsi, në dokumentacionin identifikues dhe justifikues të burimit të ligjshëm të kapitaleve me ato reale;
- b. vërejnë mos justifikim të pasurisë apo të parave të deklaruara, nga pikëpamja ekonomike ose ligjore;
- c. kanë informacione, sinjalizime e të dhëna se paratë ose pasuritë e depozituara për licencim rrjedhin nga vepra penale ose janë të përziera me para a pasuri të tilla, apo kur dyshojnë se veprimtaria, që kërkohet të licencohet, do të ngrihet për të realizuar ose mbështetur pastrimin e parave;¹

UDHËZIM 1. Nr. 29, datë 31. 12. 2012 PËR MËNYRAT DHE PROCEDURAT E RAPORTIMIT TË PROFESIONEVE TË LIRA JOFINANCIARE. (ndryshuar me udhëzimin 2nr. 30, datë 28. 07. 2020) (i përditësuar)

Qëllimi i këtij udhëzimi është të përcaktojë mënyrat dhe procedurat e raportimit, afatet kohore, standardet dhe kriteret që duhet të përdorin subjektet e përcaktuara në nenin 3, shkronjat “g”, “gj” “h” dhe “ll” të ligjit nr. 9917, datë 19. 5. 2008 “Për parandalimin e pastrimit të parave

¹ VENDIM. Nr. 343, datë 08. 04. 2009. PËR MËNYRAT DHE PROCEDURAT E RAPORTIMIT TË AUTORITETEVE LICENCUESE DHE/OSE MBIKËQYRËSE. (ndryshuar me VKM nr. 847, datë 24. 12. 2019).

dhe¹ financimit të terrorizmit”, të ndryshuar, në funksion të zbatimit të këtij ligji².

Në këtë udhezim parashikohet se duhet të ketë një vigilance e duhur ndaj klientëve për të bërë identifikimin e klientit nëpërmjet dokumentave dhe informacioneve. Identifikimin e personave përfitues përfundimtare. Mbledhjen e informacioneve për marrëdhëniet e biznesit. Identifikimin e klientit nëpërmjet të gjitha burimeve të identifikimit sipas legjislacionit në fuqi. Për personat që ushtrojnë veprimtari fitimprurese duhen verifikuar statute ekstrade nga QKR NIPTI³, vendimi I gjykatës për regjistrim. Në udhezim parashikohet që këto subjekte duhet të hartojnë rregullore dhe udhëzime për parandalimin e pastrimit e parave dhe financimit të terrorizmit. Të marrin masa ti verifikojnë identitetin e tyre. Të verifikojnë pronarët përfitues⁴.

Pastrimi I parave dhe legjislacioni në Kosovë

Shpërlarja e parave

Na bazë të nenit 308 të Kodit Penal “kushdo që kryen vepër penale të shpërlarjes së parave, dënohet sipas Ligjit për parandalimin e shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit”⁵.

Si e tillë, Kosova ka një ligj të veçantë për parandalimin e shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit Sipas këtij ligji, shpërlarja e parave përcaktohet si: *“çdo veprim me synim maskimin e origjinës së parave ose pasurisë tjetër, të fituara nga ndonjë vepër penale, ku përfshihet:*

¹ UDHËZIM 1. Nr. 29, datë 31. 12. 2012. PËR MËNYRAT DHE PROCEDURAT E RAPORTIMIT TË PROFESIONEVE TË LIRA JOFINANCIARE. (ndryshuar me udhëzimin 2nr. 30, datë 28. 07. 2020) (i përditësuar).

² Interpreti I udhezimit Nr. 29 date 31. 12. 2012. Per menytrat dhe procedurat e raportimit te profesioneve te lira Jofinanciare.

³ Po aty.

⁴ Po aty. Interpreti I udhezimit. – Nr. 29, date 31. 12. 2012.

⁵ Flemming Denker, Ekspert i Këshillit të Evropës Drino Galičić, Ekspert i Këshillit të Evropës Jean-Christophe Geiser, Ekspert i Këshillit të Evropës Edmond Dunga, Sekretariati i Këshillit të Evropës Projekti kundër Krimit Ekonomik në Kosovë. RAPORTI I VLERËSIMI. Tmbi përputhshmërinë me standardet ndërkombëtare në fushën e luftës kundër korrupsionit (LKK) – fq. 136. URL: <https://rm.coe.int/projekti-kunder-krimet-ekonomik-ne-kosove1-peck-raporti-i-vleresimit-m/16806eed0a>

1) konvertimi ose çdo transferim i parave që rrjedhin nga aktiviteti kriminal;

2) dhe fshehja ose maskimi i natyrës, origjinës, vendit, lëvizjes, rregullimit, të drejtave, ose pronësisë në lidhje me paratë ose pasurinë tjetër të fituara nga aktiviteti kriminal¹.

Për të administruar pasuritë e konfiskuara të sekuestruara në mënyrë të paligjshme në Shqipëri ka dalë ligji:

LIGJ. Nr. 34/2019 PËR ADMINISTRIMIN E PASURIVE TË SEKUESTRUARA E TË KONFISKUARA

Qëllimi i këtij ligji është mirëadministrimi dhe përdorimi sa më eficient, efektiv dhe ekonomik i pasurive të sekuestruara e të konfiskuara nga organet e drejtësisë dhe pasurive të sekuestruara me urdhër të ministrit përgjegjës për financat, rikthimi në komunitet i pasurive të fituara në mënyrë të paligjshme dhe kompensimi financiar i viktimave të krimit. “Agjencia e Administrimit të Pasurive të Sekuestruara e të Konfiskuara” (në vijim Agjencia) është institucioni përgjegjës për administrimin e pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara:

- pasuritë e sekuestruara e të konfiskuara me vendim të gjykatës kompetente, sipas përcaktimeve të legjislacionit në fuqi për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar, trafikimit dhe korrupsionit;
- pasuritë e bllokuara e të sekuestruara, sipas përcaktimeve të legjislacionit në fuqi për masat kundër financimit të terrorizmit;
- pasuritë, për të cilat është vendosur masa e sekuestrimit preventiv, sipas dispozitave të Kodit të Procedurës Penale, dhe ato të konfiskuara me vendim të gjykatës kompetente, sipas dispozitave të

¹ Flemming Denker, Ekspert i Këshillit të Evropës Drino Galičić, Ekspert i Këshillit të Evropës Jean-Christophe Geiser, Ekspert i Këshillit të Evropës Edmond Dunga, Sekretariati i Këshillit të Evropës Projekti kundër Krimit Ekonomik në Kosovë. RAPORTI I VLERËSIMI. Tmbi përputhshmërinë me standardet ndërkombëtare në fushën e luftës kundër korrupsionit (LKK) – fq. 136. URL: <https://rm.coe.int/projekti-kunder-krimit-ekonomik-ne-kosove1-peck-raporti-i-vleresimit-m/16806eed0a>

Kodit Penal, të cilat janë produkt i veprave penale apo të lidhura me to¹.

Për integritetin e funksionarëve publik ka dalë ligji:

LIGJ. Nr. 9131, date 8. 9. 2003. PER RREGULLAT E ETIKES NE ADMINISTRATEN PUBLIKE

Dhuratat dhe favoret. Nëpunësi i administratës publike nuk duhet të kërkojë ose të pranojë, dhurata, favore, pritje ose çfarëdo përfitim tjetër, ose shmangie të humbjeve të mundshme, si dhe premtime për to, për veten, familjen, të afërmit, personat ose organizatat me të cilat ka marrëdhënie, që ndikojnë ose duket sikur ndikojnë në paanësinë e kryerjes së detyrës, apo janë ose duket sikur janë shpërblim për mënyrën e kryerjes së detyrës zyrtare. Pika 1 e këtij neni nuk zbatohet në rastin e ftesave të zakonshme, të mikpritjes tradicionale, të dhuratave me vlerë simbolike ose tradicionale, të mirësjelljes, të cilat nuk krijojnë dyshime mbi paanshmërinë e nëpunësit. Në rast dyshimi mbi paanshmërinë e përfitimeve, nëpunësi këshillohet me njësinë e personelit të institucionit. Reagimi ndaj ofertave. Në qoftë se nëpunësit i ofrohet një avantazh i padrejtë, ai duhet:²

- a) ta refuzojë, pa pasur nevojë ta pranojë atë për ta përdorur si provë;
- b) të përpiqet që ta identifikojë personin që i bën ofertën;
- c) të shmangë kontaktet e gjata me personin që bëri ofertën, por dijenia e arsyes për të cilën bëhet oferta, mund të shërbejë si provë;
- ç) në qoftë se dhurata nuk mund të refuzohet që t'i kthehet dërguesit, dhurata duhet të ruhet, të përdoret sa më pak që të jetë e mundur dhe t'i raportohet menjëherë eprorit direkt;
- d) të ketë dëshmitarë, nëse është e mundur, kolegët që punojnë me të;
- dh) të raportojë përpjekjen, sa më shpejt që të jetë e mundur, tek eprori i tij ose te njësia e personelit;
- e) të vazhdojë punën normalisht, sidomos për problemin për të cilin avantazhi i padrejtë është ofruar.

¹ LIGJ. Nr. 34/2019. PËR ADMINISTRIMIN E PASURIVE TË SEKUESTRUARA E TË KONFISKUARA

² LIGJ. Nr. 9131, date 8. 9. 2003. PER RREGULLAT E ETIKES NE ADMINISTRATEN PUBLIKE.

Këshilli i Ministrave përcakton vlerën e dhuratave që mund të pranohen nga nëpunësi dhe mënyrën e administrimit të dhuratave që nuk mund të kthehen. Detyrime të nëpunësit të administratës publike. Nëpunësi i administratës publike nuk duhet ta përdorë ose të lejojë ta përdorin detyrën zyrtare të tij, në mënyrë të tillë që të nxisë ose të detyrojë ndonjë person tjetër, përfshirë edhe vartësit, për të pasur ndonjë përfitim financiar ose të çdo lloji tjetër me interes personal. Nëpunësit që shkelin parimet e etikës, të përcaktuara në këtë ligj, kur veprimet e tyre nuk përbëjnë vepër penale, ndëshkohen me masat disiplinore, sipas procedurës së përcaktuar në legjislacionin për statusin e nëpunësit civil. Individët që punojnë në administratën publike përballen çdo ditë e me shumë me dilema etike. Disa si genjeshtra, mashtrimi apo vjedhja korrupsioni janë të njejta me problemet që ndesh shumica e individëve. Një nga çështjet më shqetësuese në fushën e administrimit publik është përgjegjshmëria administrative¹.

Ky ligj ka përcaktuar se dhuratat mund të pranohen në disa raste dhe që Këshilli i Ministrave përcakton vlerën e dhuratave, por nuk e ka përcaktuar vlerën e dhuratave që mund të pranohen, këtë e ka përcaktuar vendimi i mëposhtëm.

VENDIM. Nr. 874, datë 29. 9. 2021. PËR MIRATIMIN E RREGULLAVE PËR ZBATIMIN E PARIMEVE TË ETIKËS, TË KLASIFIKIMIT TË VEPRIMTARIVE TË JASHTME DHE VLERËN E DHURATAVE, QË MUND TË PRANOHEN GJATË VEPRIMTARISË SË NËPUNËSIT TË ADMINISTRATËS PUBLIKE

Nëpunësi i administratës publike mund të mbajë dhurata të lejueshme, pa qenë i detyruar t'i deklarojë ato, nëse nuk e kalojnë vlerën prej 10000 lekësh për dhuratë. Nëse nëpunësi ka dyshim për vlerën e dhuratës, ai njofton eprorin direkt dhe i kërkon njësisë së burimeve njerëzore të kryejë vlerësimin e saj. Në asnjë rast, nëpunësi nuk duhet të pranojë dhurata në vlerë monetare. Në rast se nëpunësi i administratës publike dëshiron të mbajë dhuratën me vlerë mbi 10000 (dhjetë mijë) lekë, atëherë ai paguan diferencën e vlerës

¹ Robert B. Denhardt Joseph W. Grubbs Administrimi Publik Ufo Pres shtator, 2007. – fq. 133.

së saj, pas vlerësimit të bërë nga institucioni¹. Nëse nëpunësi ka dyshim për vlerën e dhuratës, ai njofton eprorin direkt dhe i kërkon njësisë së burimeve njerëzore të kryejë vlerësimin e saj. Dhuratat e pranuar nga nëpunësi i administratës publike nga delegacione të çfarëdo natyre apo individë, mbi vlerën e caktuar, për shkak të pozicionit të tij, duhet të deklarohen brenda 30 (tridhjetë) ditëve tek eprorët, si dhe në njësinë e shërbimeve mbështetëse.

Njësia e burimeve njerëzore bën vlerësimin e dhuratave dhe inventarizon ato me vlerë më të madhe se 10 000 (dhjetë mijë) lekë. Dhuratat administrohen në një vend të posaçëm dhe ato mund të përdoren për qëllime të veprimtarisë institucionale.

Dhuratat, që kanë vlera artistike, muzeore apo historike, u dorëzohen institucioneve të specializuara. Në të njëjtën mënyrë administrohen edhe dhuratat që nuk mund të kthehen, sipas ligjit nr. 9131, datë 8. 9. 2003, “Për rregullat e etikës nëadministratën publike”.

Në asnjë rast, nëpunësi nuk duhet të pranojë dhurata në vlerë monetare.

Në rast se nëpunësi i administratës publike dëshiron të mbajë dhuratën me vlerë mbi 10 000 (dhjetë mijë) lekë, atëherë ai paguan diferencën e vlerës së saj, pas vlerësimit të bërë nga institucioni.

Janë të ndaluara të gjitha dhuratat, që çojnë në konflikt interesi sipas legjislacionit në këtë fushë, pavarësisht vlerës së tyre.

Nëpunësi i administratës publike nuk merr përsipër dhe as bën premtime, lidhur me kryerjen ose moskryerjen e veprimeve administrative në kompetencë të tij ose të kolegëve, që mund të përbëjnë shkak për njëanshmëri gjatë ushtrimit të detyrave².

Konflikti i interesit e respektimi i të drejtave dhe interesave personalë të të tretëve.

Në respektim të parimit të moslejimit që interesat privatë të bien ndesh me pozitën e tij publike, shmangies së konfliktit të interesave,

¹ Arjana (Kasaj *) Llano. A Shteti I së Drejtës në Shqipëri, Hamilton – Kanada 2023. – fq. 144, 145

² VENDIM. Nr. 874, datë 29. 9. 2021. PËR MIRATIMIN E RREGULLAVEPËR ZBATIMIN E PARIMEVE TËETIKËS, TË KLASIFIKIMIT TË VEPRIMTARIVE TË JASHTME DHEVLERËN E DHURATAVE, QË MUND TËPRANOHEN GJATË VEPRIMTARISËSË NËPUNËSIT TË ADMINISTRATË SPUBLIKE. Fletorja zyrtare nr. 66. 2022.

mosshfrytëzimit të pozitës për interesin privat, moskryerjes së veprimeve arbitrare dhe tregimit të respektit të duhur për të drejtat e interesat personale të të tretëve, nëpunësi i administrates publike ka detyrimin të ndjekë dhe zbatojë këto rregulla:

- a) *Nëpunësi i administratës publike shmang çdo situatë të konfliktit të interesit gjatë përmbushjes së detyrave, deklaron interesat privatë pranë autoritetit përgjegjës të institucionit dhe respekton dispozitat e legjislacionit për parandalimin e konfliktit të interesave në ushtrimin e funksioneve publike;¹*
- b) *Nëpunësi i administratës publike duhet të shmangë angazhimin në aktivitete që përbëjnë, mund të përbëjnë apo do të përbëjnë konflikt interesi të çdo lloji, sipas përcaktimeve të legjislacionit në fuqi për konfliktin e interesit;*
- c) *Nëpunësi i administratës publike duhet të shmangë situata, veprime dhe sjellje që dëmtojnë apo mund të dëmtojnë imazhin e administrates publike. Përbëjnë cenim të imazhit të administrates publike, por pa u kufizuar në to:*
 - i. *shoqërimi me persona privatë, që mund të kenë interesa në/të lidhura me veprimtarinë e institucioneve/subjekteve të përcaktuara, sipas shkronjave “a” dhe “b”, të nenit 3, të këtij vendimi, apo shoqërimi me persona privatë të përfshirë në aktivitete të paligjshme;*
 - ii. *kryerja e veprimeve të ekzagjeruara në bare, lokale, restorante, parqe dhe/apo ambiente të tjera publike;*
 - iii. *frekuentimi i ambienteve, aktiviteteve apo vendeve të padenja dhe që mund të dëmtojnë ose të hedhin dyshime mbi figurën e tij morale;*
 - iv. *përdorimi në mënyrë jokorrekte i medias dhe i rrjeteve sociale;*
 - v. *realizimi dhe publikimi në çfarëdolloj forme I fotove/videove të vetvetes, kolegëve, ambienteve të punës, proceseve të punës, për qëllime që nuk lidhen me punën apo me aktivitete zyrtare.*

¹ VENDIM Nr. 874, datë 29. 9. 2021 PËR MIRATIMIN E RREGULLAVE PËR ZBATIMIN E PARIMEVE TË ETIKËS, TË KLASIFIKIMIT TË VEPRIMTARIVE TË JASHTME DHE VLERËN E DHURATAVE, QË MUND TË PRANOHEN GJATË VEPRIMTARISËSË NËPUNËSIT TË ADMINISTRATËS PUBLIKE Fletorja zyrtare nr. 66/2022

ç) Në marrëdhëniet me publikun, gjatë një procedure administrative, nëpunësi i administratës publike garanton respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të personave të përfshirë në të, në mënyrë sa më efektive. Ai i informon palët mbi të drejtat e detyrimet e tyre dhe i paralajmëron ato për pasojat ligjore të veprimeve ose të mosveprimeve të tyre.

LIGJ. Nr. 60/2016. PËR SINJALIZIMIN DHE MBROJTJEN E SINJALIZUESVE

Ky ligj parashikon sinjalizimin e autoritetit publik në rastet e korrupsionit dhe mbrojtjen e individëve që sinjalizojnë.

Ky ligj përcakton rregullat për sinjalizimin e një veprimi ose praktike të dyshuar korrupsioni nga sinjalizuesit në sektorin publik e privat, mekanizmat për mbrojtjen e sinjalizuesve dhe detyrimet e autoriteteve publike e të subjekteve private në lidhje me sinjalizimin. Qëllimi i këtij ligji është:

- a) parandalimi dhe goditja e korrupsionit në sektorin publik e privat;¹
- b) mbrojtja e individëve që sinjalizojnë veprimet ose praktikave të dyshuara të korrupsionit në vendin e tyre të punës;
- c) nxitja e sinjalizimit të veprimeve ose praktikave të dyshuara të korrupsionit.

Çdo person, i cili vihet në dijeni për veprime ose praktika të dyshuara të korrupsionit, gjatë punës ose në lidhje me veprimtarinë e tij të punës pranë organizatës, ka të drejtë të sinjalizojë këtë fakt te njësia përgjegjëse brenda organizatës ose ILDKPKI-së, sipas rastit. Sinjalizuesit i ofrohet mbrojtja për sinjalizimin e kryer në kushtet e mirëbesimit, të një veprimi ose praktike të dyshuar korrupsioni, sipas kriterëve të parashikuara në këtë ligj.

VENDIM. Nr. 816, datë 16. 11. 2016. PËR STRUKTURËN, KRITERET E PËRZGJEDHJES DHE MARRËDHËNIET E PUNËS SË PUNONJËSVE TË NJËSISË PËRGJEGJËSE NË AUTORITETET PUBLIKE, NË ZBATIM TË LIGJIT NR. 60/2016. “PËR SINJALIZIMIN DHE MBROJTJEN E SINJALIZUESVE”

¹ LIGJ. Nr. 60/2016. PËR SINJALIZIMIN DHE MBROJTJEN E SINJALIZUESVE.

Struktura përgjegjëse për sinjalizimin dhe mbrojtjen e sinjalizuesve në autoritetet publike me mbi 80 të punësuar përbëhet nga dy nëpunës/punonjës¹. Njësia përgjegjëse në autoritetet publike është drejtuesi i strukturës së auditimit të brendshëm dhe një nëpunës/punonjës i saj. Në mungesë të tyre, kjo njësi përbëhet nga dy nëpunës/punonjës të njësisë së auditimit të brendshëm. Në ato raste kur autoriteti publik nuk ka në strukturën e tij strukturë auditimi të brendshëm, njësia përgjegjëse për sinjalizimin dhe mbrojtjen e sinjalizuesve është drejtuesi i strukturës së burimeve njerëzore dhe një nëpunës/punonjës i saj. Në mungesë të tyre, kjo njësi përbëhet nga dy nëpunës/punonjës të strukturës së burimeve njerëzore. Autoritetet publike, të cilat në strukturën e tyre kanë njësi të posaçme, ndër të tjera, për luftën ndaj korrupsionit dhe praktikave apo veprimeve të dyshuara të korrupsionit, kryejnë edhe detyrën e njësisë përgjegjëse, në zbatim të ligjit nr. 60/2016. Në ato autoritete publike, në të cilat nuk mund të zbatohen pikat 2 dhe 3, të këtij vendimi, për shkak se nuk kanë strukturë auditimi apo të burimeve njerëzore ose nuk plotësohet numri, sipas pikës 1, të këtij vendimi, njësia përgjegjëse plotësohet ose përbëhet nga dy nëpunës/punonjës të përhershëm të autoritetit².

LIGJ. Nr. 9508, datë 3. 4. 2006. PËR BASHKËPUNIMIN E PUBLIKUT NË LUFTËN KUNDËR KORRUPSIONIT

Ky ligj ka dalë për të nxitur publikun në denoncimin e rasteve korruptive. kjo kontribuon në venien para përgjegjësive të autorëve që kryejnë veprime korruptive dhe shkelin integritetin.

Qëllimi i këtij ligji është të nxisë pjesëmarrjen e publikut në denoncimin e korrupsionit, duke mbrojtur e nxitur personat, të cilët denoncojnë praktikën korruptive të abuzimit me autoritetin publik

Objekt i këtij ligji është përcaktimi i rregullave, procedurave e përgjegjësive të zbatueshme në institucionet shtetërore për denoncimin dhe

¹ VENDIM. Nr. 816, datë 16. 11. 2016. PËR STRUKTURËN, KRITERET E PËRZGJEDHJES DHE MARRËDHËNIET E PUNËS SË PUNONJËSVE TË NJËSISË PËRGJEGJËSE NË AUTORITETET PUBLIKE, NË ZBATIM TË LIGJIT. NR. 60/2016. "PËR SINJALIZIMIN DHE MBROJTJEN E SINJALIZUESVE".

² Po aty.

regjistrimin e praktikave korruptive, si dhe “Denoncim” është njoftimi i bërë pranë institucioneve shtetërore për praktika korruptive, që personat kanë zbuluar, gjetur dhe për të cilat kërkohet ose duhet t’i nënshtrohen kontrollit shtetëror¹.

“Person” është personi fizik ose juridik, vendas ose i huaj që merr shpërblimin e mbrojtjen e personave që denoncojnë.

Denoncimi i praktikave korruptive bëhet pranë institucionit shtetëror, në administratën e të cilit pretendohet se janë kryer praktikat korruptive, ose në institucionin epror të tij. Denoncimi bëhet me gojë ose me shkrim, regjistrohet nga institucioni dhe trajtohet sipas rregullave të përcaktuara në këtë ligj.

Denoncimet anonime trajtohen nga institucioni kryesisht, në të gjitha rastet kur ato përmbajnë të dhëna të besueshme për kryerjen e praktikave korruptive përmbajnë të dhëna të besueshme për kryerjen e praktikave korruptive².

Personat që denoncojnë praktika korruptive, kanë të drejtë të përfitojnë shpërblim monetar në përfundim të procesit të hetimit vetëm kur e kanë kërkuar atë sipas këtij ligji dhe kur në përfundim të procesit të hetimit denoncimi rezulton i bazuar, real dhe i panjohur më parë.

Nuk e përfiton këtë të drejtë personi i përfshirë në praktikë korruptive ose personi, i cili ka marrë dajeni për shkak të detyrës³.

Ligj nr. 162/2020, datë 23. 12. 2020 Për prokurimin publik⁴.
Mbrojtja e integritetit të procedurës dhe masat e përgjithshme për parandalimin e korrupsionit. Prokurimi publik duhet të zhvillohet në mënyrë transparente me paanshmëri dhe pa asnjë trajtim preferencial. Procedurat e prokurimit duhet të kërkojnë standardet më të larta të etikës. Në çdo rast duhet të shmanget rreptësisht çdo konflikt interesi ose edhe shfaqja e

¹ LIGJ. Nr. 9508, datë 3. 4. 2006. PËR BASHKËPUNIMIN E PUBLIKUT NË LUFTËN KUNDËR KORRUPSIONIT FLETORJA ZYRTAREE REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. Botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare URL: www.legjislacionishqiptar.gov.al nr. 37.2006.

² Po aty.

³ Po aty.

⁴ Ligj. nr. 162/2020, datë 23. 12. 2020. Për prokurimin publik.

një konflikti interesi, në marrëdhëniet e titullarit të autoritetit kontraktor, punonjësit të angazhuar në procesin e prokurimit dhe operatorit ekonomik, sipas legjislacionit në fuqi për parandalimin e konfliktit të interesave në ushtrimin e funksioneve publike¹.

LIGJ. Nr. 9121, datë 28. 7. 2003. PËR MBROJTJEN E KONKURRENCËS(I përditësuar) Ndryshuar me ligjin nr. 9499, datë 3. 4. 2006. Nr. 9584. Datë 17. 7. 2006, nr. 10317, date 16. 9. 2010².

Qëllimi i këtij ligji është mbrojtja e konkurrencës së lirë dhe efektive në treg, duke përcaktuar rregullat e sjelljes së ndërmarrjeve, si dhe institucionet përgjegjëse për mbrojtjen e konkurrencës dhe përgjegjësitë e tyre.

Ndalohet çdo abuzim me pozitën dominuese nga një ose më shumë ndërmarrje, që e zotërojnë këtë pozitë në treg. Mund të përbëjnë abuzim me pozitën dominuese veçanërisht:

- a) *vendosja, në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, e çmimeve të padrejta të blerjes ose shitjes apo e kushteve të tjera të padrejta të tregtimit;*
- b) *kufizimi i prodhimit, tregjeve ose zhvillimit teknik;*
- c) *zbatimi i kushteve të pabarabarta për veprime tregtare të njëjta me palët, duke i vendosur ato në gjendje të pafavorshme konkurrence;*
- ç) *vendosja e kushteve për lidhjen e kontratave me palët e tjera, që këto të fundit të pranojnë detyrime shtesë, të cilat, për vetë natyrën e tyre ose sipas praktikave tregtare, nuk kanë lidhje me objektin e kontratave në fjalë³.*

Ligj nr. 95/2016 datë 6. 10. 2016 Për organizimin dhe funksionimin e institucioneve për të luftuar korrupsionin dhe krimin e organizuar⁴.

¹ Ligj. nr. 162/2020, datë 23. 12. 2020. Për prokurimin publik.

² LIGJ. Nr. 9121, datë 28. 7. 2003. PËR MBROJTJEN E KONKURRENCËS. (I përditësuar) Ndryshuar me ligjin nr. 9499, datë 3. 4. 2006. Nr. 9584. Datë 17. 7. 2006, nr. 10317, date 16. 9. 2010.

³ LIGJ. Nr. 9121, datë 28. 7. 2003. PËR MBROJTJEN E KONKURRENCËS. (I përditësuar) Ndryshuar me ligjin nr. 9499, datë 3. 4. 2006. Nr. 9584. Datë 17. 7. 2006, nr. 10317, date 16. 9. 2010. neni 9.

⁴ Ligj. nr. 95/2016 datë 6. 10. 2016. Për organizimin dhe funksionimin e institucioneve për të luftuar korrupsionin dhe krimin e organizuar.

Me këtë ligj vepron SPAKU dhe Gjykatat e Posaçme kundër krimit të organizuar dhe korrupsionit. Korrupsioni është një sfidë e madhe për Bashkimin Evropian (BE), me të gjitha shtetet anëtare të tij të prekura prej tij. Megjithatë, shkalla e tij është e vështirë të matet si në Evropë ashtu edhe gjetkë.

Ligji. nr. 9367, datë 7. 4. 2005. Për Parandalimin e Konfliktit të Interesave në Ushtrimin e Funksioneve Publike”. I ndryshuar¹ Ky ligj parashikon:

Kryerje në mënyrë të drejtë e detyrave dhe përgjegjësi” është mënyra e kryerjes së detyrave dhe përgjegjësi, të materializuara në një vendim-marrje, në të cilën zyrtari vepron në përputhje me ligjin, me ndershmëri, paanshmëri, përgjegjësi, përkushtim, në afat, në mbrojtje, në çdo rast, të interesit publik dhe të drejtave të ligjshme të personave privatë, si dhe për ruajtjen dhe forcimin e besueshmërisë e të dinjitetit të institucionit ku punon, të shtetit në përgjithësi dhe të figurës së zyrtarit²“Konflikt i interesit” është gjendja e konfliktit ndërmjet detyrës publike dhe interesave privatë të një zyrtari, në të cilën ai ka interesa privatë, të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, që ndikojnë, mund të ndikojnë ose duket sikur ndikojnë në kryerjen në mënyrë të padrejtë të detyrave dhe përgjegjësi të tij publike.

1. Interesat privatë të zyrtarit janë ata interesa që përputhen, përmbajnë, bazohen ose burojnë nga:

- a) të drejta dhe detyrime pasurore të çdo lloj natyre;
- b) çdo marrëdhënie tjetër juridiko-civile;
- c) dhurata, premtime, favore, trajtime preferenciale;
- ç) negocime të mundshme për punësim në të ardhmen nga ana e zyrtarit gjatë ushtrimit të funksionit apo negocime për çdo lloj forme tjetër marrëdhëniesh me interes privat për zyrtarin, pas lënies së detyrës, të kryer nga ai gjatë ushtrimit të detyrës;³

¹ Ligji. nr. 9367, datë 7. 4. 2005. Për Parandalimin e Konfliktit të Interesave në Ushtrimin e Funksioneve Publike I ndryshuar.

² Po aty.

³ Po aty.

d) angazhime në veprimtari private me qëllim fitimi ose çdo lloj veprimtarie, që krijon të ardhura, si dhe angazhime në organizata fitimprurëse dhe jofitimprurëse, sindikata ose organizata profesionale, politike, shtetërore dhe çdo organizatë tjetër;

dh) marrëdhënie:

i) familjare apo të bashkëjetesës;

ii) të komunitetit;

iii) etnike;

iv) fetare;

v) të njohura të miqësisë apo të armiqësisë;

vi) angazhime të mëparshme, nga të cilat kanë buruar ose burojnë interesa të përmendur në shkronjat e mësipërme të këtij neni.

2. Kufizimet e interesave privatë, të përcaktuara shprehimisht në këtë ligj, zbatohen së bashku me kufizimet e të njëjtit interes privat, të përcaktuara shprehimisht në një ligj tjetër, sipas parimit, që zbatohet ai kufizim që është më i rreptë. Nëse në këtë ligj, në lidhje me një interes të caktuar privat të një zyrtari, nuk është përcaktuar ndonjë kufi sasior i kufizimit të këtij interesi, ndërsa në një ligj tjetër i njëjti interes, me qëllim parandalimin e konfliktit të interesave, kufizohet shprehimisht sipas një kufiri sasior, atëherë ky kufizim zbatohet edhe për këtë ligj dhe anasjelltas. Vlerësohet shkak për lindjen e konfliktit të interesit, çdo lloj interesi privat i një zyrtari nga ata të përcaktuar në këtë nen, çdo lidhje apo gërshetim ndërmjet dy a më shumë prej tyre, nëse për shkak të këtij interesi ose për shkak të daljes jashtë kufizimeve të detyrueshme të këtij interesi, shfaqet një gjendje me konflikt interesi, sipas përkufizimeve të pikave 1 e 4 të nenit 3 të këtij ligji¹.

Ligji përmendë që interesat private të një zyrtari janë ato interesa që përputhen, përmbajnë, bazohen ose burojnë nga marrëdhënie familjare ose të bashkëjetesës, njohjeje, miqësore, dhe çdo marrëdhënie juridikocivile², midis të tjerash. Në 27 janar 2006, u miratuan dy vendime të

¹ Ligji. nr. 9367, datë 7. 4. 2005. Për Parandalimin e Konfliktit të Interesave në Ushtrimin e Funksioneve Publike I ndryshuar.

² SHQIPËRIAU dhëzues mbi Transparencë dhe Pjesëmarrjen Qytetare Këshilli i Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar ne 15. 6. 2023.

Këshillit të Ministrave: vendimi Nr. 43 “Për shmangien e nepotizmit dhe ndikimin e pushtetit në rekrutimin dhe karrierën e personelit të administratës publike” dhe vendimi Nr. 44 “Për shmangien e nepotizmit në administratën publike”. Megjithatë, Gjykata Kushtetuese i shfuqizoi vendimet e mësipërme si të papajtueshme me Kushtetutën¹. Një konflikt interesi është kur një individ është në gjendje të nxjerrë përfitime personale nga veprimet ose vendimet që marrin në cilësinë zyrtare. Konfliktet e interesit –qoftë nëse ato janë aktuale, të perceptuara ose potenciale rezultojnë në vendime që janë, dhe konsiderohen si të padrejta dhe me interesa personale. Kjo ul besimin e publikut tek institucionet dhe rezulton me rezultate më të këqija për publikun².

Konflikti i interesave është i përkufizuar si situatë në të cilën nëpunësi I administratës publike ka një interes personal të tillë që ndikon ose mund te ndikojë në panshmërinë apo objektivitetin e kryerjes së detyrës së tij zyrtare.

Konflikti i interesave, përveç faktit që ndikon në një procedurë vendimarrëse të caktuar duke cënuar të drejtat e të tremeve, ka një efekt shumë negative në besueshmërinë e institucionit dhe të procedurave që i është ngarkuar të kryej³. Besimin e publikut është shumë e vështirë ta fitosh, por mund ta humbësh shumë shpejtë. Humbja e besimit të publikut mund të shkaktoj pakënaqësi sociale dhe një reaksion zinxhirr në institucione të tjera ku punojnë njerezit e zhgënjyer. Në këtë mënyrë pasojat do të jenë shumë të rënda për shtetin në tërësi.

Një vendim i marrë në situatën e konfliktit të interesit është i pavlefshëm pasi nuk ka qenë objektiv dhe është cënuar nga interesi personal i nëpunësit. Pavlefshmeria e aktit mund të kërkohej nga çdo person i interesuar ose mund të konstatohej nga institucioni i cili mund të bëj

¹ SHQIPËRIA Udhëzues mbi Transparencë dhe Pjesëmarrjen Qytetare Këshilli i Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar ne 15. 6. 2023.

² ALBANIA. Handbook on Transparency and Citizen Participation Council of Europe December, 2018. fq. 16.

³ Ermir Dobjani E. Drejta Administrative botimi riperpunuar Tirane, 2007. fq. 64.

revokimin e vendimit¹. Ekzistojnë tre elementë kryesorë në përcaktimin e një konflikti interesi. E para është interes privat ose personal, i cili mund të jetë një interes financiar, ose mund të jetë një lloj tjetër me interes, për shembull për t'i dhënë një avantazh të veçantë bashkëshortit ose fëmijës. Pjesa më e vështirë ndodh kur interesi privat është në konflikt me të dytin, “detyrat” zyrtare të vendosjes në punë, detyrat që zyrtari duhet të ekzekutojë në përputhje me pozitën që zënë. Çdo punonjës ka përgjegjësi të caktuara zyrtare, i cili merr përsipër detyrimet e tij/saj ndaj klientët, në lidhje me punonjësit e tjerë ose persona të tjerë të ndryshëm².

Parimi i drejtësisë dhe paanësisë, përfshin dhe konfliktin e interesave. Ky parim ka rëndësi të dorës së parë me garantimin e veprimtarisë së administratës nga egzistenca e konfliktit të interesave të paleve që marrin pjesë në një veprimtari apo procedurë administrative. Shpesh autoritetet administrative ju takon të bëjnë gjykime të rëndësishme nëpërmjet vendimeve që marrin. Administrata publike, në ushtrimin e funksioneve të saj duhet të tregojë në mënyrë të ndershme edhe të paanëshme të gjitha subjektet me të cilat hynë në marrëdhënie. Parimi I drejtësisë dhe paanësisë prezumon eliminimin e çdo rrethane që rrezikon objektivitetin e vendimarrësit³.

Menaxhimi dhe zbulimi i konfliktit të interesit (CoI) mund të konsiderohet gjithashtu pjesë e një integriteti kompleks kornizë. Platformat dixhitale në Rumani dhe Sllovaki janë novator për zbulimin e konfliktit të interesit dhe menaxhimin: Sistemi Prevent në Rumani lejon verifikimin ex-ante dhe mekanizmin e zbatimit për CoI në faza e prokurimit publik përpara nënshkrimit të kontratës, e cila kursen gjithashtu burimet nga zgjatja e procedurave që lidhen me menaxhimin ex-post të Co I. Regjistri i partnerëve të sektorit publik në Sllovaki ishte sistemi i parë për të siguruar zbulimin e

¹ Ermir Dobjani E. Drejta Administrative botimi riperpunuar Tirane, 2007. fq. 65.

² Florin Marius POPA National University of Political Studies and Public Administration Bucharest, Romania. CONFLICT OF INTEREST AND INTEGRITY IN PUBLIC ADMINISTRATION IN CEE COUNTRIES. COMPARATIVE ANALYSIS. Article Journal of Public Administration, Finance and Law Issue: 4/2013. pg. 58.

³ Ermir Dobjani E. Drejta Administrative botimi riperpunuar tirane 2007. fq. 61, 62.

pronësisë së përfituesit dhe gjurmimin e korrupsionit në rrënjët e kompanive guaskë, të dyja praktikat kanë sfidat kryesore të përbashkëta¹.

Në Bullgari problemi i luftës kundër konfliktit të interesit rregullohet nga “Akti për Parandalimin dhe Konstatimin e Konfliktit të Interesit”. Ky akt përcakton rregullat për parandalimin dhe konstatimin e një konflikti interesi të titullarëve të funksioneve publike. Konflikti i interesit lind kur një bartës i funksionit publik ka një interes privat që mund ndikojnë në zbatimin e paanshëm dhe objektiv të kompetencave apo detyrave zyrtare të tyre. “Interesi privat” nënkupton çdo interes që rezulton në përfitim financiar ose jofinanciar ndaj një mbajtësi të postit publik, ose ndaj çdo personi që ka lidhje të ngushta me të, duke përfshirë ndonjë detyrim i marrë. “Përfitim” nënkupton çdo të ardhur në para ose në pronë, duke përfshirë përvetësimi i interesave ose aksioneve pjesëmarrëse, si dhe dhënia, transferimi ose heqja dorë nga të drejtat, marrja e një privilegji ose nderi, blerja e mallrave ose shërbimeve falas ose me çmime nën çmimet e tregut, asistencë, votë, mbështetje ose ndikim, avantazhi, marrja ose marrja e një premtimi për të marrë një punë, një pozicion, një dhuratë, një shpërblim ose një premtim për të shmangur një humbje, detyrim, sanksion ose një ngjarje tjetër të pafavorshme².

UDHËZIM. Nr. 1 datë 27. 6. 2014. PËR KRIJIMIN, FUNKSIONIMIN DH PËRGJEGJËSITË E STRUKTURAVE TË AUTORITETEVE PËRGJEGJËSE PËR PARANDALIMIN E KONFLIKTIT TË INTERESAVE, NË INSTITUCIONET PUBLIKE

Ky udhëzim përcakton rregullat dhe procedurat për krijimin dhe funksionimin e strukturave të veçanta të autoriteteve përgjegjëse (AP) për parandalimin e konfliktit të interesave në institucionet e administratës publike qendrore dhe vendore, si më poshtë:

¹ Oksana Huss Mike Beke Jan Wynarski Brigitte Slot Handbook of good practices in the fight against corruption 15 February, 2023. European Commission fq. 22.

² Florin Marius POPA National University of Political Studies and Public Administration Bucharest, Romania. CONFLICT OF INTEREST AND INTEGRITY IN PUBLIC ADMINISTRATION IN CEE COUNTRIES. COMPARATIVE ANALYSIS. Article Journal of Public Administration, Finance and Law Issue: 4/2013. pg. 60.

- a) Ngritja e autoriteteve përgjegjëse në institucionet publike, bëhet bazuar në nenin 41 pika 2, të ligjit nr. 9367, datë 7. 4. 2005, “Për parandalimin e konfliktit të interesave në ushtrimin e funksioneve publike”¹, të ndryshuar. Përcaktimi/emërimi i anëtarëve të kësaj njësie bëhet me urdhër të titullarit të institucionit publik;
- b) Autoriteti përgjegjës për parandalimin e konfliktit të interesave, si strukturë e veçantë, ndjek në vazhdimësi procesin e deklarimit të interesave private dhe konfliktin e interesave, për të gjithë zyrtarët e institucionit publik, duke mbajtur kontakte dhe marrëdhënie të vazhdueshme me ILDKPKInë;
- c) Autoriteti përgjegjës për shkak të detyrave dhe kompetencave që përcakton ligji, duhet të jetë pjesë e drejtorisë/sektorit të Burimeve Njerëzore dhe vetëm në mungesë të kësaj strukture, eprori mund të emërojë si autoritet përgjegjës punonjës të tjerë të institucionit me formim jurist;
- d) Pozicioni i nëpunësit/sve që do të kryejë detyrat e autoritetit përgjegjës duhet të përcaktohet në rregulloren e brendshme të institucionit dhe në përshkrimin e vendit të punës;
- e) Në përshkrimin e pozicionit të punës, për detyrën e autoritetit përgjegjës, vendosen kritere dhe për njohjen e ligjeve për deklarimin e pasurive dhe parandalimin e konfliktit të interesav².

Autoriteti përgjegjës, në emër të institucionit, kryen verifikim dhe hetim administrativ lidhur me interesat private, që mund të bëhen shkak për lindjen e një konflikti interesi, në të gjithë regjistrat publike apo institucione të tjera duke shfrytëzuar të gjithë mundësitë që i jep ligji, dhe informon për këtë eprorin e drejtpërdrejtë deri tek titullari i institucionit në zbatatim të nenit 40/1 të ligjit nr. 9367, datë 7. 4. 2005, të ndryshuar, kur gjykon se zyrtari ka vepruar me keqbesim:

¹ UDHËZIM. Nr. 1 datë 27. 6. 2014. PËR KRIJIMIN, FUNKSIONIMIN DHE PËRGJEGJËSITË E STRUKTURAVE TË AUTORITETEVE PËRGJEGJËSE PËR PARANDALIMIN E KONFLIKTIT TË INTERESAVE, NË INSTITUCIONET PUBLIKE. Fletorja Zyrtare e Republikës së Shqipërisë Nr. 99, Datë. 30/06/2014.

² Po aty.

- a) I propozon eprorit/organit kompetent fillimin e procedurave të dënimit disiplinor ndaj zyrtarit, përgjegjës për pavlefshmërinë e aktit;
- b) Propozon të ndërmerren procedurat për kalimin e barrës së dëmshpërblimit te ky zyrtar;
- c) Inicion fillimin e procedurave të ankimit pranë organit gjyqësor, për vendosjen e një shpërblimi në favor të institucionit për dëmin moral të shkaktuar;
- d) Propozon të bëhet kallëzim penal ndaj zyrtarit, nëse gjykohet se shkelja e kryer nga ai përbën vepër penale.

Këto masa të sipërcituara mund të zbatohen edhe ndaj çdo zyrtari tjetër përgjegjës, që me veprimet apo mosveprimet e veta nuk ka parandaluar konfliktin e interesit, shkak për pavlefshmërinë e aktit, ose për moszbatimin e detyrimeve për shmangien e konfliktit të interesave të përcaktuara në ligj.

5. Roli këshillues dhe trajnues i autoriteteve përgjegjëse:

- a) Autoriteti përgjegjës i sugjeron zyrtarëve dhe/ose eprorëve të tyre, çështjet dhe momentet kur zyrtarët, dhe/ose eprorët e tyre duhet të tregohen të kujdesshëm për parandalimin e konfliktit të interesit rast për rast ose te vazhdueshëm (faktik, në dukje dhe i mundshëm);
- b) Mbështet eprorin e zyrtarit në vlerësimin e kryerjes së padrejtë të detyrave për shkak të konfliktit të interesit, në marrjen e masave disiplinore apo në propozimin për vendosjen e gjobave nga ILDKPKI në rast kundërvajtjesh administrative të zyrtarit, në kuptim të ligjit nr. 9367, datë 7. 4. 2005, të ndryshuar;
- c) Përgatit guida, informon, këshillon e trajnon zyrtarët në lidhje me këtë ligj, me të drejtat e detyrimit e tyre dhe me parandalimin sa më të mirë të konfliktit të interesave;
- d) Merr masa për të siguruar aksesin dhe informimin e publikut në të dhënat personale të zyrtarëve dhe në dokumentet e tjera zyrtare që lidhen me konfliktin e interesave¹

¹ UDHËZIM. Nr. 1 datë 27. 6. 2014. PËR KRIJIMIN, FUNKSIONIMIN DHE PËRGJEGJËSITË E STRUKTURAVE TË AUTORITETEVE PËRGJEGJËSE PËR PARANDALIMIN E KONFLIKTIT TË INTERESAVE, NË INSTITUCIONET PUBLIKE. Fletorja Zyrtare e Republikës së Shqipërisë Nr. 99, Datë. 30/06/2014.

LIGJ. Nr. 8580, datë 17. 2. 2000. PËR PARTITË POLITIKE(ndryshuar me ligjet: nr. 9452, datë 2. 2. 2006, nr. 10 374, datë 10. 2. 2011, nr. 17/2014 dhe nr. 90/2017, datë 22. 5. 2017, nr. 135/2020, datë 16. 11. 2020; shfuqizuar një fjali me vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 33, datë 9. 5. 2001)(i përditësuar, 2020)¹

Dhurimi i fondeve jopublike, me vlerë më të madhe se 100 mijë lekë, duhet të bëhet vetëm në një llogari të posaçme, të hapur në një bankë nga partia politike. Personi përgjegjës për financat në partinë politike, brenda tre muajve nga krijimi i partisë politike, deklaron pranë Komisionit Qëndror të Zgjedhjeve numrin e llogarisë bankare, të hapur për këtë qëllim. Numri i llogarisë bankare për çdo subjekt politik publikohet në faqen zyrtare të internetit të Komisionit Qëndror të Zgjedhjeve².

Partitë politike duhet ti bëjnë publike fondet që marrin për fushatat zgjedhore. Në mënyrë që mos të abuzojnë me fondet e dhuruara dhe ato të marra nga shteti. Donacionet janë burimet më kontroverse publike i financimit të partive. Kjo është sidomos për partitë e mëdha që marrin një pjesë të rëndësishme të ardhurave të tyre përmes donacioneve³.

Shqetësimi është se donatorët e mëdhenj ekonomik mund të përpiqen të ushtrojnë ndikim politik përgjatë kësaj rruge. Kjo do të kundërshtonte parimet e barazisë demokratike⁴.

Ekziston dhe një Rezolute e Këshillit të Evropës. Rezoluta 2003\4 e Komitetit të Ministrave për vendet Anëtare mbi rregullat e përbashkëta kundër korrupsionit me financimin e partive politike dhe fushatave elektorale⁵. Për Partitë Politike ka nxjerrë dhe Komisioni I Venecias OSBE Udhëzimin për partitë politike.

¹ LIGJ. Nr. 8580, datë 17. 2. 2000. PËR PARTITË POLITIKE. (ndryshuar me ligjet: nr. 9452, datë 2. 2. 2006, nr. 10 374, datë 10. 2. 2011, nr. 17/2014 dhe nr. 90/2017, datë 22. 5. 2017, nr. 135/2020, datë 16. 11. 2020; shfuqizuar një fjali me vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 33, datë 9. 5. 2001)(i përditësuar, 2020).

² Po aty.

³ Wilhelm Hofmeister dhe Karsten Grabow Partitë politike Funkcioni dhe organizimi në shoqëritë demokratike Botues: Fondacioni Konrad Adenauer në Republikën e Kosovës Instituti i Prishtinës për Studime Politike – Prishtinë, fq. 45

⁴ Po aty.

⁵ Rezoluta 2003\4 e Komitetit të Ministrave për vendet Anëtare mbi rregullat e përbashkëta

Rekomandime për rritjen e transparencës nga KQZ-ja

Transparenca shihet globalisht si parimi bazë i çdo partie dhe sistemi rregullator të zgjedhjeve, pasi i ofron publikut informacion se si financohen partitë politike dhe kandidatët, dhe ndihmon institucionin mbi-këqyrës me monitorimin e përputhshmërisë me ligjin. Po ashtu, është e rëndësishme që qytetarët të mund të bëjnë donacione për kandidatët dhe partitë politike pa pasur frikë nga masat ndëshkuese¹. Në shumë vende, këto interesa të ndryshme trajtohen duke lejuar donacione të vogla pa bërë publik identitetin e donatorëve.

Pragu i donacionit për bërjen publike të informacionit dhe përdorimin e llogarisë Bankare. Sipas ligjit aktual, subjektet zgjedhore mund të financohen nga burime të ndryshme, duke përfshirë donacionet monetare dhe në natyrë, që janë subjekt i disa kufizimeve Neni 23/1 i

LPP-së parashikon se emrat e personave që dhurojnë më shumë se 100, 000 lekë duhen bërë publike, ndërsa Neni 90, pika 2 e Kodit Zgjedhor parashikon se fondet jopublike që e tejkalojnë vlerën e 100, 000 lekë dhurohen vetëm përmes një llogarie bankare të veçantë të subjektit zgjedhor. Pragu prej 100, 000 lekë për të dyja këto kërkesa është shumë i lartë dhe cenon transparencën. Sipas raporteve për financimin e partive politike në zgjedhjet parlamentare të vitit 2017 (duke përjashtuar raportet ku partitë nuk raportuan asnjë donacion privat), më shumë se një e katërta e donacioneve (27.8%) ishin nën pragun e raportimit të transfertave financiare. KQZ-ja rekomandon uljen e pragut dhe propozon që ai të vendoset në të njëjtin nivel me pagën mujore minimale të administratës publike. Kjo do të rrisë nivelin e transparencës që kërkon Shqipëria duke mbrojtur donatorët e vegjël nga frika e masave ndëshkimore.

Për të mos shmangur kërkesën ligjore për bërjen publike të donacionit mbi një prag të caktuar, KQZ-ja propozon që ligji të shprehet qartë se donacionet nga i njëjti donator gjatë vitit duhet të agregohen së bashku,

kundër korrupsionit me financimin e partive Politike.

¹ REKOMANDIMET E KQZ-së PËR KUADRIN RREGULLATOR TË FINANCIMIT TË PARTIVE POLITIKE DHE ZGJEDHJEVE. URL: <https://cec.org.al/wp-content/uploads/2019/09/REKOMANDIMET-E-KQZ-s%C3%AB-P%C3%8BR-KUADRIN-RREGULLATOR-T%C3%8B-FINANCIMIT-2018.pdf>/ aksesuar me 26. 8. 2023.

dhe bërja publike të jetë e detyrueshme kur shuma totale e dhuruar e tejkalon pragun. Gjithashtu, ligji duhet të ndalojë qartësisht kontributet e bëra në emër të një personi tjetër (p. sh., donator, që dëshiron të mbetet anonim, që iu jep para miqve ose punonjësve për t'i dhuruar nga ana e tij/saj për të shmangur tejkalimin e pragut të donacioneve ose bërjen publike¹. Afati për dorëzimin e raporteve financiare vjetore.

LPP-ja nuk vendos një afat për dorëzimin e raportit financiar vjetor nga ana e partive politike. Megjithatë KQZ-ja vetë, me anë të një vendimi mund të vendosë një afat, mundësia e këtij institucioni për të detyruar partitë të respektojnë afatin është e dobët. Neni 9 i Kushtetutës së Shqipërisë dhe i referohen shprehimisht parimit të transparencës për bërjen publike të burimeve të financimit të tyre. Krahë donacioneve, subjektet zgjedhore mund të marrin financime nga buxheti i shtetit, të ardhurat e gjeneruara nga veprimtaria e partive politike dhe hua të tjera. Neni 87/1 i LPP-së. zbatohet vetëm për shkeljet që bëhen ndaj ligjit, dhe jo për shkeljet e vendimeve të KQZ-së.

Vendosja e afateve të qarta në legjislacion për dorëzimin e raporteve financiare në KQZ do të adresonte rekomandimet e dhëna në raportet e mëparshme të OSBE-ODHIR, do të siguronte qartësi për partitë politike dhe do të lehtësonte publikimin në kohë dhe të paanshëm të të dhënave financiare nga KQZ-ja. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve rekomandon që raportet financiare vjetore për pasqyrat financiare të vitit pararendës duhet të dorëzohen brenda datës 31 mars².

Konflikti i interesit i donatorëve

Është një praktikë ndërkombëtare mjaft e zakonshme që të zbatohen kufizime për donatorët që kanë lidhje financiare me shtetin. Këto lloje kufizimesh duhet të hartohen në mënyrë të rreptë, për të adresuar rreziqet që donatorë të tillë mund të paraqesin për integritetin e procesit zgjedhor/politik. Neni 89 i Kodit Zgjedhor ndalon donacionet nga persona juridikë apo aksionarë, nëse ata kanë përfituar fonde publike, kontrata

¹ REKOMANDIMET E KQZ-së PËR KUADRIN RREGULLATOR TË FINANCIIMIT TË PARTIVE POLITIKE DHE ZGJEDHJEVE. URL: <https://cec.org.al/wp-content/uploads/2019/09/REKOMANDIMET-E-KQZ-s%C3%AB-P%C3%8BR-KUADRIN-RREGULLATOR-T%C3%8B-FINANCIIMIT-2018.pdf> aksesuar me 26. 8. 2023.

² Po aty.

publike apo koncesione në 2 vitet e fundit me vlerë mbi 10 milionë lekë; ushtrojnë veprimtari në fushën e medias; kanë qenë partnerë me fonde publike në projekte të ndryshme; ose kanë detyrime monetare ndaj buxhetit të shtetit ose ndaj çdo institucioni publik.

Sipas legjislacionit aktual, ndalimi i donacioneve nga kontraktorët shtetërorë mbulon vetëm periudhën parazgjedhore. Megjithatë, edhe periudha paszgjedhore duhet të merret në konsideratë. Është pikërisht periudha paszgjedhore gjatë së cilës përfituesit mund të përpiqen të “falënderojnë” donatorët bujarë për mbështetjen e tyre nëpërmjet dhënies së kontratave publike. Si rrjedhojë, KQZ-ja rekomandon që periudha e konfliktit të interesit të zgjatet, me qëllim përfshirjen e një periudhe 2-vjeçare pas dhënies së një donacioni të raportuar.

Gjithashtu, duhen parashikuar kufizime edhe për individët, jo vetëm për personat juridikë. Kjo do të pengonte caktimin paszgjedhor të donatorëve të partive si zyrtarë publikë në administratën publike apo në shoqëri me kapital shtetëror. Monitorimi proaktiv i një dispozite të tillë do të kërkonte burime intensive në dispozicion. Si rrjedhojë, nëse KQZ-ja ngarkohet me mbikëqyrjen e kësaj dispozite, rekomandohet që ligji të parashikojë zbatimin bazuar në ankesa, të këshillojë autoritetin e duhur hetues dhe të vendosë sanksione të zbatueshme për shkelje.

Kjo nënkupton që ligji do të:

- Ndalojë personat juridikë, aksionarët dhe personat fizikë, që kanë bërë një donacion të raportuar, nga dhënia e çdo kontrate publike, fondeve publike apo koncesioneve me vlerë mbi 10 milionë lekë për dy vite nga data e dhënies së kontributit të tyre;
- Ndalojë donatorët, që janë persona fizikë dhe që kanë dhuruar mbi një prag të caktuar, nga emërimi në poste të administratës publike apo në shoqëri me kapital shtetëror për dy vite nga data e dhënies së donacionit të tyre;
- Atribuojë përgjegjësinë mbikëqyrëse sipas ankesave në KQZ me autoritetin e duhur hetues dhe sanksionues¹.

¹ REKOMANDIMET E KQZ-së PËR KUADRIN RREGULLATOR TË FINANCIMIT TË PARTIVE POLITIKE DHE ZGJEDHJEVE. URL: <https://cec.org.al/wp-content/>

Legjislacioni i Kosovës për financimin e partive politike është i kompletuar dhe përfshinë një numër të çështjeve thelbësore dhe, së paku në letër, i plotëson kërkesat e përmbajtura në.

Rekomandimin (2003)⁴ të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës. Megjithatë, është e mundur të identifikohen tri fusha kryesore në të cilat Kosova do të mund ta përmirësonte legjislacionin e vet:

- Aspektet e natyrës formale dhe metodologjike (teknika legjislative);
- Aspektet e natyrës materiale (zgjedhja e masave, transparenca); dhe
- Aplikimi i legjislacionit (mbikëqyrja, kontrolli dhe sanksionet)¹.

Partitë politike janë të kudondodhura në sistemet politike dhe janë ndër institucionet qendrore të demokracisë moderne². Ato janë themeli i një shoqërie politike pluraliste dhe sigurojnë një elektorat të informuar dhe pjesëmarrës. Partitë shërbejnë gjithashtu si një urë lidhëse midis ekzekutivit dhe legjislativit degët dhe mund t'i shtyjë qeveritë t'i japin prioritet axhendës legjislative. Si në regjimet demokratike ashtu edhe në regjime autoritare, egzistojnë disa lloje partish dhe modele të organizimit të partisë. Përkufizimet e tyre specifike përqendrohen në objektivat dhe metodat e tyre, dhe theksojnë rolin e tyre në konkurrencën politike. Veçanërisht në sistemet moderne demokratike, politike palët përmbushin disa funksione që janë thelbësore për performancën e shteteve. Partitë opozitare artikulojnë kërkesën publike për veprime për të frenuar korrupsionin dhe e kërkojnë atë në përputhje me rrethanat nga regjimi që vepron, regjimet ekzistuese mund të mos ndjehen të detyruara të bëjnë lëshime të kushtueshme mbi

uploads/2019/09/REKOMANDIMET-E-KQZ-s%C3%AB-P%C3%8BR-KUADRIN-RREGULLATOR-T%C3%8B-FINANCIMIT-2018/pdf aksesuar me 26. 8. 2023.

¹ Autorët: Flemming Denker, Ekspert i Këshillit të Evropës Drino Galičić, Ekspert i Këshillit të Evropës Jean-Christophe Geiser, Ekspert i Këshillit të Evropës Edmond Dunga, Sekretariati i Këshillit të Evropës Projekti kundër Krimit Ekonomik në Kosovë1 (PECK) RAPORTI I VLERËSIMIT mbi përputhshmërinë me standardet ndërkombëtare në fushën e luftës kundër korrupsionit (LKK) fq. 19. Ky botim është përgatitur me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës. URL: <https://rm.coe.int/projekti-kunder-krimet-ekonomik-ne-kosove1-peck-raporti-i-vleresimit-m/16806eed0a>

² Knowledge tools for academics and professionals Module Series on Anti-Corruption Module 3. Corruption and Comparative Politics. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, pg. 17.

korruptionin. Kështu, artikulumet e suksesshëm të kërkesave për uljen e korruptionit mund të mos rezultojnë në ndryshime serioze politike. Partitë opozitare me preferencë të forta për të vepruar për çështje të ndjeshme si p.sh. korruptioni mund të ketë frikë nga shtypja nga regjimi dhe mund të bëhen përpjekje për të reduktuar ato pakë hapësira politike. Një opozitë më pak efektive dhe konfrontuese do të zvogëlojë presionin mbi regjimin për të vepruar kundër korruptionit, duke çuar kështu në përpjekje më pak të vërteta kundër korruptionit (Yadav dhe Mukherjee, 2015). Për të përmbushur funksionet e tyre kryesore, partitë politike kanë nevojë për financim të duhur dhe akses në media. Ata kanë nevojë mjete financiare për të mbështetur fushatat e tyre gjatë procesit zgjedhor (financimi i fushatës)¹. Megjithatë, financimi publik ndonjëherë mund të zvogëlojë atë nxitje të një partie për të tërhequr anëtarë dhe gjithashtu përforcon status quo-në sepse favorizon **themelet e partive të mëdha**. Mund të jetë gjithashtu një formë e shtetëzimit zvarritës, duke krijuar parti që i shërbejnë shtetit sesa shoqërisë. Në këto mënyra mund të rrisë mundësitë për korruption shtetëror, për shembull kapja dhe favorizimi. Për më tepër, partitë e krijuara janë në avantazh financiar ndaj partive të vogla në lidhje me aksesin në financimin publik, gjë që mund të rrisë gjasat e zhvillimit të partitë e kartelit. Partitë e kartelit zhvillohen kur “palët e fshehta bëhen agjentë të shtetit dhe punësohen për të siguruar mbijetesën e tyre kolektive” (Katz dhe Mair, 1995, f. 5). Ata mund të bëhen pjesë të establishmentit politik, dobësojnë rolin tradicional si agjentë të grupeve specifike dhe parandalojnë zhvillimin dhe rritjen e partive të reja². Organizatat Evropiane – Zyra për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut të Organizatës për Sigurinë dhe Bashkëpunimin në Evropë (OSBE/ODIHR) dhe Komisionin Evropian për Demokraci përmes Ligjit (Komisioni i Venecias) – miratoi Udhëzimet për Rregullimin e Partive Politike. Ky Dokumenti njeh rolin e rëndësishëm të partive politike dhe synon të reduktojë mbështetjen e panevojshme të partive me

¹ Knowledge tools for academics and professionals Module Series on Anti-Corruption Module 3. Corruption and Comparative Politics. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, pg. 18.

² Po aty. fq. 19.

donatorë privatë, parandaloni korrupsionin dhe siguroni që të gjitha partitë të jenë në gjendje të konkurrojnë në zgjedhjet në përputhje me parimin e mundësive të barabarta. Dokumenti artikulon një grup të parimet që mund t'i udhëheqin shtetet kur rregullojnë partitë politike dhe që synojnë në fund të promovojnë një ekuilibër midis financimit të partive politike publike dhe private, duke inkurajuar kontribute të moderuara kontribute të mëdha të panevojshme dhe shpërndarjen e fondeve publike në një mënyrë që as të kufizojë dhe as të ndërhyjë me pavarësinë e partive politike. Për ta ilustruar këtë, më poshtë janë udhëzimet specifike për politikën e sistemet financiare që Shtetet inkurajohen të miratojnë.

- *Kufizime në kontributet private;*
- *Balancimi ndërmjet financimit privat dhe atij publik;*
- *Kufizime në përdorimin e burimeve shtetërore;*
- *Kritere të drejta për ndarjen e mbështetjes financiare publike;*
- *Kufijtë e shpenzimeve për fushatat;*
- *Kërkesat që rrisin transparencën e financimit të partive dhe besueshmërinë e raportimit financiar;*
- *Mekanizma të pavarur rregullator dhe sanksione të përshtatshme për shkelje ligjore¹.*

Ligji. Nr. 9049, date 10. 4. 2003. PËR DEKLARIMIN DHE KONTROLLIN E PASURIVE, TË TË DETYRIMEVE FINANCIARE TË ZGJEDHURVE DHE TË DISA NËPUNËSVE PUBLIKE

Kontrolli i deklarimeve përfshin kontrollet, aritmetik e logjik, dhe verifikimin e miratimit të dhënave të deklarimit (kontroll i plotë)². Kontrolli, aritmetik dhe logjik, kryhen për çdo deklaram për të vërtetuar saktësinë e vlerësimit të pasurisë së deklaruar, saktësinë e burimeve financiare të deklaruar dhe mjaftueshmërinë e mbulimit të pasurisë nga burimet e

¹ Knowledge tools for academics and professionals Module Series on Anti-Corruption Module 3. Corruption and Comparative Politics. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, pg. 18. fq. 19.

² Ligji. Nr. 9049, date 10. 4. 2003. PËR DEKLARIMIN DHE KONTROLLIN E PASURIVE, TË DETYRIMEVE FINANCIARE TË TË ZGJEDHURVE DHE TË DISA NËPUNËSVE PUBLIKE. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2016/11/ligj_9049_2003_ildkp.pdf /aksesuar më 15. 6. 2023.

deklaruar. Verifikimi e miratimi i të dhënave të deklaratës (kontroll i plotë) bëhen për ato deklarime, të cilat, nga kontrollet e përcaktuara në pikën 1 të këtij neni, paraqesin probleme, papajtueshmëri dhe parregullsi në justifikimin e burimeve të mbulimit të pasurisë ose në pasurinë e deklaruar dhe në deklarime të tjera, sipas skemës së kontrollit. Në kuptim të këtij ligji, janë parregullsi në justifikimin e burimeve rastet kur burimet dhe pasuritë e krijuara nuk përputhen për shumën mbi 1 000 000 lekë për deklarimet vjetore dhe për shumën mbi 2 000 000 lekë për deklarimet e bëra sipas neneve 6 dhe 9 të këtij ligji. Skema e kontrollit të deklarimeve duhet të përfshijë kontrollin e plotë të deklaratave, jo me pak se një herë në dy vjet. Verifikimi dhe kontrolli i pasurisë, i detyrimeve financiare kryhet i plotë, për çdo vit, për Presidentin e Republikës, Kryetarin e Kuvendit, Kryeministrin, Zëvendëskryeministrin, ministrat dhe drejtuesit, funksionet e të cilëve barazohen me ta. Metodikat dhe manualët e ushtrimit të kontrollit miratohen nga Inspektori i Përgjithshëm.

Subjektet e përcaktuara në nenin 3 të këtij ligji detyrohen të deklarojnë në Inspektoratin e Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe në inspektoratet e ulëta, brenda datës 31 mars të çdo viti, gjendjen deri me 31 dhjetor të vitit paraardhës të pasurive, burimet e krijimit të tyre, si dhe të detyrimeve financiare si me poshtë:

- a) pasuritë e paluajjtshme dhe të drejtat reale mbi to;
- b) pasuritë e luajjtshme, të regjistrueshme në regjistrat publike;
- c) sendet me vlere të veçantë mbi 5 000 dollarë amerikane;
- ç) vlerën e aksioneve, të letrave me vlere dhe pjesët e kapitalit në zotërim;
- d) vlerën e likuiditeteve, gjendje në cash, në llogari rrjedhëse, në depozitë, në bono thesari dhe në huadhënie, në lekë ose në valutë të huaj;
- dh) detyrimet financiare ndaj personave juridike dhe fizike, të shprehura në lekë ose në valutë të huaj;
- e) të ardhurat personale për vitin, nga paga ose pjesëmarrja në borde, komisione ose çdo veprimtari tjetër që sjell të ardhura personale;
- ë) licencat dhe patentat¹.

¹ Nr. 9049, date 10. 4. 2003. PER DEKLARIMIN DHE KONTROLLIN E PASURIVE, TE DETYRIMEVE FINANCIARE TE TE ZGJEDHURVE DHE TE DISA NEPUNESVE PUBLIKE.

Inspektori i Përgjithshëm ILDKP ka të drejte të kërkojë deklarin e pasurive dhe burimet e krijimit të tyre.

LIGJ Nr. 114/2015. PËRAUDITIMIN E BRENDSHËM NË SEKTORIN PUBLIK (ndryshuar me ligjin nr. 12/2023, datë 2.2.2023. Në këtë ligj janë vendosur procedura për raportimin e shkeljeve të rënda.

Procedura për raportimin e shkeljeve të rënda (shtuar me ligjin nr. 12/2023, datë 2. 2. 2023, datë 2. 2. 2023).

Titullari i njësisë publike krijon dhe monitoron sistemin e kontrollit të brendshëm, ku përfshihet menaxhimi i riskut të shkeljeve të rënda, keqmenaxhimi i rëndë financiar dhe masat për parandalimin e zbulimin e tyre, si dhe ndërmarrjen e veprimeve kundër rasteve të identifikuar.

Kur gjatë auditimit të brendshëm identifikohen tregues të shkeljeve të rënda dhe keqmenaxhimit të rëndë financiar, audituesi i brendshëm ndërpret procedurën e auditimit dhe raporton menjëherë tek drejtuesi i njësisë së Auditimit të Brendshëm.

Drejtuesi i njësisë së Auditimit të Brendshëm për çdo rast të raportuar për shkelje të rëndë dhe keqmenaxhim të rëndë financiar në njësinë e audituar i raporton menjëherë me shkrim titullarit të njësisë publike, i cili e dërgon te ministri përgjegjës për financat që ka në varësi strukturën e inspektimit financiar publik¹.

Kodet e Etikës dhe Kodet e Sjelljes në institucione përmbajnë norma kundër korrupsionit.

Kodet e Sjelljes në institucione

Etika është procesi nëpërmjet të cilit ne dallojmë të drejtën nga e gabuara dhe veprimet në përputhje me atë që është e drejtë².

Në sektorin publik, etika kërkon të trajtojë çështjet themelore që lidhen me detyrën e nëpunësve civilë për të vepruar si “kujdestar” për publikun. Në mendjen time, “administrimi” i konceptuar në këtë mënyrë

URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2016/11/ligj_9049_2003_ildkp.pdf/ aksesuar më 15. 6. 2023.

¹ LIGJ. Nr. 114/2015. PËR AUDITIMIN E BRENDSHËM NË SEKTORIN PUBLIK. (ndryshuar me ligjin nr. 12/2023, datë 2. 2. 2023 neni 12\2).

² Robert B. Denhardt Joseph w Grubbs Administrimi Publik Ufo pres Shtator, 2007. fq. 153.

i referohet vlerave thelbësore që duhet të udhëheqin gjykimin e nëpunësve publikë në kryerjen e detyrave të tyre të përditshme dhe në marrëdhëniet e tyre me publikun. Më e rëndësishmja, konsideratat etike ofrojnë standardet e llogaridhënies që mund të përdoren për të shqyrtuar punën e nëpunësve civilë. Administrata e shëndoshë publike përfshin besimin e publikut. Qytetarët presin që nëpunësit publikë t'i shërbejnë interesit publik, të menaxhojnë siç duhet burimet publike në baza ditore dhe të marrin vendime individuale në mënyrë të drejtë. Shërbimet publike të drejta dhe të besueshme dhe vendimmarrja e parashikueshme frymëzojnë besimin e publikut. Integriteti, transparenca dhe llogaridhënia e administratave publike janë parakushte për besimin publik dhe mbështesin atë, si një gur themeli i qeverisjes së mirë. Besimi varet nga besimi në integritetin e zyrtarëve, të cilët pritët të sillen në një mënyrë që do t'i nënshtrohet shqyrtimit më të afërt të mundshëm. Po shtoj se ky detyrim nuk përmbushet plotësisht vetëm duke vepruar brenda ligjit. Besimi kërkon gjithashtu që zyrtarët të bëjnë rekomandime dhe vendime vetëm me synimin për t'i shërbyer interesit publik, pra jo për të përfituar veten, familjet ose miqtë e tyre. Nga ana tjetër, sjelljet e pahijshme nga ana e atyre të cilëve u është besuar ruajtja e interesit dhe burimeve publike ka implikime për institucionet publike, si në aspektin e besimit ashtu edhe të vendimit. Asgjë nuk e gërryen besimin më shpejt se sjellja joetike, veçanërisht kur një sjellje e tillë mund të shihet si rezultat jo vetëm i akteve individuale, por edhe i dështimit sistematik dhe si dëshmi e "qeverisjes së dobët". Rrjedhimisht, rëndësia e artikulimit të parimeve etike dhe vlerave që përcaktojnë dhe mbështesin një shërbim publik modern të mirë-konstituuar nuk mund të mbivlerësohet. Në një rend ligjor demokratik, është thelbësore:

(i) t'i sigurohet zyrtarëve publikë dhe publikut në përgjithësi një kornizë e përbashkët referimi në lidhje me parimet dhe standardet që do të zbatohen dhe;

(ii) të ndihmohen zyrtarët publikë për të zhvilluar një vlerësim të çështjet etike të përfshira në ofrimin efektiv dhe efikas të shërbimeve publike.

Ashtu si çdo aktivitet tjetër profesional, sjellja etike në shërbimin civil promovohet si nëpërmjet rregullave ligjore ashtu edhe nëpërmjet standardeve etike që mbështesin dhe, në të njëjtën kohë, shkojnë përtej

kërkesave ligjore. Në rendet moderne demokratike, sjellja e organeve dhe e zyrtarëve publikë rregullohet dhe kufizohet me ligj procedural dhe material. Kjo vlen veçanërisht për kompetencat e tyre dhe për ushtrimin e kompetencave diskrecionale dhe përbën një tipar thelbësor të shtetit të së drejtës. Sjellja e organeve dhe zyrtarëve të tillë kufizohet gjithashtu nga detyrimi për të respektuar të drejtat e qytetarëve individualë, duke përfshirë të drejtat e njeriut dhe të drejtat themelore. Të drejtat individuale përfshijnë gjithashtu të drejtat që rrjedhin nga zbatimi i parimeve të së drejtës administrative, për shembull, proporcionaliteti, mosdiskriminimi dhe pritshmëritë legjitime. Përveç kësaj, ekzistojnë instrumente të tjera, të tilla si kodet e sjelljes dhe deklaratat e parimeve¹.

Një kod sjelljeje përcakton standartet specifike të sjelljes profesionale që pritet nga zyrtarë publik në situata të ndryshme me të cilat përballen, si dhe udhëzime si të manaxhojnë këto situata. Gjithashtu, kodet e sjelljes rrisin transparencën dhe përgjegjshmërinë publike të veprimtarisë së qeverisë.

Kodet e sjelljes shpesh ngatërrohen me kodet e etikës, të cilat përcaktojnë parimet kryesore që zyrtarët publik duhet të ndjekin, të tilla si integriteti, altruizmi, të qënurit i hapur me të tjerët. Një kod sjelljeje aplikon dhe zbaton kodin e etikës në rrethana të caktuara të një institucioni.

Kodet e sjelljes dhe të etikës të mirë-përgatitura ndihmojnë në përmbushjen e pritshmërive në rritje të publikut, drejtuesve të biznesve e shoqërisë civile, dhe ngarkon me përgjegjësi qeverinë që të sigurojë standarte etike të larta të zyrtarëve publikë dhe përfaqësuesve të zgjedhur. Në këtë mënyrë, këto kode mund të mbështesin ndërtimin e besimit të publikut tek institucionet dhe zyrtarët publik².

Rekomandimi i Këshillit të Evropës për Kodet e Sjelljes për Zyrtarët Publik dhe Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e Përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale Integritetin Politik të përfaqësuesve të

¹ Ensuring ethics in public administration: The role of the Ombudsman. Country New Zealand – Date 15/11/2012. URL: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/speech/en/49379https://www.ombudsman.europa.eu/en/speech/en/49379/> aksesuar me 17. 7. 2023.

² SHQIPËRIA Udhëzues mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare Këshilli i Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. fq. 34. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023>

zgjedhur vendorë dhe rajonale, janë kode referuese për autoritetet vendore dhe rajonale në Evropë për të siguruar integritetin politik.

Udhëzuesi i shkurtuar i Këshillit të Evropës mbi Etikën Publike në Nivel Vendor ofron një pasqyrë të nivelit të lartë të praktikave të mira në etikën publike.

REZOLUTA 433 (2018)2

Ndërsa korrupsioni dhe format e tjera të sjelljes joetike vazhdojnë të kërcënojnë demokracinë, format e reja të qeverisjes, pritjet e qytetarëve për sjelljen etike dhe përparimet e shpejta në teknologjitë e komunikimit po krijojnë sfida të reja etike për qeverisjen lokale dhe rajonale.

Duke njohur rëndësinë e parimeve të përbashkëta të sjelljes etike, Kongresi, si pjesë e Udhërrëfyesit të tij të aktiviteteve për parandalimin e korrupsionit dhe promovimin e etikës publike, miratuar në tetor 2016 në sesionin e tij të 31-të, rishikoi “Kodin Evropian të Sjelljes për Integritetin Politik të Përfaqësuesve të Zgjedhur Lokalë dhe Rajonale”, të cilin e miratoi në seancën e tij të 6-të, më 17 qershor 1999. Procesi i rishikimit kishte dy qëllime: për të zgjeruar kodin për të aplikuar dhe për t’u shërbyer të gjithë personave të përfshirë në qeverisjen lokale dhe rajonale, dhe për të marrë parasysh zhvillimet më të rëndësishme në qeverisjen lokale dhe rajonale gjatë dy dekadave të fundit, veçanërisht fragmentimin në rritje të qeverisjes lokale dhe rajonale, me rritjen e kontraktimit të jashtëm të shërbimeve publike, rritja e pritjeve dhe kërkesave të publikut për standarde të larta etike në qeverisjen lokale dhe rajonale dhe ndryshimet e sjelleve nga zhvillimet në dixhitalizim dhe format e reja të komunikimit¹. Të gjithë aktorët duhet të shmangin çdo konflikt ose shfaqje të konfliktit midis çështjeve të tyre private dhe detyrave publike. Politikat e konfliktit të interesit duhet të drejtohen nga parimet e transparencës dhe llogaridhënies. Të gjithë aktorët duhet të respektojnë çdo masë sipas rregullores në fuqi që kërkon interesat e tyre personale direkte ose indirekte, mandatet e tyre të tjera, funksionet

¹ Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e Përfshirë në Qeverisjen Lokale dhe Rajonale SESIONI i 35-të; Raporti CG35(2018)12 përfundimtar 7 nëntor 2018, aksesuar më. 20. 8. 2023. URL: <https://rm.coe.int/cg35-2018-12-european-code-of-conduct-sqi/1680a58fa8>

ose profesionet, ose ndryshimet në pasuritë dhe dhe detyrimet e tyre të bëhen publike dhe të monitorohen¹.

Studimi i Transparency International mbi Zbatimin e Standardeve Efektive të Etikës në Qeveri dhe shërbimin civil ofron mekanizma praktikë për institucionalizimin e standarteve të larta të integritetit etik për zyrtarët e zgjedhur dhe nëpunësit civilë²

KODI I SJELLJES SË DEPUTETIT TË KUVENDIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Sanksionon:

Deputeti nuk mund të kërkojë ose të marrë, në mënyrë të drejtpërdrejtë a të tërthortë³, dhurata me vlerë mbi 10 mijë lekë, favore, premtime ose trajtime preferenciale, të cilat i jepen për shkak të pozicionit të tij, nga një individ, person fizik ose juridik privat.

Dhuratat, favoret, premtimet ose trajtimet preferenciale të siguruara ose të ofruara për një deputet konsiderohen se i janë ofruar atij në lidhje me pozicionin e tij, përveç rasteve kur janë përjashtuar në mënyrë specifike nga kriteret e parashikuara në pikën 6 të këtij neni.

Deputeti, të cilit i janë ofruar dhurata, favore, premtime ose trajtime preferenciale, sipas pikës 1, të këtij neni, duhet:

a) t'i refuzojë ato dhe, në rast se ofrimi është kryer pa dijeninë e tij ose paraprakisht, t'i a kthejë mbrapsht ofruesit ose, në pamundësi, t'i dorëzojë zyrtarisht pranë shërbimit përgjegjës në Kuvend për administrimin e objekteve me vlerë, të cilat më pas përdoren për qëllime të veprimtarisë së institucionit;

b) në rast se ofrimi ose dhënia e të mirave të sipërpërmendura lidhen me kryerjen e një vepre penale, deputeti bën kallëzim pranë organit të

¹ Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e Përfshirë në Qeverisjen Lokale dhe Rajonale SESIONI i 35-të; Raporti CG35(2018)12 përfundimtar 7 nëntor 2018. aksesuar më. 20. 8. 2023. URL: <https://rm.coe.int/cg35-2018-12-european-code-of-conduct-sqi/1680a58fa8>

² SHQIPËRIAUA dhëzues mbi Transparencën dhe. Pjesëmarrjen Qytetare Këshilli i Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. fq. 34. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023>

³ VENDIM. Nr. 61/2018. PËR MIRATIMIN E KODIT TË SJELLJES SË DEPUTETIT TË KUVENDIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. neni 23. URL: <http://staging.parlament.al/Files/RaporteStatistika/Kodi%20i%20Sjelljes.pdf> aksesuar me 11. 7. 2023.

ndjekjes penale. Dhuratat, që kanë vlera artistike, muzeale ose historike administrohen në institucion dhe ekspozohen. Dhuratat që deputeti merr nga anëtarët e familjes (bashkëshorti/tja/bashkëjetuesi/sja, fëmijët e rritur, prindërit dhe të afërmit deri në shkallë të tretë) nuk konsiderohen si dhuratë, në kuptimin e pikës 1, të këtij neni, përveç rasteve kur ato janë dhurata të ofruara në mënyrë indirekte nga dikush tjetër.

Dhuratat e zakonshme të mikpritjes tradicionale, dhuratat me vlerë simbolike ose mirësjelljeje, brenda kufijve normalë të zakoneve tradicionale, të cilat nuk ngrenë dyshime lidhur me kryerjen e paanshme të detyrës nga ana e deputetit, nuk duhet të konsiderohen si dhurata, në kuptim të pikës 1 të këtij neni¹.

Deputeti mund të pranojë dhurata nga institucionet homologe ose organizatat ndërkombëtare, brenda kufijve normalë të shprehjes së mikpritjes dhe trajtimit që buron prej saj, ose protokollit, nëse nuk:

- a) tejkalohe kufijtë e traditës dhe të zakoneve të vendit ku jepen;*
- b) vënë në dyshim objektivitetin dhe ndershmërinë e deputetit;*
- c) komprometojnë imazhin dhe integritetin e Republikës së Shqipërisë.*

Kur deputeti përfaqëson zyrtarisht Kuvendin, dhuratat e pranuar, sipas pikës 6, të këtij neni, administrohen nga Kuvendi.

Dhuratat dhe përfitimet e ngjashme, sipas këtij neni, të refuzuara ose të pranuar nga deputeti, deklarohen brenda 5 ditëve dhe regjistrohen në një regjistër të posaçëm të Kuvendit.

Byroja e Kuvendit përcakton modalitetet e administrimit nga Kuvendi të dhuratave të pranuar, si dhe të mbajtjes së regjistrit.

Përveç këtij neni kemi dhe nenin që parashikon konfliktin e interes të deputetit

Konflikti i interesit

¹ VENDIM. Nr. 61/2018. PËR MIRATIMIN E KODIT TË SJELLJES SË DEPUTETIT TË KUVENDIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. neni 23. URL: <http://staging.parlament.al/Files/RaporteStatistika/Kodi%20i%20Sjelljes.pdf>/ aksesuar me 11. 7. 2023.

Konflikti i interesit është situata kur një deputet është subjekt i një interesi privat, që mund të ndikojë në kryerjen siç duhet të përgjegjësi dhe detyrave publike¹.

Deputeti, kur ndodhet në një situatë konflikti interesi, deklarohet gojarisht në fillim të seancës plenare ose të mbledhjes së komisionit apo organeve të tjera parlamentare. Deklarimi regjistrohet në procesverbalin e mbledhjes përkatëse. Kopje e procesverbalit i dorëzohet shërbimit përgjegjës për deputetët.

Kur një deputet, gjatë procesit ligjvënës, është subjekt i një interesi privat dhe mund të ndikohet nga çështja në shqyrtim, bën deklaratë me shkrim dhe e dorëzon pranë shërbimit përgjegjës për deputetët. Deklarata me shkrim e deputetit për konfliktin e interesit, rast pas rasti, publikohet në faqen zyrtare të Kuvendit në internet.

Deputeti nuk ka të drejtë të votojë për një projektligj ose dokument tjetër politik kur ka konflikt interesi dhe as të promovojë projektligje ose interese për shpërblim/pagesë apo për përfitime të drejtpërdrejta ose të tërthorta.

Deklarata me shkrim e deputetit për konfliktin e interesit, rast pas rasti, publikohet në faqen zyrtare të Kuvendit në internet.

Rregullat për parandalimin e konfliktit të interesit në ushtrimin e mandatit të deputetit përcaktohen në legjislacionin përkatës për parandalimin e konfliktit të interesit.

Regjistri i deklarimit rast pas rasti të konfliktit të interesit²

Shërbimi përgjegjës për deputetët mban një regjister të veçantë për rastet e deklarimit të konfliktit të interesit rast pas rasti.

Le ta krahasojmë Kodin e Sjelljes së Deputetëve të Kuvendit të Republikës së Shqipërisë me atë të Kosovës.

Parimet etike dhe kodi i mirësjelljes në Kuvendin e Kosovës

350. Sipas Kodit të mirësjelljes për deputetët e Kuvendit i cili është i bashkangjitur me RrK-në (shtojca 3), deputetët janë të detyruar të

¹ VENDIM. Nr. 61/2018. PËR MIRATIMIN E KODIT TË SJELLJES SË DEPUTETIT TË KUVENDIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. neni 13. URL: <http://staging.parlament.al/Files/RaporteStatistika/Kodi%20i%20Sjelljes.pdf> aksesuar me 11. 7. 2023.

² Po aty.

respektojnë ligjin dhe në të gjitha rastet të veprojnë në pajtim me besimin e popullit që u është dhënë, duke u kujdesur në veçanti për parimet vijuese:

- Vetëmohimi¹. Deputetët marrin vendime që janë vetëm me interes publik. Ata nuk mund të marrin vendime për përfitime financiare ose për përfitime të tjera materiale për vetë, për familjet e tyre ose për shokët;
- Integriteti moral. Deputetët nuk duhet të kenë detyrime financiare ndaj individëve ose ndaj organizatave që mund të ndikojnë në kryerjen e detyrave të tyre zyrtare;
- Objektiviteti. Deputetët duhet të vendosin vetëm në bazë të meritave dhe të interesit publik gjatë përmbushjes së funksioneve publike, duke i përfshirë edhe emërimet publike, shpalljen e fituesit të kontratave ose rekomandimin e individëve për shpërblime dhe subvencione;
- Përgjegjësia. Deputetët mbajnë përgjegjësi për vendimet e tyre dhe duhet t'i nënshtrohen një vetëkontrolli të kujdesshëm që i përgjigjet funksionit të tyre;
- Ndershmëria. Deputetët janë të detyruar të deklarojnë për çfarëdo interesi privat, që mund të jetë i rëndësishëm për detyrat e tyre publike dhe duhet të ndërmarrin hapa për zgjidhjen e konflikteve eventuale për ta mbrojtur interesin publik;
- Aftësia udhëheqëse. Deputetët me udhëheqje dhe me shembuj konkret duhet ta sigurojnë mbështetjen e këtyre parimeve².

Kodi Etik Ministror

Sanksionon:

Anëtarit të Këshillit të Ministrave, në ushtrimin e veprimtarisë së tij, i ndalohej:³

¹ Flemming Denker, Ekspert i Këshillit të Evropës Drino Galičić, Ekspert i Këshillit të Evropës Jean-Christophe Geiser, Ekspert i Këshillit të Evropës Edmond Dunga, Sekretariati i Këshillit të Evropës Projekti kundër Krimin Ekonomik në Kosovë¹ (PECK) RAPORTI I VLERËSIMIT mbi përputhshmërinë me standardet ndërkombëtare në fushën e luftës kundër korrupsionit (LKK) Ky botim është përgatitur me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës fq. 86.

² Po aty..

³ Kodi Etik Ministror neni 12. URL: <https://kryeministria.al/newsroom/kodi-etik->

- a) të kërkojë apo të pranojë shpërblim apo premtim shpërblimi lidhur me vendime të marra gjatë ushtrimit të funksionit;
- b) të fitojë ndonjë të drejtë apo të pranojë premtim për fitimin e saj, në rastet kur shkelet parimi i mosdiskriminimit;
- c) të keqpërdorë autorizimet/delegimet të cilat rrjedhin nga ushtrimi i funksionit të tij publik;
- ç) të kërkojë, të përvetësojë, të pranojë, në mënyrë të drejtpërdrejtë ose jo, dhurata, sende me vlerë apo shërbime, në kompensim të votës së tij në vendimmarrjen kolegjiale apo në vendimmarrjen e tij individuale;
- d) të ndikojë në vendimin e ndonjë zyrtari apo organi për arsye të përfitimit material personal, të familjarëve të tij apo të personave të lidhur me ta;
- dh) të premtojë punësim apo ndonjë të drejtë tjetër, në këmbim për dhuratë apo premtim dhurate;
- e) të ndikojë në dhënien e pasurive apo të fondeve publike të tretëve, për interes personal;
- ë) të shfrytëzojë për interes personal informacione të cilat ai i posedon për shkak të funksionit;
- f) të ndikojë në vendimmarrjen e organeve legjislativë, gjyqësore apo ekzekutive, duke shfrytëzuar postin e tyre me qëllim të përfitimit personal, të familjarëve të tij apo të personave të lidhur me ta;
- g) të marrë vendime/të ndërmarrë veprime të cilat në ndonjë mënyrë do t'i vijnë përshtat interesit të tij personal, interesit të familjarëve të tij apo personave të lidhur me ta;
- gj) të marrë vendime/të ndërmarrë veprime të cilat do të ndihmonin apo do të favorizonin interesin privat të ndonjë personi tjetër, në dëm të interesit publik.

Perveç Kodit të Etikës së këtyre dy institucioneve më të rëndësishme kemi dhe Kodet Etike të institucioneve të tjera që nuk po i marrë në analizë.

Kodi Doganor ka sanksionuar se “Personeli doganor duhet të shmangë çdo konflikt ndërmjet interesit të tij privat dhe interesit publik në ushtrimin e detyrës në shërbim, në përputhje me përcaktimet e legjisllacionit në fuqi”¹.

ministor/ aksesuar me 10. 7. 2023.

¹ Kodi Doganor ne Republikën e Shqiperise neni 16. URL: <https://qbz.gov.al/>

Strategjia Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit 2023–2030

Strategjia Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit, 2023–2030, ofron bazën mbështetëse që shteti në tërësi të angazhohet në pastrimin e korrupsionit duke kthyer Shqipërinë në një shoqëri pa korrupsion ku integriteti, transparenca dhe llogaridhënia drejtojnë veprimet dhe sjelljen e institucioneve publike, të bizneseve dhe të qytetarëve¹.

Ligj. nr. 9662 datë 18. 12. 2006. Për Bankat në Republikën e Shqipërisë

Parandalimi i pastrimit të parave dhe i financimit të terrorizmit Subjektet e këtij ligji dhe Banka e Shqipërisë zbatojnë kërkesat që rrjedhin nga ligji “Për parandalimin e pastrimit të parave” dhe nga ligji “Për masat kundër financimit të terrorizmit”, si dhe nga aktet nënligjore të nxjerra në zbatim të tyre². Ata duhet të raportojnë kur ka persona të dyshimtë për burimet e parave.

LIGJ. Nr. 110/2018 PËR NOTERINË

Ministri i Drejtësisë miraton një program vjetor të inspektimit të noterëve. Çdo zyrë noteriale inspektohet me intervale të rregullta, por jo më pak se çdo katër vjet. Noteri i emëruar ose i transferuar rishtazi i nënshtrohet inspektimit brenda dy vjetëve nga emërimi ose transferimi i tij. Ministri i Drejtësisë, në rastet kur e sheh të nevojshme, urdhëron inspektime të posaçme. Ministri i Drejtësisë kryen inspektime të rregullta në vend për të gjitha aktet, regjistrin e veprimtarisë noteriale, si dhe çdo dokumentacion tjetër të aktiviteteve noteriale. Inspektimi monitoron veprimtarinë e noterit në lidhje me zbatimin e ligjit, standardet e sjelljes profesionale, veçanërisht zbatimin e legjislacionit për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimin e terrorizmit³.

preview/03b4a091-e67c-4661-a7e9-7295da55b5fb /aksesuar ne 25. 6. 2023.

¹ Strategjia Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit, 2023–2030. fq. 2. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/08/DRAFT-_-KONCEPT-DOKUMENTI-STRATEGJIK-SNKK-2023-2030-_-8.8.2022_AL-1.pdf/ aksesuar ne 24, 6. 2023.

² Ligj. Nr. 9662 datë 18. 12. 2006. Për bankat në Republikën e Shqipërisë Fletore zyrtare 129 viti 2006. URL: <http://www.legjislacionishqiptar.gov.al>

³ LIGJ. Nr. 110/2018. PËR NOTERINË.

LIGJ. Nr. 152/2013 PËR NËPUNËSIN CIVIL (Ndryshuar me ligjin nr, 178/2014, datë 18. 12. 2014, botuar në Fletoren Zyrtare nr. 211) Ky ligj parashikon konfliktin e interes dhe detyrimin për shmangjen e tij.

Konflikti i interes. Nëpunësi civil ka detyrimin të shmangë çdo konflikt ndërmjet interesit të tij privat dhe interesit publik në ushtrimin e detyrës në shërbimin civil. Regjimi juridik i konfliktit të interesit përcaktohet sipas ligjit të posaçëm¹.

Nëpunësi civil ka detyrimin të informojë paraprakisht eprorin e tij për çdo veprimtari me pagesë që kryen jashtë detyrës së tij në shërbimin civil dhe mund të kryejë një veprimtari të tillë vetëm me lejen me shkrim të institucionit. Nëpunësi civil ka detyrimin të informojë pa vonesë eprorin e tij, në rast dyshimi për një konflikt interesi dhe të zbatojë urdhërimet e institucionit për parandalimin e konfliktit të interesit. Nëpunësi civil ka detyrimin të deklarojë interesat privatë dhe pasurinë sipas legjislacionit në fuqi².

LIGJ. Nr. 68/2017 PËR FINANCAT E VETËQEVERISJES VENDORE

Ky ligj parashikon të ardhurat nga donacionet dhe bërjen publike të këtyre të ardhurave. Të ardhurat nga donacionet. Njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe organet e tyre kanë të drejtë të pranojnë donacione, të cilat regjistrohen në buxhetin e njësisë së vetëqeverisjes vendore. Donacionet e pranuar nga institucionet dhe ndërmarrjet në varësi apo në pronësi të njësisë së vetëqeverisjes vendore duhet të raportohen te kjo e fundit, në çastin që ato merren. Donacionet në të mira materiale regjistrohen si asete të njësisë së vetëqeverisjes vendore. Të ardhurat nga donacionet nuk konsiderohen si të ardhura operative për qëllim të llogaritjes së kufirit të borxhit të qeverisë vendore. Donacionet e përfituara nga njësitë e vetëqeverisjes vendore bëhen kurdoherë publike, përfshirë emrin e donatorit, shumën dhe qëllimin e donacionit³.

¹ LIGJ. Nr. 152/2013. PËR NËPUNËSIN CIVIL. (Ndryshuar me ligjin nr, 178/2014, datë 18. 12. 2014, botuar në Fletoren Zyrtare nr. 211). neni 46.

² Po aty, neni 47.

³ LIGJ. Nr. 68/2017. PËR FINANCAT E VETËQEVERISJES VENDORE.

Njësitë e vetëqeverisjes vendore bëjnë vlerësime sistematike për të identifikuar risqet dhe marrin masa për të shmangur evazionin fiskal¹.

Në çdo njësi të vetëqeverisjes vendore krijohet njësia e auditimit të brendshëm, e cila ushtron veprimtarinë e saj në përputhje me legjislacionin në fuqi për auditimin e brendshëm.

LIGJ. Nr. 9000, datë 30. 1. 2003. PËR ORGANIZIMIN DHE FUNKSIONIMIN E KËSHILLIT TË MINISTRAVE

Ky ligj parashikon shmangjen e anëtarit të Këshillit të Ministrave nga vendimarrja kur kanë interesa personale.

1. Anëtari i Këshillit të Ministrave nuk mund të marrë pjesë në shqyrtimin e një çështjeje, nëse ka interes personal ndaj saj, ose në çdo rast tjetër, kur vërtetohen arsye serioze njëanshmërie.
2. Kërkesa për të mos marrë pjesë në vendimarrje për çështjen, objekt shqyrtimi, i paraqitet Kryeministrit, kur anëtari ka dijeni, përpara mbledhjes së Këshillit të Ministrave ose drejtpërdrejt në mbledhjen e Këshillit të Ministrave, kur gjatë shqyrtimit të çështjes ai çmon se paraqitet njëri nga shkaqet e parashikuara më lart.
3. Kërkesa që një anëtar i Këshillit të Ministrave të mos marrë pjesë në vendimarrjen e një çështjeje, për të cilën ka interes personal, bëhet edhe nga Kryeministri, kur ai ka dijeni për këtë gjë, ose kur propozohet nga një anëtar tjetër i Këshillit të Ministrave².

Kodi I Procedurave Administrative parshikon:

Nëpunësi publik ose anëtari i organit kolegjal nuk përfshihet në një procedurë administrative vendimarrës, në rastet kur:³

- a) *ka një interes personal të drejtpërdrejtë ose jo të drejtpërdrejtë në vendimarrjen në shqyrtim;*

¹ LIGJ. Nr. 68/2017. PËR FINANCAT E VETËQEVERISJES VENDORE.

² LIGJ. Nr. 9000, datë 30. 1. 2003. PËR ORGANIZIMIN DHE FUNKSIONIMIN E KËSHILLIT TË MINISTRAVE. neni 18.

³ Kodi I. Procedurave Administrative në Republikën e Shqipërisë <https://qbz.gov.al/preview/de7df9ee-7c2e-440a-9f46-1929531dc7d1/> aksesuar në 4. 8. 2023.

- b) bashkëshorti, bashkëjetuesi ose të afërmit e tij deri në shkallë të dytë kanë një interes të drejtpërdrejtë ose jo të drejtpërdrejtë në vendimmarrjen në shqyrtim;
- c) nëpunësi publik, ose anëtar i organit kolegjal ose edhe personat e parashikuar në shkronjën "b", të këtij neni, kanë një interes të drejtpërdrejtë ose jo të drejtpërdrejtë në një çështje objektivisht të njëjtë dhe me të njëjtat rrethana ligjore me çështjen në shqyrtim;
- ç) nëpunësi publik ose anëtar i organit kolegjal ka marrë pjesë si ekspert, këshilltar, përfaqësues ose avokat privat në çështjen në shqyrtim;
- d) personat e përmendur në shkronjën "b", të këtij neni, kanë marrë pjesë si ekspertë përfaqësues, këshilltarë apo avokatë në çështjen në shqyrtim;
- dh) ndaj nëpunësit publik ose personave të parashikuar në shkronjën "b", të këtij neni, ka nisur një proces gjyqësor nga palët në procedurën administrative në shqyrtim;
- e) çështja në shqyrtim është një ankim kundër një vendimi të marrë nga nëpunësi publik ose nga personat e parashikuar në shkronjën "b" të këtij neni;
- ë) nëpunësi publik ose anëtar i organit kolegjal ose personat e përmendur në shkronjën "b", të këtij neni, janë debitorë ose kreditorë të palëve të interesuara në procedurën administrative në shqyrtim;
- f) nëpunësi publik ose anëtar i organit kolegjal ose personat e përmendur në shkronjën "b", të këtij neni, kanë marrë dhurata nga palët përpara ose pas fillimit të procedurës administrative shqyrtim;
- g) nëpunësi publik ose anëtar i organit kolegjal ose personat e përmendur në shkronjën "b", të këtij neni, kanë marrëdhënie të tilla, të cilat vlerësohen sipas rrethanave konkrete se do të përbënin arsye serioze për njëanshmëri me palët në procedurën administrative në shqyrtim;
- gj) nëpunësi publik ose anëtar i organit kolegjal ose personat e përmendur në shkronjën "b", të këtij neni, janë përfshirë në çdo lloj mënyre në:
- i) negocime të mundshme për punësim në të ardhmen nga ana e nëpunësit apo personave të përmendur në shkronjën "b", të këtij neni, gjatë ushtrimit të funksionit apo negocime për çdo lloj forme tjetër marrëdhëniesh me interes privat, pas lënies së detyrës, të kryera nga ai gjatë ushtrimit të detyrës;

- ii) angazhime në veprimtari private me qëllim fitimi ose çdo lloj veprimtarie që krijon të ardhura, si dhe angazhime në organizata fitimprurëse dhe jofitimprurëse, sindikata ose organizata profesionale, politike, shtetërore dhe çdo organizatë tjetër;*
- h) në çdo rast kur parashikohet nga legjislacioni në fuqi¹.*

LIGJ. Nr. 9920, datë 19. 5. 2008. PËR PROCEDURAT TATIMORE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË I NDRYSHUAR parashikon shmangjen e konfliktit të interesit.

Shmangia e konfliktit të interesit

Nëpunësit dhe punonjësit e administratës tatimore zbatojnë, në mënyrë të drejtë e të paanshme, ligjet tatimore dhe nuk administrojnë, ndikojnë apo orientojnë tatimpaguesin në veprimtarinë e tij², si dhe deklarojnë paraprakisht rastet, kur kanë lidhje të drejtpërdrejta ose të tërthortë me tatimpaguesin.

Nëpunësit e administratës tatimore nuk mund të kontrollojnë apo vlerësojnë tatimet e veta apo të personave të lidhur me ta, me përjashtim të rasteve të vetëvlerësimit.

Nëpunësit e administratës tatimore nuk mund të punësohen, me kohë të pjesshme apo të plotë, në veprimtari të tjera me pagesë, me përjashtim të veprimtarisë së mësimdhënies.

Nëpunësi i administratës tatimore qendrore dhe vendore, që gëzon statusin e nëpunësit civil, ndalohej që të ketë zyrë të kontabilitetit apo të konsulencës fiskale në pronësi të tij apo të afërmeve të tij, deri në shkallën e dytë, sipas Kodit Civil, dhe personave të lidhur, sipas ligjit për konfliktin e interesave. Kjo situatë përbën konflikt interesi dhe ndaj nëpunësit të administratës tatimore qendrore dhe vendore, që gëzon statusin e nëpunësit civil, merren masat e parashikuara nga legjislacioni në fuqi për shmangjen

¹ Kodi I Procedurave administrative. LIGJ. Nr. 44/2015. KODI I PROCEDURAVE ADMINISTRATIVE I. REP. UBLIKËS SË SHQIPËRISË. URL: [https://qzb.gov.al/preview/de7df9ee-7c2e-440a-9f46-1929531dc7d1/neni 30](https://qzb.gov.al/preview/de7df9ee-7c2e-440a-9f46-1929531dc7d1/neni%2030). aksesuar me 8. 9. 2023.

² LIGJ. Nr. 9920, datë 19. 5. 2008. PËR PROCEDURAT TATIMORE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË I NDRYSHUAR. (Ndryshuar me Ligj Nr. 99/2015, datë 23. 09. 2015. Botuar në Fletoren Zyrtare Nr. 187, datë 28tetor 2015). neni 26.

e konfliktit të interesave, si dhe masa e largimit nga puna me pa të drejtë punësimi në administratën tatimore”¹.

AKT NORMATIV. Nr. 1, datë 31. 1. 2020. PËR MASAT PARANDALUESE NË KUADËR TË FORCIMIT TË LUFTËS KUNDËR TERRORIZMIT, KRIMIT TË ORGANIZUAR, KRIMEVE TË RËNDA DHE KONSOLIDIMIT TË RENDIT E SIGURISË PUBLIKE

Ky akt normative parashikon forcimin e luftës kundër krimit të organizuar, bandave të armatosuara dhe grupimeve terroriste dhe përdorimit të pronave me origjinë të paligjshme.

Qëllimi i këtij akti normativ është ndërhyrja emergjente dhe me karakter të përkohshëm në kushtet e nevojës së forcimit dhe ashpërsimit të luftës kundër krimit të organizuar, organizatave dhe grupeve të strukturuar kriminale, si dhe çdo grupi tjetër kriminal e terrorist, bandave të armatosura, individëve të përfshirë në krimet e rënda, me synim konsolidimin e sigurisë në vend, përmes rritjes së kapacitetit dhe nivelit të zbulimit, gjurmimit dhe parandalimit të krimit të organizuar, krimeve të rënda, terrorizmit dhe përdorimit prej krimit të organizuar të pronave me origjinë të paligjshme².

“Konfiskim” është kalimi në favor të shtetit, heqja e së drejtës së pronësisë me urdhër të autoritetit kompetent në kushtet e privimit të plotë apo të pjesshëm dhe pa kompensim të pasurisë që buron drejtpërdrejt apo tërthorazi nga krimi.

“Pasuri” janë asetet të cilitdo lloji, llogari bankare, para (cash), pasuri të lujatshme, pasuri të paluajtshme, përfshirë edhe ato në proces legalizimi, çdo dokument apo instrument tjetër që përbën titull për të drejta dhe interesa mbi këto asete masat parandaluese me karakter pasuror do të zbatohen:

a) për subjektet e përmendura në nenin 5;

¹ LIGJ. Nr. 9920, datë 19. 5. 2008. PËR PROCEDURAT TATIMORE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË I NDRYSHUAR. (Ndryshuar me Ligj. Nr. 99/2015, datë 23. 09. 2015. Botuar në Fletoren Zyrtare Nr. 187, datë 28 tetor 2015). neni 26.

² AKT NORMATIV. Nr. 1, datë 31. 1. 2020. PËR MASAT PARANDALUESE NË KUADËR TË FORCIMIT TË LUFTËSKUNDËR TERRORIZMIT, KRIMIT TË ORGANIZUAR, KRIMEVE TË RËNDA DHE KONSOLIDIMIT TË RENDIT E SIGURISË PUBLIKE.

- b) për personat fizikë dhe juridikë të njoftuar nga Komiteti i Sanksioneve të Kombeve të Bashkuara ose një organ tjetër kompetent ndërkombëtar për të urdhëruar ngrirjen e fondeve ose burimeve ekonomike, kur ka dyshime të arsyeshme për të besuar se fondet ose burimet mund të shpërndahen, të fshihen ose të përdoren për financimin e organizatave ose aktiviteteve terroriste, përfshirë ato ndërkombëtare;
- c) ndaj pasurive të personave të parashikuar në nenin 5, të këtij akti normativ, në pronësi ose të zotëruara në mënyrë të tërthortë nga:
- i. personat e afërm (bashkëshortët, fëmijët, të paralindurit, të paslindurit, vëllezërit dhe motrat, bashkëjetuesit për periudhën e 5 viteve të fundit), për të cilët prezumohet regjistrimi i rremë, përveçse kur provohet e kundërta;
 - ii. personat fizikë ose juridikë, për të cilët ka të dhëna të mjaftueshme se pasuritë ose veprimtaritë e tyre zotërohen, pjesërisht ose plotësisht, në mënyrë të tërthortë nga personat e parashikuar në nenin 5, si subjekte të këtij akti normativ, ose janë përdorur, kanë lehtësuar apo kanë ndikuar në një formë të caktuar në kryerjen e veprimtarive të jashtëligjshme prej tyre¹.

4.3 Konflikti i Interesit në SHBA

Një tjetër fushë me vështirësi potenciale etike për zyrtarët publik është konflikti i interesit. Gjetja e mënyrave për të evituar konfliktin e interesit, ka qenë shqetësim kryesor në nivel federal, shteti dhe njesitë lokale, për legjislacionin etik gjatë 30 viteve të fundit². Në nivel federal legjislacioni që dënon sjelljen joetike të zyrtarëve publik ka rrënjë të thella historike, megjithatë fryma e legjislacionit modern etik u vendos nga Urdhri Ekzekutiv I lëshuar nga Presidenti Jonson në vitin 1965. Pjesërisht politika konsiston në:

Atje ku qeverisja bazohet në konsensusin e të qeverisurve, çdo qytetar ka të drejtë të ketë mirëbesim të plotë në integritetin e qeverise se tij. Cdo individ,

¹ AKT NORMATIV. Nr. 1, datë 31. 1. 2020. PËR MASAT PARANDALUESE NË KUADËR TË FORCIMIT TË LUFTËSKUNDËR TERRORIZMIT, KRIMIT TË ORGANIZUAR, KRIMEVE TË RËNDA DHE KONSOLIDIMIT TË RENDIT E SIGURISË PUBLIKE.

² Robert B. Denhardt Joseph W. Grubbs Administimi Publik UFO Press shtator 2007. fq. 143.

zyrtar, I punesuar, këshilltar I qeverisë duhet të ndihmoj në fitimin dhe respektimin e këtij besimi, nëpërmjet integritetit dhe sjelljes së tij në të gjitha vendimet zyrtare.

Urdhri ekzekutiv parashikon një tërësi standartesh sjelljeje, të cilat përfshijnë çështje të tilla si pranimi I dhuratave, konflikti I interesit, keqpërdorimi I pasurisë federale dhe kufizimin për punësimet jashtë organizatës. Kjo politikë ndalon përdorimin e zyrës publike për përfitime personale apo përfitime të atyre me të cilët individit ka marrëdhënie familjare, biznesi apo finaciare. Politika e Jonsonit inicioi gjithashtu transparencën publike të deklaratave personale finaciare, diçka që u thellua më tej me Aktin e Etikës në Qeverisje të vitit 1978. Ky akt kodifikoi shumë prej standarteve të vendosura më parë dhe krijoi zyrën e qeverisjes Etike për të rregulluar më në detaje legjislacionin, për të monitoruar sjelljen e zyrtarëve publik dhe për të ofruar trajnime mbi etikën për menaxherët dhe zyrtarët e tjerë¹.

Presidenti G. B duke iu përmbajtur dëshirës së tij për të vendosur një frymë të lartë morale për administratën e tij, përdori urdhrin e tij ekzekutiv për të krijuar Komisionin Federal të Reformës së legjislacionit etik. Me ngritjen e këtij komisioni presidenti synonte realizimin e katër parimeve kryesore.

- 1) *Standarte etike për zyrtarët publik duhet të jenë të qarta për të siguruar që zyrtarët të veprojnë me integritetin maksimal dhe ta meritojnë besimin e publikut;*
- 2) *Standartet duhet të jenë të drejta, objektive dhe në përputhje me arsyen e shëndoshë;*
- 3) *Standartet duhet të jenë të barabarta në të tre degët e qeverisjes federale dhe së fundi ne nuk mund të lejojmë vendosjen e kërkesave shtrënguese që dekurajojnë qytetarët e aftë për të hyrë në shërbimin publik.*

Sipas legjislacionit ekzistues, zyrtarëve të ekzekutivit në qeverinë federale iu kërkohet të shmangen nga pjesmarrja personale në vendimet financiare, miratimet, rekomandimet apo këshillimet, lidhur me çështjet

¹¹ Robert B. Denhardt Joseph W. Grubbs Administimi Publik UFO Press shtator 2007. fq. 143.

ku familjarë të tyre apo miq të ngushtë kanë interes financiar. Një zyrtar që përballet me një konflikt të mundshëm interesi ka një numër alternativash për të zgjedhur;

Së pari: zyrtari mundet thjesht, të jap dorëheqjen nga pjesmarrja në këtë çështje¹.

Së dyti: ai mund të kërkojë të bej deklaratë sidomos kur interesi I tij nuk është aq thelbësor sa të ndikoj në integritetin e veprimit.

Së treti: zyrtari mund të zgjedh të vendos pasurinë e tij në administrimin e një personi të besuar.

Së katërti: zyrtari mund të shesë, dhurojë apo heq dorë nga interesi financiar në diskutim.

Pjesë të tjera të legjislacionit etik federal kufizojnë të ardhurat jashtë organizatës dhe pranimin e dhuratave apo favoreve. Psh. një zyrtar federal I ndalohet të pranojë pagesa apo kotribute nga burimet e tjera jashtë qeverisë federale. Ligji gjithashtu ndalon pranimin e ushqimeve, argëtimeve dhe dhuratave, psh. Ushqimet mund të pranohen dhe afrohen gjatë një takimi pune, por egzistojnë kufizime për të tilla veprime gjatë takimeve kokë për kokë. Egzistojnë gjithashtu kufizime në lidhje me punët që mund të kryej një zyrtar federal, pasi largohet nga qeveria. Seksionet e Aktit të Etikës në Qeverisje iu ndalojnë zyrtarëve të mëparshëm të përfaqësojnë palët e tjera para qeverisë federale, në lidhje me çështjet që ata kanë qenë të përfshirë personalisht ose kanë patur përgjegjësi zyrtare për një periudhë prej dy vjetësh. Egziton dhe një periudhë kalimtare njëvjeçare, gjatë së cilës ju nuk mund të përfaqësoni palë të tjera përpara agjencisë suaj, as për çështje të cilat nuk ishin në përgjegjësinë tuaj kur punonit për qeverinë².

Një legjislacion I tillë ka për qëllim të parandalojë influencën që ushtrojnë ata që kanë lenë detyrën në qeveri, si dhe të kufizoj fenomenin e “derës rrotulluese”, në të cilin personat vijnë dhe ikin në qeveri me qëllim që të përfitojnë njohuri dhe informacione të nevojshme për grupet

¹ Robert B. Denhardt Joseph W Grubbs Administimi Publik UFO Press shtator, 2007. fq. 143. fq. 144.

² Po aty, fq. 152.

jashtë qeverisë. Kjo çështje mori rëndësi të veçantë gjatë presidencës së Regan-it, kur zyrtarë të ndryshëm u akuzuan për përdorimin e kontakteve të mëparëshme për të ndikuar në mënyrë të padrejtë në procesin vendimarrës të qeverisë¹.

Cështjet etike variojnë nga integriteti individual deri tek angazhimi i vlerave të veçanta lidhur me punën në interes të publikut. Shumë prej këtyre të fundit lidhen në njëfarë mënyre me problemin e efikasitetit dhe përgjegjshmërisë, që përshkon organizatat publike. Kjo frymë dhe çështjet e llogaridhënies dhe përgjegjësisë ndaj kërkesave të publikut janë veçanërisht intensive në marrëdhëniet ndërmjet administratoreve dhe legjislativ². Reformat për antikorrupsionin vazhdojnë dhe me qeverinë aktuale në SHBA, që ka nxjerrë Strategjinë e re antikorrupsion e cila po lufton korrupsionin jo vetëm në Amerikë por dhe në vendet e tjera të botës.

4.4 Zyra e Etikës Qeveritare e Shteteve të Bashkuara të Amerikës

Zyra e Etikës Qeveritare e Shteteve të Bashkuara të Amerikës është një Agjensi më vete brenda degës ekzekutive të Qeverisë Federale të SH. B. A dhe është përgjegjëse për drejtimin e politikave të degës ekzekutive në lidhje me parandalimin e konflikteve të interesave nga ana e zyrtareve dhe punonjesve të degës ekzekutive, lëshimin e rregullave dhe rregulloreve që interpretojnë kufizimet mbi konfliktet penale të interesave, përcaktimin e kuadrit për sistemet e ekspozimit financiar publik dhe konfidencial për punonjësit e degës ekzekutive. Edhe pse udhëzimet dhe politikat për programin e etikës së degës ekzekutive janë centralizuar në autoritetin e OEQ administrimi i programeve të etikës është i decentralizuar. Ky sistem njihet rolin që zyrtarët e lartë luajnë në dhënien e shembullit të krijimit të një kulture etike. Drejtori i OEQ caktohet nga Presidenti, pas konfirmimit nga senati. Drejtori ka një mandatë 5 vjeçar. Objektiva parësore e OEQ janë përforsimi i integritetit në zyrtarët dhe punonjësit e degës ekzekutive si dhe

¹ Robert B. Denhardt Joseph W Grubbs Administimi Publik UFO Press shtator, 2007. fq. 152. paragrafi katër.

² Po aty. fq. 144. paragrafi I tretë.

të forcoj besimin e publikut tek ata. OEQ ka përgjegjësi që lidhen me ligjet penale, civile si dhe rregulloret administrative¹.

¹ Ermir Dobjani E. Drejta Administrative, Tirane, 2007. ribotim informacion I marre nga faqja 67 dhe 68.

Kreu V PASTRIMI I PARAVE

5.1 Pastrimi i parave në Shqipëri

Legjislacioni Shqiptar për pastrimin e parave nuk ka një perkufizim për pastrimin e parave një gjë e tillë është parashikuar në legjislacionet e huaja. Po i referohemi ligjit të Maltës.

Pastrimi i parave është kriminalizuar sipas Ligjit për Parandalimin e Pastrimit të Parave Ligjet e Maltës). Në kuptim të nenit 2 të Ligjit për Parandalimin e Pastrimit të Parave (“PMLA”) të Parave¹.

Pastrimi përkufizohet si:

- *konvertimin ose transferimin e pasurisë duke ditur ose duke dyshuar se kjo pronë është nxjerrë drejtpërdrejt ose tërthorazi nga, të ardhurat e veprimtarisë kriminale ose nga një veprim ose nga pjesëmarrja në veprimtari kriminale, me qëllim ose të fshehjes ose maskimit të origjinës së pasurisë ose të asistimit të çdo personi ose personave të përfshirë ose të interesuar në aktivitetet kriminale;*
- *fshehja ose maskimi i burimit, vendndodhjes, disponimit, lëvizjes së vërtetë të natyrës, të drejtat në lidhje me, pronësinë e pronës, duke ditur ose duke dyshuar se të tilla pasuri rrjedhin drejtpërdrejtë ose tërthorazi nga veprimtaria kriminale ose nga një veprim ose veprime nga pjesëmarrja në veprimtari kriminale;*
- *fitimi, posedimi ose përdorimi i pasurisë duke ditur ose duke dyshuar se e njëjta ishte rrjedhim i drejtpërdrejt ose tërthorazi nga veprimtaria kriminale ose nga një veprim ose veprime nga pjesëmarrja në veprimtari kriminale;*
- *mbajtje pa arsye të pasurisë së dy viteve të fundit duke ditur apo dyshuar se e njëjta ka qenë derivate ose burojnë drejtpërdrejt ose tërthorazi*

¹ URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/134320/PANA%20Committee%20Replies%20-Consolidated.pdf>/ aksesuar me 8. 7. 2023.

*nga veprimtaria kriminale ose nga një veprim ose akte pjesëmarrjeje në veprimtari kriminale;*¹

Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë sanksionon në nenin 287 veprën penale, pastrim I produkteve të veprës penale ose veprimtarisë kriminale.

Pastrimi i produkteve të veprës penale ose veprimtarisë kriminale

(Ndryshuar me ligjin nr. 9086, datë 19. 6. 2003; shtuar shkronja “dh”, me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; ndryshuar shkronja “a” e pikës 1, shfuqizuar shkronja “ç” me ligjin nr. 9686, datë 26. 2. 2007; ndryshuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013)

Pastrimi i produkteve të veprës penale ose veprimtarisë kriminale, nëpërmjet:²

- a) këmbimit ose transferimit të pasurisë, me qëllim fshehjen ose mbulimin e origjinës së paligjshme të saj, duke ditur se kjo pasuri është produkt i veprës penale ose i veprimtarisë kriminale;
- b) fshehjes ose mbulimit të natyrës së vërtetë, burimit, vendndodhjes, disponimit, zhvendosjes, pronësisë ose të drejtave në lidhje me pasurinë, duke ditur që kjo pasuri është produkt i veprës penale ose i veprimtarisë kriminale;
- c) fitimit të pronësisë, posedimit ose përdorimit të pasurisë, duke e ditur në çastin e marrjes në dorëzim të saj, që kjo pasuri është produkt i veprës penale ose i veprimtarisë kriminale;
- ç) kryerjes së veprimeve financiare ose transaksioneve të copëzuara për shmangien nga raportimi, sipas legjislacionit për parandalimin e pastrimit të parave;
- d) investimit në veprimtari ekonomike ose financiare të parave a sendeve, duke ditur se janë produkte të veprës penale ose veprimtarisë kriminale;

¹ URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/134320/PANA%20Committee%20Replies%20-Consolidated.pdf>/ aksesuar me 16. 6. 2023.

² Kodi Penal në Republikën e Shqipërisë neni 287. Pen. URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/134320/PANA%20Committee%20Replies%20-Consolidated.pdf>/ aksesuar me 8. 7. 2023.

dh) këshillimit, ndihmës, nxitjes ose thirrjes publike për kryerjen e secilës prej veprave të përcaktuara më sipër; dënohet me burgim nga pesë gjer në dhjetë vjet.

Kur kjo vepër kryhet gjatë ushtrimit të një veprimtarie profesionale, në bashkëpunim ose më shumë se një herë, dënohet me burgim nga shtatë gjer në pesëmbëdhjetë vjet.

E njëjta vepër, kur ka sjellë pasoja të rënda, dënohet jo më pak se pesëmbëdhjetë vjet me burgim.

Dispozitat e këtij neni zbatohen edhe kur:

- a) vepra penale, produktet e së cilës pastrohen, është kryer nga një person që nuk mund të merret si I pandehur ose që nuk mund të dënohet;
- b) ndjekja penale për veprën, produktet e së cilës pastrohen, është parashkruar ose amnistuar;
- c) personi që kryen pastrimin e produkteve është i njëjtë me personin që ka kryer veprën, nga e cila kanë rrjedhur produktet;
- ç) për veprën penale, nga e cila kanë ardhur produktet, nuk është filluar asnjëherë çështja penale apo nuk është dhënë një dënim me vendim penal të formës së prerë;
- d) vepra penale, produktet e së cilës pastrohen, është kryer nga një person, pavarësisht shtetësisë së tij, jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë dhe është njëkohësisht e dënueshme, si në shtetin e huaj, ashtu edhe në Republikën e Shqipërisë¹.

Dijenja dhe qëllimi, sipas paragrafit të parë të këtij neni, nxirren nga rrethana fakti objektive²

Pastrimi I produkteve të veprës penale shpesh emërtohet me shprehjen Pastrimi i parave³. Në një kuptim të përgjithshëm, me produkte kuptohet rezultati përfundimtar I një procesi prodhues në mënyrë individuale ose në grup për një njësi të caktuar ekonomike, që finalizohet me nxjerrjen e objekteve të ndryshme e karakteristika të veçanta. Pastrimi produkteve të

¹ Kodi Penal në Republikën e Shqipërisë. neni 287.

² Po aty.

³ Meçani Delo E. Drejta Penale, Pjesa e Posaçme nentor 2017. Shtepia botuese Europrint Vlorë fq. 661.

veprës penale përfaqëson një sistem operacionesh që synojnë në fshehjen apo devijimin ligjor të fitimeve të realizuara nga veprimtaria kriminale. Si aktivitete me natyrë kriminale janë kryesisht korrupsioni trafikimi I armëve, mjete monetare që rezultojnë nga prostitucioni apo manshtrimet financiare si dhe veprimtari të tjera të mbeshetura në akte të paligjeshme. Duke qenë se këto produkte e kanë originën e tyre në aktivitete të paligjeshme përdorimi publik I tyre paraqitet i vështirë, sepse do të krijonte dyshim për mënyrën e krijimit të tyre. Llogaritja konkrete matematikore dhe kontabël e madhësisë së fitimit nuk e justifikon nisur nga shpenzimet e kryera, arkitimet e veprimtarive të prejardhjes dhe një seri rregullash të tjera të vendosura nga organet tatimore. Do të shtrohet pyetja në çfarë menyre isiguroi mjetet financiare një individ I cili ka një nivel të lartë jetese në krahasim me të ardhurat që realizon, kur kërkon të kryej një investim kapital në fushën e ekonomisë. Për të shmangur këto dyshime përdoret mekanizmi I pastrimit të parave me qëllim që fitimet e siguruara në mënyrë të paligjeshme të krijojnë përshtypjen se janë siguruar nga një burim I ligjshëm. Në këtë mënyrë I jepet vlerë ligjore pasurisë së siguruar me rrugë të paligjeshme¹.

Kjo veprimtari manifestohet me keto veprime:

- *Nëpermjet këmbimit apo transferimit të pasurisë;*
- *Nëpermjet fshehjes ose mbulimit të vërtetë të burimit, vendodhjes, disponimit, zhvendosjes pronësisë ose të drejtave në lidhje me pasurinë;*
- *Nëpërmjet fitimit të pasurisë posedimit ose përdorimit të pasurisë;*
- *Me anën e kryerjes së veprimtarisë financiare ose transaksioneve të copetuara për të shmangur nga raportimi, sipas legjislacionit për parandalimin e pastrimit të parave;*
- *Duke investuar në veprimtari ekonomike ose financiare të parave a sendeve.*

Rrethana cilesuese, vepra është në rrethana të cilësuar kur kryhet gjatë ushtrimit të një veprimtarie profesionale.

Në bashkëpunim

¹ Meçani Delo E. Drejta Penale, Pjesa e Posaçme nentor 2017. Shtepia botuese Europrint Vlorë fq. 661, 662.

Vepra është kryer më shumë se një herë, kur është përsëritur si veper penale.

Kur e njehta vepër ka sjellë pasoja të renda¹.

Pastrimi i parave është një proces që krijon perceptimin se paratë e ftuara nga veprimtaritë e krimit, të konsideruara si vepra penale, të tilla si: trafikimi idrogës, prostitucionit, armëve, parave të padeklaruara në sistemin fiskal, veprimtarive terroriste e kanë origjinën nga një burim legjitim². Pastrimi i parave është term i përgjithshëm që përdoret për të përshkruar procesin përmes të cilit kriminelët e kanë maskuar pronësinë origjinale dhe kontrollin e të ardhurave të sjelljes kriminale, duke dhuruar shumat e tilla që duket se e kanë nxjerrë nga një burim legjitim. Procesi i pastrimit të parasë ka përmasa të gjera. Në përgjithësi, paratë pastrohen në një numër të madh mënyrash të ndryshme. Natyrisht, që për të kryer këto veprime nevojiten vende që nuk zbatojnë rregulla të forta në verifikimin e burimeve, të tilla si parajsat fiskale, por edhe shtete të cilat kanë nivel korupsioni të lartë dhe ku kriteret ndërkombëtare për verifikimin e burimit të parave nuk zbatohet nga insitucionet që e kanë detyrë³.

Pastruesit e parave mund të fllojnë duke lëvizur fondet në mënyrë elektronike nga një vend në tjetrin, pastaj ti ndajnë ato në projekte investimesh sipas opsioneve financiare të tregut apo duke i investuar në tregjet jashtë shtetit. Duke i lëvizur vazhdimisht ato arrihet të evitohet zbulimi nga institucionet. Për të bërë këto lëvizje të parave, pastruesit e parave konsultohen nga studio ligjore apo krijojnë vetë të tilla, që të kenë një njohje të mirë të dobësive të sistemeve të vendeve të botës. Në çdo herë që ata veprojnë, shfrytëzojnë pikërisht boshllëqet ose mospërputhjet në legjislacione dhe natyrisht duke përfutur edhe nga vonesat në

¹ Meçani Delo E Drejta Penale, pjesa e posaçme Shtepia Botues Europrint Vlorë nentor 2017. fq. 662, 663.

² Eduart Gjonkutaj Pastrimi i parave të pista dhe Shqipëria: si ti gjejmë gjurmët e kriminelëve artikull. URL: https://www.academia.edu/24240720/Pastrimi_i_parave_t%C3%AB_pista_dhe_Shqip%C3%ABria_si_t%C3%AB_gjejm%C3%AB_gjurm%C3%ABt_e_kriminel%C3%ABve/ aksesuar me 8. 7. 2023.

³ Po aty.

bashkëpunime midis vendeve dhe duke përfshirë këtu edhe korrupsionet në raste të ndryshme¹.

Shqipëria ka mangësi në luftën kundër pastrimit të parave dhe ndodhet në listën gri të Maneyval një strukturë e Këshillit të Europës për vlerësimin e masave kundër pastrimit të parave. Ky organizëm i kërkon qeverisë shqiptare, përmirësime në disa fusha që lidhen me uljen e informalitetit dhe monitorimin e parasë kesh në ekonomi². Ekspertët, bazuar në disa të dhëna indirekte, ngrenë dyshime se në disa sektorë si ndërtimi apo tregu i pasurive të paluajtshme pastrohen para. Sipas të dhënave zyrtare të Drejtorisë së parandalimit të pastrimit të parave në një përqindje të lartë të rasteve të identifikuar, nuk dihet origjina e parave të pista dhe në 30% të rasteve që dihen ato vijnë nga trafikimi i lëndëve narkotike. Shqipëria është renditur nga Komiteti i Ekspertëve për Vlerësimin e Masave Kundër Pastrimit të Parave dhe Financimit e Terrorizmit, një strukturë e përhershme e Këshillit të Europës, e njohur me emrin MONEYVAL, në listën e vendeve që kanë mangësi në luftën kundër pastrimit të parave. Ndërsa sipas Departamentit Amerikan të Shtetit *“Shqipëria mbetet e ndjeshme ndaj pastrimit të parave për shkak të korrupsionit, krimit të organizuar dhe institucioneve të dobëta ligjore dhe qeveritare, me një ekonomi të madhe të parasë në dorë (kesh) dhe sektor informal të gjerë”*³. Sipas statistikave të autoriteteve të parandalimit të pastrimit të parave në 5 vitet e fundit në 67% të rasteve nuk dihet origjina e parave, dhe në 30% të rasteve që dihen, paratë vijnë nga trafikimi i lëndëve narkotike, që pasohet nga mashtrimi, korrupsioni kryesisht pasiv dhe shpërdorimi i detyrës. Bazuar në disa analiza ekspertët ngrenë dyshime se një pjesë e mirë e parave të pista investohen në sektorë me ndikim në ekonomi si ndërtimi dhe tregu i pasurive të paluajtshme. Edhe në raportin e Drejtorisë së Parandalimit të Pastrimit të Parave për vitin 2020, vihet re se nga raportimi i akviteve të dyshimta

¹ Eduart Gjonkutaj Pastrimi i parave të pista dhe Shqipëria: si ti gjejmë gjurmët e kriminelëve artikull. URL: https://www.academia.edu/24240720/Pastrimi_i_parave_t%C3%AB_pista_dhe_Shqip%C3%ABria_si_ti_gjejm%C3%AB_gjurm%C3%ABt_e_kriminel%C3%ABve aksesuar me 8. 7. 2023.

² Mimosa Picari. URL: <https://www.zeriamerikes.com/a/5941209.html> 24 qershor, 2021

³ Po aty. aksesuar me 7. 7. 2023.

mbizotërojnë tipologjitë që lidhen me blerje të pasurive të paluajjtshme, transferta të dyshimta etj. Sektori i ndërtimit është nga sektorët kryesorë të ekonomisë, duke zënë në 5 vitet e fundit rreth 9% të Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB).

“Si është e mundur kur shumë sektorë të tjerë si bujqësia apo turizmi jetik për vendin, arritën të zvogëloheshin dhe ishin në kushtet e mbijetesës, ndërsa sektori i pasurive të paluajjtshme pati një rritje. Ky është një indikator, që tregon faktin se këto ndërtime po përdoren si një mënyrë e paligjshme e parkimit dhe e ruajtjes së parave të pista”, thotë për Zërin e Amerikës Kordinatorja e Nismës Globale Kundër Krimit të Organizuar Ndërkombëtar, për Ballkanin. Por edhe pse në raportet e Drejtorisë së Paradalimit të Pastrimit të Parave, tregu i pasurive të paluajjtshme veçohet me risk për pastrimin e parave, zyrtarët i hedhin poshtë këto argumenta duke sjellë një qasje tjetër. Rritjen e tij ata e lidhin me disa politika favorizuese të bankave, që sipas tyre i shtyn qytetarët në blerjen e pasurive të paluajjtshme përmes kredive.

“Nuk duhet të bëjmë gabimin që të lidhim ecurinë e disa tregjeve që kanë faktorë të tjerë kryesor makro që ndikojnë në to, me ecurinë e parasë kriminale. Për paranë kriminale ne nuk kemi kontabilitet që të mbajmë shënim, sa para krimianle është futur dhe ka lëvizur. Bankat kanë ulur interesin që aplikojnë për kredidhënien dhe për njerëzit është më e lirë të blejnë pasuri të patundshme. Dhe po të shohësh trendin për kredidhënie për pasuri të patundshme, me tregun e pasurive të patundshme, kanë një korrelacion të lartë dhe ai është faktori bazë që ndikon”, tha për Zërin e Amerikës, Drejtori i Drejtorisë së paradalimit të pastrimit të parave¹. Pas një moratoriumi gati dy vjeçar për bllokimin e lejeve të ndërtimit që u hoq në vitin 2016 sektori i ndërtimit pësoi një hov. Sipërfaqja e ndërtimit u dyfishua në vitin 2020, në 1 milion e 600 mijë metra katror krahasuar me vitin 2017. Sipas ekspertëve edhe pse sipërfaqet e ndërtimit rriten, duke rritur ofertën në treg, kjo nuk është shoqëruar me uljen e çmimit. Çmimet e banesave në Shqipëri vijnë të mbeten më të lartat në kontinent në raport me të ardhurat, kryesisht në

¹ Mimosa Picari. URL: <https://www.zeriamerikes.com/a/5941209.html> 24 qershor, 2021/ aksesuar me 8. 7. 2023.

kryeqytet. Nga ana tjetër kostot sipas INSTAT janë disa herë më të ulëta, se çmimi i shitjeve.

“Shikoni të gjitha ndërtimet e larta në Tiranë, kanë çmime shitje 2 mijë deri në 4 mijë euro metro katror, për hapësira banimi. Të mos harrojmë një gjë, të gjithë të pasurit shqiptar, ata që vijnë nga biznese të ekonomisë së ligjshme nuk preferojnë të marrin apartamente në mes të Tiranës, por kanë blerë vila jashtë kryeqytetit. Kjo do të thotë se e gjithë kjo sipërfaqe e madhe jo vetëm për banim por edhe për zyra, në qendër të Tiranës me këto çmime, nuk bën asnjë sens ekonomik”, pohon për Zërin e Amerikës, eksperti për ekonominë. Kordinatore e Nismës Globale Kundër Krimit të Organizuar Ndërkombëtar, për Ballkanin, bazuar në disa të dhëna, ngre dyshime se çmimet e larta të pasurive të paluajtshme aplikohen për të parkuar paratë e pista.

“Në Shqipëri 70% e popullsisë merr një pagë që nuk e kalon shifrën 50 mijë lekë në muaj. Për këtë arsye të gjitha këto ndërtime që ne shohim, jo vetëm në Tiranë por edhe në bregdet, në fakt nuk duhet shumë shkencë për të kuptuar, se një pjesë e tyre financohen nga paratë e paligjshme”, vijon Kordinatorja e Nismës Globale Kundër Krimit të Organizuar Ndërkombëtar, për Ballkanin, Autoritetet zyrtare e pranojnë mungesën e efektivitetit në uljen e informalitetit dhe qarkullimin e parasë kesh në ekonomi, ndaj dhe nënvizojnë nismat e ndërmara në kuadër të rekomandimeve të Manyval, për implementimin e fiskalizimit, vijimin e dixhitalizimit të kadastrave, rregullimin e fushës ndërmjetëse të pasurive të paluajtshme, ndryshime në ligjin për noterinë si dhe rritjen e transparencës nga bizneset dhe organizatat joqeveritare. Sipas një raporti të Drejtorisë së Parandalimit dhe Pastrimit të Parave që nga viti 2016 janë bllokuar nëpër banka mbi 55 milionë euro që dyshohet se i përkasin botës së krimit¹. Por sasia e parave të bllokuara ka ardhur në rënie nga viti në vit. Nga rreth 29 milionë euro në vitin 2016 në pak më shumë se 1 milion vitin e kaluar. “Drejtoria e parandalimit të pastrimit të parave merr në

¹ Mimosa Picari. URL: <https://www.zeriamerikes.com/a/5941209.html> 24 qershor, 2021 aksesuar me date 8. 7. 2023

vit afro 1 mijë e 400 raportime për aktvitete të dyshimta dhe referon në polici dhe prokurori rreth 20% –30% të tyre”. Në vitin 2020 ajo referoi 34% më pak raste se 5 vjet me parë. Autoritetet e shpjegojnë këtë rënie me rritjen e cilësisë së dosjeve që dërgohen në këto organe. Një prej shqetësimeve kryesore që ata kanë lidhet me hetimin dhe gjykimin e veprave penale të pastrimit të parave.

“Thembra Akilit është ajo që ka të bëjë me rekomandimin për hetimin dhe dënimin e personave që kryejnë vepra penale të pastrimit të parave. Ka hetime por ato nuk arrijnë të shkojnë në një përqindje të lartë në gjykatë, dhe numri i dëmimeve duhet të përmirësohet”, shprehet Drejtori i Drejtorisë së Parandalimit të Pastrimit të Parave. *“Jënë hetime të vështira sepse paratë që pastrohen vijnë kryesisht nga trafiku i drogërave të forta që kryhet në disa vende të BE. Dhe duke qenë se aktiviteti i trafikantëve shqiptar është i vendosur atje dhe paratë pastrohen në Shqipëri, padiskutim që nevojitet një bashkëpunim i fortë institucional dhe ndërkombëtar”.* Pesha specifike e veprave penale të pastrimit të parave kundrejt numrit total të procedimeve të regjistruara në shkallë vendi është 1. 03%. Në 5 vitet e fundit 9% e dosjeve dhe 68% e të pandehurve të proceduar janë dërguar në Gjykatë, ku janë dënuar mbi 50% e tyre. Për ekspertët këto shifra e vendosin luftën kundër pastrimit të parave në një nivel të ulët në raport me shqetësimin në rritje që nënvizohet nga qeveritë e vendeve perëndimore dhe në raportet e ndryshme ndërkombëtare të organizatave prestigjioze që monitorjnë krimin e organizuar ndërkombëtar¹. Deri më sot kemi vetëm shifra shumë premtuese, por të lidhura me individë që përfshijnë vetëm botën e biznesit, kur dihet shumë mirë se paratë e pista në shumicën e tyre ndodhen në duart e individëve që kanë historik kriminal apo politikanëve dhe zyrtarëve që nuk justifikojnë dot pasuritë e tyre².

¹ Mimosa Picari. URL: <https://www.zeriamerikes.com/a/5941209.html> 24 qershor, 2021/ aksesuar me date 8. 7. 2023.

² Eduart Gjonkutaj Pastrimi i parave të pista dhe Shqipëria: si ti gjejmë gjurmët e kriminelëve artikull. URL: https://www.academia.edu/24240720/Pastrimi_i_parave_t%C3%AB_pista_dhe_Shqip%C3%ABria_si_ti_gjejm%C3%AB_gjurm%C3%ABt_e_kriminel%C3%ABve/ aksesuar me 8. 7. 2023.

5.2 Aktet ndërkombëtare kundër Pastrimit të Parave dhe financimit të terrorizmit

Konventa për pastrimin, kontrollin, sekuestrimin dhe konfiskimin e produkteve të veprës penale (ETS Nr. 141) Referenca ETS nr. 141 Hapja e traktatit Strasburg 08/11/1990 – Traktati i hapur për nënshkrim nga shtetet anëtare dhe shtetet joanëtare që kanë marrë pjesë në përpunimin e tij dhe për aderim nga shtetet e tjera joanëtare Hyrja në fuqi 01/09/1993 (3 Ratifikime.)¹.

Vendi ynë e ka ratifikuar këtë Konventë në vitin 2000.

LIGJ. Nr. 8646, datë 20. 7. 2000. PËR RATIFIKIMIN E “KONVENTËS EUROPIANE “PËR PASTRIMIN, DEPISTIMIN, KAPJEN DHE KONFISKIMIN E PRODUKTEVE TË KRIMIT”

1. Çdo Palë përshtat masat ligjore dhe masat e tjera që rezultojnë të nevojshme për t'i atribuar aktit karakterin e veprës penale konform të drejtës së brendshme kur akti është kryer qëllimisht për:²

- a) *kthimin ose transfertin e pasurive, për të cilat, ai që i bën, e di që këto pasuri përbëjnë produkte me qëllim që të fshihet ose të maskohet origjina e paligjshme e pasurive të tilla ose që ndihmon çdo person që është i ngatërruar në kryerjen e veprës penale kryesore për t'u shpëtuar pasojave juridike të akteve të tij;*
- b) *fshehja ose maskimi i natyrës, origjinës, vendndodhjes, disponimit, zhvendosjes ose pronësisë reale të pasurive ose të drejtave të lidhur me to, për të cilat autori është në dijeni që këto pasuri përbëjnë produkte; dhe, me rezervën e parimeve kushtetuese të saj dhe të koncepteve themelore të sistemit juridik;*
- c) *të fituarit, mbajtja ose përdorimi i pasurive, të cilat, ai që i fiton, i mban ose i përdor, është në dijeni, në kohën kur ai i merr, se ato përbëjnë produkte;*

¹ URL: <https://www.coe.int/en/web/portal>

² LIGJ. Nr. 8646, datë 20. 7. 2000. PËR RATIFIKIMIN E “KONVENTËS EUROPIANE “PËR PASTRIMIN, DEPISTIMIN, KAPJEN DHE KONFISKIMIN E PRODUKTEVE TË KRIMIT”.

d) pjesëmarrja në njërën nga veprat penale të treguara konform këtij neni ose çdo shoqërim, marrëveshje, tentativë ose bashkëpunim me anë të dhënies të pranisë, të ndihmës ose të këshillave për kryerjen.

Konventa e Këshillit të Evropës për Pastrimin Kërkimin kapjen dhe konfiskimin e të ardhurave nga krimi dhe mbi financimin e terrorizmit CETS198¹.

Rekomandimi për masat kundër transferimit dhe ruajtjes së fondeve me origjinë kriminale NR. (80)10.

Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin e terrorizmit CETS 196 Protokolli Shtesë i Konventës të K. E për parandalimin e terrorizmit CETS217².

Organi kryesor në luftën kundër pastrimit të parave është:

5.3 Drejtoria e Përgjithshme e Parandalimit të Pastrimit të Parave

- Në maj të vitit 2000, Parlamenti Shqiptar, bazuar në Rekomandimin e Komitetit MONEYVAL të Këshillit të Evropës, miratoi Ligjin nr. 8610 datë 17. 05. 2000 “Për parandalimin e pastrimit të parave”;
- Në gusht të vitit 2001, u krijua Drejtoria e Bashkërendimit të Luftës Kundër Pastrimit të Parave (DBLKPP), në Ministrinë e Financave;
- Në korrik të vitit 2003, DBLKPP bëhet anëtare me të drejta të plota në Grupin Egmont, të Njësive të Inteligjencës Financiare;³
- Në gusht të vitit 2005, Drejtoria e Bashkërendimit të Luftës Kundër Pastrimit të Parave ngrihet në nivelin e Drejtorisë së Përgjithshme për Parandalimin e Pastrimit të Parave (DPPPP), në Ministrinë e Financave;⁴

¹ URL: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/standards-legal-instruments/> aksesuar më 18. 8. 2023.

² Po aty.

³ URL: <https://fiu.gov.al/sq/veshtrim-historik/> aksesuar me 9. 7. 2023

⁴ Po aty.

Në maj të vitit 2008, Parlamenti Shqiptar miratoi Ligjin nr. 9917, datë 19. 05. 2008, “Për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit”, i cili hyri në fuqi në shtator të po atij viti. Më anë të këtij ligji synohej përafrimi i legjislacionit Shqiptar me rekomandimet ndërko-mbëtarë të FATF;

Komiteti i Bashkërendimit të Luftës Kundër Pastrimit të Parave është përgjegjës për përcaktimin e drejtimeve të politikës së përgjithshme shte-tërore në fushën e parandalimit dhe luftës kundër pastrimit të parave e financimit të terrorizmit. Komiteti drejtohet nga Kryeministri dhe në përbërje ka ministrin përgjegjës për financat, ministrin përgjegjës për punët e jashtme, ministrin përgjegjës për çështjet e mbrojtjes, ministrin përgjegjës për rendin dhe sigurinë publike, ministrin përgjegjës për çështjet e drejtësisë, Prokurorin e Përgjithshëm, Drejtuesin e Prokurorisë së Posaçme, Guvernatorin e Bankës së Shqipërisë, Drejtorin e Përgjithshëm Ekzekutiv të Autoritetit të Mbikëqyrjes Financiare, Drejtorin e Shërbimit Informativ të Shtetit, Inspektorin e Përgjithshëm të Inspektoratit të Lar-të të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesave, Drejtorin e Byrosë Kombëtare të Hetimit dhe Drejtorin e Përgjithshëm të Policisë së Shtetit¹.

Drejtoria ka nxjerr një udhëzues mbi zbatimin e detyrimeve për para-ndalimin e pastrimit të parave dhe parandalimin e financimit të terrorizmit.

Subjekteve të ligjit, ju kërkohet të zbatojnë një qasje të bazuar në rre-zikun PP/FT ndaj të gjitha hapave ligjore të duhur që merren për klientët. Një qasje me bazë rrezikun është një proces që u mundëson subjekteve raportuese, të identifikojnë rreziqe të larta potenciale për pastrim parash dhe financim të terrorizimit, si dhe që të zhvillojnë strategji për t’i admi-nistruar ato në mënyrë efektive. Në situata ku është e nevojshme ndërma-rrja e hapave të mëtejshëm, qasja e bazuar në rrezik, u mundëson subjek-teve raportuese të përqendrojnë burimet aty në çështjet më prioritare,

¹ LIGJ. Nr. 9917, datë 19. 5. 2008. PËR PARANDALIMIN E PASTRIMIT TË PARAVE DHE FINANCIMIT TË TERRORIZMIT 1. (ndryshuar me ligjin nr. 10391, datë 3. 3. 2011; nr. 66/2012, datë 7. 6. 2012; nr. 44/2017, datë 6. 4. 2017; nr. 33/2019, datë 17. 6. 2019) (i përditësuar). URL: <http://fiu.gov.al/wp-content/uploads/2019/07/Ligji-9917-2008-ndryshuar-me-ligjin-Nr.33-2019.pdf>

për të administruar rrezikun brenda nivelit të pranuar të tolerancës. Në rastet kur nga subjektet identifikohen nivele të ulëta të rrezikut PP/FT, të justifikuara si duhet, institucionet financiare dhe DNFBP mund të marrin masa të “vigjilencës së thjeshtuar” për administrimin dhe zvogëlimin e këtyre rreziqeve. Në funksion të administrimit dhe zvogëlimin të rreziqeve PP/FT, kërkohet që drejtuesit e nivelit të lartë, të angazhohen në zbulimin dhe parandalimin e PP/FT. Drejtuesit e nivelit të lartë kanë përgjegjësinë kryesore, për marrjen e vendimeve lidhur me politikën, procedurat, dhe proceset që ndikojnë në kontrollin dhe zvogëlimin e këtyre rreziqeve¹.

Pastrimi i parave është përpunimi i të ardhurave kriminale për të maskuar origjinën e tyre të paligjshme². Ky proces është i një rëndësie kritike, pasi i mundëson kriminelit të gëzojë këto fitime pa rrezikuar burimin e tyre. Nëpërmjet Programit Global, UNODC inkurajon shtetet të zhvillojnë politika për të luftuar pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit, monitoron dhe analizon problemet dhe përgjigjet e lidhura me të, rrit ndërgjegjësimin e publikut për pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit dhe vepron si koordinator i nismave të kryera bashkërisht nga Kombet e Bashkuara dhe organizata të tjera ndërkombëtare. Pastrimi i parave është trajtuar në Konventën e OKB-së të Vjenës 1988, Neni 3. 1 që përshkruan pastrimin e parave si:

“Konvertimi ose transferimi i pasurisë, duke ditur se një pronë e tillë rrjedh nga ndonjë vepër penale, me qëllim të fshehjes ose maskimit të origjinës së paligjshme të pasurisë ose për të ndihmuar çdo person që është i përfshirë në vepra të tilla për t’iu shmangur pasojat ligjore të veprimeve të tij”.

Pastrimi i parave është një proces që zakonisht ndjek tre faza për të nxjerrë përfundimisht fondet e pastruara në sistemin financiar ligjor.

3 fazat e pastrimit të parave:

¹ UDHËZUES MBI ZBATIMIN E DETYRIMEVE PËR PARANDALIMIN E PASTRIMIT TË PARAVE DHE PARANDALIMIN E FINANCIMIT TË TERRORIZMIT TË BAZUAR NË RREZIKUN PP/FT. Mars fq.

² United Nations office on drugs and crim. URL: <https://www.unodc.org/romena/index.html> UNODC/ aksesuar me 9. 7. 2023.

1 – Vendosja (d.m. th. lëvizja e fondeve nga shoqërimi i drejtpërdrejtë me krimin);

2 – Shtresimi (d.m. th. maskimi i gjurmës në ndjekje me fletë metalike);

3 – Integrimi (d.m. th. vënia e parave në dispozicion të kriminelit nga ato që duket të jenë burime legjitime).

Në realitet, rastet e pastrimit të parave mund të mos kenë të tre fazat, disa faza mund të kombinohen ose disa faza mund të përsëriten disa herë. Për shembull, paratë e gatshme nga shitja e barnave ndahen në shumta të vogla, më pas ato depozitohen nga “mushkat e parave” dhe më pas transferohen si pagesë për shërbimet në një kompani guackë¹. Në këtë rast vendosja dhe shtresimi bëhen në një fazë. Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin² shprehet se kriminelët pastrojnë përfitimet e tyre të paligjshme në mënyra të ndryshme. Për shembull, mund të jetë nëpërmjet përdorimit të transaksioneve fiktive, krijimit të fitimeve të rreme të lojërave të fatit ose duke përfituar nga shërbimet bankare në internet³. Përdorimi i lojërave të fatit në internet për të pas-truar para Kumari në internet përdoret nga kriminelët si një mënyrë efikase për të pastruar paratë. Një shembull se sa e lehtë është kjo metodë. Për shembull, nëse keni bërë 200, 000 € nga trafiku i paligjshëm i drogës, mund t’i depozitoni paratë në një llogari bankare në një parajsë fiskale. Ju pastaj hapni një llogari pokeri duke përdorur këtë llogari bankare. Pasi të keni luajtur, ju transferoni shumën e mbetur në llogarinë tuaj reale bankare si një fitore kumari. Duke qenë se paratë e fituara gjatë lojërave të fatit janë pa taksa, kjo metodë ka një dukshmëri të ulët dhe kushton shumë pak. Infiltrimi në sistemin bankar. Kriza ka krijuar mundësi shtesë për krimin e organizuar për të depërtuar në sektorin bankar.

¹ United Nations office on drugs and crim. URL: <https://www.unodc.org/romena/index.html> UNODC/ aksesuar me 9. 7. 2023

² Po aty.

³ European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20121109STO55249/how-to-clean-up-the-dirty-business-of-money-laundering/> aksesuar me 10. 7. 2023.

5.4 Metoda e vërtetimit të tërthortë të të ardhurave të kundërligjshme

Në rast se të ardhurat e kundërligjshme nuk mund të zbulohen dhe të lidhen drejtpërdrejt me zyrtarin e korruptuar, atëherë për të vërtetuar pagesat e korrupsionit mund të nevojitet një metodë e tërthortë. Për shembull, në qoftë se provohet se gjatë një periudhe të caktuar zyrtari ka shpenzuar shumë më tepër para se sa të ardhurat e ligjshme të tij, kjo mund të përdorej si provë rrethore për të provuar shumën e të ardhurave të kundërligjshme që ka marrë ai person. Në një rast korrupsioni ose pastrimi parash, kjo lloj prove do të përdorej bashkë me prova të tjera, të cilat vërtetojnë veprimtarinë korruptive, të tillë si manipulimi i një tenderi ose ndonjë përvetësim tjetër i fondeve¹. Vërtetimi i të ardhurave të kundërligjshme nëpërmjet metodës së tërthortë bëhet me dy mënyra kryesore. Këto janë metoda e Vlerës Neto dhe metoda e Burimit dhe Përdorimit të Fondeve (e quajtur gjithashtu metoda e shpenzimeve). Ekziston Manual trajnimi për agjencitë ligjzbatuese, prokurorët dhe gjyqtarët. Manual i trajnuesit edhe një metodë tjetër e quajtur Analiza e Qarkullimit të Parasë Fizike, por ajo është përdorur më rrallë. Metoda e vlerës neto vlerësohet deri-diku e ngatërruar dhe është e vështirë për t'u shpjeguar në shqyrtim gjyqësor në rast se gjyqtari nuk e njeh mirë këtë metodë. Koncepti i metodës së burimit dhe përdorimit është pak a shumë i thjeshtë dhe do të përdoret në këtë program si metodë e parapëlqyer e vërtetimit të të ardhurave në mënyrë të tërthortë. Teoria në themel të kësaj metode është se personi nën hetim ka shpenzuar gjatë një periudhe të caktuar shumë më tepër para se sa mund të siguronte në rrugë të përligjura. I shprehur në formën e një formule ky koncept do të kishte këtë paraqitje: Për periudhën e caktuar 1 janar 2008 deri në 31 dhjetor 2008, i pandehuri kishte: Totali shpenzimeve dhe përdorimeve të tjera të parave 210, 000, 000 Totali i burimeve të njohura dhe të ligjshme të të ardhurave 30, 000, 000 Mbetja janë të ardhurat e kundërligjshme ose të

¹ Projekti kundër Korrupsionit në Shqipëri (PACA) Manual trajnimi për agjencitë ligjzbatuese, prokurorët dhe gjyqtarët, European Union, Council of Europe. fq. 48, 49.

pashpjeguar 180, 000, 000¹Siç tregohet më lart, vërtetimi i të ardhurave nga korrupsioni shpesh do të kërkojë përdorim të provave rrethanore – vërtetim të tërthortë të të ardhurave. Vendosja e lidhjes së drejtpërdrejtë ndërmjet të ardhurave korruptive nga veprimtaria e paligjshme dhe marrësit të ryshfetit ose përfituesit nga përvetësimi i fondeve qeveritare, nuk është gjithmonë e mundur. Metoda e burimit dhe përdorimit të fondeve për të vërtetuar të ardhurat e kundërligjshme analizon të gjitha transaksionet financiare të subjektit të hetimit gjatë një periudhe të caktuar. Për shembull, periudha e caktuar mund të jetë një vit kalendarik, nga 1 janari 2022 deri në 31 dhjetor 2022, ose ndonjë periudhë tjetër, për shembull, 14 mars 2023 deri në 21 prill 2023. Kjo periudhë e caktuar mund të jetë çdo kohë që hetuesi beson se do të demonstrojë rritje të shpenzimeve ose të pasurisë shumë më të madhe se mjetet dhe mundësitë e përligjura të subjektit të hetimit. Kjo metodë krahason paratë e shpenzuara, të kursyera dhe të përdorura në çdo mënyrë (përdorimi)².

5.5 Organi ndërqeveritar për parandalimin e pastrimit të parave

Politikat kombëtare të LPP për parandalimin dhe ndëshkimin e pastrimit të parave i kane fillesat në 1970. Në nivel global, organi kyç në këtë drejtim është Veprimi Financiar Ndërqeveritar Task Forca (FATF), e cila u krijua nga G7 në 1989 dhe është e vendosur në Paris. Të 39 anëtarë të FATF përfshijnë Shtetet e Bashkuara, Rusinë dhe Kinën, si dhe Komisioni Evropian dhe 14 shtete anëtare të BE-së³. FATF vendos standarde dhe promovon veprime efektive për të luftuar paratë pastrimi, financimi i terrorizmit dhe kërcënime të tjera të lidhura me integritetin e sistemi financiar ndërkombëtar. Udhëzimi i tij tani mbulon masat parandaluese për institucionet financiare, si dhe kompetencat e

¹ Projekti kundër Korrupsionit në Shqipëri (PACA) Manual trajnimi për agjencitë ligjzbatuese, prokurorët dhe gjyqtarët, European Union, Council of Europe. fq. 48, 49.

² Po aty.

³ EU efforts to fight money laundering in the banking sector are fragmented and implementation is insufficient Special Report EN 2021. pg. 11, 12. URL: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_13/SR_AML_EN.pdf

rekomanduara të rregullatorëve, mbikëqyrësve dhe organet e zbatimit të ligjit. Ai lehtëson ‘Raportet e Vlerësimit të ndërsjellë’ (MERs. BE-ja nuk fokusohet tek rishikimi i zbatimit në nivel kombëtar në të njëjtën masë si në qasjen FATF. Në vitin 1991, duke u mbështetur në standardet e FATF-së, BE-ja miratoi një anti-para. Direktiva e pastrimit (AMLD) për të parandaluar kriminelët të përfitojnë nga liria lëvizjen e kapitalit në tregun e brendshëm dhe për të harmonizuar Shtetet Anëtare’ përpjekjet për të luftuar pastrimin e parave. BE-ja që atëherë ka përditësuar AMLD-në katër herë, gjithashtu Standardet e FATF kanë evoluuar, duke shtrënguar rregullat çdo herë. Kjo ka qenë për të reflektuar njohjen në rritje në nivel global të efekteve negative të pastrimit të parave dhe teknikave të reja të përdorura nga pastruesit e parave, duke forcuar kuadrin ligjor përmes legjislacionit penal. Ndjekja penale dhe përmbarimi për veprat penale të pastrimit të parave në BE është në diskrecioni të Shteteve Anëtare, të cilat zbatojnë standarde dhe ndëshkime të ndryshme të ndjekjes penale. Nga vendet e tjera të FATF-së, Shtetet e Bashkuara përgjithësisht ndjekin një qasje më ndëshkuese në regjimin e zbatimit të rregullave dhe gjobave për pastrimin e parave dhe rastet e fundit në keto vite kanë marrë gjoba të mëdha dhe dënime të tjera të vendosura ndaj bankave të BE-së që operojnë në SHBA. Në raportin e progresit të Shqipërisë të publikuar nga MONEYVAL (follow-up report) në datë 21 Qershor 2023 evidentohet se Shqipëria ka përmirësuar masat në luftën kundër pastrimit të parave dhe financimin e terrorizmit.

Sipas këtij raporti Shqipëria ka përmirësuar përputhshmërinë e kuadrit ligjor me dy rekomandime të tjera të FATF (Task Force e Veprimit Financiar), Rekomandimin 25 “Transparenca dhe pronësia përfituese e organizimeve ligjore” dhe Rekomandimin 28 “Rregullimi dhe mbikëqyrja e bizneseve dhe profesioneve të caktuara jo financiare”. Shqipëria është rivlerësuar në këto dy rekomandime duke rritur vlerësimin nga “pjesërisht të përputhur” në “gjerësisht të përputhur”.

Shqipëria ka marrë masa shtesë duke adresuar mangësi të rëndësishme në kuadrin ligjor të parandalimit të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit në lidhje me kujdestarët e trusteve si dhe në rritjen dhe

efektivitetin në administrimin e informacionit mbi pronësinë përfituese nga agjencitë e zbatimit të ligjzbatuese¹.

5.6 Bashkimi Evropian në luftën kundër pastrimit të parave

Përgjegjësitë e BE-së dhe shteteve. Korniza e BE-së për LPP/LFT deri më sot ka marrë kryesisht formën e Direktivave sipas nenit 114 TFBE. Kjo është në kontrast me fushat e tjera të legjislacionit për shërbimet financiare ku një qasje hibride e Rregullores dhe Direktivës është bërë më e zakonshme. Prandaj për LPP/LFT, organet e BE-së ofrojnë zhvillimin e politikave, udhëzime dhe mbikëqyrje, por ligji zbatohet në shtetet anëtare. Nuk ka asnjë BE të vetme- mbikëqyrës i nivelit të LPP/LFT. Organet e caktuara kombëtare mbikëqyrëse të LPP/LFT kanë punë për të siguruar që institucionet financiare dhe institucionet e tjera të mbulohen nga rregullat e LPP/LFT respektojnë detyrimet e tyre dhe të ndërmarrin veprime korrigjuese nëse nuk e bëjnë këtë. Kjo mund përfshijë gjomat financiare dhe kufizime në kryerjen e biznesit².

BE-së në luftën kundër PP/FT ka pasur dobësitë. Ka fragmentim institucional dhe koordinim të dobët në nivel të BE-së kur ishte fjala për veprimet për parandalimin e PP/FT dhe ndërmarrjen e veprimeve aty ku është identifikuar rreziku (shih paragrafët 50 deri 66). Organet e BE-së që audituam kanë mjete të kufizuara për momentin të sigurojë aplikim të mjaftueshëm të kornizave të LPP/LFT në nivel kombëtar (shih paragrafët 67 deri 86; 87–111). Nuk ka asnjë mbikëqyrës të vetëm të BE-së për PP/TF dhe BE-në kompetencat në lidhje me PP/FT janë të ndara ndërmjet disa organeve dhe bashkërendimi me Shtetet Anëtare kryhet veçmas. Aktualisht, qasja kryesore e BE-së për të mbrojtur sektorin e saj bankar nga ekzistenca përdoret për PP/FT është duke aplikuar kërkesat ligjore që vijnë kryesisht në formën e Direktivave. Shtetet Anëtare kanë detyrimin

¹ Raporti Moneyval për Shqipërinë. URL: <https://fiu.gov.al/sq/raporti-i-moneyval-per-republiken-e-shqiperise-da-te-21-qershor-2023-mbi-masat-ne-luften-kunder-pastrimit-te-parave-dhe-financimin-e-terrorizmit/> aksesuar me 10. 6. 2023.

² EU efforts to fight money laundering in the banking sector are fragmented and implementation is insufficient Special Report EN 2021. pg. 11, 12. URL: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_13/SR_AML_EN.pdf

për të transpozuar Direktivat, dhe të mbajnë përgjegjësinë kryesore për trajtimin e PP/FT përmes mbikëqyrjes së tyre kombëtare. Shtetet anëtare janë gjithashtu përgjegjëse për zbatimin e ligjit. Në efekt, zbatimi i ligjit të BE-së për LPP/LFT ndryshon nga shteti anëtar në shtet anëtar. Në gjenerimin e listës së vendeve të treta 2019, Komisioni e përdori mirë inteligjencën (përfshirë nga Europol) dhe e zbatoi metodologjinë e saj në mënyrë të përshtatshme. EEAS fillimisht dështoi t'i ofrojë inputet e kërkuara. Komisioni për gjenerimin e listës, dhe komunikimin me vendet e treta të listuara ishte jokonsistente. Pavarësisht përpjekjeve të Komisionit për të gjeneruar një listës autonome të BE-së, ajo ende nuk ka arritur të shkojë përtej listës FATF deri më tani, për shkak të mungesa e miratimit nga Këshilli. Metodologjia e vlerësimit të rrezikut të Komisionit nuk i jep përparësi rreziqeve të PP/FT qartë në SNRA-në e saj, as nuk e bën të qartë se kur ndryshojnë sektorët e vlerësimit të rrezikut¹. Komisioni nuk ka bërë përditësime të shpejta në SNRA në përputhje me kompetencat e tij, dhe nuk i referohet dimensionit gjeografik. Komisioni ende nuk ka publikuar statistika për PP/FT në përputhje me ligjin e ri detyrimet, duke e bërë të vështirë vlerësimin e shkallës së PP/TF në BE tani².

Aktualisht Parlamenti Evropian PE miratuan rregulla më të rrepta për të mbyllur boshllëqet ekzistuese në luftën kundër pastrimit të parave, financimit të terrorizmit dhe evazionit të sanksioneve në BE. Eurodeputetët nga Komisionet e Çështjeve Ekonomike dhe Monetare dhe Lirive Civile, Drejtësisë dhe Çështjeve të Brendshme miratuan qëndrimin e tyre për tre projektligje mbi dispozitat financuese të politikës së BE-së Kundër Pastrimit të Parave dhe Kundër Financimit të Terrorizmit (LPP/CFT)³. Paketa përbëhet nga: “Rregullorja e vetme” e BE-së – rregullorja – me dispozita për kryerjen e kujdesit të duhur ndaj klientëve, transparencën e

¹ EU efforts to fight money laundering in the banking sector are fragmented and implementation is insufficient Special Report EN 2021. pg. 11, 12. URL: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_13/SR_AML_EN.pdf

² Po aty. pg. 11, 12.

³ European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230327IPR78511/new-eu-measures-against-money-laundering-and-terrorist-financing/> aksesuar më 25. 8. 2023

pronarëve përfitues dhe përdorimin e instrumenteve anonime, të tilla si kriptu-asetet, dhe entitetet e reja, si platformat e crowdfunding. Ai përfshin gjithashtu dispozita për të ashtuquajturat pasaporta dhe viza “të arta”. Teksti u miratua me 99 vota kundër 8 dhe 6 abstenime. Direktiva e 6-të Kundër Pastrimit të Parave – që përmban dispozita kombëtare për mbikëqyrjen dhe Njësitë e Inteligjencës Financiare, si dhe për aksesin e autoriteteve kompetente në informacionin e nevojshëm dhe të besueshëm, p. sh. regjistrat e pronësisë përfituese dhe pasuritë e ruajtura në zona të lira. Teksti u miratua me 107 vota 5 kundër dhe 0 abstenime. Rregullorja për krijimin e Autoritetit Evropian Kundër Pastrimit të Parave (AMLA) me kompetenca mbikëqyrëse dhe hetimore për të siguruar përputhjen me kërkesat e LPP/LFT. Teksti u miratua me 102 vota 11 kundër dhe 2 abstenime¹.

¹ URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230327IPR78511/new-eu-measures-against-money-laundering-and-terrorist-financing>

Kreu VI NDËSHKIMI I KORRUPSIONIT NGA KODI PENAL NË REPUBLIKN E SHQIPËRISË

6.1 Mënyrat e ndëshkimit nga Kodi Penal

Korrupsioni aktiv i personave që ushtrojnë funksione publike (Ndryshuar me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013; ndryshuar me ligjin nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021)¹.

Premtimi, propozimi ose dhënia, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çfarëdo përfitimi të parregullt deri në vlerën 50. 000 lekë ose ekuivalencën në monedhë të huaj personit që ushtron funksionin publik, për vete ose për persona të tjerë për të kryer ose mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën ose funksionin e tij, dënohen me burgim nga gjashtë muaj deri në një vit. Po kjo vepër, kur përfitimi i parregullt i personit që ushtron funksionin publik, për vete ose për persona të tjerë, është mbi vlerën 50. 000 lekë, ose ekuivalencën në monedhë të huaj, dënohet me burgim nga një deri në tre vjet.

Neni 245 Korrupsioni aktiv i funksionarëve të lartë shtetërorë ose të zgjedhurve vendorë (Ndryshuar me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013)².

¹ LIGJ. Nr. 7895, datë 27. 1. 1995. KODI PENAL I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. (Ndryshuar me: ligjet nr. 8175, datë 23. 12. 1996; nr. 8204, datë 10. 4. 1997; nr. 8279, datë 15. 1. 1998; nr. 8733, datë 24. 1. 2001; nr. 9017, datë 6. 3. 2003; nr. 9030, datë 13. 3. 2003; nr. 9086, datë 19. 6. 2003; nr. 9188, datë 12. 2. 2004; nr. 9275, datë 16. 9. 2004; nr. 9686, datë 26. 2. 2007; nr. 9859, datë 21. 1. 2008; nr. 10023, datë 27. 11. 2008; nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; nr. 144, datë 2. 5. 2013; nr. 98, datë 31. 7. 2014; nr. 176/2014, datë 18. 12. 2014; nr. 135/2015, datë 5. 12. 2015; nr. 82/2016, datë 25. 7. 2016; nr. 36/2017, datë 30. 3. 2017; nr. 89/2017, datë 22. 5. 2017; nr. 44/2019, datë 18. 7. 2019; nr. 35/2020, datë 16. 4. 2020, nr. 146/2020, datë 17. 12. 2020; nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021; vendimet e Gjykatës Kushtetuese: nr. 13, datë 29. 5. 1997; nr. 46, datë 28. 8. 1997; nr. 58, datë 5. 12. 1997; nr. 65, datë 10. 12. 1999; nr. 11, datë 2. 4. 2008; nr. 19, datë 1. 6. 2011; nr. 47, datë 26. 7. 2012; nr. 9, datë 26. 2. 2016; nr. 24, datë 4. 5. 2021).

² Nr. 9049, datë 10. 4. 2003. PER DEKLARIMIN DHE KONTROLLIN E PASURIVE, TE DETYRIMEVE FINANCIARE TE TE ZGJEDHURVE DHE TE DISA NEPUNESVE PUBLIKE.

Premtimi, propozimi ose dhënia, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çfarëdo përfitimi të parregullt, funksionarëve të lartë shtetërorë ose të të zgjedhurve vendorë, për vete ose për persona të tjerë për të kryer ose mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën e funksionin e tij, dënohen me burgim nga një deri në pesë vjet.

Neni 245/1 Ushtrimi i ndikimit të paligjshëm ndaj personave që ushtrojnë funksione publike (Shtuar me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; ndryshuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013; ndryshuar me ligjin nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021).

Premtimi, propozimi ose dhënia, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çfarëdo përfitimi të parregullt deri në vlerën 50. 000 lekë ose ekuivalencën në monedhë të huaj, për vete ose për persona të tjerë, personit që premtan ose siguron se është në gjendje të ushtrojë ndikim të paligjshëm në kryerjen e detyrës dhe marrjen e vendimeve nga personat që ushtrojnë funksione publike, shqiptarë ose të huaj, pavarësisht nëse është realizuar ushtrimi i ndikimit ose kanë ardhur apo jo pasojat e dëshiruara, dënohen me burgim nga gjashtë muaj deri në një vit¹. Po kjo veprë, kur përfitimi i parregullt është mbi vlerën 50. 000 lekë ose ekuivalencën në monedhë të huaj, dënohet me burgim nga një deri në tre vjet. Kërkimi, marrja ose pranimi, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çfarëdo përfitimi të parregullt deri në vlerën 50. 000 lekë ose ekuivalencën në monedhë të huaj, për veten e tij ose për persona të tjerë, duke premtuar ose siguruar aftësinë për të

URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2016/11/ligj_9049_2003_ildkp.pdf; LIGJ. Nr. 7895, datë 27. 1. 1995 KODI PENAL I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. (Ndryshuar me: ligjet nr. 8175, datë 23. 12. 1996; nr. 8204, datë 10. 4. 1997; nr. 8279, datë 15. 1. 1998; nr. 8733, datë 24. 1. 2001; nr. 9017, datë 6. 3. 2003; nr. 9030, datë 13. 3. 2003; nr. 9086, datë 19. 6. 2003; nr. 9188, datë 12. 2. 2004; nr. 9275, datë 16. 9. 2004; nr. 9686, datë 26. 2. 2007; nr. 9859, datë 21. 1. 2008; nr. 10023, datë 27. 11. 2008; nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; nr. 144, datë 2. 5. 2013; nr. 98, datë 31. 7. 2014; nr. 176/2014, datë 18. 12. 2014; nr. 135/2015, datë 5. 12. 2015; nr. 82/2016, datë 25. 7. 2016; nr. 36/2017, datë 30. 3. 2017; nr. 89/2017, datë 22. 5. 2017; nr. 44/2019, datë 18. 7. 2019, nr. 35/2020, datë 16. 4. 2020, nr. 146/2020, datë 17. 12. 2020; nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021; vendimet e Gjykatës Kushtetuese: nr. 13, datë 29. 5. 1997; nr. 46, datë 28. 8. 1997; nr. 58, datë 5. 12. 1997; nr. 65, datë 10. 12. 1999; nr. 11, datë 2. 4. 2008; nr. 19, datë 1. 6. 2011; nr. 47, datë 26. 7. 2012; nr. 9, datë 26. 2. 2016; nr. 24, datë 4. 5. 2021).

¹ Kodi Penal në Republikën e Shqipërisë neni 254\1. URL: <https://qbz.gov.al/preview/a2b117e6-69b2-4355-aa49-78967c31bf4d/> aksesuar me 9. 7. 2023.

ushtruar ndikim të paligjshëm në kryerjen e detyrës nga persona që ushtrojnë funksione publike, shqiptarë ose të huaj, pavarësisht nëse është kryer ushtrimi I ndikimit ose kanë ardhur apo jo pasojat e dëshiruara, dënohen me burgim nga gjashtë muaj deri në dy vjet.

Po kjo vepër, kur përfitimi i parregullt është mbi vlerën 50. 000 lekë ose ekuivalencën në monedhë të huaj, dënohet me burgim nga dy deri në katër vjet.

Neni 248 Shpërdorimi i detyrës (Ndryshuar me ligjin nr. 8733, datë 24. 1. 2001; nr. 9275, datë 16. 9. 2004; nr. 9686, datë 26. 2. 2007; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013).

Kryerja ose moskryerja me dashje e veprimeve a e mosveprimeve në kundërshtim me ligjin, që përbën mospërmbushje të rregullt të detyrës, nga personi që ushtron funksione publike, kur i kanë sjellë atij ose personave të tjerë përfitime materiale ose jomateriale të padrejta a kanë dëmtuar interesat e ligjshëm të shtetit, të shtetasve dhe të personave të tjerë juridikë, nëse nuk përbën vepër tjetër penale, dënohet me burgim deri në shtatë vjet.

Neni 259 Korrupsioni pasiv i personave që ushtrojnë funksione publike (Ndryshuar me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013; ndryshuar me ligjin nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021).

Kërkimi ose marrja, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt ose i një premtimi të tillë deri në vlerën 50. 000 lekë ose ekuivalencën në monedhë të huaj, për vete ose për persona të tjerë, ose pranimi i një oferte a premtimi që vjen nga përfitimi i parregullt, nga personi që ushtron funksione publike, për të kryer ose mos kryer një veprim që lidhet me detyrën a funksionin e tij, dënohet me burgim nga dy deri në tre vjet¹.

¹ LIGJ. Nr. 7895, datë 27. 1. 1995. KODI PENAL I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. (Ndryshuar me: ligjet nr. 8175, datë 23. 12. 1996; nr. 8204, datë 10. 4. 1997; nr. 8279, datë 15. 1. 1998; nr. 8733, datë 24. 1. 2001; nr. 9017, datë 6. 3. 2003; nr. 9030, datë 13. 3. 2003; nr. 9086, datë 19. 6. 2003; nr. 9188, datë 12. 2. 2004; nr. 9275, datë 16. 9. 2004; nr. 9686, datë 26. 2. 2007; nr. 9859, datë 21. 1. 2008; nr. 10023, datë 27. 11. 2008; nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; nr. 144, datë 2. 5. 2013; nr. 98, datë 31. 7. 2014; nr. 176/2014, datë 18. 12. 2014; nr. 135/2015, datë 5. 12. 2015; nr. 82/2016, datë 25. 7. 2016; nr. 36/2017, datë 30. 3. 2017; nr. 89/2017, datë 22. 5. 2017; nr. 44/2019, datë 18. 7. 2019, nr.

Po kjo vepër, kur përfitimi i parregullt ose premtimi i një përfitimi të tillë është mbi vlerën 50.000 lekë ose ekuivalencën në monedhë të huaj, dënohet me burgim nga tre deri në tetë vjet.

Neni 259/a Korrupsioni pasiv i nëpunësve të huaj publikë (Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012, neni 35; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënimkryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013, neni 48).

Kërkimi ose marrja, drejtpërdrejt a tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt apo i një premtimi të tillë, për vete ose për persona të tjerë, ose pranimi i një oferte a premtimi që vjen nga përfitimi i parregullt, nga nëpunësi i huaj publik, nëpunësi i një organizate publike ndërkombëtare, anëtar i një asambleje të huaj publike apo anëtar i një asambleje ndërkombëtare parlamentare, për të kryer ose për të mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën a funksionin e tij, dënohet me burgim nga dy gjer në tetë vjet.

Neni 260 Korrupsioni pasiv i funksionarëve të lartë shtetërorë ose i të zgjedhurve vendorë (Ndryshuar me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013).

Kërkimi ose marrja, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt apo i një premtimi të tillë, për vete ose për persona të tjerë, ose pranimi i një oferte a premtimi që vjen nga përfitimi i parregullt, nga funksionari i lartë shtetëror ose i zgjedhuri vendor, për të kryer ose mos kryer një veprim që lidhet me detyrën a funksionin e tij, dënohet me burgim nga katër deri në dymbëdhjetë vjet¹

E drejta për të mbrojtur nga krimi i korrupsionit pasiv janë marrëdhëniet juridike të vendosura për ruajtur prestigjin e organeve të Shtetit, sigurimin e mbarëvajtjes dhe paanësisë së organeve shtetërore, në trajtimin e qytetarëve në mënyrë të barabartë, të rrezikuara nga sjelljet korruptive të zyrtarit publik ose çdo personi tjetër të ngarkuar me shërbime publike. Ky është veprim i kryer me dashje për të kërkuar dhe marrë përfitime, në

35/2020, datë 16. 4. 2020, nr. 146/2020, datë 17. 12. 2020; nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021; vendimet e Gjykatës Kushtetuese: nr. 13, datë 29. 5. 1997; nr. 46, datë 28. 8. 1997; nr. 58, datë 5. 12. 1997; nr. 65, datë 10. 12. 1999; nr. 11, datë 2. 4. 2008; nr. 19, datë 1. 6. 2011; nr. 47, datë 26. 7. 2012; nr. 9, datë 26. 2. 2016; nr. 24, datë 4. 5. 2021).

¹ Po aty.

këmbim të një veprimi që përfshihet në funksionin e tij dhe bie ndesh me interesat publike. Kjo mund të bëhet dhe nëpërmjet nxjerrjes së një akti nga ana e funksionarit në favor të një personi, kjo mund të vij në kundërshtim me ligjin por mund të jete i ligjshëm nga ana formale juridike. Në të dyja rastet krimi konsiderohet i kryer.

Neni 312 Korrupsioni aktiv i dëshmitarit, i ekspertit ose përkthyesit (Ndryshuar me ligjin nr. 8733, datë 24. 1. 2001; nr. 9275, datë 16. 9. 2004; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013).

Premtimi, propozimi ose dhënia, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çfarëdo përfitimi të parregullt, për vete ose për persona të tretë, dëshmitarit, ekspertit ose përkthyesit, për të siguruar deklarime ose dëshmi, ekspertim ose përkthim të rremë ose për të refuzuar kryerjen e detyrimeve të tyre përpara organeve të ndjekjes penale dhe gjykatës, dënohen me burgim deri në katër vjet¹.

Neni 319 Korrupsioni aktiv i gjyqtarit, prokurorit dhe i funksionarëve të tjerë të drejtësisë (Ndryshuar me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013)

Premtimi, propozimi ose dhënia, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çfarëdo përfitimi të parregullt, për vete ose për persona të tjerë, gjyqtarit, prokurorit ose çdo punonjësi tjetër të organeve të drejtësisë, për të kryer ose mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën a funksionin e tij, dënohen me burgim nga një vit deri në katër vjet².

neni 319/a

¹ LIGJ. Nr. 7895, datë 27. 1. 1995. KODI PENAL I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. (Ndryshuar me: ligjet nr. 8175, datë 23. 12. 1996; nr. 8204, datë 10. 4. 1997; nr. 8279, datë 15. 1. 1998; nr. 8733, datë 24. 1. 2001; nr. 9017, datë 6. 3. 2003; nr. 9030, datë 13. 3. 2003; nr. 9086, datë 19. 6. 2003; nr. 9188, datë 12. 2. 2004; nr. 9275, datë 16. 9. 2004; nr. 9686, datë 26. 2. 2007; nr. 9859, datë 21. 1. 2008; nr. 10023, datë 27. 11. 2008; nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; nr. 144, datë 2. 5. 2013; nr. 98, datë 31. 7. 2014; nr. 176/2014, datë 18. 12. 2014; nr. 135/2015, datë 5. 12. 2015; nr. 82/2016, datë 25. 7. 2016; nr. 36/2017, datë 30. 3. 2017; nr. 89/2017, datë 22. 5. 2017; nr. 44/2019, datë 18. 7. 2019; nr. 35/2020, datë 16. 4. 2020; nr. 146/2020, datë 17. 12. 2020; nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021; vendimet e Gjykatës Kushtetuese: nr. 13, datë 29. 5. 1997; nr. 46, datë 28. 8. 1997; nr. 58, datë 5. 12. 1997; nr. 65, datë 10. 12. 1999; nr. 11, datë 2. 4. 2008; nr. 19, datë 1. 6. 2011; nr. 47, datë 26. 7. 2012; nr. 9, datë 26. 2. 2016; nr. 24, datë 4. 5. 2021).

² Po aty.

Korrupsioni aktiv i gjyqtarit ose i zyrtarit të gjykatave ndërkombëtare (Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013)

*Premtimi, propozimi ose dhënia, drejtpërdrejt a tërthorazi, i çfarëdo përfitimi të parregullt, për vete ose për persona të tjerë, gjyqtarit ose zyrtarit të gjykatave ndërkombëtare, për të kryer apo për të mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën a funksionin e tij, dënohen me burgim nga një vit gjer në katër vjet*¹.

Neni 164/a Korrupsioni aktiv në sektorin privat (Shtuar me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; ndryshuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013). *Premtimi, propozimi ose dhënia, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt, për vete ose për persona të tjerë, personit që ushtron funksion drejtues në shoqëri tregtare ose punon në çdo pozicion në sektorin privat, për të kryer ose moskryer një veprim nëkundërshtim me detyrën ose funksionin e tij, dënohet me burgim nga tre muaj deri në tre vjet*²

Neni 319/ç

Korrupsioni pasiv i gjyqtarëve, prokurorëve dhe funksionarëve të tjerë të organeve të drejtësisë (Shtuar me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; numërtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013).

¹ LIGJ. Nr. 7895, datë 27. 1. 1995. KODI PENAL I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. (Ndryshuar me: ligjet nr. 8175, datë 23. 12. 1996; nr. 8204, datë 10. 4. 1997; nr. 8279, datë 15. 1. 1998; nr. 8733, datë 24. 1. 2001; nr. 9017, datë 6. 3. 2003; nr. 9030, datë 13. 3. 2003; nr. 9086, datë 19. 6. 2003; nr. 9188, datë 12. 2. 2004; nr. 9275, datë 16. 9. 2004; nr. 9686, datë 26. 2. 2007; nr. 9859, datë 21. 1. 2008; nr. 10023, datë 27. 11. 2008; nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; nr. 144, datë 2. 5. 2013; nr. 98, datë 31. 7. 2014; nr. 176/2014, datë 18. 12. 2014; nr. 135/2015, datë 5. 12. 2015; nr. 82/2016, datë 25. 7. 2016; nr. 36/2017, datë 30. 3. 2017; nr. 89/2017, datë 22. 5. 2017; nr. 44/2019, datë 18. 7. 2019, nr. 35/2020, datë 16. 4. 2020, nr. 146/2020, datë 17. 12. 2020; nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021; vendimet e Gjykatës Kushtetuese: nr. 13, datë 29. 5. 1997; nr. 46, datë 28. 8. 1997; nr. 58, datë 5. 12. 1997; nr. 65, datë 10. 12. 1999; nr. 11, datë 2. 4. 2008; nr. 19, datë 1. 6. 2011; nr. 47, datë 26. 7. 2012; nr. 9, datë 26. 2. 2016; nr. 24, datë 4. 5. 2021).

² Po aty.

Kërkimi ose marrja, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt ose i një premtimi të tillë, për vete ose për persona të tjerë, ose pranimi i një oferte a premtimi, që vjen nga përfitimi i parregullt, nga gjyqtari, prokurori ose funksionarë të tjerë të organeve të drejtësisë, për të kryer ose mos kryer një veprim që lidhet me detyrën e funksionin e tij, dënohen me burgim nga tre deri në dhjetë vjet¹.

Neni 319/d

Korrupsioni pasiv i gjyqtarit ose i zyrtarit të gjykatave ndërkombëtare (Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013)

Kërkimi ose marrja, drejtpërdrejt a tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt ose i një premtimi të tillë, për vete ose për persona të tjerë, apo pranimi i një oferte a premtimi që vjen nga përfitimi i parregullt, nga gjyqtari ose zyrtari i një gjykate ndërkombëtare, për të kryer apo për të mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën a funksionin e tij, dënohet me burgim nga tre gjer në dhjetë vjet².

Neni 319/dh

Korrupsioni pasiv i arbitrit vendas dhe të huaj (Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013)

Kërkimi ose marrja, drejtpërdrejt a tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt ose i një premtimi të tillë, për vete ose për persona të tjerë, apo pranimi i një oferte a premtimi që vjen nga përfitimi i parregullt, nga arbitri vendas ose i huaj për të kryer apo për të mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën a funksionin e tij, dënohet me burgim nga dy gjer në tetë vjet.

Neni 319/e

Korrupsioni pasiv i anëtarëve të jurive gjyqësore të huaja (Shtuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013).

¹ Ligj nr. 7895, Kodi penal 2021_perditesuar.pdf

² URL: <https://qbz.gov.al/preview/a2b117e6-69b2-4355-aa49-78967c31bf4d>

Kërkimi ose marrja, drejtpërdrejt a tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt ose i një premtimi të tillë, për vete a për persona të tjerë, apo pranimit i një oferte a premtimi që vjen nga përfitimi i parregullt, nga njëanëtar i jurive gjyqësore të huaja, për të kryer apo për të mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën a funksionin e tij, dënohet me burgim nga dy gjer në tetë vjet.

Neni 164/b

Korrupsioni pasiv në sektorin privat (Shtuar me ligjin nr. 9275, datë 16. 9. 2004; ndryshuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; shfuqizuar pjesa që parashikon edhe dënimin me gjobë, si dënim kryesor, krahas dënimit me burgim, me ligjin nr. 144, datë 2. 5. 2013).

Kërkimi a marrja, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt a i një premtimi të tillë, përvete ose për persona të tjerë, ose pranimit i një oferte a premtimi, që vjen nga përfitimi i parregullt, nga personi që ushtron funksion drejtues ose punon në çdo pozicion në sektorin privat, për të kryer ose mos kryer një veprim në kundërshtim me detyrën a funksionin e tij, dënohet me burgim nga gjashtë muaj deri në pesë vjet.

Neni 328

Korrupsioni aktiv në zgjedhje (Ndryshuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012 dhe me ligjin nr. 89/2017, datë 22. 5. 2017, hequr fjalë me ligjin nr. 146/2020, datë 17. 12. 2020).

Ofrimi ose dhënia e të hollave, të mirave materiale, premtimi për vend pune ose favorizime të tjera në cilëndo formë, për zgjedhësin ose persona të tjerë të lidhur me të, me qëllim marrjen e firmës për paraqitjen e një kandidati në zgjedhje, për të votuar në një mënyrë të caktuar, për të marrë pjesë ose jo në votime, ose për t'u angazhuar në veprimtari të paligjshme për mbështetjen e një kandidati ose partie politike, përbën vepër penale dhe dënohet me burgim nga një vit deri në pesë vjet¹

Neni 328\b

Korrupsioni pasiv në zgjedhje (Shtuar me ligjin nr. 89/2017, datë 22. 5. 2017, hequr fjalë me ligjin nr. 146/2020, datë 17. 12. 2020).

¹ Kodi Penal në Republikën e Shqipërisë neni 328. URL: <https://qkbz.gov.al/preview/a2b117e6-69b2-4355-aa49-78967c31bf4d/> aksesuar me 9. 7. 2023.

Kërkimi ose pranimi nga zgjedhësi i të hollave, të mirave materiale, ose favorizimeve të tjera në cilëndoformë, për vete ose të tjerët, me qëllim për të dhënë firmën për paraqitjen e një kandidati në zgjedhje, për të votuar në një mënyrë të caktuar, për të marrë pjesë ose jo në votime, ose për t'u angazhuar në veprimtari të paligjshme në mbështetjen e një kandidati ose partie politike, përbën veprë penale dhe dënohet me burgim nga një deri në pesë vjet¹.

Neni 258

Shkelja e barazisë së pjesëmarrësve në tendera apo ankande publike (Ndryshuar me ligjin nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; ndryshuar me ligjin nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021).

Kryerja nga personi i ngarkuar me funksione shtetërore apo në shërbim publik i veprimeve në kundërshtim me ligjet që rregullojnë lirinë e pjesëmarrjes dhe barazinë e shtetasve në tendera dhe ankande publike, për të krijuar avantazhe ose privilegje të padrejta për të tretët, kur tenderi ose ankandi publik është deri në vlerën 800. 000 lekë ose ekuivalencën në monedhë të huaj, dënohet me burgim deri në një vit. Po kjo veprë, kur kryhet në tender ose ankande publike me vlerë mbi 800. 000 lekë ose ekuivalencën në monedhë të huaj, dënohet me burgim nga një deri në pesë vjet².

¹ Kodi Penal në Republikën e Shqipërisë neni 328. URL: <https://qbz.gov.al/preview/a2b117e6-69b2-4355-aa49-78967c31bf4d/> aksesuar me 9. 7. 2023.

² Po aty.

Kreu VII INSTUTUCIONET BAZË PËR LUFTËN KUNDËR KORRUPSIONIT

7.1 Cilat janë institucionet për luftën kundër korrupsionit?

7.1.1 *Spak-u Prokuroria e Posaçme*

Një institucion i ri i krijuar për luftën ndaj korrupsionit dhe krimit të organizuar. Një institucion I pavarur. Ai perbëhet nga 10 Prokurorë të parashikuara nga Kushtetuta, por numri I tyre ndryshon në varesi të ngarkesës së punës së institucionit. Në krye të të cilit qendron Drejtuesi I Prokurorisë së Posaçme. Ai zgjidhet nga Këshilli I Lartë I Prokurorisë. Analiza e Sistemit të Drejtësisë konstatoi se sistemi ynë i drejtësisë jo vetëm që kishte dështuar të luftonte fenomenin e korrupsionit në shoqëri, por ishte edhe vetë i korruptuar¹. Analiza evidentoi shkaqet e kësaj gjendjeje si më poshtë:

- Ndarja e detyrave midis institucioneve të drejtësisë penale që duhet të luftonin korrupsionin (policia, prokuroria dhe gjykatat) ishte e paqartë². Kishte përplasje kompetencash dhe koordinim të pamjaftueshëm të punës midis këtyre institucioneve;
- Prokurorët që hetonin korrupsionin nuk ishin të pavarur nga eprorët e tyre të cilët (eprorët) shpesh kishin lidhje të drejtpërdrejta me politikën dhe biznesin e madh;
- Nuk kishte një sistem për kontrollin e integritetit të vetë prokurorëve dhe policëve që hetonin korrupsionin;
- Cilësia e bashkëpunimit midis prokurorisë dhe institucioneve të tjera (sidomos policisë) në hetimin e korrupsionit ishte e dobët;
- Teknikat e përdorura për hetimin e korrupsionit ishin të dobëta;
- Burimet njerëzore dhe financiare në dispozicion të hetimit të korrupsionit ishin të pakta.

¹ URL: <https://njihreformenedrejtesi.al/sq/spak/misioni/> aksesuar më 10.5.2023.

² Po aty.

Ky institucion ka pasur ngarkesë të madhe pune vitet e fundit. Krijimi i një strukture të posaçme, enkas për ndjekjen penale dhe hetimin e çështjeve të korrupsionit dhe krimit të organizuar synon mbi të gjitha garantimin e dhënies së drejtësisë në mënyrë sa më efektive dhe të pavarur nga çdo ndikim i paligjshëm¹.

Për këtë arsye të gjithë personat pjesë të një prej organeve të kësaj strukture, qoftë si personel administrativ mbështetës apo si vetë prokurorët, hetuesit dhe policët gjyqësorë i nënshtrohen një procesi tejet rigoroz seleksionimi dhe më pas mbikëqyrjeje të vazhdueshme gjatë kohës që janë në detyrë. E njëjta gjë vlen dhe për familjarët e personave në fjalë.

Disa nga masat nëpërmjet të cilave synohet integriteti sa më i lartë i personave të lartpërmendur është nënshtrimi i tyre në një proces vlerësimi, paraprakisht marrjes së detyrës, ku ndër të tjera përfshihen:

- **Kontrolli i verifikimit të pasurisë dhe figurës;**
- **Kontrolli periodik i llogarive bankare të tyre dhe anëtareve të afërt të familjes;**
- **Deklarimi i dorëheqjes nga e drejta për privatësi në telekomunikimet e tyre dhe në të dhënat financiare.**

Me interes janë edhe kriteret që duhet të përmbushë kandidati për Drejtor i Byrosë Kombëtare të Hetimit, ku përveç sa më lart, shprehimisht parashikohet që kandidati për këtë detyrë të mos ketë qenë anëtar ose kandidat i organeve drejtuese të Partisë së Punës dhe Regjimit Komunist, si dhe Sistemit Gjyqësor gjatë viteve 1944–1991.

Një tjetër parametër që synon të konsolidojë paanshmërinë dhe integritetin në punën e SPAK-ut është dhe detyrimi i prokurorëve të Prokurorisë së Posaçme që të hetojnë dhe ndjekin penalisht prokurorë dhe gjyqtarë të vetë strukturës së SPAK-ut kur ka dyshime të mjaftueshme për kryerjen e një veprë penale prej tyre. Për këtë qëllim parashikohet një mekanizëm mbikëqyrjeje ku një skuadër e vogël, që rikonfigurohet në krye të gjashtë muajve, monitoron periodikisht komunikimin e gjyqtarëve,

¹ URL: <https://njihreformennedrejtesi.al/sq/spak/misioni10>. 5. 2023

prokurorëve, hetuesëve, oficerëve të policisë gjyqësore, dhe personelit administrativ të organeve të SPAK-ut¹.

SPAK është i përbërë nga Prokuroria e Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar si edhe Njësia e Pavarur Hetimore ndryshe quajtur Byroja Kombëtare e Hetimit.

Prokuroria e Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar, si organi përgjegjës për hetimin dhe ndjekjen penale në fushën e korrupsionit dhe krimin të organizuar përfaqëson akuzën përpara gjykatave të posaçme. Për rrjedhojë në përmbushje të këtij funksioni kjo Prokurori drejton dhe kontrollon Hetuesit dhe shërbimet e Policisë Gjyqësore të Byrosë Kombëtare të Hetimit. Prokurorët e Prokurorisë së Posaçme zgjidhen për një mandat 9-vjeçar pa të drejtë riemërimi.

Byroja Kombëtare e Hetimit është një strukturë e specializuar e Policisë Gjyqësore që vepron vetëm nën drejtimin e Prokurorisë së Posaçme. Byroja është e përbërë nga Hetues dhe shërbimet e Policisë Gjyqësore.

Hetuesi është punonjës i Byrosë Kombëtare të Hetimit, përgjegjës për hetimin dhe e kryen atë vetëm nën drejtimin e Prokurorisë së Posaçme. Hetuesi emërohet në detyrë për jo më pak se 7 vjet dhe gëzon statusin e oficerit të Policisë Gjyqësore.

Ndërkohë Byroja Kombëtare është e përbërë edhe nga shërbimet e Policisë Gjyqësore që kanë për qëllim rritjen e bashkëpunimit dhe komunikimit midis Byrosë dhe institucioneve të tjera.

Këto shërbime kanë për funksion edhe të ndihmojnë në hetimet e Prokurorisë së Posaçme, që kryhen nga institucione të tjera.

Këta oficerë të Policisë Gjyqësore emërohen për një periudhë 5-vjeçare pranë Byrosë Kombëtare të Hetimit dhe janë të pavarur nga institucionin i tyre, siç mund të jetë për shembull Policia e Shtetit. Më përmbushjen e mandatit 5-vjeçar ata kanë të drejtë të rikthehen në institucionin e tyre². Ajo vepronë në bazë të ligjin nr. 95/2016, datë 6. 10. 2016 “Për Organizimin dhe Funksionimin e Institucioneve për të Luftuar Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar. Gjatë vitit 2021 Prokuroria e Posaçme Kundër

¹ URL: <https://njihreformennedrejttesi.al/sq/spak/misioni> aksesuar me 10. 5. 2023

² Po aty.

Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar, ka patur një rol mjaft aktiv. Institucioni ka ardhur duke u konsoliduar në mënyrë të vazhdueshme dhe duke dhënë rezultate konkrete, të dukshme në ushtrimin e ndjekjes penale kundër korrupsionit, krimit të organizuar, pastrimit të parave, abuzimit me fondet publike dhe hetimeve pasurore për sekuestrimin dhe konfiskimin e aseteve kriminale. Shqipëria ka një nivel përgatitjeje në luftën kundër korrupsionit. Ajo bëri disa përparime në forcimin e luftës kundër korrupsionit – një kusht për IGC-në e parë, e cila vazhdon të përmbushet. Edhe pse vettingu i anëtarëve të drejtësisë është një proces administrativ, ai po jep rezultate në luftën kundër korrupsionit pasi gjyqtarët dhe prokurorët e shkarkuar, si rezultat i vettingut, vihen para drejtësisë. Shqipëria ka bërë përpjekje të mëtejshme për të krijuar një histori solide në luftën kundër korrupsionit, megjithëse mbetet një objektivi që kërkon vullnet politik dhe veprime të mëtejshme të strukturuar dhe të qëndrueshme. Dënimet në rastet që përfshijnë zyrtarë të nivelit të lartë mbeten ende të kufizuara, duke nxitur një kulturë të mosndëshkimit brenda niveleve më të larta të shtetit dhe personave të veshur me petkun e pushtetit¹.

7.2 Gjykata e posaçme

Në ndryshimet kushtetuese, të miratuara nëpërmjet ligjit nr. 76/2016 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 8417, datë 21. 10. 1998, “Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë”, (të ndryshuar), ndër të tjera, në nenin 135 të saj, është parashikuar ngritja e Gjykatës së Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar².

Gjykata e Posaçme gjykon veprat penale të korrupsionit dhe të krimit të organizuar, si dhe akuzat penale kundër Presidentit të Republikës, Kryetarit të Kuvendit, Kryeministrit, anëtarit të Këshillit të Ministrave, gjyqtarit të Gjykatës Kushtetuese dhe të Gjykatës së Lartë, Prokurorit të Përgjithshëm, Inspektorit të Lartë të Drejtësisë, Kryetarit të Bashkisë, deputetit, zëvendësministrit, anëtarit të Këshillit të Lartë Gjyqësor dhe të

¹ Arjana *Kasaj* Llano, Shteti I së Drejtës në Shqipëri shtëpia Botuese Accent Graphics Publishing and Communication 2023. Hamilton, Kanada, 2023. fq. 237.

² URL: https://www.gjp.gov.al/Gjykata_e_Posacme/ aksesuar me 10. 5. 2023.

Këshillit të Lartë të Prokurorisë, apo edhe akuzat ndaj ish-funksionarëve të mësipërm.

Gjyqtarët e gjykatave të posaçme emërohen nga Këshilli i Lartë Gjyqësor dhe para emërimit, i nënshtrohen verifikimit të pasurisë dhe figurës, si dhe japin pëlqimin për kontrollin periodik të llogarive të tyre bankare dhe të telekomunikacione vetjake sipas ligjit.

Në dispozitat tranzitore të Kushtetutës¹, është parashikuar procesi i shndërrimit dhe emërimit të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda, në Gjykatën e Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar, sipas nenit 135² të saj. Sipas kësaj dispozite, parashikohet se Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda dhe Gjykata e Apelit për Krime të Rënda do të emërtohen, funksionojnë dhe ushtrojnë kompetencat e Gjykatës së Shkallës së Parë dhe Gjykatës së Apelit, brenda dy muajve nga krijimi i Këshillit të Lartë Gjyqësor, sipas ligjit.

Në këtë rast, Kushtetuta i referohet ligjit nr. 98/2016 *“Për organizimin e pushtetit gjyqësor në Republikën e Shqipërisë”*³ dhe ligjit nr. 95/2016 *“Për organizimin dhe funksionimin e institucioneve për të luftuar korrupsionin dhe krimin e organizuar”*¹.

Kushtetuta vë si kusht, që gjyqtarët në detyrë, pra Gjykatat për Krime të Rënda, duhet të japin pëlqimin për rishikimin periodik të llogarive të tyre financiare dhe të telekomunikimeve vetjake, me qëllim që të kalojnë në Gjykatën e re Antikorrupsion dhe Krimin e Organizuar.

Ligji nr. 95/2016 *“Për Organizimin dhe funksionimin e institucioneve për të luftuar korrupsionin dhe krimin e organizuar”*⁴ parashikon se kompetenca lëndore e Gjykatave Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar, parashikohet nga neni 75/a i Kodit të Proçedurës Penale e nuk mund të tejkalojë kompetencën e përcaktuar nga neni 135/2 i Kushtetutës⁵. Ky ligj përcakton juridiksionin penal të Gjykatës Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar, e cila do të jetë me vendndodhje në Tiranë dhe e ushtron juridiksionin e saj penal në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë.

¹ Aksesuar me 10. 5. 2023.

Kompetenca tokësore e Gjykatës së Posaçme, për gjykimin e veprave penale të korrupsionit dhe krimit të organizuar, përcaktohet edhe në ligjin 98/2016 “Për organizimin e Pushtetit Gjyqësor në Republikën e Shqipërisë”⁶, ku përcaktohet edhe një herë që kjo gjykatë do të jetë me seli në Tiranë.

Që gjyqtarët të pranohen në Gjykatën e Posaçme Antikorrupsion dhe të Krimit të Organizuar, përpara caktimit në detyrë, duhet të nënshkruajnë një deklaratë, sipas së cilës ata dhe anëtarë të afërt të familjes së tyre pranojnë kushtet për të qënë nën mbikqyrje mbi llogaritë financiare, komunikimet telefonike etj. Kushtet e sigurisë për besimin dhe konfidencialitetin, janë kushte strikte dhe parashikojnë kufizime të theksuara të lirisë personale/vetjake të gjyqtarëve dhe të familjarëve të tyre.

Në dispozitat kalimtare të ligjit, parashikohet që Gjykata Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar dhe Prokuroria e Posaçme, vendosen në ndërtesën aktuale të Gjykatës për Krime të Rënda dhe të Prokurorisë për Krime të Rënda.

Në rastet e procedimeve të lidhura ndërmjet tyre dhe që nuk mund të ndahen, nga të cilat një ose disa janë kompetencë e Gjykatës kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar dhe procedimet e tjera në kompetencë të gjykatave të tjera të shkallës së parë, kompetente është Gjykata kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar. Ky rregull zbatohet edhe në rastin e të pandehurve të mitur. Në këtë rast, gjykata zbaton rregullat e gjykimit për të miturit¹.

Gjithashtu thuhet, që dispozitat për gjyqtarët të Shkallës së Parë për Krime të Rënda dhe të Apelit për Krime të Rënda dhe statusi i tyre tranzitor parashikohen shprehimisht në ligjin nr. 96/2016 “Për Statusin e Gjyqtarit dhe të Prokurorit në Republikën e Shqipërisë”.

Ligji nr. 35/2017 mbi ndryshimet në Kodin e Proçedurës Penale shfuqizoi disa dispozita, të cilat kufizonin në kohë, në afat prej 300 ditësh ekzistencën e Gjykatës së Krimeve të Rënda, çka do të thotë për rrjedhojë se Gjykata e Krimeve të Rënda do të ekzistojë deri sa të ngrihet e konstituohet Gjykata e Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimit të

¹ KOdi I Proçedurës Penale në Republikën e Shqipërisë neni 80. URL: <https://qbz.gov.al/preview/b4819f4d-c246-49b3-87a9-2e6c8512c975/> aksesuar në 25. 6. 2023.

Organizuar. Ky është një proces që duhet të ndodhë në të njëjtën kohë, në mënyrë që të sigurohet vijimësia e shqyrtimit të çështjeve e të respektohen të drejtat e garancitë e persona të akuzuar pranë kësaj gjykate.

Sipas ligjit për organizimin e pushtetit gjyqësor, parashikohet që Gjykata kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar, Shkalla e Parë do të ketë minimalisht 16 gjyqtarë, ndërsa ajo e Apelit 11 gjyqtarë. Ndryshimet e Kodit të Proçedurës Penale kanë parashikuar që tashmë gjykatat edhe ato të posaçme, gjykojnë me trupa gjykues të përbërë nga tre gjyqtarë¹.

Gjykatat e Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar filluan funksionimin më datë 19 dhjetor 2019.

Gjykata e Posaçme e Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar filloi funksionimin më datë 19 dhjetor 2019, në bazë të Vendimit Nr. 286, datë 18. 12. 2019 “Për fillimin e funksionimit të Gjykatave të Posaçme për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar”, të Këshillit të Lartë Gjyqësor. Sipas vendimit të sipërcituar është vendosur, fillimi i funksionimit të Gjykatave të Posaçme për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar më datë 19. 12. 2019. Gjykata e Shkallës së Parë për Krimet e Rënda emërtohet Gjykata e Posaçme e Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar. Selia e Gjykatës së Posaçme të Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar është në Tiranë, në ndërtesën aktuale të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krimet e Rënda. Numri i gjyqtarëve të Gjykatës së Posaçme të Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar është 16 (gjashtëmbëdhjetë).

Kompetencat e Gjykatës së Posaçme për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar

1. *Neni 244 i Kodit Penal: Korrupsioni aktiv i personave që ushtrojnë funksione publike.*
2. *Neni 244/a i Kodit Penal: Korrupsioni aktiv i nënpunësve të huaj publikë.*
3. *Neni 245 i Kodit Penal: Korrupsioni aktiv i funksionarëve të lartë shtetërorë ose të zgjedhurve vendorë.*

¹ URL: https://www.gjp.gov.al/Gjykata_e_Posacme/ aksesuar më 10. 5. 2023.

4. Neni 245/1 i Kodit Penal: Ushtrimi i ndikimit të paligjshëm ndaj personave që ushtrojnë funksione publike.
5. Neni 257 i Kodit Penal: Përfitim i paligjshëm i interesave.
6. Neni 258 i Kodit Penal: Shkelja e barazisë së pjesëmarrësve në tendera apo ankande publike.
7. Neni 259 i Kodit Penal: Korrupsioni pasiv i personave që ushtrojnë funksione publike.
8. Neni 259/a i Kodit Penal: Korrupsioni pasiv i nënpunësve të huaj publikë.
9. Neni 260 i Kodit Penal: Korrupsioni pasiv i funksionarëve të lartë shtetërorë ose i të zgjedhurve vendorë¹.
10. Neni 312 i Kodit Penal: Korrupsioni aktiv i dëshmitarit, i ekspertit ose përkthyesit.
11. Neni 319 i Kodit Penal: Korrupsioni aktiv i gjyqtarit, prokurorit dhe i funksionarëve të tjerë të drejtësisë.
12. Neni 319/a i Kodit Penal: Korrupsioni aktiv i gjyqtarit ose i zyrtarit të gjykatave ndërkombëtare.
13. Neni 319/b i Kodit Penal: Korrupsioni aktiv i arbitrit vendas dhe të huaj.
14. Neni 319/c i Kodit Penal: Korrupsioni aktiv i anëtarëve të jurive gjyqësore të huaja.
15. Neni 319/ç i Kodit Penal: Korrupsioni pasiv i gjyqtarëve, prokurorëve dhe funksionarëve të tjerë të organeve të drejtësisë.
16. Neni 319/d i Kodit Penal: Korrupsioni pasiv i gjyqtarit ose i zyrtarit të gjykatave ndërkombëtare.
17. Neni 319/dh i Kodit Penal: Korrupsioni pasiv i arbitrit vendas dhe të huaj.
18. Neni 319/e i Kodit Penal: Korrupsioni pasiv i anëtarëve të jurive gjyqësore të huaja Veprat penale në kuadër të organizatave kriminale
19. Neni 28 i Kodit Penal: Forma të veçanta të bashkëpunimit.
20. Neni 333 i Kodit Penal: Organizata Kriminale.
21. Neni 333/a i Kodit Penal: Grup i strukturuar kriminal.
22. Neni 334 i Kodit Penal: Kryerja e veprave penale nga organizata kriminale dhe grup i strukturuar kriminal.

¹ URL: [https://www.gjp.gov.al/Gjykata_e_Posacme/aksesuar më 10. 5. 2023](https://www.gjp.gov.al/Gjykata_e_Posacme/aksesuar_më_10.5.2023)

23. *Akuzat penale kundër Presidentit të Republikës, Kryetarit të Kuvendit, Kryeministrit, anëtarit të Këshillit të Ministrave, gjyqtarit të Gjykatës Kushtetuese dhe të Gjykatës së Lartë, Prokurorit të Përgjithshëm, Inspektorit të Lartë të Drejtësisë, Kryetarit të Bashkisë, deputetit, zëvendësministrit, anëtarit të Këshillit të Lartë Gjyqësor dhe të Këshillit të Lartë të Prokurorisë, dhe drejtuesve të institucioneve qendrore ose të pavarura të përcaktuara në Kushtetutë ose në ligj.*
24. *Akuzat penale kundër ish-funksionarëve të mësipërm, kur vepra është kryer gjatë ushtrimit të detyrës.*

Në fushën e veprimit të Gjykatës së Posaçme hyjnë dhe kërkesat për masë parandaluese në kuadër të ligjit nr. 10192 datë 03. 12. 2009 “Për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar, trafikimit, korrupsionit dhe krimeve të tjera nëpërmjet masave parandaluese kundër pasurisë”.

Sipas Aktit Normativ Nr. 1 datë 31. 01. 2020 “Për masat parandaluese në kuadër të forcimit të luftës kundër terrorizmit, krimit të organizuar, krimeve të rënda dhe konsolidimit të rendit dhe sigurisë publike”.

Gjykata e Posaçme e Shkallës së Parë për Korrupsion dhe Krimin e Organizuar, është gjykata kompetente për shqyrtimin e kërkesave të Prokurorisë së Posaçme për masë parandaluese personale dhe pasurore sipas këtij Akti Normativ¹. Gjyqësori përgjithësisht njihet se ka një rol kritik për të luajtur në ndëshkimin e akteve korruptive dhe duke kontribuar në parandalimin e korrupsionit të mëtejshëm Në fund të fundit, përmes gjykatës mund të sigurohen dënimet penale për veprat e korrupsionit².

7.3 Task forca ndërinstitucionale antikorruption dhe rrjeti i kordinatorëve

Për të rritur efikasitetin e luftës kundër korrupsionit, me vendim të Këshillit të Ministrave në prill 2018 është ngritur Task Forca ndërinstitucionale antikorruption, e cila drejtohet nga Ministri i Drejtësisë³.

¹ URL: [https://www.gjp.gov.al/Gjykata_e_Posacme/aksesuar me 10. 5. 2023](https://www.gjp.gov.al/Gjykata_e_Posacme/aksesuar%20me%2010.5.2023).

² Jesper Johnson Nils Taxell Dominik Zaum Mapping evidence gaps in anti-corruption: Assessing the state of the operationally relevant evidence on donors' actions and approaches to reducing corruption U4 IssueOctober 2012. No 7. pg. 23.

³ URL: <https://www.drejtesia.gov.al/task-forca-antikorrupsion>

VENDIM. Nr. 241, datë 20. 4. 2018 PËR MIRATIMIN E PLANIT TË VEPRIMIT 2018–2020, NË ZBATIM TË STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, E TË PASAPORTËS SË INDIKATORËVE, KRIJIMIN, FUNKSIONIMIN DHE DETYRAT E KOMITETIT KOORDINATOR PËR ZBATIMIN E STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, DHE TASK-FORCËS NDËRINSTITUCIONALE ANTI-KORRUPSION. Ky vendim vendosi:

Miratimin e planit të veprimit 2018–2020, në zbatim të Strategjisë Ndërsektoriale kundër.

Korrupsionit, për periudhën 2015–2020, e tëPasaportës së Indikatoreve, sipas tekstit që I bashkëlidhet këtij vendimi dhe është pjesë përbërëse e tij¹.

Krijimin e Komitetit Koordinator për zbatimin e Strategjisë Ndërsektoriale kundër Korrupsionit, për periudhën 2015–2020, që kryesohet nga ministri i Drejtësisë dhe ka në përbërje këta anëtarë:

- Zëvendësministrin e Mbrojtjes;
- Zëvendësministrin për Evropën dhe Punët e Jashtme;
- Zëvendësministrin e Brendshëm;
- Zëvendësministrin e Financave dhe Ekono-misë;
- Zëvendësministrin e Infrastrukturës dheEnergjisë;
- Zëvendësministrin e Arsimit, Sportit dheRinisë;
- Zëvendësministrin e Kulturës;
- Zëvendësministrin e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural;
- Zëvendësministrin e Shëndetësisë dhe Mbroj-tjes Sociale;
- Zëvendësministrin e Turizmit dhe Mjedisit.

¹ VENDIM. Nr. 241, datë 20. 4. 2018. PËR MIRATIMIN E PLANIT TË VEPRIMIT 2018–2020, NË ZBATIM TË STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, E TË PASAPORTËS SË INDIKATORËVE, KRIJIMIN, FUNKSIONIMIN DHE DETYRAT E KOMITETIT KOORDINATOR PËR ZBATIMIN E STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, DHE TASK-FORCËS NDËRINSTITUCIONALE ANTIKORRUPSION. URL: https://amshc.gov.al/wp-content/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_StrategjiaKunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf/ aksesuar më 3. 2. 202. Fetorja Zyrtare Viti 2018 – Numri 68. Faqe|4107.

Komiteti mbledhet jo më pak se një herë në tre muaj dhe sa herë është e nevojshme, me kërkesë të ministrit të Drejtësisë. Në mbledhjet e komitetit mund të ftohen të marrin pjesë edhe përfaqësues të organeve të qeverisjes qendrore e vendore apo të institucioneve të tjera, pjesëmarrja e të cilëve çmohet e vlefshme për përmbushjen e misionit.

Krijimin e Task-Forcës Ndërinstitucionale Antikorrupsion, përgjegjëse për inspektimet ndërinstitucionale, sipas planit të veprimit të Strategjisë Ndërsektoriale kundër Korrupsionit, e cila kryesohet nga ministri i Drejtësisë, Koordinator Kombëtar Antikorrupsion, dhe ka në përbërje këtaanëtarë:

- Përfaqësues të kabinetit të Kryeministrit (koordinatori i ZOS-it);
- Drejtorin e Përgjithshëm të Agjencisë së Prokurimit Publik;
- Inspektorin e Përgjithshëm të Inspektoratit Qendror;
- Drejtorin e Departamentit të Burimeve, Transparencës dhe Administrimit, në Kryeministri. Për realizimin e punës, Task-Forca kryen këto detyra:

- a) Evidenton fushat parësore për kontrollin e brendshëm, administrativ dhe, sipas rastit, mund të përcaktojë detyra konkrete hetimi administrativ në institucionet qendrore në varësi të Kryeministrit apo ministrave, administratës së prefektit;¹
- b) Bashkërendon, nëpërmjet një programi të detajuar kontrollesh, procesin e verifikimit të ligjshmërisë, cilësisë dhe transparencës në institucionet që ofrojnë shërbime ndaj qytetarit, sipas vlerësimit të riskut që këto institucione paraqesin nga pikëpamja e abuzimeve dhe praktikave korruptive;

¹ VENDIM. Nr. 241, datë 20. 4. 2018. PËR MIRATIMIN E PLANIT TË VEPRIMIT 2018–2020, NË ZBATIM TË STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, E TË PASAPORTËS SË INDIKATORËVE, KRIJIMIN, FUNKSIONIMIN DHE DETYRAT E KOMITETIT KOORDINATOR PËR ZBATIMIN E STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, DHE TASK-FORCËS NDËRINSTITUCIONALE ANTIKORRUPSION. URL: https://amshc.gov.al/wp-content/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_StrategjiaKunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf aksesuar më 3. 2. 2022. Fetojta Zyrtare Viti 2018 – Numri 68 Faqe|4107; URL: https://amshc.gov.al/wp-content/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_StrategjiaKunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf

- c) Mbikëqyr procesin e monitorimit të veprimtarisë së autoriteteve kontraktore në fushën e prokurimit publik;
- ç) Krijon grupe të posaçme inspektimi me specialistë të ministrive ose institucioneve qendrore, të cilët zbatojnë procedurat e kontrollit apo të verifikimit, sipas përcaktimeve të bëra në ligjin nr. 10433, datë 16. 6. 2011, “Për inspektimin në Republikën e Shqipërisë”, dhe vendimin nr. 94, datë 15. 2. 2006, të Këshillit të Ministrave, “Për miratimin e rregullores për funksionet dhe procedurat e kontrollit të brendshëm administrativ dhe antikorruption të Këshillit të Ministrave”;
- d) I rekomandon Koordinatorit Kombëtar Antikorruption propozime për përmirësimin a përshtatjen e akteve ligjore ose të çdo akti tjetër të organeve të administratës shtetërore, si pasojë e mangësive, pasaktësive, mungesës së harmonizimit, mospërputhjes dhe mosrealizimit të qëllimit të pritshëm.

6. Në përfundim të çdo inspektimi apo kontrolli, nga grupet e posaçme të inspektimit hartohet raporti që do t’i paraqitet Task-Forcës Ndërinstitucionale Antikorruption, me gjetjet dhe rekomandimet përkatëse. Task-Forca e dërgon raportin pranë titullarëve të institucioneve përkatëse për marrjen e masave të duhura.

7. Task-Forca Ndërinstitucionale Antikorruption mblidhet me kërkesë të kryetarit. Në mbledhjen e parë të saj, Task-Forca harton dhe miraton një program pune si dhe kalendarin e inspektimeve, ku përcaktohen detyra dhe afate konkrete për grupet e posaçme të inspektimit. Kur vlerësohet e përshtatshme, në mbledhjet e Task-Forcës mund të marrin pjesë edhe përfaqësues nga institucionet e tjera shtetërore, në veçanti ato që ushtrojnë funksione trajtimi të ankesave, inspektimi, auditimi dhe kontrolli të brendshëm.

8. Strukturat e dedikuara për luftën kundër korrupsionit pranë Koordinatorit Kombëtar Antikorruption shërbejnë si sekretariat teknik për Task-Forcën Ndërinstitucionale Antikorruption.

9. Strukturat e Inspektoratit Qendror vihen në dispozicion të Task-Forcës Ndërinstitucionale Antikorruption për të mbështetur zbatimin e programeve të verifikimit ose kontrollit të përçak- tuara prej saj.

10. Ngarkohen Agjencia për Dialog dhe Bashkëqeverisje dhe strukturat e auditimit të brendshëm të çdo institucioni, subjekte të këtij vendimi, të mbështesin punën e Task-Forcës Ndërinstitucionale Antikorrupsion.

11. Koordinatori Kombëtar Antikorrupsion raporton periodikisht pranë Kryeministrit për ecurinë e punës.

12. Ngarkohen ministri i Drejtësisë, Koordinator Kombëtar Antikorrupsion, dhe institucionet e përmendura në këtë vendim për ndjekjen dhe zbatimin e tij¹.

Njëkohësisht është ngritur dhe Njësia e Transparencës dhe Antikorrupsionit në Kryeministri. Këtu denoncohen rastet korruptive. Kjo njësi përbëhet nga Drejtori dhe kordinatori dhe janë në varësi të Kryeministrit².

Me vendimin 618 datë 20. 10. 2021 është krijuar Rrjeti i Koordinatorëve kundër Korrupsionit (në vijim “Rrjeti I Koordinatorëve”), nën drejtimin e ministrit të Drejtësisë, në cilësinë e Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit. Vendi ynë ka keto institucione ndërsa Lituania ka ngritur një njësi në Ministrinë e Brendëshme.

Lituania ngriti një ACA të dedikuar, Agjensia e Shërbimi Hetimor (STT), si njësi në kuadër të Ministrisë së Brendshme. STT u pa si një kuazi-zbatues i ligjit agjenci me udhëheqje të fortë dhe ekspertizë teknike. Efektiviteti i tij mund t’i atribuohet kombinimi i një qasjeje strategjike të marrë në bazë të inteligjencës së informuar, specifike qasjet teknike dhe udhëzimet e vazhdueshme nga agjencitë ndërkombëtare³

¹ VENDIM. Nr. 241, datë 20. 4. 2018. PËR MIRATIMIN E PLANIT TË VEPRIMIT 2018–2020, NË ZBATIM TË STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, E TË PASAPORTËS SË INDIKATORËVE, KRIJIMIN, FUNKSIONIMIN DHE DETYRAT E KOMITETIT KOORDINATOR PËR ZBATIMIN E STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, DHE TASK-FORCËS NDËRINSTITUCIONALE ANTIKORRUPSION. URL: https://amshc.gov.al/wp-content/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_StrategjiaKunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf aksesuar më 3. 2. 202 Fetorja Zyrtare Viti 2018 – Numri 68 Faqe|4107

² URL: <https://kryeministria.al/wp-content/uploads/2021/10/urdher-nr.157-date-18.11.2019.pdf> aksesuar më 3. 9. 2023.

³ Global Report SEPTEMBER 2020. Revised on October 3, 2020 GLOBAL Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>

Rrjeti i Koordinatorëve në Shqipëri përbëhet nga koordinatorët kundër korrupsionit (në vijim “koordinatorët”) dhe struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë¹. Misioni i Rrjetit të Koordinatorëve është mbledhja, analizimi, koordinimi, verifikimi dhe hetimi administrativ i të gjithë informacionit për rastet korruptive, praktikat abuzive dhe arbitrare, kryesisht nga vetë koordinatori ose struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë ose, me kërkesë të çdo autoriteti publik ose pale të tretë, duke përfshirë dhe rastet korruptive të referuara nga platforma “Për Shqipërinë që duam” për institucionet, pjesë e Rrjetit të Koordinatorëve, me qëllim parandalimin e goditjen e korrupsionit në institucionet e administratës shtetërore, si dhe vlerësimin e rrezikut kundër korrupsionit e propozimin e masave, të rregullave dhe të procedurave për menaxhimin e këtij rreziku.

7.4 Organizimi dhe funksionimi i rrjetit të koordinatorëve

1. Rrjeti i Koordinatorëve ka në përbërje, në rolin e koordinatorit, përfaqësues nga institucione në nivel qendror e në nivel rajonal².
2. Institucionet, ku shtrihet Rrjeti i Koordinatorëve, në nivel qendror janë:
 - Agjencia e Administrimit të Pasurive të Sekuestruara dhe Konfiskuara;
 - Agjencia e Blerjeve të Përqendruara;
 - Agjencia Kombëtare e Barnave dhe Pajisjeve Mjekësore;
 - Agjencia Kombëtare e Bregdetit;
 - Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore;
 - Agjencia Kombëtare e Mjedisit;
 - Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura;
 - Agjencia për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin e Lartë;
 - Agjencia për Zhvillim Bujqësor dhe Rural;

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf> /aksesuar me 16. 6. 2023.

² Po aty.

- Agjencia Shtetërore e Kadastrës;
- AlbControl sh. a.;
- Albpetrol sh. a.;
- Autoriteti i Aviacionit Civil;
- Autoriteti Kombëtar i Ushqimit;
- Autoriteti Portual Durrës;¹
- Autoriteti Rrugor Shqiptar;
- Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve;
- Drejtoria e Përgjithshme e Doganave;
- Drejtoria e Përgjithshme e Arsimit Parauniversitar;
- Drejtoria e Përgjithshme e Gjendjes Civile;
- Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimeve të Transportit Rrugor;
- Fondi i Sigurimit të Detyrueshëm të Kujdesit Shëndetësor;
- Instituti i Sigurimeve Shoqërore;
- Instituti i Shëndetit Publik;
- Inspektorati Kombëtar për Mbrojtjen e Territorit;
- Inspektorati Shtetëror i Punës dhe Shërbimeve Shoqërore;
- Inspektorati Shtetëror Shëndetësor;
- Inspektorati Shtetëror Teknik dhe Industrial;
- Operatori i Sistemit të Shpërndarjes së Energjisë;
- Operatori i Sistemit të Transmetimit;
- Operatori i Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor;
- Porti Detar Sarandë sh. a.;
- Porti Detar Shëngjin sh. a.;
- Porti Detar Vlorë sh. a.;
- Posta Shqiptare;
- Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”;
- Spitali Obstetrik Gjinekologjik “Mbretëresha Geraldinë”;²

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf>/ aksesuar me 16. 6. 2023.

² VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf>

- Spitali Universitar i Traumës;
 - Spitali Universitar Obstetrik Gjinekologjik “Koço Gliozheni”;
 - Spitali Universitar “Shefqet Ndroqi”;¹
 - Spitali Psikiatrik “Ali Mihali”, Vlorë;
 - Spitali Psikiatrik “Sadik Dinci”, Elbasan;
 - Shërbimi Social Shtetëror;
 - Korporata Elektroenergjetike Shqiptare sh. a.
3. Institucionet, ku shtrihet Rrjeti i Koordinatorëve, në nivel rajonal janë:
- a) në çdo drejtori vendore të Agjencisë Shtetërore të Kadastrës;
 - b) drejtoritë rajonale të Operatorit të Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor;
 - c) drejtoritë rajonale të Arsimit Parauniversitar;
 - ç) spitalet rajonale.
4. Në institucionet në nivel rajonal, sipas shkronjave “b”, “c” dhe “ç”, të pikës 3, të këtij kreu, caktohen 4 (katër) koordinatorë rajonalë, që mbulojnë një grupim rajonal të institucioneve vendore/degëve territoriale. Grupimi i institucioneve vendore/degëve territoriale, si dhe vendi ku koordinatori rajonal ushtron veprimtarinë e tij, brenda fushës së përgjegjësisë së koordinatorit rajonal, miratohet me urdhër të Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit.
5. Në institucionet e administratës shtetërore, entet publike dhe shoqëritë tregtare me kapital shtetëror, pjesë e Rrjetit të Koordinatorëve, krijohet pozicioni “Koordinator i Rrjetit të Koordinatorëve kundër Korrupsionit”, i cili emërohet nga titullari i institucionit, për një afat 2- vjeçar, pas propozimit të Koordinatorit Kombëtar Kundër Korrupsionit.
6. Në institucionet e administratës shtetërore, entet publike dhe shoqëritë tregtare me kapital shtetëror, të përcaktuara në pikën 2, të këtij kreu, pagat e të cilëve miratohen nga një organ I ndryshëm nga

gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf/ aksesuar me 16.6.2023.

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20.10.2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf>/ aksesuar me 16.6.2023.

- Këshilli i Ministrave, niveli i pozicionit “Koordinator i Rrjetit të Koordinatorëve kundër Korrupsionit” është i njëjtë me nivelin e punonjësit më të lartë pas titullarit të institucionit ku është emëruar¹.
7. Emërimi dhe lirimi nga detyra i koordinatorit bëhet nga titullari i institucionit ose shoqërisë tregtare me kapital shtetëror, sipas propozimit të Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit.
 8. Koordinatori përgjigjet para Koordinatorit Kombëtar Kundër Korrupsionit për të gjithë veprimtarinë e ushtruar në rolin e koordinatorit.
 9. Marrëdhëniet e punës së koordinatorit rregullohen në bazë të dispozitave të Kodit të Punës.
 10. Procedurat e përzgjedhjes e të rekrutimit të kandidatëve për koordinator përcaktohen në rregulloren e brendshme të Rrjetit të Koordinatorëve, të miratuar me urdhër të Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit.
 11. Veprimtaria dhe kryerja e detyrave të koordinatorit monitorohen nga struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë.
 12. Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë vë në dijeni Koordinatorin Kombëtar kundër Korrupsionit, në rast se konstaton parregullsi gjatë ushtrimit të detyrave nga koordinatori.
 13. Koordinatori Kombëtar kundër Korrupsionit, në varësi të shkeljes së konstatuar, I propozon titullarit të institucionit apo shoqërisë tregtare me kapital shtetëror pezullimin e koordinatorit ose marrjen e masës disiplinore për largimin nga funksioni.
 14. Koordinatori raporton për veprimtarinë e kryer prej tij, çdo 3 (tre) muaj, pranë strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë dhe sa herë kërkohet nga kjo e fundit.

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf>/ aksesuar me 16. 6. 2023.

15. Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, çdo 6 (gjashtë) muaj, kryen vlerësimin e punës së koordinatorëve dhe i raporton Koordinatorit Kombëtar Kundër Korrupsionit¹.

7.5 Përgjegjësitë funksionale të rrjetit të koordinatorëve

1. Koordinatori ushtron këto detyra:
 - a) *mbledh informacion për veprimtaritë korruptive, praktikat abuzive apo arbitrarë nga burime të ndryshme dhe kryen hetime administrative brenda fushës së përgjegjësisë së institucionit apo shoqërisë tregtare me kapital shtetëror;*
 - b) *bashkëpunon me strukturat e brendshme të institucionit për shqyrtimin e rasteve të korrupsionit;*
 - c) *këshillon, udhëzon e ndërgjegjëson nëpunësit dhe qytetarët për identifikimin e adresimin e rasteve korruptive pranë institucioneve të tyre;*
 - ç) *vlerëson rrezikun e korrupsionit në institucionin e administratës shtetërore ku bën pjesë, duke analizuar mundësitë e shfaqjes së formave të veçanta të korrupsionit, në përputhje me llojin e funksioneve publike apo administrative që institucioni ushtron;*
 - d) *harton raportin përfundimtar të rastit, objekt verifikimi, dhe e përcjell atë pranë strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë;*
 - dh) *raporton për punën e performancën e Rrjetit të Koordinatorëve në institucionin përkatës, pranë strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, si dhe harton raportin periodik javor për fazën në të cilën ndodhen rastet në proces;*
 - e) *kryen çdo detyrë tjetër të parashikuar në këtë vendim ose të deleguar nga Koordinatori. Kombëtar kundër Korrupsionit apo nga struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, në përputhje me kompetencat e tij;*

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021 PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf>/ aksesuar me 16. 6. 2023.

- e) në çdo rast, ndjek e raporton pranë strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë zbatimin e rekomandimeve të marra nga institucioni përkatës;
- f) kërkon hetim të thelluar, sipas rastit, nga struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë.

7.6 Organizimi dhe funksioni i strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë

Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë organizohet në nivelin e drejtorisë së përgjithshme dhe drejtohet nga drejtori i përgjithshëm, i cili organizon e drejton të gjithë veprimtarinë e strukturës dhe përgjigjet përpara Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit¹.

Metodat e brendshme të punës dhe sjellja e nëpunësve të kësaj strukture përcaktohen në rregulloren e brendshme të Rrjetit të Koordinatorëve, që miratohet me urdhër të Koordinatorit Kombëtar Kundër Korrupsionit.

Misioni i strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë është kryerja e verifikimit (hetimit administrativ) të denoncimeve/ankesave për praktika abuzive, korruptive apo arbitrare për zbatimin e ligjshmërisë, si dhe identifikimi i punonjësit e institucioneve, pjesë e Rrjetit të Koordinatorëve, të cilët, me veprime apo mosveprime, kanë kryer shkelje të akteve ligjore/nënligjore në fuqi, si dhe njëkohësisht zhvillimi i projekteve dhe i programeve në fushën kundër korrupsionit, planifikimi, koordinimi e përcaktimi i instrumenteve të domosdoshme për implementimin e politikave të fushës kundër korrupsionit.

Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, me urdhër të Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit, kryen

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf>/ aksesuar me 16. 6. 2023.

verifikime dhe kontrole (hetim administrativ) pranë të gjitha institucioneve, pjesë e Rrjetit të Koordinatorëve¹.

Në rastet e hetimeve të thelluara, për shkak të njohurive të veçanta që kërkon hetimi ose verifikimi i një çështjeje, në grupin e punës së strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë mund të përfshihen edhe ekspertë të administratës shtetërore.

Në rastin kur është e nevojshme përfshirja e ekspertëve nga administrata shtetërore, Koordinatori Kombëtar kundër Korrupsionit paraqet kërkesën për vendosje në dispozicion të ekspertit/ekspertëve, i cili/të cilët kanë kualifikimet e cilësitë e kërkuara për kryerjen e hetimeve.

Titullarët duhet të vendosin në dispozicion ekspertë nga administrata shtetërore, të cilët përmbushin kriteret përkatëse. Ekspertët e administratës shtetërore e ushtrojnë veprimtarinë e tyre nën drejtimin e drejtuesit të grupit të hetimit të thelluar, sipas përcaktimeve të urdhrit të Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit dhe brenda afatit të përcaktuar në këtë urdhër.

Ekspertët e administratës shtetërore, të angazhuar në hetime të thelluara sipas përcaktimeve të këtij kreu, nënshkruajnë deklarata konfidencialiteti.

Në përfundim të hetimit të thelluar administrativ nga struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, hartohet raport përfundimtar, i cili i propozohet për miratim Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit.

Procedura e hetimit administrativ apo verifikimit nga struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë kryhet në bazë të kreut V, të këtij vendimi.

Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë monitoron veprimtarinë e Rrjetit të Koordinatorëve dhe raporton pranë Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit.

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf> aksesuar me 16. 6. 2023.

Nëpunësit e strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë nënshkruajnë deklaratë konfidencialiteti.

Nëpunësit e angazhuar në hetimet e thelluara dhe në monitorimin e Rrjetit të Koordinatorëve pranë strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë pajisen me certifikatë sigurie, sipas legjislacionit në fuqi¹.

Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë përfaqëson në gjykatë.

Ministrinë e Drejtësisë për çështjet që lidhen me raportet e marra në cilësinë e Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit.

Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë kryen rolin e koordinatorit kundër korrupsionit në ato struktura kur vendi i koordinatorit mbetet bosh, deri në plotësimin e tij.

7.7 Procedura e verifikimit, administrimi dhe dokumentimi

koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë kanë pavarësi gjatë verifikimit të rasteve korruptive, praktikave abuzive apo arbitrare.

Koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë fillon procedurën e verifikimit kryesisht dhe/ose bazuar në informacione, ankesa apo denoncime, të cilat administrohen nga koordinatori apo përcillen nga burime të ndryshme.

Informacionet, ankesat dhe denoncimet anonime trajtohen vetëm në rastet kur të dhënat e paraqitura pranë koordinatorit sigurojnë bazë të mjaftueshme për të filluar procedurën e verifikimit.

Për çdo procedurë hetimi apo verifikimi, koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë hap një dosje të veçantë, e cila përmban çdo dokumentacion të ardhur, të marrë apo të mbledhur, lidhur me praktikën në fjalë. Në përfundim të kontrollit,

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf>/ aksesuar me 16. 6. 2023.

materiali i dosjes ruhet e administrohet sipas legjislacionit në fuqi për arkivat.

Koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë dokumenton çdo sqarim apo shpjegim, që i jepet nga personi denoncues¹. Për të provuar shkeljen, koordinatori mund të kërkojë ballafaqimin e personit denoncues me nëpunësin e institucionit, në rastin kur pranon të mos i ruhet anonimati.

Në rastet kur denoncimi vjen nga nëpunës të institucionit, i cili kërkon që identiteti i tij të mos zbulohet, koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë duhet të marrë të gjitha masat e nevojshme për të parandaluar zbulimin e identitetit të tij, edhe nëse nga vlerësimi i rastit nuk konstatohen shkelje.

Gjatë verifikimit, koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë ka të drejtë të mbledhë informacione dhe dokumente, të cilat bëhen pjesë e dosjes së verifikimit.

Kur koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë gjykon se informacionet e faktet e mbledhura mund të tjetërsohen apo do të shërbejnë për të vazhduar procedura të mëtejshme administrative apo penale, kërkon nga subjekti njësimin me origjinalin të dokumenteve që provojnë parregullsitë e konstatuara, sipas rregullave të parashikuara në Kodin e Procedurave Administrative.

Nëpunësi, të cilit i është kërkuar dorëzimi i dokumenteve të shkruara dhe/ose materiale të tjera pranë koordinatorit/strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, duhet të sigurojë që materiali i kërkuar t'i dorëzohet koordinatorit menjëherë dhe, në çdo rast, jo më vonë se 3 (tri) ditë pune nga paraqitja e kërkesës.

Për çdo rast, kur fillon një procedurë verifikimi, koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë mban procesverbal me personin përgjegjës, në të cilin përshkruhet gjetja, baza

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf> aksesuar me 16. 6. 2023.

ligjore dhe të dhënat e dokumenteve të verifikuara dhe të administruara për qëllime të verifikimit.

Në përfundim të hetimit ose të verifikimit dhe përpara formulimit të raportit përfundimtar, nëpunësit përgjegjës i vihet në dispozicion akt-konstatimi nëpërmjet protokollit apo email-it zyrtar dhe i kërkohet të dokumentojë komente, sqarime apo shpjegime, për çështje që lidhen me objektin e verifikimit, si dhe për fakte e rrethana të tjera që kanë lidhje me to brenda 3 (tri) ditëve¹. Komentet, sqarimet shpjegimet apo dokumentacioni shtesë i nëpunësit përgjegjës bëhet pjesë e dosjes së verifikimit dhe pasqyrohet në raportin përfundimtar. Në rast refuzimi nga nëpunësi përgjegjës për të dhënë sqarime, koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë dokumenton refuzimin e vijon me hartimin e raportit përfundimtar.

Pas përfundimit të procedurës së verifikimit, koordinatori harton raportin përfundimtar të arsyetuar, i cili përmban metodologjinë e verifikimit të kryer, gjetjet, si dhe rekomandimet për ecurinë e trajtimit të rastit dhe e përcjell pranë strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë².

Në rast se struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë vlerëson se raporti përfundimtar i hartuar nga koordinatori nuk është i plotë apo ka mangësi në referimin e dokumenteve provuese, kthen praktikën dhe udhëzon koordinatoren për vazhdimin e verifikimeve për rastin.

Në rast se struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, bazuar në raportin përfundimtar të hartuar nga koordinatori, vlerëson se nuk ka shkelje administrative apo elemente të veprës penale, i propozon Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit mbylljen dhe arkivimin e çështjes.

Në rast se struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, bazuar në raportin përfundimtar të hartuar nga koordinatori,

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TËKOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: [http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf/](http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf) aksesuar më 16. 6. 2023.

² Po aty.

vlerëson se ka shkelje administrative, I propozon Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit miratimin e raportit dhe përcjelljen e tij pranë drejtuesit të institucionit përgjegjës.

Në rastin kur raporti përfundimtar i hartuar nga koordinatori përmban elemente të veprës penale, struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë i propozon Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit përcjelljen e çështjes në organin e Prokurorisë, së bashku me të gjithë dokumentacionin e administruar. Gjatë procesit të verifikimit, administrimit dhe dokumentimit, për çështjet që nuk parashikohen në këtë vendim, koordinatori/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në

Ministrinë e Drejtësisë respekton parimet e përgjithshme dhe dispozitat e Kodit të Procedurave Administrative.

Bashkëpunimi

koordinatori Kombëtar kundër Korrupsionit raporton drejtpërdrejt para Kryeministrit për veprimtarinë e Rrjetit të Koordinatorëve sa herë kërkohet nga ky i fundit, si dhe me kërkesën e Kryeministrit, nëpërmjet strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, kryen të gjithë procedurën e hetimit administrativ të përcaktuar në këtë vendim, në ministritë e linjës¹.

Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë bashkëpunon me Agjencinë për Dialog dhe Bashkëqeverisje dhe/ose çdo platformë tjetër të ankesave publike online.

Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë bashkëpunon e merr informacion nga njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe kryen të gjithë procedurën e hetimit administrativ të përcaktuar në këtë vendim për raste korruptive.

Koordinatori Kombëtar kundër Korrupsionit lidh marrëveshje bashkëpunimi, me qëllim luftën kundër korrupsionit, me Inspektoratin e Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesave,

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf>/ aksesuar me 16. 6. 2023.

Prokurorinë e Përgjithshme, Prokurorinë e Posaçme, Agjencinë e Prokurimit Publik, Drejtorinë e Përgjithshme për Parandalimin e Pastrimit të Parave, Kontrollin e Lartë të Shtetit, si dhe çdo institucion tjetër të administratës publike, sipas fushave të përgjegjësisë, për nxitjen e bashkëpunimit për çështje të luftës kundër korrupsionit¹.

Struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë bashkëpunon me struktura të vendeve të tjera, përgjegjëse për çështjet kundër korrupsionit, sipas marrëveshjeve të lidhura për këtë qëllim. Në këtë rast, marrëveshjet bëhen nëpërmjet ministrit të Drejtësisë.

Rrjeti i Koordinatorëve/struktura përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë asistohen në veprimtarinë e tyre nga stafi i strukturave të administratës shtetërore, ku zhvillojnë hetimin administrativ.

Institucionet dhe njësitë organizative, pjesë e Rrjetit të Koordinatorëve, vendosin në dispozicion të koordinatorit/strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit të gjitha aktet e materialet e kërkuara ose kopje të njësuara me origjinalin e tyre në kohën dhe në mënyrën e kërkuar. Në rastet kur informacioni i kërkuar është i klasifikuar, marrja dhe përdorimi i tij bëhen sipas legjislacionit në fuqi për informacionin e klasifikuar “sekret shtetëror”.

Institucionet, pjesë e Rrjetit të Koordinatorëve, bashkëpunojnë me koordinatorin dhe asistojnë atë për përmbushjen e misionit dhe realizimin e qëllimit për të cilin është krijuar. Rrjeti I Koordinatorëve, si dhe krijojnë infrastrukturën e nevojshme për aksesin e qytetarëve pranë zyrës së koordinatorit, sipas orareve të përcaktuara nga këta të fundit.

Koordinatorit i krijohet akses në bazën e të dhënave të institucionit dhe shoqërisë tregtare me kapital shtetëror pranë të cilit ushtron detyrën, në të njëjtin nivel me punonjësit e auditimit të brendshëm apo të strukturave kundër korrupsionit.

Mosdhënia e informacionit të kërkuar, pengimi i koordinatorit/strukturës përgjegjëse kundër korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf> / aksesuar me 16. 6. 2023.

në kryerjen e detyrave dhe çdo shkelje lidhur me dhënien e dokumentacionit apo të informacionit të kërkuar përbën shkak për të propozuar fillimin e procedimit disiplinor ndaj nëpunësit përgjegjës dhe, në rast të përsëritur, informohet institucioni epror për marrjen e masave përkatëse¹.

Mosfillimi i procedurave për ndjekjen e rekomandimeve dhe masave të propozuara nga Koordinatori Kombëtar kundër Korrupsionit përbën shkak për të propozuar fillimin e procedimit disiplinor të titullarit përgjegjës nga institucioni epror, ku institucioni përgjegjës ka varësinë.

7.8 Komisioni i pavarur i kualifikimit

Një organ tjetër në luftën kundër korrupsionit të Gjyqtareve dhe Prokroreve është Komisioni I Pavarur I Kualifikimit. Ky komision bën vetëngun e gjyqtareve dhe prokurorëve. Ky organ vepron në bazë të Kushtetutës dhe të ligjit nr. 84/2016 “Për rivlerësimin kalimtar të gjyqtarëve dhe prokurorëve në Republikën e Shqipërisë” “Institucionet e rivlerësimit” janë Komisioni i Pavarur i Kualifikimit, Kolegji i Posaçëm i Apelit dhe komisionerët publikë² Procesi I rivlersimit bëhet në bazë të tre kriterëve:³

- a) vlerësimi i pasurisë;
- a) kontrolli i figurës;
- b) vlerësimi i aftësive profesionale

Ky komision verifikon pasurinë e tyre, kur pasuria e tyre I kalon kufijtë, tregon se ata janë të korruptuar dhe nuk I justifikojnë pasuritë e tyre. Për periudhen 2018–2023 nga ky institucion janë marrë 217 vendime për shkarkim nga detyra për 128 gjyqtarë, 85 prokurorë, 1 inspektor në

¹ VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËR KORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf> / aksesuar me 16. 6. 2023.

² Ligji. 84\2014. PËR RIVLERËSIMIN KALIMTAR TË GJYQTARËVE DHE PROKURORËVE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË.

³ Komisioni I Pavarur I Kualifikimit Raport statistikor 2019/2023. fq. 1. URL: <https://kpk.al/wp-content/uploads/2023/03/Raport-statistikor-shkurt-2018-shkurt-2023.pdf> / aksesuar 10.5.2023.

ILD, 1 inspektor në KLGJ dhe 2 ndihmës ligjorë¹. Vendimet e këtij komisioni apelojnë te Kolegji I Posaçëm I Kualifikimit. Kolegji i Posaçëm i Apelit është një institucion kushtetues i pavarur që ka si qëllim Rivlerësimin Kalimtar të Gjyqtarëve dhe Prokurorëve në Republikën e Shqipërisë në shqyrtimin e ankimeve ndaj vendimeve të Komisionit të Pavarur të Kualifikimit. Ai ka juridiksion të shqyrtojë shkeljet disiplinore të anëtarëve të Gjykatës Kushtetuese, të Këshillit të Lartë Gjyqësor, Këshillit të Lartë të Prokurorisë, Prokurorit të Përgjithshëm dhe Inspektorit të Lartë të Drejtësisë, si dhe shqyrton ankimet kundër vendimeve të Këshillit të Lartë Gjyqësor, Këshillit të Lartë të Prokurorisë dhe Inspektoratit të Lartë të Drejtësisë për vendosjen e masave disiplinore ndaj gjyqtarëve, prokurorëve dhe inspektorëve të tjerë².

7.9 “ILDKPKI” Inspektorati i lartë i deklarimit dhe kontrollit të pasurive dhe konfliktit të interesave

Një institucion tjetër në luftën kundër korrupsionit është Inspektorati i Lartë i Deklarimit dhe kontrollit të Pasurive. Njësia përgjegjëse është organi i posaçëm, i caktuar brenda autoritetit publik ose subjektit privat, i përbërë nga një ose më shumë punonjës të organizatës dhe i ngarkuar me detyrën e shqyrtimit të hetimit administrativ të sinjalizimit dhe shqyrtimin e kërkesës për mbrojtjen e sinjalizuesit³.

Ligji 60/2016 “Për sinjalizuesit dhe mbrojtjen e sinjalizuesve” parashtikon se “çdo person që vihet në dijeni për sjellje apo praktika të dyshimta korrupsioni gjatë punës, ose në lidhje me veprimtarinë e tij gjatë punës në organizatë, ka të drejtë t’ia sinjalizojë këtë fakt njësisë përgjegjëse brenda organizatës së tij/saj ose ILDKPKI-së si një mekanizëm i jashtëm,

¹ Komisioni i Pavarur i Kualifikimit Raport statistikor 2019/2023. fq. 1. URL: <https://kpk.al/wp-content/uploads/2023/03/Raport-statistikor-shkurt-2018-shkurt-2023.pdf> / aksesuar 10. 5. 2023.

² Kolegji i Posaçëm i Apelit. URL: <https://kpa.al/> aksesuar ne 15. 6. 2023.

³ PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË I. L. D. K. P. K. ITiranë, Shtator 2016. fq. 2. URL: <https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administrativ-dhe-konfidencialiteti.pdf> / aksesuar me 15. 6. 2023.

sipas rastit. ” Sinjalizimi bëhet me çdo mjet komunikimi, me shkrim ose verbalisht tek ILDKPKI-ja, ose njësia përgjegjëse dhe dokumentohet me shkrim prej tyre¹.

“Sinjalizues” është individi, i cili aplikon ose është në marrëdhënie pune, ose ka punuar më parë pranë autoritetit publik apo subjektit privat, pavarësisht nga natyra e marrëdhënies së punës ose kohëzgjatjes së saj, si dhe nëse paguhet ose jo, që sinjalizon një veprim ose praktikë të dyshuar korrupsioni. ILDKPKI-ja për zbatimin e ligjit nr. 60/2016 “Për sinjalizimin dhe mbrojtjen e sinjalizuesve”, bazohet në parimin e:

- a) ruajtjes së konfidencialitetit të informacionit të sinjalizimit dhe sekretit shtetëror;
- b) njohjes së identitetit të sinjalizuesit, përveç rastit kur ligji lejon pranimin e një sinjalizimi anonim;
- c) sinjalizimit vullnetar të një veprimi ose praktike të dyshuar të korrupsionit;
- d) integritetit dhe paanshmërisë gjatë shqyrtimit të sinjalizimit;
- e) zbatimit të mekanizmave të efektshëm dhe të përshtatshëm për mbrojtjen e të drejtave dhe interesave legjitimë të sinjalizuesit;
- f) procedurës së hetimit administrativ të sinjalizimit në mënyrë të shpejtë dhe të besueshme².

Hetimi i drejtpërdrejtë nga ILDKPKI

1. ILDKPKI-ja heton drejtpërdrejt sinjalizimin për veprimet ose praktikatat e dyshuara të korrupsionit në organizata, të cilat nuk kanë një njësi përgjegjëse për këtë qëllim ILDKPKI-ja heton administrativisht sinjalizimin, në përputhje me procedurën e përcaktuar në ligjin nr. 60/2016. Për atë që nuk parashikohet ndryshe në këtë ligj, njësia apo ILDKPKI-ja zbaton dispozitat e Kodit të Procedurave Administrative.

¹ LUFTA KUNDËR KORRUPSIONIT PARANDALIMI – NDËSHKIMI – NDËRGJEGJËSIM. I Guida Antikorrupsion, Rrjeti I kordinatorëve kunder korrupsionit, financuar nga Bashkimi Evropian fq. 24. file:///C:/Users/55/Links/Guida_Antikorrupsioni_AL-1. pdf aksesuar ne 25, 6. 2023

² RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË I. L. D. K. P. K. I Tiranë, Shtator 2016. neni 4. fq. 3. URL: <https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administrativ-dhe-konfidencialiteti.pdf> / aksesuar me 15. 6. 2023.

2. ILDKPKI-ja ka të drejtë të kërkojë informacione dhe dokumente, të urdhërojë inspektime ose analiza, të mbledhë deklarata ose të pyesë persona në dijeni ose rrethanat e çështjes ose të konsultohet me ekspertë të fushave të ndryshme.
3. Në hetimin administrativ merr pjesë sinjalizuesi dhe çdo person tjetër i tretë, kur dyshohet se posedon dokumente ose ka dijeni për rrethanat e sinjalizuar, përfshirë dhe të sinjalizuarin, nëse vlerësohet e nevojshme nga ILDKPKI-ja.
4. Çdo palë pjesëmarrëse në hetimin administrativ i garantohet një proces i rregullt, në përputhje me parashikimet në Kodin e Procedurave Administrative, si dhe:
 - a) mund të japë deklarata me shkrim, argumente ose opinione;
 - b) mund të konsultohet me dosjen e hetimit;
 - c) ka të drejtë të dëgjohet në lidhje me pretendimet e tij.
5. ILDKPKI-ja njofton sinjalizuesin për çdo masë të marrë në përgjigje të sinjalizimit jo më vonë se 30 ditë nga momenti i kryerjes së veprimit. Pavarësisht nga afati i njoftimit të parashikuar në këtë pikë, ILDKPKI-ja është e detyruar t'i përgjigjet brenda 30 ditëve nga marrja e kërkesës për informacion, të paraqitur me shkrim nga sinjalizuesi, në çdo kohë, në lidhje me çështjen e sinjalizuar prej tij.
6. ILDKPKI-ja merr masa të menjëhershme, të çastit dhe për aq sa është e mundur, për të parandaluar ose penguar vazhdimin e pasojave të dëmshme nga veprimi ose praktika e dyshuar e korrupsionit të sinjalizuar.
7. Nëse në përfundim të hetimit administrativ nga ILDKPKI-ja rezulton se veprimi ose praktika e dyshuar e sinjalizuar përbën ose mund të përbëjë një shkelje administrative, sipas ligjit, Inspektori i Përgjithshëm i ILDKPKI-së, sipas rastit, vë në dijeni organin kompetent¹.

Këshilli I Lartë Gjyqësor

¹ RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË I. L. D. K. P. K. I. Tiranë, Shtator 2016. neni 3. URL: <https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administrativ-dhe-konfidencialiteti.pdf> /aksesuar ne 15. 6. 2023.

Këshilli I Lartë Gjyqësor në luftën kundër korrupsionit ka nxjerrë vendimin për miratimin e rregullores për shqyrtimin e praktikave korruptive, si më poshtë.

VENDIM. Nr. 441, datë 05. 10. 2021. PËRMIRATIMIN E RREGULLLORES "PËR SHQYRTIMIN E PRAKTIKAVE KORRUPTIVE NË KËSHILLIN E LARTË GJYQËSOR

Qëllimi i kësaj rregulloreje është të përcaktojë tërësinë e rregullave për organizimin dhe funksionimin e Autoritetit Përgjegjës (më poshtë Autoriteti), si dhe zhvillimit e procedurës që lidhet me shqyrtimin e praktikave korruptive, në Këshillin e Lartë Gjyqësor¹.

Denoncimi i praktikave korruptive bëhet pranë ambienteve të Këshillit, me çdo mjet komunikimi, në formë të shkruar ose deklarohet verbalisht para Autoritetit përgjegjës në Këshill dhe dokumentohet me shkrim nga ky i fundit.

Denoncimi në të gjitha rastet regjistrohet në një regjistër të veçantë nga ana e protokollit të Këshillit dhe administrohet në dosje të veçanta. Pas regjistrimit, dosja e denoncimit i kalon titullarit të institucionit. Denoncimet anonime trajtohen nga Autoriteti kryesisht, në të gjitha rastet kur ato përmbajnë të dhëna të besueshme për kryerjen e praktikave korruptive. Kur denoncuesi lidh denoncimin e tij me kërkesën për shpërbtim, formulari i kërkesës depozitohet bashkë me denoncimin.

Çdo zyrtar që administron dokumente ose fakte të denoncuar, sipas përcaktimeve të kësaj rregulloreje, zbaton parimet e konfidencialitetit dhe, kur kërkohet nga personi që denoncon praktikën korruptive, siguron ruajtjen e anonimatit të tij. Denoncimi në lidhje me praktikën korruptive të pretenduar, duhet të përcaktojë veprimin konkret, që

¹ VENDIM. Nr. 441, datë 05. 10. 2021. PËRMIRATIMIN E RREGULLLORES. "PËR SHQYRTIMIN E PRAKTIKAVE KORRUPTIVE NË KËSHILLIN E LARTË GJYQËSOR. (Miratuar me Vendimin e Këshillit të Lartë Gjyqësor nr. 441 datë 05. 10. 2021). URL: <https://klgj.al/wp-content/uploads/2021/10/VENDIM-Nr.-441-dat%3%ab-05.10.2021-P%3%8bR-MIRATIMIN-E-RREGULLLORES-%e2%80%9cP%3%8bR-SHQYRTIMIN-E-PRAKTIKAVE-KORRUPTIVE-N%3%8b-K%3%8bSHILLIN-E-LART%3%8b-GJYQ%3%8bSOR%e2-%80%9d.pdf> aksesuar më 16. 8. 2023.

pretendohet se përbën praktikë korruptive dhe rrethanat e kryerjes së tij¹.

7.10 Kontrolli i lartë i shtetit një organ tjetër në luftën kundër korrupsionit është kontrolli i lartë i shtetit, ai është institucioni më i lartë i kontrollit ekonomik e financiar

Ai i nënshtrohet vetëm Kushtetutës dhe ligjeve.

Misioni

Informimi i publikut dhe i Kuvendit të Shqipërisë në lidhje me përdorimin e burimeve me ekonomicitet, efektivitet dhe eficiencë nga pushteti qendror dhe lokal dhe nga njësi të tjera publike, si dhe nxitja e përgjegjshmërisë në të gjithë sektorin publik, në përputhje me praktikatat me të mira të BE dhe me standardet ndërkombëtare të INTOSAI, duke kontribuar për qeverisjen e mirë, nëpërmjet luftës kundër korrupsionit².

KLSH synon të jetë një institucion profesional i besueshëm që i kontribuon shtimit dhe kursimit të vlerës së parave publike, duke dhënë siguri mbi llogaritë financiare të përdoruesve të tyre dhe duke ndihmuar në përmirësimin e menaxhimit të Qeverisë e të enteve të tjera publike nëpërmjet auditimit, duke fituar në këtë mënyrë besim të plotë tek qytetarët shqiptarë dhe të audituarit³. Gjatë 4 muajve të vitit 2023, Kontrolli i lartë i Shtetit ka rekomanduar 345** masa nga të cilat 280 janë masa organizative, 5 janë masa për ndryshime ligjore apo përmirësime ligjore, 22 masa shpërblim dëmi dhe 38 masa 3-efekte negative për shkak të parregullsive⁴Kontrolli i lartë i Shtetit vijon të shqyrtojë me korrektësi dhe

¹ VENDIM. Nr. 441, datë 05. 10. 2021. PËRMIRATIMIN E RREGULLORES. “PËR SHQYRTIMIN E PRAKTIKAVE KORRUPTIVE NË KËSHILLIN E LARTË GJYQËSOR. (Miratuar me Vendimin e Këshillit të Lartë Gjyqësor nr. 441 datë 05. 10. 2021). URL: <https://klgj.al/wp-content/uploads/2021/10/VENDIM-Nr.-441-dat%c3%ab-05.10.2021-P%c3%8bR-MIRATIMIN-E-RREGULLORES-%e2%80%9cP%c3%8bR-SHQYRTIMIN-E-PRAKTIKAVE-KORRUPTIVE-N%c3%8b-K%c3%8bSHILLIN-E-LART%c3%8b-GJYQ%c3%8bSOR%e2%80%9d.pdf>/ aksesuar më 16. 8. 2023.

² URL: <https://www.klsh.org.al/content/3> aksesuar më 8. 5. 2023.

³ Po aty.

⁴ Kontrolli I lartë I Shtetit BULETINI Statistikor Janar-Prill2023<https://panel.klsh.org.al/>

profesionalizëm të gjitha ankesat, denoncimet dhe kërkesat për informacion të ardhura nga qytetarët dhe media të ndryshme.

Konkretisht, gjatë periudhës janar – prill 2023, ka administruar 117 letra nga qytetarët dhe palët e ndryshme të interesit në formën e ankesave apo denoncimeve.

PROJEKTREZOLUTË PËR VLERËSIMIN E VEPRIMTARISË SË KONTROLLIT TË LARTË TË SHTETIT PËR VITIN 2022

Angazhimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit për kryerjen e auditimeve në pajtueshmëri me standardet dhe praktikat ndërkombëtare të auditimit, duke bërë të mundur përfundimin dhe evadimin e 177 auditimeve, të ushtruara në 205 subjekte në nivel vendor dhe qendror¹.

- Adresimit të një numri total prej 5420 rekomandimeve për institucionet publike të audituara, nga të cilat 52 janë masa për përmirësime ligjore, 3283 masa organizative, 1047 masa disiplinore dhe administrative, 686 janë masa për efektet negative për shkak të parregullsive dhe 352 janë masa për shpërblim dëmi.
- Vijimit të punës për rritjen e dobisë së rezultateve të auditimit, duke zbuluar parregullsi dhe shkelje financiare, në fushën e menaxhimit të të ardhurave dhe shpenzimeve të buxhetit, administrimin e pronës shtetërore, koncesioneve, prokurimit publik, etj.
- Intensifikimin e veprimtarisë së zbulimit dhe ndëshkimit të korrupsionit, duke paraqitur pranë organit të prokurorisë 4 kallëzime dhe indicie penale, për 14 zyrtarë të niveleve të ndryshme, prej të cilëve 4 kanë mbajtur pozicione drejtuese².

storage/phpaEeNO5.pdf/ aksesuar me 15. 6. 2023.

¹ PROJEKTREZOLUTË PËR VLERËSIMIN E VEPRIMTARISË SË KONTROLLIT TË LARTË TË SHTETIT PËR VITIN. 2022. URL: <http://www.parlament.al:5000/Files/202307181640051041ProjektRezoluta%20KLSH%20-%202022.pdf> aksesuar me 18. 7. 2023.

² Po aty.

7.11 Avokati i popullit

Avokati i Popullit vepron mbi bazën e ligjit Nr. 8454, datë 4. 2. 1999, plotësuar me ligjin nr. 8600 datë 10. 04. 2000, ndryshuar me ligjin nr. 9398, datë 12. 05. 2005, shtuar dhe ndryshuar me ligjin nr. 155/2014, datë 27. 11. 2014:

Një organ tjetër në luftën kundër korrupsionit është Avokati i Popullit, ai mbron të drejtat, liritë dhe interesat e ligjshëm të individit nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme e të parregullta të organeve të administratës publike, si dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të saj. Ai është nxitës i standardeve më të larta të të drejtave dhe lirive të njeriut në vend¹. Avokati i Popullit i cili ka për qëllim dhënien e rekomandimeve dhe propozimin e masave gjatë vëzhgimit të dhunimit të të drejtave njerëzore nga ana e administratës publike. Në lidhje me çështjet më të zakonshme shqetësuese në Shqipëri.

7.12 Agjencia e prokurimit publik

(APP) është institucioni i cili merret me mbikëqyrjen e sistemit të prokurimit publik, në mënyrë të veçantë me: monitoron ekzekutimin e procedurave të prokurimit publik, paraqet propozime për rregullat e prokurimit në Këshillin e Ministrave, promovon dhe organizon trajnimin e zyrtarëve të qeverisë qendrore dhe vendore që merren me aktivitetet e prokurimit publik, redaktimet dhe çështjet e Buletinit të Prokurimit Publik, etj.

Komisioni i Prokurimit Publik (KPP) është një organ shtetëror specifik pothuajse gjyqësor, i cili ka kompetencën për të ofruar mbrojtje ligjore në prokurimin publik. KPP është themeluar nga Ligji i Prokurimit Publik, si organi më i lartë në sistemin e prokurimit, i cili siguron mbrojtje ligjore për tenderët dhe interesin publik në të gjitha fazat e procedurës së prokurimit publik, koncesioneve, ankandeve dhe licencat e minierave².

¹ Ligjit. Nr. 8454, Per Avokatin e Popullit datë 4. 2. 1999, plotësuar me ligjin nr. 8600 datë 10. 04. 2000, ndryshuar me ligjin nr. 9398, datë 12. 05. 2005, shtuar dhe ndryshuar me ligjin nr. 155/2014, datë 27. 11. 2014.

² Arjana *Kasaj* Llano. Shteti I së Drejtës në Shqipëri Hamilton, Kanada 2023. fq. 131.

Korrupsioni mund të luftohet në rrugë të ndryshme. Njëra rrugë është të luftosh korrupsionin duke hetuar, duke arrestuar dhe duke ndëshkuar personat e përfshirë në të. Kjo kërkon të rriten kompetencat hetimore të policisë dhe të prokurorisë, të forcohen mekanizmat e inspektimit, të kontrollit etj. Kjo rrugë “shtypëse” mbështetet në idenë se korrupsioni është shkëmbim vullnetar i ndërmarrë nga pjesëmarrësit në të, për të realizuar interesat e tyre private. Ajo bazohet edhe në hamendësimin që ata që përgjigjen për kontrollin dhe zbatimin e ligjit (policia, prokuroria, etj.), nuk janë të korruptuar. Por asnjëri prej këtyre hamendësimeve, në vetvete, nuk është i vërtetë, veçanërisht në vendet dhe në institucionet ku korrupsioni është mjaft i përhapur ose mbizotërues¹.

7.13 Kuvendi

Një rol në luftën kundër korrupsionit ka dhe Kuvendi, sepse ky organ është organi ligjvënës në Shqipëri. Ky organ nxjerr ligje kundër korrupsionit. Në Kuvend përveç Komisioneve egzistuese parlamentare duhet të ketë dhe një Komision për Integritetin dhe Antikorrupsionin. Pasi korrupsioni përbën një shqetesim madhor në shtet dhe korrupsioni fillon që në fazat e para të hartimit të ligjeve dhe pastaj pason në procedurat vendimarrëse. Kuvendi ka nxjerrë Rregulloren për hetimin administrativ të sinjalizimit dhe mbrojtjen e konfidencialitetit në Institucionin e Kuvendit, bazohet në ligjin nr. 60/2016, “Për sinjalizimin dhe mbrojtjen e sinjalizuesve”, Vendimin nr. 816 datë 16. 11. 2016 “Për strukturën, kriteret e përzgjedhjes dhe marrëdhëniet e punës së punonjësve të njësisë përgjegjëse në autoritetet publike, në zbatim të ligjit nr. 60/2016”, Udhërrëfyesin për sinjalizimin dhe sinjalizuesit në Shqipëri, Kodin e Procedurave². Objekti i kësaj rregulloreje është përcaktimi i rregullave për procedurën e

¹ PROJECT AGAINST CORRUPTION IN ALBANIA (PACA). Edukimi kundër korrupsionit Manual për mësuesit, Tiranë, shtator 2012. MASH fq. 5. Ky manual është hartuar dhe botuar me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian.

² RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË INSTITUCIONIN E KUVENDIT, KUVENDI I SHQIPËRISË. Tiranë, Dhjetor 2017. Hartuar nga Njësia e Auditimit të Brendshëm. URL: http://staging.parlament.al/Files/Lajme/Dokument/Rregullorja_sinjalizimit.pdf/ aksesuar me 10. 8. 2023.

shqyrtimit të hetimit administrativ të sinjalizimit dhe përcaktimin e mekanizmave të mbrojtjes së konfidencialitetit në zbatim të ligjit nr. 60/2016 “Për sinjalizimin dhe mbrojtjen e sinjalizuesve”.

Sinjalizimi bëhet me çdo mjet komunikimi, në formë të shkruar ose deklarohet verbalisht para punonjësit të caktuar të njësisë përgjegjëse, dhe dokumentohet me shkrim prej këtij të fundit¹.

Sinjalizimi përmban të paktën:

- a) të dhënat e identitetit të sinjalizuesit;
- b) të dhënat e kontaktit të sinjalizuesit;
- c) përshkrimin e fakteve e të rrethanave të njohura nga sinjalizuesi për veprimin ose praktikën
- e) dyshuar të korrupsionit, shoqëruar me provat përkatëse, për aq sa është e mundur;
- d) referimin përkatës në Kodin Penal të Republikës së Shqipërisë, për aq sa është e mundur, nga sinjalizuesi, të veprës ose praktikës së dyshuar të korrupsionit;
- e) në rastin e sinjalizimit tek ILDKPKI, shkaqet ligjore dhe rrethanat e faktit, për aq sa është e mundur, nga sinjalizuesi, për përdorimin e mekanizmit të sinjalizimit të jashtëm.

3. Sinjalizuesi mund të zgjedhë të mbetet anonim dhe sinjalizimi pranohet nga njësia përgjegjëse si i tillë, vetëm nëse në të janë shprehur qartë dhe janë arsyetuar shkaqet e anonimatit dhe të dhënat e sinjalizuara sigurojnë një bazë të mjaftueshme për të hetuar administrativisht veprimin ose praktikën e dyshuar të korrupsionit.

4. Në rastet kur sinjalizimi nuk është depozituar sipas formës dhe përmbajtjes së mësipërme sinjalizuesit i kërkohet me shkrim të korrigjojë këto të meta brenda 7 ditëve nga data e marrjes së njoftimit për korrigjim.

¹ RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË INSTITUCIONIN E KUVENDIT, KUVENDI I SHQIPËRISË. Tiranë, Dhjetor 2017. Hartuar nga Njësia e Auditimit të Brendshëm. URL: http://staging.parlament.al/Files/Lajme/Dokument/Rregullorja_sinjalizimit.pdf/ aksesuar me 10. 5. 2023.

ILDKPKI-ja heton drejtpërdrejt sinjalizimin për veprimet ose praktikat e dyshuara të korrupsionit në organizata, të cilat nuk kanë një njësi përgjegjëse për këtë qëllim.

2. Pavarësisht nga përcaktimi i pikës 1 të këtij neni, sinjalizuesi ka të drejtë të sinjalizojë veprën e dyshuar të korrupsionit tek ILDKPKI-ja në rastet kur;

- a) njësia përgjegjëse nuk fillon hetimin administrativ ose përfundon hetimin në kundërshtim me nenin 14 të ligjit nr. 60/2016;
- b) ekziston dyshimi i arsyeshëm se pritësi i sinjalizimit në njësinë përgjegjëse ose persona të lidhur me të janë të përfshirë ose kanë një interes të drejtpërdrejtë ose jo të drejtpërdrejtë, pasuror ose personal, në veprimin ose praktikën e dyshuar të korrupsionit. Sipas rastit, person i lidhur ka të njëjtin kuptim me përcaktimet e bëra në ligjin për tregtarët dhe shoqëritë tregtare ose ligjin për parandalimin e konfliktit të interesave në ushtrimin e funksioneve publike;
- c) ka arsye të tjera të bazuara për të dyshuar në integritetin dhe paanshmërinë e njësisë përgjegjëse në shqyrtimin e sinjalizimit;
- d) prova e sinjalizuesit, në lidhje me veprimin ose praktikën e dyshuar të korrupsionit, mund të fshihet ose të shkatërrohet nga organizata.

3. Në rastet e përmendura në pikën 2, të këtij neni, çdo hetim i njësisë përgjegjëse, nëse ka filluar, ndërpritet dhe sinjalizimi hetohet në vijim nga ILDKPKI-ja. Në rast se nuk vërtetohen kushtet e përcaktuara në pikën 2 të këtij neni, Inspektori i Përgjithshëm i ILDKPKI-së, me vendim të arsyetuar, e dërgon sinjalizimin për nisjen ose vijimin e hetimit administrativ tek njësia përgjegjëse e organizatës¹.

Në kryerjen e hetimit administrativ njësisë përgjegjëse vepron:

- a) me ndershmëri, paanshmëri dhe efikasitet, duke pasur parasysh interesat legjitim të sinjalizuesit;
- b) në mënyrë të pavarur nga pikëpamja politike dhe çdo influencë tjetër e padrejtë që mund të pengojë realizimin e detyrave;

¹ RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË INSTITUCIONIN E KUVENDIT, KUVENDI I SHQIPËRISË Tiranë, Dhjetor 2017 Hartuar nga Njësia e Auditimit të Brendshëm. URL: http://staging.parlament.al/Files/Lajme/Dokument/Rregullorja_sinjalizimit.pdf aksesuar me 10. 5. 2023.

- c) duke shmangur çdo konflikt interesi të mundshëm përpara fillimit të hetimit administrativ;
- d) duke marrë të gjitha masat e përshtatshme për të mbrojtur dokumentacionin dhe provat lidhur me sinjalizimin nga zhdukja, fshehja, ndryshimi, falsifikimi dhe veprime të tjera, të cilat synojnë asgjësimin e tyre;
- e) duke ruajtur konfidencialitetin e informacionit dhe të mbrojtje të dhënat në përmbajtje të çdo sinjalizimi;
- f) duke ruajtur sekretin shtetëror në përmbajtje të një sinjalizimi, në zbatim të ligjit¹.

7.14 Drejtoria e përgjithshme e parandalimit të pastrimit parave

Kjo drejtori ka për Mision mbrojtjen e interesave të vendit nga krimi financiar dhe financimi i terrorizmit dhe të kontribuojmë në stabilitetin, integritetin, rritjen dhe qëndrueshmërinë e sistemit financiar në Shqipëri dhe të ekonomisë në përgjithësi, nëpërmjet zbulimit dhe goditjes së veprimtarive kriminale me anë të programeve tona rregullatore dhe të inteligjencës financiare² Njësia e Inteligjencës Financiare, si agjenci qendrore kombëtare, është përgjegjëse për marrjen, (dhe siç lejohet duke kërkuar), analizuar dhe shpërndarë tek autoritetet kompetente, zbulimet e informacionit financiar:

Në këtë Drejtori ndodhet dhe Drejtoria e Analizës strategjike dhe transaksioneve të dyshimta, Sektori I analizës së thelluar të rasteve të dyshimta, Sektori I analizës paraprake të rasteve të dyshimta.

Lidhur me të ardhurat e dyshuara të krimit dhe financimit të mundshëm të terrorizmit;

¹ RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË INSTITUCIONIN E KUVENDIT, KUVENDI I SHQIPËRISË Tiranë, Dhjetor 2017 Hartuar nga Njësia e Auditimit të Brendshëm. URL: http://staging.parlament.al/Files/Lajme/Dokument/Rregullorja_sinjalizimit.pdf aksesuar me 10. 5. 2023.

² URL: <https://fiu.gov.al/sq/misioni/> Aksesuar më 10. 5. 2023.

Kërkohej nga ligji ose rregullorja kombëtare për të luftuar pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit.

NjIF u krijua si një institucion ndërlidhës për institucionet financiare, komunitetin e biznesit dhe autoritetet ekzekutive, si dhe për të drejtuar dhe koordinuar luftën kundër pastrimit të parave, bazuar në detyrimin e subjekteve dhe institucioneve financiare në fjalë, me qëllim identifikimin e klientit. Këto institucione kanë krijuar strukturat e tyre me personat përgjegjës në këtë drejtim dhe kanë krijuar edhe qendrën e të dhënave¹.

Në raportin e kësaj Drejtorie theksohet

Nga Raporti i Aktivitetit të Dyshimtë e dërguara përgjithësisht vazhdojnë të mbizotërojnë tipologjitë që lidhen me:²

- Blerje të pasurive të paluajtshme apo të luajtshme me burim të panjohur të fondeve;
- Transferta të dyshimta apo me anomali të dukshme;
- Transferta të pajustificuara në apo drejt vendeve me risk;
- Veprime nga persona të dyshuar si të përfshirë në veprimtari kriminale të mëparshme apo lidhje me persona me precedentë;
- Huamarrje/sponsorizime/dhurime për/nga të tretë, që në dukje janë fiktive;
- Depozitime me para në dorë me burim të pajustificuar të ardhurash;
- Tërheqje me para në dorë në vlera të larta nga llogaritë e individë dhe personave juridik me dyshime në lidhje me përdorimin e tyre;
- Transaksione të pa mbështetura me dokumentacion, apo të dhëna të tjera të besueshme mes personash juridik;
- Veprime/transaksione/investime të dyshimta nga PEP apo persona të lidhur me ta;
- Veprime/transaksione/investime për të cilat ka dyshime për mashtrime të mundshme³.

¹ URL: <https://fiu.gov.al/sq/njesia-e-inteligjences-financiare-shqiptare/> aksesuar më 10. 5. 2023.

² Raporti Vjetor 2022. DREJTORIA E PËRGJITHSHME E PARANDALIMIT TË PASTRIMIT TË PARAVE. URL: <https://fiu.gov.al/wp-content/uploads/2023/06/RaportVjetorFinal2022.pdf> /aksesuar më 5. 8. 2023.

³ Po aty.

DPPPP i kushton rëndësi edhe identifikimit të mënyrës së veprimit dhe metodave të ndjekura për kryerjen e pastrimit të produkteve të veprës penale apo financimit të terrorizmit dhe konkretisht gjatë vitit janë vërejtur kryesisht këto tregues të aktivitetit të dyshimtë:

- Investime të larta në pasuri të paluajtshme me burim të panjohur fondesh;
- Transferta të dyshimta (në mbërritje apo në dalje edhe në tentativë) me përfshirje të subjekteve/shtetasve të huaj dhe të pajustificuara me dokumentacion mbështetës;¹
- Sponsorizime/ dhurime/ dhënie huaje nga/ për të tretë pa u konstatuar lidhje të dukshme që justifikojnë transaksionet mes palëve;
- Veprime financiare të lidhura me dyshime për evazion fiskal/fshehje të ardhurash;
- Investime në mallra luksi nga persona të cilat nuk justifikojnë burimin e fondeve apo persona me precedentë penalë;
- Transaksione financiare të kryera nga persona me precedentë të mëparshëm penalë apo persona të lidhur me ata me precedentë;
- Transferta të dyshimta apo të pajustificuara me vende të konsideruara me risk;
- Rritje të kapitalit të personave juridik me burim të panjohur të ardhurave apo me element të dyshimtë fiktiviteti;
- Transferta të mëdha vlerash (brenda dhe jashtë vendit) midis personave juridik të pa mbështetura me dokumentacion;
- Veprime/transaksione/investime të dyshimta nga PEP apo persona të lidhur me ta².

7.14.1 Urdhrat e bllokimit të përkohshëm

Në rastet kur DPPPP ka arsye të bazuara në fakte dhe rrethana konkrete për PP/FT, në funksion të parandalimit të tjetërsimit të produkteve

¹ Raporti Vjetor 2022. DREJTORIA E PËRGJITHSHME E PARANDALIMIT TË PASTRIMIT TË PARAVE. URL: <https://fiu.gov.al/wp-content/uploads/2023/06/RaportVjetorFinal2022.pdf> /aksesuar më 5. 8. 2023.

² Po aty.

financiare kriminale, urdhëron bllokimin ose ngrirjen e përkohshme të transaksionit ose të veprimit financiar, për një periudhë jo më shumë se 72 orë dhe informon Prokurorinë por, tanimë prej vitesh, informohet njëkohësisht dhe DPPSH, në funksion të realizimit të veprimeve procedurale¹.

Gjatë vitit 2022, janë nxjerrë në total 3 urdhra bllokimi të përkohshëm për llogari bankare, në një vlerë totale prej rreth 2, 426, 882 EUR, të cilat janë sekuestruar me vendim të Prokurorisë apo Gjykatës në masën 100%.

Krahas urdhrave të bllokimit, gjatë vitit 2022 DPPPP ka përdorur edhe mekanizmin e monitorimit të llogarive bankare të kombinuar me urdhra bllokimi. Sipas dispozitave ligjore në fuqi, DPPPP urdhëron, kur ka arsye të bazuara për PP/FT, monitorimin, gjatë një periudhe të caktuar të veprimeve bankare që janë duke u kryer përmes një ose më shumë llogarish të përcaktuara².

7.14.2 Investime të larta në pasuri të paluajtshme me burim të panjohur fondesh

Shtetasja X., paraqitet pranë një banke të nivelit të dytë dhe deklaron se është në pritje të transfertave nga shoqëria e huaj “DEF”, e regjistruar në një shtet të Evropës “V”. Transfertat justifikoheshin me anë të një marrëveshje huaje, sipas së cilës shtetasja X do merrte hua shumën prej 600,000 EUR. Marrë në konsideratë vlerën e lartë të pretenduar, si dhe mungesës së justifikimit të qartë ekonomik të këtij huazimi, u kryen verifikime të mëtejshme.

Nga këto verifikime, rezultoi se shtetasja X, me vendqëndrim në Shqipëri nuk ishte e punësuar dhe në muajt e fundit kishte nënshkruar disa kontrata shitblerjesh të pasurisë së paluajtshme, në cilësinë e palës blerëse dhe shfaqej e përfshirë në marrëdhënie kontraktuale huaje me shtetas të ndryshëm.

Gjithashtu rezultoi se shtetasja X rezultoi të kishte lidhje familjare me shtetasit E, F, H për të cilët rezultuan të dhëna negative për përfshirje në

¹ Raporti Vjetor 2022. DREJTORIA E PËRGJITHSHME E PARANDALIMIT TË PASTRIMIT TË PARAVE. URL: <https://fiu.gov.al/wp-content/uploads/2023/06/RaportVjetorFinal2022.pdf> /aksesuar më 5. 8. 2023.

² Po aty.

trafikim të lëndëve narkotike, në disa shtete të Europës, përfshirë dhe në vendin e regjistrimit të shoqërisë së huaj “DEF”.

Në vijim, u kërkuar dhe bashkëpunimi i homologëve në shtetin “V”, nga ku rezultuan të dhënat me dyshime edhe lidhur me profilin e shoqërisë së huaj.

Bazuar në dyshimet:

- Transfertat e larta në mbërritje nga një shoqëri me profil të dyshimtë, pa një shpjegim të qartë ekonomiko-juridik;
- Investimi në pasuri të paluajtshme nga një shtetase jo e punësuar;
- Lidhja familjare me shtetas të dyshuar për përfshirje në trafikim të lëndëve narkotike;
- Veprimet financiare me të tretë në formë huaje; rasti u dërgua për investigim të mëtejshëm në organet e zbatimit të ligjit¹.

7.14.3 Investime të larta në pasuri të paluajtshme me burim të panjohur fondesh”

Shtetasit X dhe Y kanë në pronësi të tyre një numër të lartë pasurish të paluajtshme për të cilat nuk kemi informacion për mënyrën e fitimit të tyre dhe burimin e të ardhurave.

Pas verifikimeve të kryera nisur nga anomalia e mësipërme rezultoi se shtetasit kanë pasur aktivitet të regjistruar që nga viti 2013 në fushën e shërbimeve, aktiviteti i cili ka vazhduar për 8 vjet dhe më pas është pezulluar. Fitimet e deklarura kanë qenë tepër të ulta, duke arritur vlerën maksimale 500, 000 lekë në vit, si dhe në disa raste me humbje.

Duke marrë në konsideratë të ardhurat e ulta të realizuara ndër vite nga shtetasit X dhe Y dhe mungesën e informacionit për mënyrën e fitimit të pronësisë edhe mbas verifikimeve të kryera, për një numër të lartë pasurish të paluajtshme, rasti u dërgua për investigim të mëtejshëm në organet e zbatimit të ligjit².

¹ Raporti Vjetor. 2022. DREJTORIA E PËRGJITHSHME E PARANDALIMIT TË PASTRIMIT TË PARAVE. URL: <https://fiu.gov.al/wp-content/uploads/2023/06/RaportVjetorFinal2022.pdf>/ aksesuar më 5. 8. 2023.

² Po aty.

Agjencia e Administrimit të Pasurive të Sekuestruara e të Konfiskuara (në vijim Agjencia) është institucioni përgjegjës për administrimin e pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara, pasuritë e sekuestruara e të konfiskuara me vendim të gjykatës kompetente, sipas përcaktimeve të legjislacionit në fuqi për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar, trafikimit dhe korrupsionit;

– pasuritë e bllokuara e të sekuestruara, sipas përcaktimeve të legjislacionit në fuqi për masat kundër financimit të terrorizmit; Agjencia e Administrimit të Pasurive të Sekuestruara dhe të Konfiskuara është themeluar me Aktin Nr. 9284, date 30. 09. 2004 “Për qëllime të organizimit ndaj krimit të organizuar” dhe funksionon në bazë të ligjit. LIGJ. Nr. 10 192, datë 3. 12. 2009.

PËR PARANDALIMIN DHE GODITJEN E KRIMIT TË ORGANIZUAR, TRAFIKIMIT DHE KORRUPSIONIT NËPËRMJET MASAVE PARANDALUESE KUNDËR PASURISË

(Ndryshuar me ligjin nr. 24/2014)¹ Agjencia për Administrimin e Pasurive të Sekuestruara dhe të Konfiskuara (AAPSK) është themeluar në bazë të Ligjit nr. 9284, datë 30. 09. 2004 “Për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar” dhe aktualisht funksionon në zbatim të ligjit nr. 10192, dt. 3. 12. 2009 “Për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar, trafikimit dhe korrupsionit nëpërmjet masave parandaluese ndaj pasurisë”, ndryshuar me ligjin 70/2017, dt. 27. 4. 2017, 85/2020. Në korrik 2019, doli ligji nr. 34, datë 4. 07. 2019 “Për administrimin e pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara”². Në zbatim të kërkesave të pasqyruara në ndryshimet e ligjit 34/2019 nga ligji 19/2020, janë miratuar: VKM me nr. 888, dt. 11. 11. 2020 “Për përcaktimin e kriterëve të vlerësimit, mënyrave dhe procedurave për vënien në punë dhe tjetërsimin e pasurive të konfiskuara” VKM me nr. 835, dt. 28. 10. 2020 “Rregullat për përmbajtjen, formën e regjistrimit të pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara, si dhe për përcaktimin e organeve apo subjekteve publike që kanë të drejtë të aksesojnë informacionin e tij”. Urdhri i Kryeministrit nr. 14, dt. 13. 01. 2021 “Për miratimin e

¹ URL: <https://aapsk.gov.al/en/home/> aksesuar më 19. 8. 2023.

² Aksesuar më 19. 8. 2023.

strukturës dhe organikës së AAPSK-së”. Udhëzimi i Ministrit të Brendshëm me nr. 374, dt. 18. 11. 2020 “Për përcaktimin e rregullave dhe procedurave për financimin e projekteve nga fondi i posaçëm për parandalimin e krimit”. Udhëzimi i Ministrit të Brendshëm nr. 324, dt. 02. 10. 2020 “Për përcaktimin e rregullave, procedurave për administrimin e të ardhurave dhe kufijve të ekzekutimit të shpenzimeve për pasuritë e sekuestruara dhe të konfiskuara”. Urdhri i Ministrit të Brendshëm nr. 323, dt. 02. 10. 2020 “Për përcaktimin e kriterëve dhe rregullave për hartimin e listës së administratorëve të pasurive të sekuestruara pranë Agjencisë së Administrimit të Pasurive të Sekuestruara dhe të Konfiskuara”. Udhëzimi i Ministrit të Brendshëm nr. 80, dt. 06. 03. 2020 “Për kushtet e zbatimit të urdhrit për evakuimin e ndërtesave që janë objekt sekuestro”.

Objekti i agjencisë është: Administrimi i pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara me vendim gjykate, në zbatim të ligjit nr. 10192, datë 3. 12. 2009 “Për parandalimin dhe goditjen e krimit të organizuar dhe trafikut nëpërmjet masave parandaluese ndaj pasurisë”, ndryshuar me ligjin 70, dt. 27. 4. 2017 dhe ligji i ri nr. 34, dt. 4. 07. 2019 “Për administrimin e pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara”, i ndryshuar. Administrimi i pasurive të bllokuara dhe të sekuestruara, në zbatim të ligjit nr. Nr. 157/2013, “Për masat kundër financimit të terrorizmit”. Administrimi i pasurive të bllokuara dhe të sekuestruara sipas Aktit Normativ (OFL), nr. 1, dt. 31. 01. 2020 “Për masat parandaluese në kuadër të forcimit të luftës kundër terrorizmit, krimit të organizuar, krimit të rëndë dhe konsolidimit të rendit dhe sigurisë publike” Administrimi i pasurive të tjera të sekuestruara dhe të konfiskuara, që janë produkt i veprave penale ose të lidhura me to, administrimi i të cilave i është caktuar kësaj Agjencie me ligj, me vendim gjykate ose urdhër të ministrit. Administrimi i provave materiale të konfiskuara dhe shitja e tyre me vendim të Komisionit Ndërinstitucional për Masat kundër Krimit të Organizuar.

7.15 Grupi i posaçëm i veprimit financiar

Është një organ ndërqeveritar, përgjegjësia e të cilit është të përcaktojë standardet e të nxisë zbatimin efektiv të masave ligjore, rregullative dhe

operacionale për luftën kundër pastrimit të parave, financimit të terrorizmit, financimit të përhapjes së armëve të shkatërrimit në masë e kërcënime të tjera që lidhen me integritetin e sistemit financiar ndërkombëtar.

7.16 Komiteti moneyval i ke

Për procesin e pastrimit të parave gjatë vitit 2022, vendi ynë ka vijuar në proces monitorimi të përforcuar nga Komiteti Moneyval Komiteti i Ekspertëve për Vlerësimin e Masave Kundër Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit¹– MONEYVAL është një organ monitorues i përhershëm i Këshillit të Evropës, të cilit i është besuar detyra e vlerësimit të përputhshmërisë me standardet kryesore ndërkombëtare për të luftuar pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit dhe efektivitetin e zbatimit të tyre, si dhe me detyrën për t'u bërë rekomandime autoriteteve kombëtare në lidhje me përmirësimet e nevojshme në sistemet e tyre. Nëpërmjet një procesi dinamik vlerësimesh reciproke, rishikimi nga kolegët dhe ndjekja e rregullt e raporteve të tij, MONEYVAL synon të përmirësojë kapacitetet e autoriteteve kombëtare për të luftuar në mënyrë më efektive pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit². Në *raportin e tij vjetor për vitin 2022*, organi i Këshillit të Evropës kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit MONEYVAL paralajmëron se rikuperimi i të ardhurave nga krimi në të gjithë shtetet mbetet i pamjaftueshëm dhe u bën thirrje qeverive të shtojnë përpjekjet e tyre për të forcuar kornizat e brendshme ligjore për menaxhimin dhe rikuperimin e aseteve.

Në punën e tij monitoruese, MONEYVAL ka konstatuar se konfiskimet e suksesshme të aseteve kriminale janë relativisht të rralla në krahasim me vlerësimet e të ardhurave nga krimi³. Prandaj MONEYVAL nënvizon nevojën jo vetëm për ngrirjen, por edhe për sekuestrimin dhe konfiskimin e fondeve kriminale. Për të arritur këtë, shtimi i kompetencave

¹ Këshilli i Evropës. URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval> aksesuar më 5. 5. 2023

² Po aty.

³ Këshilli i Evropës 23p_com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_SENehJ2ESZrW#p_com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_SENehJ2ESZrW aksesuar më 20. 8. 2023

dhe i burimeve për zyrat e rikuperimit dhe menaxhimit të aseteve kriminale është thelbësore.

“Shtetet nuk duhet vetëm të përmirësojnë rezultatet e tyre në identifikimin dhe ngrirjen e fondeve kriminale. Ekziston gjithashtu një nevojë urgjente që ato të përmirësojnë ndjeshëm rezultatet e tyre në konfiskimin dhe menaxhimin e aseteve kriminale, të miratojnë sanksione më të rrepta dhe të rrisin numrin e dënimeve për vepra të rënda të pastrimit të parave”, tha Elżbieta Frankow-Jaśkiewicz, Kryetare e MONEVVAL.

“Lufta e agresionit të Rusisë kundër Ukrainës ka nxjerrë në pah lidhjen midis regjimeve autoritare, aktorëve të korruptuar dhe flukseve të paligjshme financiare. Nevoja për t’u mohuar aktorëve të paligjshëm aksesin në fondet dhe burimet e përdorura për të lehtësuar aktivitetet e dëmshme, përfshirë ato që mund të minojnë sigurinë dhe stabilitetin evropian, është bërë edhe më e dukshme. Qeveritë duhet të investojnë më shumë në programet e tyre kombëtare për të luftuar pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit dhe të miratojnë politika më të rrepta për të parandaluar pastrimin e të ardhurave që lidhen me regjimet e korruptuara”, theksoi ajo.

Në raportin e tij vjetor, MONEYVAL vlerëson pajtueshmërinë me standardet ndërkombëtare dhe zhvillimet në kuadrin ligjor dhe institucional për të luftuar pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit në 33 shtetet dhe territoret që i nënshtroheshin monitorimit deri më 31 dhjetor 2022. MONEYVAL pret të përfundojë raundin e pestë të vlerësimit dhe të nisë raundin e tij të gjashtë të vlerësimit në 2024¹.

7.17 Task forca e veprimit financiar (FATF-GAFI)

Si një organ ndërqeveritar dhe si instrument ndërkombëtar i luftës kundër pastrimit të parave të pista. Të 26 vendet dhe 2 organizatat ndërkombëtare (Këshilli i Europës dhe Komisioni i Bashkëpunimit të Gjirit Persik), firmosës të traktatit të themelimit të këtij grupi u angazhuan të

¹ KëshilliEvropës23p_com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_SENehJ2ESZrW#p_com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_SENehJ2ESZrW aksesuar më 20. 8. 2023

luftojnë jo vetëm pastrimin e parave të pista si proces, por edhe krijimin e të ardhurave të jashtëligjshme nga ana e organizatave kriminale, që do të shërbenin për financimin e të tjera aktiviteteve kriminale nga ana e tyre. FATF është një organizëm multidisiplinor dhe themelor në luftën kundër pastrimit të parave, i cili mundohet të bashkojë dhe të harmonizojë politikat anti-pastrim të vendeve të ndryshme nëpërmjet asistencës juridike dhe financiare nga ana e eksperteve të saj, të cilët vijnë nga qendrat financiare më në zë të Evropës, Amerikës dhe Azisë¹.

7.18 Drejtoria e inspektimit financiar publik

misioni i inspektimit financiar publik është garantimi i zbatimit të ligjshmërisë në përdorimin e fondeve publike dhe dhënia e ndihmës në përmirësimin e menaxhimit financiar publik.

7.19 INTOSAI – Organizata ndërkombëtare e institucioneve supreme të auditimit

INTOSAI është një organizatë autonome, e pavarur dhe jopolitike. Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI) operon si një organizatë ombrellë për komunitetin e auditimit të jashtëm të qeverisë. Është një organizatë joqeveritare me status të veçantë konsultativ pranë Këshillit Ekonomik dhe Social (ECOSOC) të Kombeve të Bashkuara².

7.20 Media

Edhe media jep një ndihmë të madhe në luftën kundër korrupsionit duke demaskuar firma dhe politikanë që lidhen me biznese të dyshimta. Nëpërmjet punës së tyre tashmë gazetarë kanë arritur të demaskojnë individë të korruptuar. Përveç kesaj, skandalet e korrupsionit bejnë që gazetat të dalin me titujt e mëdhenj dhe tirazh të madh. Ndoshta pikërisht për këtë ka qenë media është promotor për zbulimin e personave të korruptuar në të gjithë botën. Panvaresit nga qëllimet e medias, shtyp

¹ URL: <http://www1.fint.gov.al/en/publikime/69-legislation?showall=&start=10>

² URL: <https://www.intosai.org/> aksesuar me 18. 7. 2023

I pavarur luan rolin më të rëndësishëm në luftën kundër korrupsionit. Fokusimi I medias në problemet e korrupsionit dhe bashkëpunimi ndërkom-bëtar për të luftuar atë që ka berë që të ndryshojnë normat lidhur me menyren sesi shikohet korrupsioni nga njerëzit. Përdorimi I korrupsionit nuk është një menyrë e pranuar për të zhvilluar një biznes. Aq më tepër rreziku për tu zbuluar, bëhet gjithnjë e më I madh kur hyjnë në fuqi Kon-venta të ndryshme¹.

7.21. Auditimi i brendshëm

Qëllimi i auditimit të brendshëm. Organizatat e sektorit publik janë të mëdha, komplekse dhe shpenzojnë shuma të mëdha fondesh publike për të mundësuar ofrimin e shërbimeve kryesore për publikun². Kompleksi-teti dhe madhësia e organizatave bën të pamundur që menaxheret e lartë të kontrollojnë personalisht nëse organizata po ushtron veprimtarinë në mënyrë efektive. Per t'u siguruar se organizata po funksionon në mënyrë efektive është e domosdoshme që në atë organizatë të funksionojë shër-bimi i auditimit të brendshëm sipas percaktimeve ligjore.

Shërbimi i Auditimit të brendshëm, me rolin dhe misionin e tij, i mu-ndëson nivelit të lartë të menaxhimit siguri objektive në mënyrë të pava-rur dhe përmirëson veprimtarinë dhe performancën e organizatës, duke ia shtuar asaj vlerën.

Shërbimi i Auditimit të Brendshëm në sektorin publik duhet të:

- a) *Ndihmojë njësitë e sektorit publik për të qenë të përgjegjshëm ndaj publikut, duke vlerësuar zbatimin e ligjit, rregulloreve, kontrolleve të vendosura, si dhe duke siguruar dobinë, frytshmerinë dhe kursimin e burimeve (ekonominë, eficientë dhe efektivitetin);*

¹ Kval Mellbye Tranoy Politika dhe Demokracia botimet Onufri 2006. ISBN: 9994332961. fq. 257.

² MANUAL! I AUDITIMIT TE BRENDSDHEM U pergatit nga stafi i Njesise Qendrore te Harmonizimit per Auditimin e Brendshem dhe Grupi i Punes: Hysen Muceku, Pjeter Ndreca, Albana Gjinopulli, Hasan Deda, Erton Hysenllari, Festime Trebicka, Ramadan Ndreaj, Bashkim Xhika, Silvana Gushali, Dorina Klosi Me asistencen e projektit PIFC 2 dhe mbeshtetjen e BE-se: Gurdip Bhabra, Drejtues i Projektit David Bray, Konsulent Nderkometar Financuar nga Bashkimi European, Korrik 2010. Ministria e Financave.

- b) Jap siguri objektive për organet mbikëqyrëse/titullarët, mbi saktësinë dhe besueshmërinë e raporteve financiare dhe raporteve të performancës, të përgatitura nga struktura e menaxhimit;¹
- c) Ndhimjojë menaxhimin e sektorit publik në arritjen e qëllimeve dhe objektivave të tyre, duke përmirësuar sistemet e kontrollit dhe shërbimet e njësisë;
- d) Pengojë mundësitë për mashtrim, shpërdorim dhe abuzim; dhe
- e) Ndhimjojë punonjësit të përmirësojnë performancën e tyre të punës dhe në respektimin e kontrolleve të vendosura.

Puna e Auditimit të Brendshëm përfshin:

- a) Identifikimin dhe vlerësimin e riskut, duke kontribuar në përmirësimin e sistemeve të menaxhimit të riskut;
- b) Vlerësimin e kontrolleve të cilat adresojnë riskun;
- c) Inkurajimin e kontrolleve efektive, efçente dhe nxitjen për përmirësim të vazhdueshëm;
- d) Vlerësimin dhe pasqyrimin e procesit që siguron besueshmëri dhe integritet të informacionit financiar dhe operacional;
- e) Rekomandimin e përmirësimit të kontrolleve në ndihmë të procesit të qeverisjes për:
 - i. Promovimin e etikës dhe vlerave të duhura për njësinë;
 - ii. Sigurimin e menaxhimit efektiv të performancës dhe përgjegjshmërisë së njësisë;
 - iii. Në mënyrë efektive të komunikojnë rrezikun dhe kontrollet në zonat e duhura të njësisë².

Konfliktet e interesit

Atëherë kur auditorët lejohen për të ofruar këshillë-dhënie/informata apo shërbime tjera nga ato të auditimit, për entitetin e audituar,

¹ MANUALI I AUDITIMIT TË BRENDSHËM (Ndryshuar) Në përgatitjen e këtij manuali bashkëpunuan: Grupi i Punës, Drejtoria e Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm dhe ekspertë të Projektit të Binjakëzimit Austriako-Francez “Për implementimin e një sistemi modern të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit dhe Inspektimit Financiar Publik në Shqipëri” Ministria e Financave dhe Ekonomisë 2016 fq. 10 <https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2020/01/Manuali-i-Auditimit-t%C3%AB-Brendsh%C3%ABm-I-ndryshuar.pdf>/ aksesuar më 29. 8. 2023.

² Po aty.

duhet të bëhet kujdes që këto shërbime të mos shpijnë në konflikt interesash¹. Në veçanti, auditorët duhet të garantojnë që këshilla apo shërbime të tilla nuk përfshijnë përgjegjësitë apo kompetencat e menaxhmentit, të cilat duhet me vendosmëri duhet të mbesin te menaxhmenti i entitetit të audituar. Auditorët duhet të mbrojnë pavarësinë e tyre dhe të shmangin çfarëdo konflikti të mundshëm të interesave duke refuzuar dhuratat ose shpërblimet të cilat mund të influencojnë apo të duken se influencojnë pavarësinë dhe integritetin e tyre. Auditorët duhet të shmangin të gjitha marrëdhëniet me menaxherët dhe stafin e entiteteve të audituara dhe me palët tjera të cilat mund të influencojnë, komprometojnë ose kanosin aftësinë e auditorëve që të veprojnë dhe të duken që po veprojnë në mënyrë të pavarur. Auditorët nuk duhet të përdorin pozitën e tyre zyrtare për qëllime private dhe duhet të shmangin marrëdhënien ku përfshihet rreziku për korrupsion ose e cila mund të ngre dyshime në lidhje me objektivitetin dhe pavarësinë e tyre².

Megjithatë egzistojnë kaq shumë organe në luftën kundër korrupsionit dhe pastrimit të parave ai mbetet një problem madhor brenda shtetit dhe shoqërisë shqiptare. Ai ka marrë një përhapje shumë të gjerë në shtet, është përhapur si metastazat e kancerit dhe po e gërryen shtetin. Organi që është bazë kundër korrupsionit nuk duhet të ishte i varur nga Ministria e Drejtësisë. Në çdo institucion nuk mbaron dot një punë pa dhënë shumën e të hollave që kërkojnë punonjësit shtetëror, kundërshtë shërbimit publik.

Organi kundër korrupsionit duhet të jetë një organ i pavarur, duhet të egzistoj një Agjensi Kundër Korrupsionit e pavarur nga institucionet. Siç është Komisioneri kundër Diskriminimit dhe Komisioneri për të Drejtën e Informimit.

¹ Kodi i Etikës INTOSAI dhe Standardet e Auditimit Kodi i Etikës I lëshuar nga Komisioni për Standarde të Auditimit në Kongresin e XVI-të të INTOSAI-t të mbajtur në vitin 1998 në Montevideo, Uruguai. fq. 41. INTOSAI EXPERIENTIA MUTUA EXPERIENTIA MUTU OMNIBUS PRODEST OMNIBUS PRODEST INTOSAI. General Secretariat – RECHNUNGSHOF (Austrian Court of Audit) DAMPFSCHEFFSTRASSE 2 A-1033 VIENNA AUSTRIA.

² Po aty.

Kreu VIII PASOJAT EKONOMIKO SOCIALE POLITIKE QË SJELL KORRUPSIONI

8.1 Fushat e korrupsionit

Korrupsioni mund të haset praktikisht në të gjithë sektorët e jetës publike. Korrupsioni është fenomen kompleks dhe varet nga specifikat e historikut socio-kulturor të shoqërisë, zhvillimit politik dhe ekonomik të saj, traditave burokratike dhe praktikave qeverisëse¹. Sjellja korruptive ka karakteristikat e veta në varësi të fushës specifike ku kryhet korrupsioni. Në përputhje me këtë, ne mund të bëjmë dallimin midis disa fushave themelore ku haset më shpesh shfaqja e korrupsionit:

- Korrupsioni në administratën publike (qeveria, institucionet publike, autoritetet vendore, etj.);
- Korrupsioni politik (Parlamenti, partitë politike);
- Korrupsioni në sistemin gjyqësor (gjykatat, prokuroria, organet ligjzbatuese);
- Korrupsioni në fushën e shërbimeve sociale (kujdesi shëndetësor, arsimi, shërbimi i mirëqenies sociale, etj.);
- Korrupsioni në sektorin privat (kompanitë që funksionojnë në nivel vendi, organizatat lokale të biznesit, media, etj.);
- Korrupsioni në sektorin terciar (shoqatat e shoqërisë civile, organizatat joqeveritare, etj.). Korrupsioni haset më shpesh në sektorin publik. Institucionet dhe strukturat që përmbushin funksionet kryesore të shtetit janë ato të cilat preken më shumë nga korrupsioni. Një ndër arsyet kryesore për shfaqjen e veprimeve korruptive në sektorin publik është përplasja midis interesave personale dhe publike të zyrtarëve. Për shkak të kompetencave që u janë dhënë atyre dhe

¹ LUFTA KUNDËR KORRUPSIONIT PARANDALIMI – NDËSHKIMI – NDËRGJEGJËSIMI. Guida Antikorrupsion Koordinatori Kombëtar Kundër Korrupsionit financiar nga Bashkimi Evropian Ministria e Drejtësisë. fq. 11. 12. file:///C:/Users/55/Links/Guida_Antikorrupsioni_AL-1.pdf/ aksesuar ne 24. 6. 2023.

mundësisë për t'i përdorur ato, ata mund të përdorin mekanizma që çojnë në përdorim të paligjshëm të të drejtave dhe pushtetit për përfitime personale, ose në grup. Në rastet kur mekanizmat ligjorë në sektorin publik nuk janë efektivë, korrupsioni është alternativa e preferuar dhe ndonjëherë e vetmja alternativë për qytetarët. Çdo akt i suksesshëm i korrupsionit forcon dhe ushqen besimin se kjo është mënyra “normale” për të arritur qëllimet personale. Ndër fushat më të shpeshta të veprimeve të korrupsionit në sektorin publik përmenden: sektori i shëndetësisë, sektori i arsimit, çështjet e pronës, doganat dhe tatimet. Sektorët ekonomikë të identifikuar nga përfaqësuesit e biznesit janë privatizimi, prokurimi publik, dhënia e licencave dhe lejeve për aktivitetet e biznesit, mbledhja e tatimeve, taksave doganore dhe tarifave, nepotizmi (emërimi i të afërmeve dhe miqve në pozitat drejtuese). Fusha të tjera ku korrupsioni është i përhapur janë pushteti gjyqësor dhe organet ligjzbatuese, korrupsioni në legjislacion (kapja e shtetit), korrupsion në financimi i partive politike.

8.2 Cilat janë disa nga pasojat negative të korrupsionit në shoqëri?

8.2.1 Pasojat në fushën ekonomike

- Në shtetet e korruptuara, komuniteti i biznesit duhet të ndajë disa nga fondet e veta për korrupsionin, gjë që shkurton investimet dhe prodhimin kombëtar bruto¹;
- Korrupsioni i zë frymën konkurrencës së lirë, në mënyrë të veçantë kompanive të vogla;
- Me rënien e konkurrencës, ulet edhe cilësia e mallrave dhe e shërbimeve;
- Ulen të ardhurat shtetërore dhe rritet ekonomia në hije (informale);

¹ PROJECT AGAINST CORRUPTION IN ALBANIA (PACA). Edukimi kundër korrupsionit Manual për mësuesit, Tiranë, shtator 2012. MASH. fq. 3. Ky manual është hartuar dhe botuar me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian.

- Aty ku tolerohet korrupsioni, punonjësit civilë marrin të ardhura të vogla dhe mbi qytetarët e thjeshtë rëndon mita që ata duhet të paguajnë për zgjidhjen e problemeve të tyre;
- Investitorët e huaj kanë më pak besim tek shteti dhe, për këtë arsye, kontributi i tyre ndaj ekonomisë së vendit bie.

8.2.2 Pasojat në cilësinë e qeverisjes së shtetit

Ulet numri i investimeve publike dhe efikasiteti i ndërmarrjeve shtetërore.

- Fushat e aktiviteteve qeveritare dhe strukturat e shpenzimeve i nënshtrohen ndryshimit – zyrtarë publikë të korruptuar “miratojnë” projektet, të cilat garantojnë shuma më të mëdha;
- Egoizmi i zyrtarëve publikë lë në hije të menduarit strategjik në kuptimin e nevojave të shtetit, prandaj mungon vëmendja e duhur për problemet ekonomike dhe sociale;
- Ulet cilësia e shërbimeve publike.

8.2.3 Pasojat socio-politike

- Mirëqenia personale gjithnjë e më shumë vlerësohet më e rëndësishme se mirëqenia publike, e cila pothuajse lihet në harresë;
- Politikanët dhe punonjësit civilë fillojnë të keqpërdorin pozitën e tyre për të krijuar mirëqenie personale;
- Të rinjtë i shohin shërbimet civile si një mënyrë jetese sa e përshatshme, aq edhe tërheqëse;
- Shoqëria e korruptuar nuk arrin të shohë as motivet e luftës kundër korrupsionit. Vetë njerëzit nuk arrijnë të dallojnë nëse: A janë të pakënaqur me praninë e korrupsionit si të tillë, apo me faktin që dikush tjetër dhe jo ata ka siguruar përfitime të mëdha?
- Niveli i korrupsionit mund të lidhet me kulturën, mentalitetin dhe traditat e një shoqërie të caktuar. Në shoqëritë ku korrupsioni gati përligjet është shumë më e vështirë të ndryshohen veset e jetesës;
- Punonjësit civilë mund të demoralizohen nga pagat e ulëta, nga përgjegjësitë e punës që nuk kanë të bëjnë me llojin dhe cilësinë e

saj, nga qëllimet jo të qarta të organizatës për të cilën punojnë dhe nga klientelizmi ndërmjet/midis eprorit dhe vartësit, etj¹.

Edukimin e vlerave të tilla si respektimi i vlerave demokratike, interesi për gjithçka që ndodh, ndershmëria, përgjegjësia për veprimet dhe sjelljen vetjake dhe të tjetrit, vetëpërmirësimi i vazhdueshëm si dhe pasurimi i njohurive dhe aftësive shoqërore dhe kulturore, etj².

8.3 Pasojat sociale që sjell korrupsioni

8.3.1 Korrupsioni krijon mosbesim

Problemi me I madh me korrupsionin është se si në të gjitha nivelet minon besimin në vlerat e drejta dhe demokratike që kemi në shoqërinë tonë³. Midis ketyre, është parimi I barazisë para ligjit dhe se paratë dhe mbiemri, nuk vendosin a do ta marrësh, ose kur do ta marrësh shërbimin që ke kërkuar. Korrupsioni shpie në atë që të tilla të drejta zbehen dhe kështu populli e humbet besimin tek institucionet, që në të vërtetë duhet të sigurojnë trajtim të njellojtë për të gjithë. Në një shoqëri të korruptuar, ata që humbasin më shumë janë të varfrit, sepse paratë që do shkonin për zhvillim, përdoren për qëllime të tjera. Si mjete luksi për eliten drejtuese dhe hapje e llogarive bankare. Në këtë mënyrë të varfrit dëmtohen dyfish. E para sepse paratë për zhvillim nuk përdoren për atë qëllim dhe e dyta sepse atyre u duhet të jetojnë në një shoqëri që kërkon rryshfet për të pasur shërbimet më të nevojshme si leshimi I dokumentave, shërbimi shëndetësor apo shkollimi. Këto janë para që I kanë shumë pakë njerëz, prandaj të tjerët rrinë pa I pasur këto shërbime. Korrupsioni e pengon rritjen ekonomike në përgjithësi dhe në mënyrë të veçantë në vendet në zhvillim, sepse elita është e interesuar të marrë akjkën, në vend të krijojë vlera dhe rritje të mirëqënies⁴. Një rrugë e re, një hekurudhë e re, një

¹ PROJECT AGAINST CORRUPTION IN ALBANIA (PACA). Edukimi kundër korrupsionit Manual për mësuesit, Tiranë, shtator 2012. MASH. fq. 4. Ky manual është hartuar dhe botuar me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian.

² Po aty. fq. 7.

³ Kval Mellbye. Trany Politika dhe Demokracia Botimet Onufri. 2006. ISBN 9994332961. fq. 255.

⁴ Po aty.

hidrocentar! I ri mund të hapë vende pune dhe të krijoj bazë për zhvillim të mëtejshëm. Kjo mungesë besimi te administrata dhe sistemi gjyqësor është një nga problemet më të mëdha të vendeve në zhvillim. Kjo ka bërë që për fat të keq që shumë vende të vendosin mekanizmat e tyre për tu kujdesur për drejtësi dhe organizim. Nuk është e rastit që shumë vende të varfra në botë, janë vende me instutucione të dobëta, korrupsion të madh dhe qeverisje të keqe. Korrupsioni sjell me vete edhe mungesë të madhe parashikimi, që I bënë shoqëritë e huaja të hezitojnë për të investuar në vende ku thuhet se ka korrupsion të madh¹.

8.3.2 Pasojat e korrupsionit në sektorin publik

Ndikimet e dëmshme të korrupsionit. Korrupsioni në sektorin publik shton në mënyrë thelbësore në kostot e mallrave dhe shërbimeve publike, çon në shpërndarjen e gabuar të burimeve publike, dobëson politikëbërjen dhe zbatimin dhe shkatërron besimin e publikut në qeveri (FMN, 2016; Graycar, 2015)². Korrupsioni në polici ose gjyqësor mund të jetë veçanërisht i dëmshëm për sundimin e ligji dhe të drejtat e njeriut në një vend. Korrupsioni në sektorin e mbrojtjes dhe në sistemin shëndetësor mund të ketë ndikime po aq shkatërruese. Korrupsioni në ushtri, për shembull, mund të pengojë atë të qeverisë drejtë për mbrojtur popullatën nga kërcënimet e sigurisë; ndërsa korrupsioni në spitale mund të rezultojë në krizat shëndetësore dhe vdekjet e panevojshme. Korrupsioni në punët publike dhe infrastrukturën ka potencial të dukshëm për dëmtim të publikut, dhe varion nga shërbimet publike joekzistente, të vendosura në mënyrë të papërshtatshme dhe që funksionojnë dobët, deri te shërbimet që plagosin fizikisht ose vrasin pjesëtarë të publikut. Korrupsioni në infrastrukturë shpesh përcakton se çfarë është ndërtuar aty ku, në vend të shumës së shpenzuar për ndërtimin ose lidhjen e infrastrukturës (Kenny,

¹ Kval Mellbye. Trany Politika dhe Demokracia Botimet Onufri. 2006. ISBN 9994332961. fq. 255.

² MODULE 4. PUBLIC SECTOR CORRUPTION. Knowledge tools for academics and professionals UNODC Module Series on Anti-Corruption. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna UNODC. pg. 10, 11. URL: https://grace.unodc.org/grace/uploads/documents/academics/Anti-Corruption_Module_4_Public_Sector_Corruption.pdf/ aksesuar me 6. 8. 2023.

2006, fq. 18). Locatelli dhe të tjerët (2017) tregojnë se si korrupsioni në hekurudhat italiane të shpejtësisë së lartë i përkeqëson të dyja performancën e kostos dhe e kohës. Autorët përdorin gjithashtu këtë rast studimor për të shqyrtuar ndikimin e korrupsionit për megaprojektet (projekte komplekse me vlerë të lartë me ndikim afatgjatë në ekonomi, mjedis dhe shoqëria). Disa raste të korrupsionit të prokurimeve çojnë në vdekje dhe lëndime¹.

8.3.3 Korrupsioni sjell rrezikshmëri të lartë

Për arrsyje se në korrupsionin ndërkombëtar luhet me shuma të përdhura. Është një punë e rrezikshme ndjekja e krimineleve. Shumë gjykatës, gazetarë dhe gjurmues janë kërcenuar dhe disa prej tyre e kanë paguar me jetë, sepse kanë mbledhur apo publikuar informacion që i ka demaskuar kriminelët e fshehur². Autorët që shkruajnë për korrupsionin kërcënohen vazhdimisht.

Lulëzimi i korrupsionit, minon themelet e një shoqërie paqësore, të begatë dhe të drejtë. Korrupsioni është një sfidë e madhe për demokracinë dhe sundimin e ligjit. Rezulton në vendime dhe shpërndarjen e burimeve që nuk pasqyrojnë interesat e publikut dhe përqendron pushtetin politik në duart e të paktëve. Ajo nga ana tjetër shkakton liderë politikë dhe institucione që kanë humbur legjitimitetin dhe besimin e publikut, gjë që redukton aftësinë e tyre për të qeverisur. Korrupsioni gjithashtu bën që autoritetet lokale dhe rajonale të jenë joefikase dhe joefektive në ushtrimin e detyrave të tyre. Ajo rezulton në marrjen e vendimeve jo në bazë të asaj që është në interesat e shoqërisë në përgjithësi, por ajo që është në interesat vetjake të vendimmarrësit dhe bashkëpunëtorët e tyre. Kjo çon në shpenzimin e gabuar të parave publike, dhe kontratat u jepen ofruesve inferiorë dhe buxhetet shpërndahen gabimisht. Në rastin më të

¹ MODULE 4. PUBLIC SECTOR CORRUPTION. Knowledge tools for academics and professionals UNODC Module Series on Anti-Corruption. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna UNODC. pg. 10, 11. URL: https://grace.unodc.org/grace/uploads/documents/academics/Anti-Corruption_Module_4_Public_Sector_Corruption.pdf/ aksesuar me 6. 8. 2023.

² Kval Mellbye Trany Politika dhe Demokracia Botimet Onufri. 2006. ISBN 9994332961. fq. 254.

keq, mundëson zyrtarët publikë të shpërdorojnë para dhe burime, duke përdorur pozicionin e tyre për t'u pasuruar për koston e atyre që kanë për detyrë t'u shërbejnë. Korrupsioni gjithashtu mund të rezultojë në emërimin e zyrtarëve publikë në bazë të favorizimit në vend të meritës, që do të thotë se autoritetet lokale dhe rajonale nuk kanë akses në talentin më të zgjuar dhe më të mirë. Kjo nga ana tjetër krijon një mjedis pjellor për korrupsion të mëtejshëm dhe ul akoma më shumë efikasitetin dhe efektivitetin e administrimit. Organizata joefikase dhe joefektive, me staf nga individë që fituan pozicionin e tyre në bazë të diçkaje tjetër përveç meritës, rezultojnë në shërbime publike me cilësi të dobët dhe infrastrukturës, duke gërryer kështu besimin e publikut dhe legjitimitetin e institucioneve publike. Më e rëndësishmja, megjithatë, rezulton në kosto të konsiderueshme njerëzore, duke përfshirë varfërinë, vdekjet, sëmundjet dhe mundësitë e kufizuara të jetës. Së fundi, korrupsioni dëmton zhvillimin ekonomik. Ajo çon në ekzistencën e parasë publike drejtuar bizneseve jokonkurruese. Tregjet jokonkurruese, së bashku me ndikimin negativ të korrupsionit në cilësinë e shërbimeve publike dhe infrastrukturës lokale, mjetet se bizneset nuk kanë një bazë solide (të staftit, të sigurisë, të investimeve, etj.) për të ndërtuar. Në fund, kjo mund të bëjë që investitorët privatë dhe ndërkombëtarë të shmangin investimet¹.

8.4 Pasojat në nivel global

Korrupsioni dëmton rritjen ekonomike, pengon zhvillimin, destabilizon qeveritë, minon demokracinë dhe ofron hapje për grupe të rrezikshme si kriminelët, trafikantët dhe terroristët. Administrata Biden-Harris e ka përcaktuar anti-korrupsionin si një interes thelbësor të sigurisë kombëtare dhe ka publikuar Strategjinë e parë të SHBA-së Kundër Korrupsionit. Për të zbatuar strategjinë, Departamenti po punon në të gjithë globin për të parandaluar korrupsionin, për të forcuar hetimin dhe ndjekjen penale të korrupsionit, për të promovuar transparencën dhe për të fuqizuar

¹ ALBANIA. Handbook on Transparency and Citizen Participation Council of Europe December, 2018. pg. 14. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-eng/1680903022/> aksesuar me 27. 7. 2023.

shoqërinë civile dhe mediat e pavarura për të ekspozuar korrupsionin dhe për të çuar përpara reformat. Kjo e bën më të vështirë që kriminaliteti dhe terrorizmi që prek sigurinë amerikane të zërë rrënjë dhe të përhapet; promovon qeveri më demokratike dhe të qëndrueshme si partnerë për Shtetet e Bashkuara; dhe nivelon fushën e lojës për bizneset amerikane për të konkurruar ndërkombëtarisht¹. Në Ditën Ndërkombëtare Kundër Korrupsionit 2021, Shtetet e Bashkuara ritheksuan angazhimin e tyre për të ngritur anti-korrupsionin si një prioritet thelbësor të sigurisë kombëtare dhe një shtyllë kyçe të Samitit për Demokraci. Departamenti i Shtetit po krijon një Koordinator për Anti-Korrupsionin Global, i cili do të integrojë dhe lartësojë luftën kundër korrupsionit në të gjitha aspektet e diplomacisë amerikane². Në Strategjinë anti-korrupsion Amerikane ndër të tjerat thuhej se korrupsioni kërcënon sigurinë kombëtare të Shteteve të Bashkuara, barazinë ekonomike, globale anti-varfëria dhe përpjekjet për zhvillim, dhe vetë demokracinë. Luftimi i korrupsionit dhe demonstrimi i avantazheve të transparencës dhe llogaridhënies së qeverisjes, mund të siguroj një avantazh kritik për Shtetet e Bashkuara dhe demokracitë e tjera³. Shtetet e Bashkuara të Amerikës njihen si shteti më i fuqishëm në luftën kundër korrupsionit në botë.

8.5 A mund të parandalohet korrupsioni?

Rrugë më të ndërlikuara të përballjes me korrupsionin janë ato që synojnë parandalimin e tij. Ato lidhen me ndërtimin dhe forcimin e institucioneve, të sistemeve dhe procedurave të tilla që të jenë të afta, nga njëra anë, të pakësojnë sa të jetë e mundur faktorët dhe stimujt që i shtyjnë njerëzit, që punojnë në to, të përfshihen në korrupsion dhe, nga ana tjetër, të

¹ US Department of State Anti-Corruption and Transparency. URL: <https://www.state.gov/policy-issues/anti-corruption-and-transparency/> aksesuar me 21. 7. 2023.

² Po aty.

³ U NITED STATES STRATEGY ON COUNTERING CORRUPTION PURSUANT TO THE NATIONAL SECURITY STUDY MEMORANDUM ON ESTABLISHING THE FIGHT AGAINST CORRUPTION AS A CORE UNITED STATES NATIONAL SECURITY INTEREST DECEMBER. 2021. pg. 4. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/12/United-States-Strategy-on-Countering-Corruption.pdf> aksesuar më 5. 8. 2023.

rrisin sa më shumë stimujt që i shtyjnë njerëzit të largohen prej tij. E thënë shkurt, parandalimi i korrupsionit lidhet me qeverisjen e mirë. Megjithatë, fakti i përmendur më sipër, që njerëzit përfshihen në korrupsion të detyruar nga pushtete të caktuara ose nga kultura e favoreve (e ndereve) të ndërsjella, të çon në idenë që qeverisje e mirë nuk do të thotë, thjesht dhe vetëm, të ndërtosh institucione që synojnë të ndihmojnë njerëzit të shmangin korrupsionin për shkak të interesit të tyre privat. Qeverisja e mirë nënkupton ndërtimin e institucioneve, për të cilat njerëzit që punojnë të ndihen krenarë dhe në të cilat marrja me korrupsion të vlerësohet si diçka e negative për konceptin e rolit të tyre publik, si shërbëtorë të popullit. Një faktor i rëndësishëm i strategjive parandaluese është kundërshtimi, gjithnjë e më i qëndrueshëm, ndaj korrupsionit prej qytetarëve si përdorues të shërbimeve publike. Kjo kërkon që qytetarëve t'u sigurohet mundësia të njohin, jo vetëm të drejtat dhe përgjegjësitë e tyre, por edhe pasojat që sjell korrupsioni për shoqërinë dhe për ta si individë. Një gjë e tillë do të mund të ishte më e efektshme, nëse do të ishte pjesë e një politike më të gjerë, që krahas synimit për krijimin e një qytetarie të mirë, do të kishte si objektiv, veçanërisht në fushën e arsimit, që nxënësit të dalin nga shkolla me bindjen se kundërshtimi i korrupsionit shkon përtej interesit të tyre vetjak dhe bazohet në pikëpamjen e përbashkët për tiparet e kësaj lloji qytetarie¹.

Synimet dhe mundësia e edukimit kundër korrupsionit në shkollë. Qëllimi i edukimit kundër korrupsionit, në përgjithësi, është që të ndërtohen vlerat dhe të zhvillohen njohuritë, aftësitë dhe qëndrimet e nevojshme për të formuar qëndrimin qytetar të nxënësve dhe studentëve kundër korrupsionit. Ai synon formimin e një personaliteti të vetëdijshëm për kërcënimet që paraqet korrupsioni për mirëqenien publike dhe sigurinë shtetërore dhe të gatshëm për ta luftuar atë.

Në mënyrë të veçantë, edukimi kundër korrupsionit synon:

1. Njohjen e dukurisë së korrupsionit: thelbin, shkaqet dhe pasojat e tij;
2. Nxitjen dhe zhvillimin e qëndrimeve jotolerante ndaj korrupsionit;

¹ PROJECT AGAINST CORRUPTION IN ALBANIA (PACA). Edukimi kundër korrupsionit Manual për mësuesit, Tiranë, shtator 2012. MASH. fq. 5. Ky manual është hartuar dhe botuar me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian.

3. Edukimin e vullnetarizmit për të luftuar korrupsionin;

4. Forcimin e aftësive të tilla, si:

- aftësia për të komunikuar, për të gjetur, për të proceduar dhe për të transmetuar informacionet;
- aftësia e të menduarit kritik dhe e zgjidhjes së problemit e çështjeve;
- aftësia për të planifikuar dhe për të organizuar aktivitete;
- aftësia për të menaxhuar kohën, burimet financiare dhe burimet e tjera;
- aftësia për të menduar dhe për të vepruar në mënyrë krijuese;
- aftësia për të ndërmarrë nisma, për të qenë i pavarur, për të marrë përsipër përgjegjësi për veprimet e dikujt;
- aftësia për të bashkëpunuar dhe për të zgjidhur konfliktet në mënyrë paqësore e konstruktive;
- aftësia për të marrë pjesë në jetën shoqërore të shkollës e të komunitetit etj;

Edukimin e vlerave të tilla si respektimi i vlerave demokratike, interesi për gjithçka që ndodh, ndershmëria, përgjegjësia për veprimet dhe sjelljen vetjake dhe të tjetrit, vetëpërmirësimi i vazhdueshëm si dhe pasurimi i njohurive dhe aftësive shoqërore dhe kulturore, etj¹.

8.6 Numri i hetimeve të korrupsionit të ardhura nga denoncimet e qytetarëve

Objektivat për t'u arritur më 2018, 2019 dhe 2020, ishin: (2018) Përmirësimi i procesit të brendshëm të monitorimit të Policisë së Shtetit me qëllim për të marrë të dhëna të zbërthyer (2019) 5% rritur, në lidhje me 2018; (2020) 5% rritur, në lidhje me 2019-n².

¹ PROJECT AGAINST CORRUPTION IN ALBANIA (PACA). Edukimi kundër korrupsionit Manual për mësuesit, Tiranë, shtator 2012. MASH. fq. 5. Ky manual është hartuar dhe botuar me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian. fq. 7

² PLANI I MASAVE TË VEPRIMIT 2018–2020. NË ZBATIM TË SNKK-së fletore Zyrtare 2018. nr. 68. URL: https://amshc.gov.al/wpcontent/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_StategjiaKunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf/ aksesuar më 3. 9. 2023.

Evidentimi dhe goditja e rasteve të korrupsionit, si masë për të parandaluar dhe ulur numrin e përfshirjes së zyrtarëve publik në veprime korruptive. Evidentimi dhe analizimi i fushave me risk të korrupsionit dhe marrja e masave parandaluese.

Që nga 2017, të dhënat në dispozicion të Policisë së Shtetit tregojnë numrin total të hetimeve dhe numrin total të hetimeve të gjeneruara nga iniciativa e policisë. Diferenca ndërmjet këtyre shifrave paraqet numrin total të hetimeve të gjeneruara nga denoncimet e qytetarëve dhe institucioneve të tjera. Plani i Veprimit duhet të japë përparësi një aktiviteti që krijon një sistem për të ndjekur numrin e hetimeve të gjeneruara në mënyrë specifike nga denoncimet e qytetarëve. Pasi ky sistem të jetë vendosur, Plani i Veprimit do të përcaktojë prioritetin e krijimit të një statistike me matjen e përqindjes së këtyre hetimeve, të gjeneruara nga denoncimet e qytetarëve të paraqitura përmes portaleve në internet.

Prandaj në këtë fazë të dhënat bazë janë të disponueshme vetëm në numrin e përgjithshëm të hetimeve të krijuara nga qytetarët dhe denoncimet e institucioneve të tjera. Treguesi do të vlerësohet duke matur në fillim përmirësimin e procesit të monitorimit të brendshëm të Policisë së Shtetit me qëllim marrjen e të dhënave të zbërthyera (proces) dhe më pas rritjen e numrit total të hetimeve të gjeneruara nga denoncimet e qytetarëve (performanca).

Është vendosur një nëntregues shtesë për vitet 2019 dhe 2020, për të matur përqindjen e hetimeve të gjeneruara nga denoncimet e qytetarëve të cilat janë dorëzuar përmes portaleve online¹.

¹ PLANI I MASAVE TË VEPRIMIT 2018–2020. NË ZBATIM TË SNKK-së fletore Zyrtare 2018. nr. 68. URL: https://amshc.gov.al/wpcontent/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_StategjiaKunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf/ aksesuar më 3. 9. 2023.

Kreu IX MASAT E MARRA DHE MASAT QË DUHET TË MERREN KUNDËR KORRUPSIONIT

9.1 Masat që duhet të merren nga institucionet për korrupsionin

Çdo institucion duhet të diagnostikojë vetë pengesat e performancës si dhe korrupsionin si dhe sfidat me të cilat përballen nga brenda (p. sh., përmes gjykatës anketat e drejtësisë me përdorues dhe me shumë palë)¹. Në të vërtetë, vetë institucionet e drejtësisë nuk janë të përjashtuara nga korrupsioni dhe kapja që prekin më gjerë sektorin publik. Policia është një ndërfaqe e parë e zakonshme për qytetarët me sistemin e drejtësisë dhe sondazhet në mbarë botën tregojnë se shumë qytetarë në vendet në zhvillim kanë përjetuar korrupsion policor, për shembull me policinë, ndalimin ose arrestimin e personave të pambrojtur për të zhvatur a ryshfet apo favore të tjera. Korrupsioni mes gjyqtarëve dhe stafi i gjykatës shpesh përfshin përshpejtimin dhe ngadalësimin e përpunimit të çështjes, apo manipulime të tjera të çështjes, dosjet. Sondazhet tregojnë gjithashtu se shumë vende kanë vështirësi me mungesë integriteti mes gjyqtarëve dhe prokurorëve, gjë që ndikon në vendimmarrjen e tyre. Në një botë gjithnjë e më të ndërlidhur, të ndërsjellë ndihma juridike dhe forma të tjera ndërkombëtare bashkëpunimi ndërmjet juridiksioneve janë vendimtare për luftën efektive kundër korrupsionit ndërkufitar. Rritja e efektivitetit dhe transparencës së qeverisë. Lufta kundër korrupsionit. Në të vërtetë, një nga kritikët e renditjes globale të sondazhit janë se ato nuk mund të lidhen në mënyrë të mprehtë me natyrën e problemeve të korrupsionit që po përballen. Zakonisht strategji efektive kundër korrupsionit kombinonin me masa të shumta, shpesh duke i përfshirë të dyja ndërhyrjet dhe

¹ Global Report SEPTEMBER 2020. Revised on October 3, 2020 GLOBAL Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>/ aksesuar me 11. 7. 2023.

transparenca specifike për sektorin dhe masat e llogaridhënies që zbatohen për gjithë sektorin publik. Korrupsioni manifestohet në funksione dhe sektorë të veçantë të qeverisë, dhe raporti thekson rëndësinë e këtij sektori. Megjithatë, korrupsioni në nivel sektorial mundet të lulëzojë për shkak të normave ekzistuese shoqërore dhe ekosistemin e qeverisjes që inkurajon kapacitetin ose edhe fshehtësia, e cila ose toleron ose inkurajon korrupsionin. Masat më të gjera të qeverisjes mund përfshijnë forcimin e institucioneve që ndihmojnë për të luftuar korrupsionin¹. Trajnimet kundër korrupsionit dhe etikës janë të zakonshme në sektorin publik dhe në fusha të specializuara si prokurimi publik – ideja është të sensibilizohen zyrtarët për rregullat, për fushat e rrezikut dhe për masat që duhen marrë kur përballemi me dilema etike².

9.2 Edukimi antikorrupsion në universitete dhe shkollat e mesme

Edukimi mund të bëhet në forma të larmishme

Së pari, ai mund të përfshihet në objektivat e të nxënies në kurrikulën e detyruar dhe në atë me zgjedhje në universitet dhe në arsimin e mesëm.

Në universitete duhet të ketë lëndë të posaçme për edukimin kundër korrupsionit, lëndë të detyrueshme ose me zgjedhje.

Në arsimin e mesëm ai mund të jetë pjesë e veprimtarive ekstrakurrikulare, të cilat mund të zhvillohen në nivel klasë, shkollë dhe në nivel komuniteti shkollor (fushata qytetare, konferenca, veprimtari rinore, etj.) Meqë synimi kryesor i edukimit kundër korrupsionit është formimi i vetëdijes qytetare, hapësira dhe mjedisi më i mundshëm i zhvillimit të këtij edukimi është ai i lëndëve shoqërore. Hapësira të mëdha edukimi kundër korrupsionit gjën

¹ Global Report SEPTEMBER 2020. Revised on October 3, 2020 GLOBAL Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>/ aksesuar me 11. 7. 2023.

² MODULE 4 PUBLIC SECTOR CORRUPTION. Knowledge tools for academics and professionals UNODC Module Series on Anti-Corruption. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. URL: https://grace.unodc.org/grace/uploads/documents/academics/AntiCorruption_Module_4_Public_Sector_Corruption.pdf/ aksesuar më 6. 8. 2023.

në lëndën e qytetarisë, e cila ka si synim kryesor formimin e qytetarit të aftë e të përgjegjshëm për fatet e bashkësisë ku jeton. Integrimi i edukimit antikorrupsion në arsim nuk do të ishte i suksesshëm, nëse ai nuk do të vendosej në një kontekst konkret e real, historik, social, ekonomik, kulturor e psikologjik. Për shembull, problem i korrupsionit në institucionet qeveritare kërkon shqyrtimin paraprak të shërbimit civil dhe kërkesat etike e ligjore për punonjësit e këtij shërbimi. Po kështu, problemi i nepotizmit nuk mund të trajtohet jashtë kontekstit kulturor e psikologjik, kur dihet që kultura të caktuara e konsiderojnë atë detyrim moral. Kjo kërkon që kurrikulat e lëndëve shoqërore, veçanërisht hapësirat që ekzistojnë në kuadrin e kurrikulës në bazë shkolle, të pasurohen me konceptet dhe njohuritë e domosdoshme për edukimin kundër korrupsionit, në të gjitha aspektet e tij. Një aspekt i rëndësishëm i edukimit kundër korrupsionit është sigurimi i informacionit të nevojshëm për analiza, për shqyrtim kritik e për marrje vendimesh në fushën e qëndrimeve kundër korrupsionit në shkollë e në jetë. Një pjesë e rëndësishme është njohja e legjislacionit shqiptar për çështjet që kanë të bëjnë me korrupsionin, me llojet e format e tij në fusha të ndryshme të veprimarisë shoqërore. Po aq e rëndësishme është edhe njohja me masat e parashikuara nga shteti (strategji e vendime konkrete) të cilat dëshmojnë edhe gatishmërinë e shoqërisë për të luftuar korrupsionin si dhe mbështetjen që qytetari gjen në këtë luftë. Kjo do të thotë që shkolla, universiteti duhet të jenë vazhdimisht të përditësuar me këtë lloj informacioni dhe sigurimi i tij duhet të jetë një objektiv i përhershëm i gjithë komunitetit shkollor dhe universitar¹.

9.3 Vështrim krahasues për zbatimin e ligjit nr. 60/2016. dhe adresimin e korrupsionit nga institucionet qendrore dhe vendore

Zbatimi i ligjit nr. 60//2016 nga 11 Ministritë në raport me 10 Bashkitë e monitoruara Vlerësimi në dy vitet e fundit që KShH ka realizuar sa

¹ Global Report SEPTEMBER, 2020. Revised on October 3, 2020. GLOBAL Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>/ aksesuar me 11. 7. 2023.

i takon nivelit të zbatimit të ligjit nr. 60/2016 si në nivel qendror ashtu edhe në nivel vendor, është i vetmi i këtij lloji, që ka bërë të mundur identifikimin e shumë sfidave dhe problematikave në drejtim të mungesës së rezultateve që ai ka sjellë në luftën kundër korrupsionit¹. Ngjashmëritë mes institucioneve pasqyrohen pothuajse në çdo element të monitoruar, duke konkluduar megjithatë se situata në nivel vendor paraqitet edhe më kritike se ajo në nivel qendror. Së pari, vullneti për miratimin e akteve nënligjore për zbatimin e ligjit ka munguar edhe në nivel vendor, ashtu siç është reflektuar edhe më pare në nivel qendror, për Ministrinë. Nga monitorimi i veprimtarisë së Ministrive, vërehet se nuk është respektuar afati gjashtë mujor i parashikuar në nenin 24, pika 4 të ligjit nr. 60/2016, sa i takon miratimit të rregulloreve të brendshme të posaçme për procedurën e shqyrtimit të hetimit administrativ të sinjalizimit dhe mekanizmat e mbrojtjes së konfidencialitetit. Kështu, ka patur raste që rregulloret në fjalë janë miratuar deri në 1 vit më vonë nga Ministri të caktuara, sikurse është Ministria e Drejtësisë. Nga ana tjetër, mosrespektimi i këtij afati nga Bashkitë paraqitet më problematik, pasi rezultojn kryesisht se e kanë përmbushur detyrimin ligjor për të miratuar aktet nënligjore përkatëse, me më shumë se dy vite vonesë. Ndërkohë që më problematike paraqitet situata në 3 Bashki, përkatësisht në Shkodër, Dibër dhe Vlorë, të cilat ende nuk i kanë miratuar këto akte nënligjore, edhe pse kanë kaluar kohë nga dalja e ligjit.

Së dyti, ashtu siç ka rezultuar nga monitorimi që KShH ka realizuar në veprimtaritë e NjP-ve të ngritura në 11 Ministri të linjës, edhe në 10 Bashkitë në vend rezultojn se numri i sinjalizimeve pothuajse është inekzistent, ku shënohet vetëm një rast sinjalizimi i brendshëm në një Bashki dhe një sinjalizim i jashtëm në Ministri². Mungesa e sinjalizimeve lidhet me një sërë faktorësh, të cilët shpjegojnë situatën aktuale për mungesën e impaktit të zbatimit të ligjit, dhe më konkretisht që prej mungesës së ndërgjegjësimit në nivel të kënaqshëm të punonjësve, dyshimet që ata

¹ SINJALIZIMI I KORRUPSIONIT NË BASHKI: SFIDAT DHE VËSHTIRËSITË E ZBATIMIT TË LEGJISLACIONIT NË 10 BASHKITË E VENDIT NË PERIUJDHËN JANAR 2020 – JANAR, 2021. Tiranë, Shkurt 2021. fq. 41, 42, 43. Komiteti Shqiptar I Helsinkit.

² Po aty.

kanë për mungesën e paanshmërisë dhe efikasitetit të mekanizmave ku mund të kryejnë sinjalizimin, deri të frika nga masat hakmarrëse që mund të ndërmerren ndaj sinjalizuesve për shkak të sinjalizimit. Së treti, problematikat lidhur me NjP-të dhe funksionalitetin e tyre, paraqitet e njëjtë duke referuar të njëjtat problematika si në nivel qendror ashtu edhe në nivel vendor. Anëtarët e NjP në të dy nivelet ndajnë të njëjtin shqetësim për mbivendosjen e detyrës së tyre parësore si auditues, me detyrat e reja të ngarkuara nga ligji nr. 60/2016, të cilat nuk shoqërohen më një trajtim financiar të diferencuar apo riklasifikimin e pozicioneve të tyre në strukturën organizative të insitucionit. Gjithashtu mungesa e trajnimeve të vazhdueshme dhe udhëzimeve për zbatimin sa më efektiv të ligjit, ndikon edhe në nivelin e kuptimit të ligjit dhe detyrimeve që rrjedhin prej tij nga anëtarët e NjP-të. KShH vëren se, niveli i informimit dhe ndërgjegjësimit mbi zbatimin e ligjit dhe akteve nënligjore të punonjësve të NjP-ve të qeverisjes vendore mbetet i ulët në raport me punonjësit e Ministrive objekt monitorimi. Së katërti, situata e shkaktuar si pasojë e pandemisë globale Covid-19 ka bërë që teknologjia dhe përdorimi i platformave online të luajnë një rol të veçantë, mekanizma të cilat vlerësojmë se mund “të shfrytëzohen më mirë” nga anëtarët e NjP në nivel vendor dhe qendror, me synim informimin dhe ndërgjegjësimin e punonjësve të Bashkisë mbi mekanizmat dhe mbrojtjen që parashikon ligji nr. 60/2016. Këto të dhëna rezultojnë nga komunikimi i vazhdueshëm zyrtar me të dy Bashkitë. KShH është njohur me referimin e ILDKPKI-së se të dhënat nuk ishin të sakta ndaj kreu një verifikim tjetër pranë këtyre Bashkive, nga ku rezultoi se pohimi i bërë në këtë raport lidhur me mungesën e miratimit të këtyre akteve është i vërtetë. Gjatë procesit të konsultimit publik, anëtarët e NjP pranë Bashkisë Korçë kanë sugjeruar se detyrimi i parashikuar në VKM nr. 816/2016, për përbërjen e NjP nga specialistë auditues të brendshëm, është në kundërshtim me nenet 5 dhe 17, gërma a) të ligjit nr. 114/2015 “Për auditimin e brendshëm në sektorin publik”. Së pesti, një element i rëndësishëm që mbetet i njëjtë në të dy nivelet, është angazhimi i ILDKPKI, si me Ministrinë ashtu edhe me Bashkitë. KShH vlerëson angazhimin e deritanishëm të ILDPKI-së dhe nismat e ndërmarra

në partneritet me organizata ndërkombëtare dhe vendase për zbatimin e ligjit nr. 60/2016. Megjithatë, të dhënat e monitorimit evidentojnë nevojën për forcimin e rolit proaktiv të ILDKPKI-së në monitorimin e veprimtarisë së NjP-ve, ashtu edhe ndërgjegjësimin e publikut të gjerë dhe rritjen e pranimin kulturor të sinjalizimit. Me fuqizimin e mbikëqyrjes nga ILDKPKI ndaj NjP-ve si në sektorin publik dhe atë privat, KSHH vlerëson se mund të përmirësohet niveli i efektivitetit dhe impaktit të zbatimi një ligji kaq të rëndësishëm në luftën ndaj korrupsionit në vendin tonë¹.

9.4 Raporti i be për vitin 2022 për korrupsionin

Në Raportinin e Bashkimit Evropian për vitin 2022 për korrupsionin theksohet ndër të tjera Rivlerësimi i përkohshëm i gjithë gjyqtarëve dhe prokurorëve (procesi i vetingut) ka vazhduar të përparojë në mënyrë të qëndrueshme. Nën kujdesin e Komisionit Evropian, Operacioni Ndërkombëtar i Monitorimit ka vazhduar të mbikëqyrë procesin në mënyrë të pavarur. Deri më 12 shtator, institucionet e vetingut kishin përfunduar 554 çështje të shkallës së parë. Rreth 64% e dosjeve të vetingut të përpunuara deri tani kanë rezultuar me shkarkime, dorëheqje ose përfundimin e mandatit të magjistratëve të verifikuar. Institucionet e vetingut duhet të vazhdojnë të referojnë në organet e prokurorisë rastet kur ka indikacione për vepra penale².

Struktura e Specializuar kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar (SPAK), e përbërë nga Prokuroria e Posaçme (PP) dhe Byroja Kombëtare e Hetimit (BKH), ka vazhduar punën e saj. Pas një rritje të buxhetit në vitin 2021, PP tani ka 17 prokurorë në detyrë, rekrutimi i tetë hetuesve financiarë është duke u zhvilluar dhe BKH arriti kapacitetin e vet të plotë operativ prej 60 hetuesish pas një raundi të dytë rekrutimi.

¹ SINJALIZIMI I KORRUPSIONIT NË BASHKI: SFIDAT DHE VËSHTIRËSITË E ZBATIMIT TË LEGJISLACIONIT NË 10 BASHKITË E VENDITNË PERIU DHËN JANAR 2020 – JANAR, 2021. Tiranë, Shkurt 2021. fq. 41, 42, 43. KOMiteti Shqipëtar I Helsinkit.

² Raporti I BE për Shqipërinë për vitin 2000 https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/gjetjet-ky%C3%A7e-t%C3%AB-raportit-2022-p%C3%ABr-shqip%C3%ABrin%C3%AB_sq?s=214 /aksesuar me 30. 6. 2022.

Shqipëria ka njëfarë niveli përgatitjeje në luftën kundër korrupsionit. Ajo ka vazhduar përpjekjet e saj për të ndërtuar historikun e hetimeve, ndjekjeve penale dhe dënimeve në luftën kundër korrupsionit dhe ka dhënë disa rezultate. Këto përpjekje duhet të vazhdojnë. Megjithatë, vullneti më i madh politik, përpjekjet e mëtejshme të strukturuar dhe buri-met dhe aftësitë e duhura mbeten të nevojshme. Gjykata e Posaçme për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar dhe disa vendime të rëndësishme përfundimtare për zyrtarë të lartë të shtetit, përfshirë një ish-ministër të Brendshëm dhe një ish-prokuror të përgjithshëm. Edhe pse vetingu i anëtarëve të sistemit të drejtësisë është një proces administrativ, ai vazhdon të sjellë rezultate në luftën kundër korrupsionit brenda gjyqësorit. Në Ministrinë e Drejtësisë u krijua një Drejtori e re e Përgjithshme kundër Korrupsionit. Në përgjithësi, pavarësisht disa përparimeve, korrupsioni mbetet një fushë serioze shqetësimi. Rritja e numrit të dënimeve përfundimtare të zyrtarëve të nivelit të lartë mbetet një prioritet i rëndësishëm për të trajtuar më tej kulturën e mosndëshkimit. Sektorët që janë më të rrezikuar nga korrupsioni kërkojnë vlerësim të synuar të rrezikut dhe masa të dedikuara¹.

9.5 Projektet e shoqërise civile për antikorrupsionin

Me USAID-in që është një pararendës në projektet kundër korrupsionit, që prej fillimit të viteve 2000, organizata ka drejtuar projektin “Reduktimi i Korrupsionit në Shqipëri”, që në atë kohë ishte një projekt madhor antikorrupsioni madje edhe duke e krahasuar në shkallë rajoni². Projekti synonte themelimin e një organizate të përbërë – Koalicioni Shqiptar për Anti-korrupsionin (ACAC) – ku struktura të ndryshme do të inkorporoheshin për të punuar së bashku në çështjet e antikorrupsionit në sektorë të ndryshëm. Një aktivitet monitorues ishte gjithashtu pjesë e

¹ Raporti I BE për Shqipërinë për vitin 2000 [https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/gjetjet-ky%C3%A7e-t%C3%AB-raportit-2022-p%C3%ABr-shqip%C3%ABrin%C3%AB_sq?s=214/aksesuar me 30. 6. 2022](https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/gjetjet-ky%C3%A7e-t%C3%AB-raportit-2022-p%C3%ABr-shqip%C3%ABrin%C3%AB_sq?s=214/aksesuar%20me%2030.%206.%202022).

² RAPORTI I VLERËSIMIT TË KORRUPSIONIT NË SHQIPËRI. Copyright © 2014. Qendra Shqiptare për Kërkime Ekonomike (ACER). Lideri i Evropës Juglindore për Zhvillim dhe Integritet (SELDI). fq. 43.

rëndësishme e punës së ACAC. Projekti i drejtuar nga Këshilli i Evropës dhe i financuar nga Bashkimi Evropian- Projekti kundër Korrupsionit në Shqipëri (PACA) – gjithashtu përfaqëson një projekt madhor në këtë fushë. Për shkak të kapaciteteve dhe burimeve të limituara të organizatave të shoqërisë civile në Shqipëri për t'u përballur me çështjet e korrupsionit në shkallë kombëtare, ata filluan të rrisin vëmendjen në qeverisjen lokale dhe në çështjet e përgjegjësisë, korrupsionit dhe buxhetit. Projekte të rëndësishme u implementuan në bashkëpunim me njësitë e qeverisjes vendore. Partnerët shqiptarë kanë qenë shumë aktiv në projekte të tilla në shkallë lokale¹. Disa nga projektet e tyre kanë qenë “Transparenca e Qeverisjes vendore në sigurimin e shërbimeve” dhe “Trajtimi dhe parandalimi i korrupsionit në qeverisjet vendore në Shqipëri”. Transparency International për shumë kohë është përfshirë në nisma antikorupsioni dhe praktika buxhetore. Së fundmi, ata në veçanti trajtuan transparencën përmes projekteve të tilla si “Transparenca e qeverisjes lokale” dhe “Rritjen e transparencës dhe promovimin e proceseve vendimmarrëse pjesëmarrëse në qeverisjen lokale në Shqipëri”. Organizata për Sigurinë dhe Bashkëpunimin në Evropë (OSCE) është angazhuar gjithashtu me qeverisjen lokale, me një projekt antikorupsioni në 2009 i cili u lancua në 5 qytete të vogla shqiptare, me qëllimin për të promovuar parimet e një qeverisjeje të shëndetshme. Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) në Shqipëri, ka nisur (prill 2014) programin e tij anti-korrupsion i cili do të zgjaste tre vjet dhe synonte “ekspozimin e çështjeve të korrupsionit në tetë sektorë të ndryshëm, duke përfshirë Mjedisin, Shëndetësinë, Gjyqësorin, Arsimin, Administratën Publike, Qeverisjen lokale dhe Krimin e organizuar”. Transparency International në Shqipëri, ka synuar gjithashtu drejt projekteve me impakt kombëtar si “sistemi i ndjekjes së shpërndarjes së buxhetit” për implementimin e strategjive kombëtare kundër korrupsionit në Shqipëri. Përkatesisht, shoqëria civile ka shprehur shqetësim për korrupsionin në arsimin e lartë, sistemin shëndetësor dhe

¹ RAPORTI I VLERËSIMIT TË KORRUPSIONIT NË SHQIPËRI. Copyright © 2014. Qendra Shqiptare për Kërkime Ekonomike (ACER). Lidërshi i Evropës Juglindore për Zhvillim dhe Integritet (SELDI). fq. 44.

sidomos sistemin gjyqësor; sidomos korrupsioni në gjyqësor ka tërhequr vëmendjen në raportet e progresit të KE. PACA dhe EURALIUS kanë qenë projekte të përbëra të EU që e adresojnë korrupsionin në sistemin gjyqësor, por dhe nisma të tjera kanë ardhur direkt nga shoqëria civile. Shoqata Rajonale e Gazetareve Profesionistë në Shqipëri drejtoi një projekt 9 mujor i cili çoi në identifikimin e rasteve të korrupsionit në sistemin gjyqësor në qytetet jugore të vendit. Projekte të ngjashme janë implementuar gjithashtu nga Qendra për Çështjet e Informimin Publik. Organizatat e shoqërisë civile, kanë qenë gjithashtu aktorë të rëndësishëm në raportimin e perceptimeve të qytetarëve lidhur me korrupsionin, gjë e cila në shumë raste është bërë çdo vit, duke siguruar baza të shëndetshme për analiza të mëtejshme dhe veprime të bazuara në gjetjet aktuale. Instituti për Zhvillimin e Kërkimeve dhe Alternativave (IDRA) ishte një pararendës në fushën e tij, duke realizuar çdo vit vrojtime për perceptimin mbi korrupsionin që prej 2005. Mbi të njëjtat baza, Transparency International ka zhvilluar një Indeks të Perceptimit të Korrupsionit dhe Transparency International në Shqipëri, duke siguruar analiza të detajuara mbi gjetjet. Për më tepër, në 2013 u realizua një vërtetim shumë i rëndësishëm dhe raportimi u bë nga Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin (UNODC) “Biznesi, Korrupsioni dhe Krimi në Shqipëri: Impakti i rryshfetit dhe krime të tjera në ndërmarrjet private¹.

9.6 Masat e marra në Estoni dhe Slloveni kundër korrupsionit

Znj. Mari-Liis Sööt, Shefe e Divizionit Analitik, Departamentit të Politikave Kriminale, Ministria e Drejtësisë në Estoni diskutoi planin e ri të veprimit kundër korrupsionit në Estoni, i cili fokusohet në “indirekt” në masat parandaluese për të luftuar korrupsionin. Prioritetet e strategjisë janë shëndetësia, arsimi dhe transparenca në vendimmarrje. Ngjashëm me Slloveninë, Estonia gjithashtu dëshiron të zbulojë më shumë

¹ RAPORTI I VLERËSIMIT TË KORRUPSIONIT NË SHQIPËRI. Copyright © 2014. Qendra Shqiptare për Kërkime Ekonomike (ACER). Lideri i Evropës Juglindore për Zhvillim dhe Integritet (SELDI) fq. 44.

informacione publike, përfshirë këtu flukset financiare në nivel bashkie dhe ndërmjet sektorit privat dhe publik, prokurimet publike, planifikim dhe regjistra të ndryshëm. Znj. Sööt përshkroi “qasjen e decentralizuar” ndaj punës kundër korrupsionit në Estonia, bazuar në një kapacitet qendror mjaft të vogël dhe duke u fokusuar në formimin sektorial të anti-korrupsionit rrjeteve, për shembull, në kujdesin shëndetësor, zbatimin e ligjit, qeveritë lokale ose arsimin dhe krijimin e koordinatorë kundër korrupsionit në ministritë e linjës. Ata marrin pjesë në zhvillimin e masave kundër korrupsionit dhe vlerësojnë zbatimin e tyre. Gjithashtu, znj. Sööt theksoi nevojën për të punuar më shumë me akademikët dhe praktikuesit dhe ajo theksoi se ka mungesa për hulumtimin mbi aplikimin e mjeteve për parandalimin e korrupsionit¹.

Komisioni për Parandalimin e Korrupsionit në Slloveni studioi shkaqet dhe funksionimin e korrupsionit në sektorin e shëndetësisë dhe e shpjegoi atë në një raport, i cili u bë publik dhe gjeneroi në debat, duke çuar në disa ndryshime në sistem. Hulumtimi akademik mund të japë njohuri të dobishme se çfarë pune duhet për të parandaluar korrupsionin, veçanërisht në një afat të gjatë. Pjesëmarrësit ranë dakord se një anti-korrupsion duhet për burokracinë që është krijuar ndër vite. Ndërsa planet e veprimt kundër korrupsionit janë të dobishme për t’u organizuar puna kundër korrupsionit, ato shpesh mbeten formalitet. Duhet të vihet më tepër theks në përgjegjësinë e ministrave individualë dhe drejtuesve të institucioneve publike, një rrjet personash kontaktues dhe koordinim i mirë. Pjesëmarrësit vunë re se rrjetet informale mund të jenë më efikase sesa strukturat hierarkike. Gjithashtu, pjesëmarrësit vunë në dukje sfidën se si të monitorohet performanca, të maten rezultatet dhe të vlerësojë ndikimin e përpjekjeve për parandalimin e korrupsionit. U theksua rëndësia e besimit të publikut. Ai gjithashtu theksoi se mund të jetë e vlefshme të ndahet parandalimi dhe zbatimi i korrupsionit në programet. Vetëm një organ parandalues do t’i kërkohet të japë këshilla pa

¹ OECD: Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia in co-operation with the OSCE and the UNDP PREVENTION OF CORRUPTION: EFFECTIVE MEASURES AND THEIR PRACTICAL IMPLEMENTATION. INSTITUTIONAL AND SECTORAL APPROACHES. pg. 7. OECD: 2013.

frikë se do të ndiqet penalisht. Shërbimi civil i qëndrueshëm dhe i pakorrupsionshëm dhe një politikë e mirë e burimeve njerëzore në shërbimin civil janë çelësi për të parandalimin e korrupsionit. U nënvizua rëndësia e ekspozimit të parregullsive, por edhe nevoja për “lista të bardha” për zyrtarë publikë, të cilët, pas kontrollit, duket se nuk janë të korruptuar. Në fushën e deklaratave të pasurisë, diskutimi u fokusua në rëndësinë e verifikimit të tyre dhe qasjet e ndryshme ndaj tij, të ndryshme nga kontrollimi i deklaratave pas marrjes së një ankese për të kontrolluar vetëm deklaratat e grupeve të rrezikut. Menaxhimi i rrezikut të korrupsionit dhe planet e integritetit në nivel institucional dhe sektorial iu kushtua planeve të menaxhimit të rrezikut dhe integritetit në institucionet publike dhe në nivel sektorial¹.

9.7 Bashkëpunimi ndërkombëtar për korrupsionin

Shqipëria ka pranuar dhe mirëpritur Konventat ndërkombëtare anti-korrupsion, dhe i ka parë ato si mënyra për të bërë progres të mëtjshëm dhe për t’u integruar me standardet botërore dhe evropiane. Shqipëria ka nënshkruar Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit në vitin 2003 dhe Konventa është ratifikuar në 2006. Implementimi i plotë i kësaj konvente varet nga parandalimi efektiv i korrupsionit përmes legjislacionit / rregulloreve të qarta, dhe nëpërmjet zbatimit efektiv dhe të paanshëm të ligjit. Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit mbështet zbatimin e politikave kundër korrupsionit të Qeverisë së Shqipërisë, duke nxitur një kulturë të mos-tolerancës ndaj korrupsionit në sektorin publik, si dhe masat për të reduktuar vulnerabilitetin e institucioneve qeveritare. Një konventë tjetër e OKB-së e ratifikuar në Shqipëri (2002), është Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Krimit të Organizuar Ndërkombëtar. Shqipëria ka ratifikuar Konventën e Këshillit të Evropës për Ligjin Penal mbi Korrupsionin që prej vitit 2001. Në vitin

¹ OECD: Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia in co-operation with the OSCE and the UNDP PREVENTION OF CORRUPTION: EFFECTIVE MEASURES AND THEIR PRACTICAL IMPLEMENTATION. INSTITUTIONAL AND SECTORAL APPROACHES, pg. 7. OECD: 2013.

2009 ajo gjithashtu ratifikoi Konventën e Këshillit të Evropës Konventën Civile mbi Korrupsionin.

Shqipëria është anëtare e Grupit të Shteteve të Këshillit të Evropës kundër Korrupsionit GRECO, që prej vitit 2001 dhe është anëtare e Qendrës Burimore të Iniciativës Rajonale Anti-Korrupsion për Evropën Juglindore (RAI-SEE)¹.

Megjithëse ka një numër të madh aktet ndërkombetare dhe ato kombëtare korrupsioni mbetet një problem madhor në Shqipëri. Ku funksionarë të rangut të lartë në nivel qendror dhe në nivel vendor janë në procedim nga SPAK-u. Kontrolli i Lartë i Shtetit ka vrejtur dëme të shumta nga nivelet e larta drejtuese e deri te ato në nistutucionet e tjera. Dëmet janë në shifra të medha. Edukimi antikorrupsion duhet të jetë primare. Dhe pse strategjia antikorrupsion egziston ajo thjesht mbetet në letër dhe asnjë nga ato që shkruhen në të nuk janë pasqyruar në realitet kundër korrupsionit për sa kohë që ai po merr përmasa të mëdha. Disa ndërhyrje reforma në shërbimit civil mund të jenë në gjendje të reduktojnë rryshfetin, por jo nepotizmin ose patronazhizmin².

Në strategjinë kundër korrupsionit për vitin 2023–2030 janë parashikuar si Qëllim Politik: Ndërgjegjësimi, edukimi në luftën kundër korrupsionit-Rritja e ndërgjegjësimit të qytetarëve dhe edukimi i të rinjve për t'u angazhuar në mënyrë proaktive në luftën kundër korrupsionit³. Si do ndërgjegjesohen qytetaret? Asnjë masë informuese për korrupsionin, për ligjet kundër korrupsionit, për organet që e luftojnë korrupsionin. Qytetaret nuk kanë asnjë informacion. Mediat kanë një rol aktiv për informimin dhe

¹ RAPORTI I VLERËSIMIT TË KORRUPSIONIT NË SHQIPËRI. Copyright © 2014. Qendra Shqiptare për Kërkime Ekonomike (ACER). Lidërshti i Evropës Juglindore për Zhvillim dhe Integritet (SELDI) fq. 48.

² Jesper Johnson, Nils Taxell and Dominik Zaum Mapping evidence gaps in anti-corruption Assessing the state of the operationally relevant evidence on donors' actions and approaches to reducing corruption October, 2012. No. 7. CMI CHR Mchelsen Insitut Anti-Corruption Resource Centre. URL:<http://www.U4.no>

³ Strategjia Ndërsektorale Kundër Korrupsionit, 2023–2030. Institucioni udhëheqës Ministria e Drejtësisë në cilësinë e Koordinatorit Kombëtar Kundër Korrupsioni. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/08/DRAFT-_KONCEPT-DOKUMENTI-STRATEGJIK-SNKK-2023-2030-_8.8.2022_AL.pdf/ aksesuar me 5. 7. 2023.

ndergjegjësimin e publikut. Futja në programet e kurikulave në shkollat e mesme dhe në universitete, edukimin kundër korrupsionit. Kjo është një domosdoshmëri. Kjo nuk është realizuar as në shkollat e mesme e as në Universitete. Që realisht është një domosdoshmëri publike pasi korrupsioni është përhapur shumë. Si do edukohen te rinjtë po nuk njohën programet kundër korrupsionit? Si do të ndergjegjësohen qytetaret kur nuk kanë informacionet e duhura për korrupsionin, ligjet dhe organet që e luftojnë?

Strategjia ndërsektoriale për decentralizimin dhe qeverisjen vendore ka parashikuar si Objektivi specifik: Nxjtja e politikave kundër korrupsionit në nivel vendor dhe konsolidimi i mëtejshëm i arritjeve mbi integritetin¹.

“Transparency International” e kualifikon integritetin, transparencën dhe llogaridhënien si tre nga elementët kyçe gjithëpërfshirëse të nevojshme për parandalimin efikas të korrupsionit në institucionet publike: Kur aktorët kryesorë publikë në nivel vendor sillen me ndershmëri dhe i përmbushin mandatet e tyre në përputhje me normat strikte etike dhe morale, nuk mbetet hapësirë për korrupsion. Konsolidimi dhe përdorimi në rritje i këtij instrumenti nga më shumë se gjysma e bashkive në Shqipëri si dhe kthimi i planeve të integritetit në standard dhe pjesë përbërëse të menaxhimit të përgjithshëm të administratave vendore është pjesë e objektivave të projektit aktual²

SPAK ka bërë një punë të mirë. Ai ka kontribuar në përmirësimin e sekuestrimit dhe konfiskimit të aseteve kriminale në çështjet e korrupsionit. Në zbatim të Aktit Normativ Nr. 1, datë 31. 01. 2020, me kërkesë të Prokurorisë së Posaçme, Gjykata e Posaçme e Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar me vendimin nr. 6 datë 27. 01. 2023 ka vendosur konfiskimin e pasurive të subjekteve *x (i cili me vendimin Nr. SIEP442/2011 date 27. 09. 2013, të Gjykatës së Bescias Itali, është dënuar me 20 vjet burgim për veprën penale “Trafikimi i lëndëve

¹ STRATEGJIA NDËRSEKTORIALE PËR DECENTRALIZIMIN DHE QEVERISJEN VENDORE, 2023–2030. MINISTRIA E BRENDSHME 30. NËNTOR, 2022. fq. 61. URL: https://konsultimipublik.gov.al/documents/RENJK_567_SKNDQV-2023-2030.pdf

² Po aty.

narkotike”, kryer në pashkëpunim, parashikuar nga Kodi Penal Italian) dhe XX (e cila me vendimin nr. 45 datë 27. 07. 2011, të Gjykatës së Shka llës së Parë për Krimet e Rënda Tiranë është deklaruar fajtores për veprën penale të “Prodhimi dhe shitja e narkotikëve”, kryer në bashkëpunim) si dhe personave të lidhur¹. Gjykata e Posaçme e Apelit për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar me vendimin nr. 102 datë 06. 07. 2023 ka lënë në fuqi vendimin nr. 6 datë 27. 01. 2023 të Gjykatës së Posaçme të Shka llës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar. Me këto vendime, Gjykatat kanë vendosur konfiskimin e pasurive².

Në vitin 2013, sipas indeksit të TI, Shqipëria pati një performancë të dobët, duke u renditur si shteti më i korruptuar në rajon, me një nivel të lartë të perceptimit të korrupsionit në drejtësi, polici dhe sistemin shëndetësor³. “Promovimi i qeverisjes së mirë në të gjitha aspektet e saj, duke përfshirë sigurimin e sundimit të ligjit, përmirësimin e efikasitetit dhe llogaridhënia në sektorin publik dhe lufta kundër korrupsionit, [janë] elemente thelbësore të kornizës brenda së cilës ekonomitë mund të përparojnë”⁴. Qeverisja e mirë dhe zhvillimi i qëndrueshëm. Qeverisja e mirë konsiderohet çelësi për arritjen e zhvillimit të qëndrueshëm dhe mirëqënies njerëzore.

9.8 Masat e marra nga Bashkimi Evropian për korrupsionin

Sot, duket se ekziston një konsensus i gjerë mbi negativitetin e shumëanshëm ekonomik, social dhe politik nga ndikimi i korrupsionit. Besohet gjerësisht se ky fenomen dëmton stabilitetin e institucioneve dhe rritjen ekonomike, duke paraqitur kështu një kërcënim të drejtpërdrejtë për demokracinë⁵. Korrupsioni ka qenë i lidhur me nivele më të larta të krimit të orga-

¹ SPAK. <https://spak.gov.al/njoftim-per-shtyp-date-31-07-2023/> aksesuar më 6. 8. 2023.

² Po aty.

³ Po aty, fq. 51.

⁴ UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, Knowledge tools for academics and professionals UNODC Module Series on Anti-Corruption. MODULE 2 CORRUPTION AND GOOD GOVERNANCE, UNODC. pg. 9.

⁵ Combating corruption in the European Union European Parliament, pg. 2. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf/](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf/) aksesuar më 6.7.2023.

nizuar, sundimin më të dobët i ligjit, ulje e pjesëmarrjes së votuesve në parlament, zgjedhjet dhe besimi më i ulët në institucionet publike. Gjithashtu argumentohet se ka një ndikim negativ në shoqëri mirëqenie, shpenzimet publike, deficitin fiskal, mbledhja e taksave, punësimi i cenueshëm, barazia gjinore dhe thithjen e fondeve të BE-së. Për më tepër, besohet se çon në një rritje të 'ikjes së trurit' nga vendet që po luftojnë nën barrën e saj. Janë bërë përpjekje për të matur koston e korrupsionit në BE. Në vitin 2016, Raporti i Kostos së Jo-Evropës i Shërbimit Kërkimor Parlamentar, i cili u fokusua veçanërisht në këtë subjekt, zbuloi se nëse përfshihen kostot indirekte, PBB-ja e BE-së pëson humbje vjetore që variojnë ndërmjet €179 dhe €990 miliardë (në varësi të shkallës së supozuar të reduktimit të niveleve të korrupsionit të realizueshme për shtetet anëtare). Sipas një studimi të ardhshëm të EPRS që përditëson këtë raport, totali i vlerësuar kostoja e rrezikut të korrupsionit vetëm në prokurimet publike në BE- midis 2016 dhe 2021 ishte 29.6 miliardë euro. Kostoja totale e rrezikut të korrupsionit në kontratat që përfshijnë fondet e BE-së në të njëjtën periudhë ishte 4.3 miliardë euro.

Në nivel global, vetëm kostoja vjetore e ryshfetit (paguhet në të dy vendet në zhvillim dhe ekonomitë e përparuara) u vlerësua në vitin 2016 në rreth 1.5 deri në 2 trilion dollarë amerikanë (rreth 2% eGDP globale). Ryshfeti është vetëm një aspekt i korrupsionit, prandaj kostoja e përgjithshme ekonomike dhe sociale është e mundshme të jetë më e madh. Nuk ka zona pa korrupsion në BE, pasi të gjitha shtetet anëtare të saj janë prekur nga problemi, edhe pse në shkallë të ndryshme. Me shtetësi të prirur ndaj korrupsionit dhe vendbanim sipas skemave të investimeve që veprojnë në disa Shtete Anëtare, ka raste të korrupsionit dhe mashtrimeve të profilit të lartë, madje edhe atentate ndaj gazetarëve që hetojnë raste të tilla. BE-ja po përballlet me një sfidë komplekse. COVID-19 Pandemia dhe kriza sociale dhe ekonomike që pasoi, vetëm sa e shtuan vështirësinë, duke krijuar rreziqet të reja dhe ngritja e pyetjeve në lidhje me përshtatshmërinë e mekanizmave ekzistues të kontrollit për emergjencat financimin e një vëllimi të paprecedentë sipas planit të rimëkëmbjes së BE-së. Në këtë kontekst të vështirë, ka qëndrueshmëri të kornizës ligjore dhe politike të BE-së dhe e mjetëve për vlerësimin

e saj kundër korrupsion. Përpjekjet duken më të rëndësishme se kurrë¹. Nuk ka asnjë marrëveshje universale për përkufizimin e korrupsionit: praktikat që konsiderohen si të korruptuara në një kontekst kulturor nuk perceptohen domosdoshmërisht si i tillë në një tjetër. Edhe përkufizimi i përmendur shpesh i korrupsionit si abuzim i pushtetit (të besuar) për përfitime private – në dukje mjaft të gjerë dhe të përgjithshme – nuk mund të mbulojë të gjitha rastet e marrëveshjeve të fshehta për përfitim. Korrupsioni ka një numër të kufizuar veprash, duke përfshirë ryshfet aktive dhe pasive, pra dhënie dhe marrjen e ryshfetit. Kjo është e kuptueshme, duke pasur parasysh saktësinë që kërkohet në përcaktimin e veprave penale sanksionohet me dënime penale. Megjithatë, korrupsioni mund të konceptohet edhe si më i gjerë, problemi socio-ekonomik që përfshin një sërë çështjesh, si:

- Konflikti i interesit një situatë ku një individ është në gjendje të nxjerrë përfitime personale nga ‘veprimet ose vendimet e marra në cilësinë e tyre zyrtare’; 5
- klientelizëm – një sistem i shkëmbimit të burimeve dhe favoreve të bazuara në një shfrytëzues marrëdhëniet ndërmjet një ‘patroni’ dhe një ‘klienti’²;
- forma të ndryshme të favorizimit, si nepotizmi dhe miqësia (ku dikush në një pozita zyrtare shfrytëzon fuqinë dhe autoritetin e tyre për t’i ofruar një punë ose favor familjes anëtar ose mik, edhe pse ai ose ajo mund të mos jetë i kualifikuar ose i merituar) dhe patronazh (ku një person zgjidhet për një punë ose përfitim qeveritar për shkak të përkatësive ose lidhjet dhe pavarësisht nga kualifikimet apo të drejtat) Lufta kundër korrupsionit në Bashkimin Evropian tregtimi i ndikimit (influencimi i shitjes) – duke përdorur lidhjet personale me personat në autoriteti për të marrë favore ose trajtim preferencial për një palë të tretë (person, institucion ose qeveria), zakonisht në këmbim të besnikërisë së tyre ose ndonjë avantazhi të

¹ Combating corruption in the European Union European Parliament, pg. 2. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf) aksesuar me 6. 7. 2023.

² Po aty.

padrejtë, forma të tjera të ngjashme sjelljeje. Ndërsa ato nuk janë domosdoshmërisht të paligjshme, praktika të tilla mund të jenë shumë të dëmshme për shtetet dhe shoqëritë, sidomos kur është i përhapur. Ato mund të ndeshen në të gjitha nivelet e shoqërisë dhe ndikimi i tyre mund ndryshojnë në varësi të fuqisë vendim-marrëse të subjektit të korruptuar. Prandaj një dallim është shpesh i bërë mes korruptionit të përditshëm ‘të vogël’ dhe atij politik (shpesh i barazuar me ‘i madh’, korruptionit të madh). Ndërsa e para ndodh në fund të zbatimit të politikës, e dyta ndodh në nivele të larta ku bëhen politika dhe ligjet¹.

Perceptimi i qytetarëve për korruptionin në BE Kur bëhet fjalë për opinionin publik, sondazhi kryesor ndërkombëtar është Transparency International Barometri Global i Korruptionit (GCB), i cili ka mbledhur të dhëna mbi përvojat e njerëzve dhe perceptimet e korruptionit në të gjithë botën që nga viti 2003. Në vitin 2021, një Barometër Global i Korruptionit² (GCB) – BE u publikua duke u fokusuar në mënyrë specifike në Shtetet Anëtare të BE-së. Ajo konfirmoi një përhapje të gjerë perceptimi i korruptionit në Evropë: 62% e 40 000 të anketuarve konsiderohen si qeveri korruptioni dhe këtë e konsiderojnë një problem të madh në vendin e tyre. Ai gjithashtu tregoi se qytetarët e BE-së ishin të shqetësuar për lidhjet e ngushta mes biznesit dhe politikës, ku mbi gjysma e të anketuarve besojnë në ryshfet ose lidhjet zakonisht përdoren për të siguruar kontrata dhe një pjesë të ngjashme duke menduar se qeveria e tyre drejtohej nga interesa private. Perceptimi i korruptionit në BE matet edhe nëpërmjet sondazheve të vetë BE-së, të njohura si Eurobarometra. Në korrik 2022, u publikuan dy sondazhe të tilla që trajtonin perceptimin e korruptionit mes qytetarëve të BE-së (Eurobarometri Special 523) dhe bizneseve (Flash Eurobarometri 507) përkatësisht. E para tregon se korruptioni është një shqetësim serioz për qytetarët e BE-së: 68% e tyre

¹ Corruption in the European Union European Parliament, pg. 2. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)/ aksesuar me 6. 7. 2023.

² Po aty. pg. 4.

mendojnë se është ende të përhapura në vendin e tyre (me 41% të të anketuarve që konsiderojnë se niveli në fakt është rritur në tre vitet para publikimit të anketës), veçanërisht në institucionet publike kombëtare (74%), partitë politike (58%) dhe në mesin e politikanëve vendorë, rajonalë dhe kombëtarë (55%). Shumica e anëtarëve të BE-së qytetarët janë skeptikë në lidhje me përpjekjet kombëtare për të luftuar korrupsionin, me vetëm një pakicë që mendon këtë. Masat kundër korrupsionit zbatohen në mënyrë të paanshme dhe pa qëllime të fshehta, që janë të mjaftueshme¹, ndjekje penale të suksesshme për të penguar njerëzit nga praktikat korruptive, ose që ka të pamjaftueshme transparencën dhe mbikëqyrjen e financimit të partive politike në vendin e tyre. Për më tepër, në të gjitha Shtetet Anëtare, një shumicë e qartë e të anketuarve pajtohen se rastet e korrupsionit të nivelit të lartë janë ndjekur në mënyrë të pamjaftueshme. Nisur nga vështirësia e matjes së korrupsionit të drejtpërdrejtë, tregues të ndryshëm (indirekt) bazuar në perceptimin e këtij fenomeni ose që ka zhvilluar përvoja me të. Informacioni është i lidhur me sondazhet e opinionit publik të mbledhur². Pothuajse 3 në 10 të anketuar deklarojnë se është e pranueshme të bësh një dhuratë ose të bësh një favor për të marrë diçka në këmbim nga një administratë ose shërbim publik. Sondazhi i fundit konfirmon se korrupsioni është gjithashtu një shqetësim për kompanitë kur bëjnë biznes, me 34% e të anketuarve janë dakord. Favorizimi i miqve dhe/ose anëtarëve të familjes në biznes dhe favorizimi për miqtë dhe/ose anëtarët e familjes në institucionet publike janë praktikat korruptive që konsiderohen më së shumti e përhapur nga pothuajse gjysma e të anketuarve. Rreth 8 në 10 kompani 'pajtohen plotësisht ose priren ta bëjnë këtë dakord' që lidhjet tepër të ngushta midis biznesit dhe politikës në vendin e tyre çojnë në korrupsion, trajtimi i korrupsionit përmes veprimeve kolektive kuadri ligjor ndërkombëtar Konventat, standardet dhe udhëzimet ndërkombëtare të miratuara në veçanti nga Këshilli i Evropës,

¹ Corruption in the European Union European Parliament, pg. 2. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf) aksesuar me 6. 7. 2023. pg. 4.

² Piotr Bakowski, Sofija Varonova, Korruption in der Europäischen Union setember 2017. Brussel 9789284616206.

Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OECD) dhe Komiteti i Bashkuara (OKB), kanë pasur një ndikim të fortë në ligjet dhe politikat e shteteve anëtare të BE-së. Këto instrumente janë rezultat i asaj që është bërë në bashkëpunim global bazuar në konsensusin lidhur me efektet e dëmshme të korrupsionit.

Lufta kundër korrupsionit në Bashkimin Evropian Megjithatë, vetëm në vitet 1990 u krijuan standardet dhe konventat e para kundër korrupsionit¹. I udhëhequr nga Shtetet e Bashkuara, bashkëpunimi u fokusua fillimisht në ryshfet në këtë kontekst të tregtisë ndërkombëtare. Ajo çoi në miratimin e Konventës së OECD-së të vitit 1997 mbi Luftën kundër ryshfetit të Zyrtarët publikë të huaj në transaksionet e biznesit ndërkombëtar, të ratifikuar deri më tani nga 23 anëtarë të BE-së shtetet. Grupi Punues i OECD-së për ryshfetin në transaksionet e biznesit ndërkombëtar u krijua për monitorojnë performancën e palëve. Për më tepër, në vitin 2021 u miratua një rekomandim i ri nga ana e OECD të plotësorje Konventën Kundër Ryshfetit dhe të përmirësorje më tej zbatimin e saj. Konventa e OKB-së kundër korrupsionit (UNCAC) e vitit 2003 ishte e para në aktet ndërkombëtare kundër korrupsionit. Konventa, duke pasur një shtrirje kuazi-globale, mbulon pesë fusha kryesore, duke përfshirë kriminalizimin dhe parandalimin e korrupsionit. Për sa i përket parandalimit, Konventa parashikon një katalog të gjerë veprimesh që kërkohen nga shtetet palë për të marrë, të tilla si promovimi i transparencës, integritetit dhe llogaridhënies së zyrtarëve publikë, duke siguruar sistemet e duhura të prokurimit publik, vendosjen e një regjimi rregullator dhe mbikëqyrës për të parandaluar dhe zbuluar pastrimin e parave dhe përfshirjen e shoqërisë civile në përpjekjet kundër korrupsionit. Për më tepër, UNCAC liston elementë që duhet të merren parasysh nga shtetet palë, të cilat përfshijnë sigurimin e transparencës në financimin e partive politike, parandalimi i konflikteve të interesit, promovimi i kodeve të sjelljes së zyrtarëve publikë dhe lehtësimin e raportimit të korrupsionit nga zyrtarët publikë. BE-ja dhe të gjitha Shtetet Anëtare të saj janë palë në

¹ Combating corruption in the European Union European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)/ aksesuar me 6. 7. 2023.

UNCAC. Mekanizmi i Rishikimit të Zbatimit (IRM) është një proces rishikimi nga kolegët për zbatimin efektiv të Konventës¹. Këshilli i Evropës e ka njohur ndikimin e madh të dëmshëm të korrupsionit në politikë sistemet dhe kërcënimin e drejtpërdrejtë për demokracitë që paraqet. Prandaj ka marrë një qasje të gjerë për problemi duke adoptuar një mori standardesh (përfshirë njëzet parimet udhëzuese për luftën kundër korrupsionit dhe rekomandimin për rregullat e përbashkëta kundër korrupsionit në financimin e partitë politike dhe fushatat elektorale), si dhe Konventa e së Drejtës Civile për Korrupsionin dhe Konventa e së Drejtës Penale për Korrupsionin. Të gjitha shtetet anëtare të BE-së kanë miratuar Ligjin Penal Konventa për të drejtën civile. Zbatimi i dy konventave monitorohet nga Grupi i Shteteve kundër Korrupsionit (GRECO), i cili është më gjithëpërfshirës, sistemi i monitorimit në Evropë ka kryer pesë raunde vlerësimi dhe pajtueshmëri e monitorimi të deritanishëm. Ndërsa të gjitha Shtetet Anëtare të BE-së janë pjesëmarrës individuale në GRECO, BE i është dhënë statusi i vëzhguesit. Anëtarësimi i plotë në BE në GRECO është parashikuar nga institucionet dhe organet e BE-së. Në dhjetor 2020, pas kërkesës së Kryetarit të Komisionit për Kontrollin e Buxhetit, Shërbimi Ligjor I Parlamentit Evropian dha opinionin e tij për këtë çështje, duke vënë në dukje nenin 83 të Traktatit për Funkcionimi i Bashkimit Evropian (TFBE), në lidhje me nenin 218 TFBE, sipas rastit të bazës ligjore. Anëtarësimi i plotë në BE në GRECO do të kërkonte një ftesë nga Këshilli i Evropës, Komiteti i Ministrave dhe përfundimi i një marrëveshjeje ndërmjet Këshillit të Evropës dhe BE për modalitetet e anëtarësimit. Kur përcaktohen të drejtat dhe detyrimet e BE-së në GRECO, të tilla marrëveshje do të duhet të marrin parasysh 'natyrën specifike të BE-së, si një Union i bazuar në parimi i kompetencave të dhëna, dhe institucionet e tij, si dhe veçoritë e veçanta të ligjit të BE-së'².

Përpjekjet e BE-së kundër korrupsionit instrumentet e BE-së. Ndërsa korrupsioni trajtohet kryesisht nga shtetet anëtare individuale, BE-ja

¹ Combating corruption in the European Union European Parliament, pg. 2. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)/ aksesuar me 6. 7. 2023.

² Po aty.

ka kërkuar prej kohësh të zhvillojë një kornizë politike dhe ligjore, duke miratuar disa instrumente për të trajtuar këtë fenomen direkt dhe indirekt. Historikisht, BE-ja trajtoi fillimisht korrupsionin në kontekstin e mbrojtjes së financave të saj interesat, një fushë ku kishte më shumë mundësi ligjore se kudo tjetër. Prandaj, në mesin e viteve 1990, ajo miratoi dy instrumente ‘të ligjit të fortë’: Konventën për mbrojtjen e evropianëve për Interesat financiare të komuniteteve (Konventa PIF) dhe **Konventa për luftën kundër korrupsionit që përfshin zyrtarë të Komuniteteve Evropiane ose zyrtarë të Shteteve Anëtare të Bashkimi European. EPRS | Shërbimi i Kërkimeve Parlamentare Evropiane** Të dy instrumentet kërkonin që Shtetet Anëtare të kriminalizonin ryshfetin aktiv dhe pasiv. Reformat e njëpasnjëshme të traktateve kanë rritur gradualisht kompetencën e BE-së në polici dhe gjyqësor bashkëpunimi në çështjet penale. Kjo i ka lejuar ligjvënësit të BE-së të shkojë përtej zonës së ngushtë të mbrojtjes së interesave financiare të BE-së kur trajtohet korrupsioni. Korniza e Këshillit Vendimi 2003/568/JHA për luftimin e korrupsionit në sektorin privat ilustron këto rritje të BE-së në prerogativat legjislative¹. Sipas këtij vendimi, shteteve anëtare u kërkohet të prezantojnë dënimet penale efektive, proporcionale dhe bindëse për ryshfet aktive dhe pasive. Më e fundit Raporti i zbatimit i vitit 2019 vuri në dukje një përmirësim të qartë në nivelin e transpozimit të Vendimit Kornizë që nga raporti i mëparshëm i zbatimit të vitit 2011. Megjithatë, ai vërejti se ndërkohë që disa shtete anëtare kishin ndryshuar legjislacionin e tyre, shumë pak dënime për korrupsion në sektorin privat në të gjithë BE-në, sugjerojnë se këto ligje nuk ishin zbatuar mjaftueshëm. Aktualisht, neni 325 TFBE ofron bazën ligjore për mbrojtjen e interesave financiare të BE-së kundër mashtrimit dhe aktiviteteve të tjera të paligjshme (përfshirë korrupsionin). Për më tepër, korrupsioni renditet si a”euro-krim” për të cilin Parlamenti dhe Këshilli mund të vendosin rregulla dhe sanksione minimale me anë të direktivave sipas nenit 83 TFBE. Megjithatë, deri më tani, Komisioni

¹ Combating corruption in the European Union European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)/ aksesuar me 6. 7. 2023.

nuk ka propozuar asnjë direktivë që do të përfronte ligjet penale kombëtare. Megjithatë, dispozita ka shërbyer si bazë ligjore për miratimin, në vitin 2017, Direktiva (BE) 2017/1371 mbi luftën kundër mashtrimit ndaj interesave financiare të Bashkimit (e njohur si Direktiva PIF), e cila zëvendësoi Konventën e lartpërmendur PIF. Është interesante se Komisioni e propozoi këtë direktivë sipas nenit 325 TFEU, por Këshilli dhe Parlamenti nuk u pajtua me Komisionin për mundësinë e miratimit të ligjit penal.

Masat e bazuara në këtë dispozitë, të mbështeten në nenin 83 TFBE Direktiva PIF përfshin një përkufizim të interesave financiare të BE-së si 'të gjitha të ardhurat, shpenzimet dhe asetet e mbuluara të fituara nëpërmjet ose për shkak të 'buxhetit të BE-së ose buxheteve të institucioneve të BE-së, organet, zyrat dhe agjencitë, si dhe buxhetet e menaxhuara dhe monitoruara prej tyre¹. Direktiva liston veprat penale që prekin interesa të tilla, duke përfshirë korrupsionin pasiv dhe aktiv. Për më tepër, ishte instrumenti i parë ligjor i BE-së që ofron një përkufizim të 'zyrtarit publik'. Për të siguruar mbrojtje adekuate të fondeve të BE-së nga korrupsioni dhe shpërdorimi, ky përkufizim nuk mbulon vetëm të gjithë zyrtarët përkatës që mbajnë një zyrë në BE, në Shtetet Anëtare të saj ose në vendet e treta, por gjithashtu dhe personat që nuk kanë një detyrë të tillë, por që ushtrjnë një funksion të shërbimit publik në lidhje me fondet e BE-së (për shembull, kontraktorët e përfshirë në menaxhimin e fondeve të tilla).

Në shtator 2021, Komisioni prezantoi një raport mbi zbatimin e Direktivës PIF (siç parashikohet në nenin 18(1)). Raporti thoshte se, që nga prilli 2021, të gjitha shtetet anëtare ishin të detyruara me anë të direktivës njoftoin transpozimin e plotë në legjislacionin e tyre kombëtar, megjithatë shumica e tyre e bëjnë këtë, pas afatit (d.m. th. 6 korrik 2019). Lidhur me korrupsionin, raporti theksoi se në disa Shtete anëtarë, një aspekt shtesë ishte "shkelja e detyrave" – dhe iu kërkua të konsideronin një sjellje si korrupsion aktive ose korrupsion pasiv. Komisioni argumenton se kjo ngushton në mënyrë të konsiderueshme fushëveprimin e përkufizimit

¹ Combating corruption in the European Union European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)/ aksesuar me 6. 7. 2023.

e direktivës për korrupsionin, duke e bërë ndjekjen penale të varur nga vërtetimi i një shkeljeje të tillë detyre. Për më tepër, në lidhje me ‘korrupsionin pasiv’, në disa Shtete Anëtare nuk kriminalizohet [duke] vepruar në përputhje me detyrën [e zyrtarit publik], në kundërshtim me kërkesat e Neni 4(2)(a) i direktivës.

Në nivel të BE-së, një sërë instrumentesh trajtojnë gjithashtu korrupsionin në mënyrë indirekte, duke përfshirë tre direktiva që përfrojnë dispozitat kombëtare të prokurimit publik: direktivat 2014/23/BE, 2014/24/BE, dhe 2014/25/BE¹. Ato përmbajnë dispozita të detajuara për publicitetin dhe transparencën në faza të ndryshme të ciklit të prokurimit.

9.9 Mekanizmat e monitorimit

Meqenëse BE-së i mungonte një mekanizëm vlerësimi gjithëpërfshirës për të monitoruar dhe vlerësuar Shtetet Anëtare. Përpjekjet kundër korrupsionit, 2011 Komunikata e Komisionit për Luftimin e Korrupsionit në BE lançoi një raport dyvjeçar të BE-së kundër korrupsionit. Raporti i parë, i publikuar në vitin 2014, përbëhej nga një pjesë përmbledhëse e cila përfshin një seksion tematik dhe një përshkrim të tendencave në nivel të BE-së, si dhe 28 kapituj të vendit. Raporti u bazua në një numër të dhënash ekzistuese dhe vlerësime ndërkombëtare mekanizmat, duke përfshirë GRECO-n, Grupin e Punës të OECD-së për Ryshfetin dhe rishikimin e UNCAC si dhe mekanizmat e vetë BE-së (shih më poshtë). Ai u mbështet gjithashtu në sondazhet e Eurobarometrit dhe burime të tjera të ndryshme informacioni me origjinë nga ekspertët dhe shoqëria civile. Raporti EPRS. Shërbimi i Kërkimeve Parlamentare Evropiane ai përfshinte rekomandime specifike për një vend, por nuk parashikonte një procedurë zyrtare vlerësimi për zbatimin e tyre. Komisioni duhej të dilte me të dytin raport kundër korrupsionit në vitin 2016, por në janar 2017 ajo njoftoi se kishte braktisur këtë

¹ Combating corruption in the European Union European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)/ aksesuar me 6. 7. 2023.

formë të vlerësimit periodik dhe do të trajtonte korrupsionin brenda Semestrit Evropian të qeverisjes ekonomike. Vendimi i Komisionit për të ndërprerë raportin kundër korrupsionit u prit me kritika të ashpra nga Parlamenti Evropian, grupet e mendimit, akademia dhe organizatat e shoqërisë civile. Ajo vuri në dukje si fillimi i një ndryshimi paradigme në qasjen e BE-së ndaj korrupsionit: duke ndjekur politikën gjithëpërfshirëse kundër korrupsionit që nga mesi i viteve 1990. BE-ja ka parë korrupsionin ekskluzivisht përmes lenteve të shtetit ligjor¹. Kjo ka rezultuar në vlerësimin e përpjekjeve të vendeve anëtare kundër korrupsionit në nivel të BE-së, duke mbetur i kufizuar në fushëveprim dhe koherencë, me disa mekanizma duke vlerësuar aspekte të zgjedhura të veprimeve përkatëse ose të shteteve anëtare specifike. Këto mekanizma përfshijnë Mekanizmin e Bashkëpunimit dhe Verifikimit (CVM), i krijuar për Bullgarinë dhe Rumaninë në kohën e anëtarësimit të tyre në BE, e cila ka mbetur në vend si një demasë e përhershme mbrojtëse de facto për këto dy shtete anëtare. CVM ofron standardet specifike në fushat e reformës në drejtësi, luftën kundër korrupsionit dhe, në rastin e Bullgarisë, gjithashtu luftën kundër krimit të organizuar. Megjithatë, ndikimi i tij është i diskutueshëm: ndërsa disa komentues tregojnë rolin e saj si një levë për të nxitur reformat në të dy vendet, nuk ka asnjë provë të fortë për këtë pajtueshmëri formale legjislative që përkthehet në një ndryshim në praktikat aktuale. Në nëntor 2022 Raporti i progresit për Rumaninë, Komisioni shprehu pikëpamjen se tani mund t'i japë fund CVM-së² Tabela e rezultateve të drejtësisë së BE-së është një mekanizëm tjetër që synon vlerësimin. Sistemet e drejtësisë të shteteve anëtare për sa i përket efikasitetit, cilësisë dhe pavarësisë së tyre. Duke marrë parasysh fushëveprimin e tij, ai merret vetëm një çështje shumë specifike, siç është parandalimi i korrupsionit brenda gjyqësorit dhe funksionimin e shërbimeve të prokurorisë që merren me rastet e korrupsionit.

¹ Combating corruption in the European Union European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)/ aksesuar me 6. 7. 2023.

² Po aty.

Si CVM ashtu edhe Tabela e Vlerësimeve për Drejtësinë e BE-së tani futen në raportin vjetor të sundimit të ligjit si një i rimekanizmi i prezan-tuar në vitin 2020 – i ndërtuar rreth katër fushave lëndore, kornizat kundër korrupsionit duke qenë një prej tyre¹. Tre raporte të tilla janë publikuar deri më tani, në vitin 2020, 2021 dhe 2022. Këto Raportet, që mbulojnë të gjitha Shtetet Anëtare, bazohen kryesisht në burimet ekzistuese, duke përfshirë raportet nga GRECO, OECD dhe UNCAC. Megjithatë, ata marrin gjithashtu palët e interesuara dhe shtetin anëtar duke marrë parasysh kontributet, si dhe vizitat në terren të ndërmarra nga përfaqësuesit e Komisionit në Shtetet anëtare. Raporti vjetor i sundimit të ligjit është përshkruar nga ekspertë akademikë si Mekanizmi i raportimit ‘pas faktit’ ‘nuk jep rekomandime konkrete’.

Argumentohet se

Krahasuar me raportin e BE-së kundër korrupsionit, ai nuk arrin të japë një pasqyrë të plotë të korrupsionit sistemik, çështjet në të gjithë BE-në, duke lënë jashtë fushat kryesore më të prekura nga keqpërdori-mi i fondeve të BE-së, siç janë prokurimet publike. Ndërsa Rregullorja 2020/2092 për një regjim të përgjithshëm të kushtëzimit për mbrojtjen e buxhetit të Bashkimit – që është një tjetër element thelbësor i shtetit ligjor të BE-së vlen për korrupsionin, shtrirja e tij është shumë e ngushtë; rregullorja mbulon vetëm ato shkelje të shtetit të së drejtës që ‘ndikojnë ose kërcënojnë seriozisht të ndikojnë në shëndetin financiar menaxhimin e buxhetit të Unionit ose mbrojtjen e interesave financiare të Unionit.

Korrupsioni minon aftësinë e qeverive për të mbrojtur njerëzit dhe gërryen besimin e publikut, duke provokuar gjithnjë e më shumë kërcënime për të kontrolluar sigurinë². Nga ana tjetër, konflikti krijon mundësi për korrupsion dhe përmbys përpjekjet e qeverive për ta ndaluar atë. Edhe vendet me rezultate të larta CPI luajnë një rol në kërcënimet që korrupsioni paraqet për sigurinë globale. Për dekada, ata kanë mirëpritur

¹ Combating corruption in the European Union European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)/ aksesuar me 6. 7. 2023

² Daniel Eriksson Chief Executive Officer. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022/> aksesuar me 10. 7. 2023.

paratë e pista nga jashtë, duke lejuar kleptokratët të rrisin pasurinë, fuqinë dhe ambiciet e tyre shkatërruese gjeopolitike. Udhëheqësit mund të luftojnë korrupsionin dhe të promovojnë paqen menjëherë. Qeveritë duhet të hapin hapësirë për të përfshirë publikun në vendimmarrje – nga aktivistët dhe pronarët e bizneseve të komuniteteve të marginalizuara dhe të rinjtë. Në shoqëritë demokratike, njerëzit mund të ngrenë zërin për të ndihmuar në çrënjosjen e korrupsionit dhe për të kërkuar një botë më të sigurt për të gjithë ne¹.

Vullneti politik dhe angazhimi i nivelit të lartë janë gurthemeli i çdo përpjekje antikorrupsioni të suksesshëm. Pasi të merret mbështetja politike, hapi tjetra është futja e një kuadri ligjor të qartë dhe gjithpërfshirës për punën kundër korrupsionit. Një korniza e tillë ligjore, edhe pse e nevojshme, nuk është e mjaftueshme, dhe ligjet dhe rregulloret duhet të zbatohen. Për më tepër, koordinimi ndërmjet agjencive kërkohet bashkëpunim ndërmjet juridiksioneve të ndryshme të rrisin kapacitetin (dhe efektivitetin) hetues të Agjensive Kunder Korrupsionit².

9.10 GREGO intuitucioni ndërkombetar anti korrupsion

Lufta kundër Korrupsionit: Një Prioritet për Këshillin e Evropës Që nga lashtësia, korrupsioni ka qenë një nga të këqijat shoqërore më të përhapura dhe më të fshehta. Kur përfshin zyrtarë publikë dhe përfaqësues të zgjedhur, është armiqësore për administrimin e çështjeve publike³. Që nga fundi i shekullit të 19-të, ai është parë gjithashtu si një kërcënim i madh në sferën publike, duke minuar besimin që janë të nevojshëm për ruajtjen dhe zhvillimin e marrëdhënieve të qëndrueshme ekonomike dhe sociale. Vlerësohet se qindra miliarda euro paguhen si ryshfet çdo

¹ Daniel Eriksson Chief Executive Officer. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022/> aksesuar me 10. 7. 2023.

² Global Report. SEPTEMBER, 2020. Revised on October 3, 2020. GLOBAL Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf> aksesuar me 11. 7. 2023.

³ GREGO COMITET to Fightijg Corroption Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/priority-for-the-coe/> aksesuar me 11. 7. 2023.

vit. Këshilli i Evropës ekziston për të mbështetur dhe më tej demokracinë pluraliste, të drejtat e njeriut dhe sundimin e ligjit dhe ka marrë drejtimin në luftën kundër korrupsionit, pasi ai përbën një kërcënim për vetë themelet e këtyre vlerave thelbësore. Siç theksohet në Konventën e së Dretës Penale, korrupsioni kërcënon sundimin e ligjit, demokracinë dhe të drejtat e njeriut, minon qeverisjen e mirë, drejtësinë dhe drejtësinë sociale, deformon konkurrencën, pengon zhvillimin ekonomik dhe rrezikon stabilitetin e institucioneve demokratike dhe themelet morale të shoqërisë. Qasja e Këshillit të Evropës në luftën kundër korrupsionit ka qenë gjithmonë multidisiplinare dhe përbëhet nga tre elementë të ndërlidhur:¹

- vendosja e normave dhe standardeve evropiane, monitorimi i përputhshmërisë me standardet dhe ngritja e kapaciteteve që u ofrohen vendeve dhe rajoneve individuale, nëpërmjet bashkëpunimit teknik;
- programet e funksionimit. Këshilli i Evropës ka zhvilluar një sërë instrumentesh ligjore shumëplanëshe që kanë të bëjnë me çështje të tilla si kriminalizimi i korrupsionit në sektorin publik dhe privat, përgjegjësia dhe kompensimi për dëmin e shkaktuar nga korrupsioni, sjellja e zyrtarëve publikë dhe financimi i partive politike. Këto instrumente kanë për qëllim përmirësimin e kapacitetit të shteteve për të luftuar korrupsionin në nivel vendor dhe ndërkombëtar;
- Monitorimi i respektimit të këtyre standardeve që i është besuar Grupit të Shteteve Kundër Korrupsionit, GRECO.

Procedurat e vlerësimit të GRECO përfshijnë mbledhjen e informacionit nëpërmjet pyetësorit(ve), vizitave në vend që u mundësojnë ekipeve të vlerësimit të kërkojnë informacion të mëtejshëm gjatë diskutimeve të nivelit të lartë me aktorët kryesorë vendas dhe hartimin e raporteve të vlerësimit. Këto raporte, të cilat shqyrtohen dhe miratohen nga GRECO, përmbajnë rekomandime për vendet e vlerësuara për të përmirësuar nivelin e tyre të përputhshmërisë me dispozitat në shqyrtim. Masat e marra

¹ GREGO COMMITET to Fightijg Corroption Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/priority-for-the-coe/> aksesuar me 11. 7. 2023.

për zbatimin e rekomandimeve vlerësohen më pas nga GRECO sipas një procedure të veçantë përputhshmërie. Deri më tani GRECO ka nisur pesë raunde vlerësimi që kanë të bëjnë me dispozitat specifike të Njëzet Parimeve Udhëzuese (dhe dispozitat shoqëruese të Konventës së së Drejtës Penale). Ato përfshijnë: pavarësinë, specializimin dhe mjetet në dispozicion të organeve kombëtare të angazhuara në parandalimin dhe luftën kundër korrupsionit shtrirja e imuniteteve identifikimi, sekuestrimi dhe konfiskimi i produkteve të korrupsionit të administratës publike dhe korrupsionit në (sistemet e auditimit; konfliktet e interesit).

Efikasitet dhe transparencë në lidhje me korrupsionin parandalimi i përdorimit të personave juridikë si mburojë ndaj korrupsionit.

Legjislacionin tatimor dhe financiar për të luftuar korrupsionin lidhjet midis korrupsionit, krimit të organizuar dhe pastrimit të parave inkriminimet e parashikuara në Konventën e së Drejtës Penale për Korrupsionin.

Protokollin e saj Shtesë dhe Parimin Udhëzues për transparencën e financimit të partive siç kuptohet duke iu referuar Rekomandimit të Komitetit të Ministrave mbi Rregullat e Përbashkëta Kundër Korrupsionit në Financimin e Partive Politike dhe Fushatat Zgjedhore.

(Rec(2003)4). Lidhur me parandalimin e korrupsionit në lidhje me deputetët, gjyqtarët dhe prokurorët: Parimet etike dhe rregullat e sjelljes konfliktet e interesit ndalimi ose kufizimi i disa aktiviteteve deklarimin e pasurisë, të ardhurave, detyrimeve dhe interesave zbatimin e rregullave në lidhje me konfliktin e interesit dhe ndërgjegjësimi¹.

¹ GRECO COMITET to Fightijg Corroption Council of Europe <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/priority-for-the-coe> aksesuar me 11. 7. 2023.

Kreu X INSTRUMENTET NORMATIV TË MIRATUARA NGA KËSHILLI I EVROPËS DHE PARIMET KUNDËR KORRUPSIONIT

10.1 Aktet të miratuara nga Këshilli i Evropës

Konventa e së drejtës penale për korrupsionin (ETS 173).

Konventa e së Drejtës Civile për Korrupsionin (ETS 174).

Protokolli shtesë i Konventës së së Drejtës Penale për Korrupsionin (ETS 191). Njëzet Parimet Udhëzuese kundër Korrupsionit (Rezoluta (97) 24) Rekomandimi për Kodet e Sjelljes për Zyrtarët Publikë (Rekomandimi Nr. R(2000)10) Rekomandim mbi rregullat e përbashkëta kundër korrupsionit në financimin e partive politike dhe fushatave zgjedhore (Rekomandimi Rec(2003)4).

Rezoluta 2003\4 e Komitetit të Ministrave për vendet anëtare mbi rregullat e përbashkëta në financimin e partive politike dhe fushatave elektorale¹.

Rezoluta e 2014\7 e Komitetit të Ministrave për Shtetet Anëtare për mbrojtjen e sinjalizuesve.

Rezoluta 2017\2 e Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi rregullimin ligjor të Aktivistëve të lobimit në kontekstin e vendimarrjes publike.

Komisioni i Venecias OSBE udhëzime për Partitë Politike².

10.2 Njëzet parimet udhëzuese kundër korrupsionit nga Këshilli i Evropës

Egzistojnë disa parime bazë që kanë dalë nga Këshilli i Evropës kundër korrupsionit:

¹ GREGO COMITET to Fightijg Corroption Council of Europe <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/priority-for-the-coe> aksesuar me 11. 7. 2023; Aksesuar më 18.8.2023..

² URL: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/standards-legal-instruments>

1. Duhet të marren masa efektive për parandalimin e korrupsionit dhe, në këtë drejtim, për të ngritur ndërgjegjësimin e publikut dhe promovimi i sjelljes etike;¹
2. të sigurojë kriminalizimin e koordinuar të korrupsionit kombëtar dhe ndërkombëtar;
3. të sigurojë që ata që janë përgjegjës për parandalimin, hetimin, ndjekjen penale dhe gjykimin e veprave të korrupsionit, të gëzojnë pavarësinë dhe autonominë e duhur për funksionet e tyre, janë të lira nga çdo ndikim dhe kanë mjete efektive për mbledhjen e provave, mbrojtjen e personave që i ndihmojnë autoritetet në luftimin e korrupsionit dhe ruajtjen e konfidencialitetit të hetimeve;
4. të sigurojë masat e duhura për sekuestrimin dhe privimin e të ardhurave nga vepra penale;² të korrupsionit;
5. të sigurojë masat e duhura për të parandaluar përdorimin e personave juridikë për të mbrojtur korrupsionin si vepra penale;
6. të kufizojë imunitetin nga hetimi, ndjekja penale ose gjykimi i veprave të korrupsionit shkalla e nevojshme në një shoqëri demokratike;
7. të nxisë specializimin e personave ose organeve të ngarkuara në luftën kundër korrupsionit dhe të t'u sigurojë atyre mjete dhe trajnime të përshtatshme për të kryer detyrat e tyre;
8. të sigurojë që legjislacioni fiskal dhe autoritetet përgjegjëse për zbatimin e tij të kontribuojnë për të luftuar korrupsionin në një mënyrë efektive dhe të koordinuar, veçanërisht duke mohuar zbritjen e tak-sën, sipas ligjit ose në praktikë, për ryshfet ose shpenzime të tjera që lidhen me veprat penale të korrupsionit;

¹ COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS RESOLUTION (97) 24. ON THE TWENTY GUIDING PRINCIPLES FOR THE FIGHT AGAINST CORRUPTION. (Adopted by the Committee of Ministers on 6 November 1997 OSCE at the 101st session of the Committee of Ministers). file:///C:/Users/55/Downloads/Resolution%20(97)%2024%20[English]. pdf/ aksesuar më 6. 8. 2023.

² COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS RESOLUTION (97) 24. ON THE TWENTY GUIDING PRINCIPLES FOR THE FIGHT AGAINST CORRUPTION. (Adopted by the Committee of Ministers on 6 November 1997 OSCE at the 101st session of the Committee of Ministers). file:///C:/Users/55/Downloads/Resolution%20(97)%2024%20[English]. pdf/ aksesuar më 6. 8. 2023.

9. 9të sigurojë që organizimi, funksionimi dhe proceset vendimmarrëse të publikut administratat marrin parasysh nevojën për të luftuar korrupsionin, veçanërisht duke siguruar sa më shumë transparencë siç është në përputhje me nevojën për të arritur efektivitetin;
10. për të siguruar që rregullat që kanë të bëjnë me të drejtat dhe detyrat e zyrtarëve publikë marrin parasysh kërkesat e luftës kundër korrupsionit dhe të parashikojë një disiplinë të përshtatshme dhe masat efektive; promovojnë specifikimin e mëtejshëm të sjelljes së pritur nga zyrtarët publikë nga ana mjetete e duhura, të tilla si kodet e sjelljes;
11. të sigurojë që procedurat e duhura të auditimit zbatohen për aktivitetet e administratës publike dhe sektori publik;
12. të sigurojë rolin që mund të luajnë procedurat e auditimit në parandalimin dhe zbulimin e korrupsionit jashtë administratave publike;
13. për të siguruar që sistemi i përgjegjësisë publike ose llogaridhënies merr parasysh pasojat e sjelljes korruptive të zyrtarëve publikë;
14. të miratojë procedura transparente të duhura për prokurimet publike që promovojnë drejtësinë konkurrencën dhe frenimin e korruptuesve;
15. të inkurajojë miratimin, nga përfaqësuesit e zgjedhur, të kodeve të sjelljes dhe të rregullave promovuese për financimin e partive politike dhe fushatave zgjedhore që pengojnë korrupsionin;
16. për të siguruar që mediat të kenë lirinë për të marrë dhe për të dhënë informacion për çështjet e korrupsionit, i nënshtrohen vetëm kufizimeve ose kufizimeve që janë të nevojshme në një shoqëri demokratike;
17. të sigurojë që e drejta civile të marrë parasysh nevojën për të luftuar korrupsionin dhe në veçanti siguron mjete juridike efektive për ata, të drejtat dhe interesat e të cilëve preken nga korrupsioni;
18. të inkurajojë kërkimin mbi korrupsionin;
19. të sigurohet që në çdo aspekt të luftës kundër korrupsionit duhet të ketë lidhjet e mundshme me krimin e organizuar dhe pastrimin e parave të merren parasysh;

20. të zhvillojë në masën më të gjerë të mundshme bashkëpunimin ndërkombëtar në të gjitha fushat e luftës kundër korrupsionit¹.

10.3 Faktorët që mund të ulin korrupsionin

Ndërsa shumë faktorë mund të kontribuojnë në efektivitetin e nismave kundër korrupsionit. Jo çdo faktor evidentohet në çdo rast studimi, por këto gjashtë janë të pranishme në disa kombinime në secilin prej rasteve².

- Udhëheqja politike e fortë dhe e vendosur shpesh nevojiten për të ofruar vizion për reformën dhe angazhimin për të mbështetur rritjen e integritetit në përballjet me kundërshtimin e interesave personale;
- Vendet përfitojnë me rritjen e institucioneve të aftë, duke siguruar kontrolle dhe ekuilibra dhe nxitjen e llogaridhënies. Pa institucione të forta për të siguruar zbatimin, reformat rrezikojnë të jenë të shkurtra- të jetuara ose vetëm sipërfaqësore;
- Transparenca mund të nxisë pajtueshmëri më të madhe dhe të përmirësojë sjelljen njerëzore. Qeveri e hapur politikat dhe aksesin në informacion ndihmojnë për të bërë që veprimet korruptive të jenë më të vështira për t'u fshehur dhe për të kontribuar për parandalimin e tyre, veçanërisht kur ato janë të lidhura me komunitetet e angazhuara dhe të fuqizuara dhe proceset zyrtare;
- Stimujt (shpesh të kapura në normat shoqërore) nxitin sjellje dhe pikat hyrëse të korrupsionit ndryshojnë përgjatë funksioneve të qeverisë. Prandaj, ne duhet të fokusohemi tek korrupsioni në nivel mikro dhe manifestimi i tij në sektorë apo funksione të veçanta dhe ndryshimin e stimuljeve të autorëve;

¹ COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS RESOLUTION (97) 24. ON THE TWENTY GUIDING PRINCIPLES FOR THE FIGHT AGAINST CORRUPTION. (Adopted by the Committee of Ministers on 6 November 1997. OSCE at the 101st session of the Committee of Ministers. file:///C:/Users/SS/Downloads/Resolution%20(97)%2024%20[English].pdf/ aksesuar më 6. 8. 2023.

² Global Report SEPTEMBER 2020. Revised on October 3, 2020. GLOBAL Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>/ aksesuar me 11. 7. 2023.

- Teknologjia po u mundëson vendeve të standardizohen proceset, minimizojnë ndërveprimin njerëzor dhe kapin të dhëna gjithëpërfshirëse që ndihmojnë në vendosjen e llogaridhënies për një gamë të gjerë transaksionesh;
- Së fundi, duhet që nxitet bashkëpunimi ndërmjet aktorëve të shumtë, duke përfshirë të gjithë kufijtë ndërkombëtarë, për të ndjekur një qëllim të përbashkët dhe të arrijmë sukses më të madh. Mbajtja e vrullit për korrupsion- Zbutja e reformave është sfiduese, por mund të jetë ndihmuar nga përmirësimi i matjes së tyre¹.

Në këtë këndvështrim, për të arritur objektivin e rëndësishëm të qeverisjes për të luftuar korrupsionin, ne duhet ta vendosim atë brenda një objektivi politik shumë më të gjerë, më ambicioz, më fleksibël dhe më produktiv politik. Ky qëllim është konceptuar si ndërtimi i “integritetit publik” (Kirby, 2018), në një përpjekje për të përcaktuar një ideal të qeverisjes së mirë që do t’i bënte agjentët publikë vërtet të denjë për besimin, dhe respektin e publikut².

Mjetet aktuale që përdoren ndërkombëtarisht për të matur korrupsionin kanë problemin e përbashkët duke u mbështetur në perceptimet e ekspertëve. Arritja e rritjes ekonomike afatgjatë dhe e përbashkët prosperiteti varet nga qeveritë, sektori privat dhe komunitetet që punojnë së bashku për të adresuar korrupsionin dhe ndikimet e tij gërryese. Sfidat për t’u përballur me korrupsionin është i rrënjosur thellë, por tregon se nuk janë të pamundur për t’u kapërcyer. Çdo studim rasti jep dëshmi ndikimi në uljen e rrezikut të korrupsionit, që përfshin shumëllojshmërinë e konteksteve të vendit. Shtete të brishta, me të ardhura të ulëta, kanë nivel më të lartë korrupsioni se vendet e përparuara. Megjithatë, politika publike praktikuesit dhe avokatët e shoqërisë civile duhet të njohin se suksesi

¹ Global Report SEPTEMBER 2020. Revised on October 3, 2020. GLOBAL Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>/ aksesuar më 11. 7. 2023.

² Moduli 4 Publik Sector Corruption UNODC. URL: <https://www.unodc.org/e4j/en/anti-corruption/module-4/key-issues/conclusion.html>/ aksesuar më 31. 8. 2023.

dhe qëndrueshmëria e reformave nuk munden të arrihet vetëm nëpërmjet legjislacionit, teknologjisë ose edhe pjesëmarrjes së qytetarëve.

Ajo që duhet mbi të gjitha, është angazhimi i të gjitha palëve për në mënyrë proaktive në luftën kundër korrupsionit përmes bashkëpunimit, risi dhe besim reciprok. Vetëm atëherë mund të jetë fituese lufta kundër korrupsionit që nuk pengohet më, por më tepër do të përfitojë e gjithë shoqëria, veçanërisht të varfërit dhe të pambrojturit¹.

Promovimi i një kulture të gjithë shoqërisë së integriteti publik, në partneritet me sektorin privatë përmes shoqërisë civile dhe individëve, në veçanti:

- a) duke njohur sistemin e integritetit publik rolin e sektorit privat, shoqërisë civile dhe individëve në respektimi i vlerave të integritetit publik në ndërveprimet e tyre me sektorin publik, në veçanti duke inkurajuar sektori privat, shoqërinë civile dhe individët t'i mbrojnë ato vlera si përgjegjësi e përbashkët;
- b) angazhimin e aktorëve përkatës në zhvillimin, përditësimin dhe zbatimin e rregullt të sistemit të integritetit publik;
- c) ndërgjegjësimi i shoqërisë për përfitimet e integritetit publik dhe uljen e tolerancës ndaj shkeljeve të standardeve të integritetit publik dhe zbatimit të tij, aty ku është e përshtatshme, fushata për të promovuar qytetarinë edukimi për integritetin publik, ndërmjet individëve dhe veçanërisht në shkolla e universitete.
- d) angazhimin e sektorit publik dhe privat dhe shoqërisë civile në përfitimet plotësuese për integritetin publik që dalin nga ruajtja e integritetit duke mësuar nga praktikatat e mira².

¹ Global Report SEPTEMBER, 2020. Revised on October 3, 2020. GLOBAL Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>/ aksesuar me 11. 7. 2023.

² Public Integrity A STRATEGY AGAINST CORRUPTION OECD RECOMMENDATION OF THE COUNCIL ON PUBLIC INTEGRITY. URL: <https://www.oecd.org/gov/ethics/OECD-Recommendation-Public-Integrity.pdf>/ aksesuar më 2. 8. 2023.

Kreu XI KONKLuzionet REKOMANDIMET BIBLIOGRAFIA

11.1 Konkluzionet

Trasparenca nënkupton që të gjitha institucionet qendrore vendore publike duhet të jenë të hapura për publikun.

Programe transparence “është tërësia e informacionit dhe mënyrat e bërjes publike të tij nga autoriteti publik, sipas përcaktimeve të ligjit” **Çdo** person gëzon të drejtën e njohjes me informacionin publik, pa u detyruar të shpjegojë motivet.

Të gjitha institucionet duhet të zbatojnë programet e transparencës detyrim i cili lind në bazë të ligjit për të drejtën e informimit. Institucionet janë të detyruara të bëjnë publike informacionet që ligji i parashikon si të detyrueshme për tu bërë publike pa kërkesë të individëve.

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë ka parashikuar të drejtën e informimit në nenin 23 të saj, kjo e drejtë sanksionohet shprehimisht, duke përfaqësuar një nga të drejtat më të rëndësishme për mbarrëvajtjen e demokracisë në vend. Në radhë të parë ajo sanksionohet me qellim që të mbrohet interesi i përgjithshëm për informimin e publikut dhe presupozon se në një regjim demokratik, duhet të bëhen publike operacionet e kryera nga qeverisësit.

Shqipëria ka ratifikuar Konventën e Këshillit të Evropës LIGJ. Nr. 45/2022. PËR RATIFIKIMIN E KONVENTËS SË KËSHILLIT TË EVROPËS PËR AKSESIN NË DOKUMENTE ZYRTARE. Kjo është një risi e kohëve të fundit për aksesin në dokumenta.

Ligji nr. 146/2014 “Për njoftimin dhe konsultimin publik” përcakton rregullat procedurale që duhen zbatuar për të garantuar transparencën dhe pjesëmarrjen e publikut në proceset politikëbërëse dhe vendimmarrëse nga organet publike.

Ligji nr. 119/2014 “Për të Drejtën e Informimit” ky është ligji bazë që rregullon të drejtën për informim në Shqipëri, rregullon të drejtën e

njohjes me informacionin që prodhohet ose mbahet nga autoritetet publike, si dhe synon garantimin e njohjes së publikut me informacion.

Përveç këtyre ligjeve që përmenda më lartë ka dhe ligje të tjera që e kanë sanksionuar të drejtën e informimit, të cilat I kamë analizuar gjatë punimit.

Liria e informimit nuk është e pakufizuar. Kufijtë e vërtetë të kësaj lirie janë përcaktuar në mënyrë parimore në nenin 10 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, i cili shprehet: “Ushtrimi i këtyre lirive që përmban detyrime dhe përgjegjësi, mund t’u nënshtrohet atyre formaliteteve, kushteve, kufizimeve ose sanksioneve të parashikuara me ligj dhe që janë të nevojshme në një shoqëri demokratike”.

Kufizimet e saj janë të sanksionuara dhe te ligji për të Drejtën e informimit: të drejtën për një jetë private; sekretin tregtar; të drejtën e autorit; patentat. E drejta e informimit kufizohet në rast se është e domosdoshme, proporcionale dhe nëse dhënia e informacionit shkakton një dëm të qartë dhe të rëndë ndaj interesave për sigurinë kombëtare, sipas përkufizimit të bërë nga legjislacioni për informacionin e klasifikuar; parandalimin, hetimin dhe ndjekjen e veprave penale; mbarëvajtjen e hetimit administrativ në kuadër të një procedimi disiplinor; mbarëvajtjen e procedurave të inspektimit dhe auditimit të autoriteteve publike; formulimin e politikave monetare dhe fiskale të shtetit; barazinë e palëve në një proces gjyqësor dhe mbarëvajtjen e procesit gjyqësor; këshillimin dhe diskutimin para praktik brenda ose midis autoriteteve publike për zhvillimin e politikave publike; mbarëvajtjen e marrëdhënieve ndërko-mbëtare ose ndërqeveritare.

Kuvendi i Shqipërisë, në gjithë veprimtarinë e tij, ka detyrimin për të bërë transparente dhe për të informuar vazhdimisht publikun për veprimtarinë e tij.

Qendra e Botimeve Zyrtare. Qendra mundëson akses në legjislacionin online në Republikën e Shqipërisë për njohjen e legjislacionit dhe ushtrimin e së drejtës për informim të personave fizikë dhe juridikë dhe institucioneve shtetërore

Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale është autoriteti mbikëqyrës i pavarur për zbatimin e ligjit nr.

119/2014 “Për të drejtën e informimit” duke respektuar e garantuar të drejtat dhe liritë themelore të njeriut.

E drejta për informim i ka rrënjët të herëshme. Akti i parë që e parashikoi ishte Deklarata Universale e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut e 1948. përveç këtij akti kemi dhe akte të tjera, Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat civile dhe Politike, Deklarata e Rio-s Për mjedisin dhe zhvillimin, Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut, Konventa Amerikane e të Drejtave të Njeriut. KARTA E TË DREJTAVE THEMELORE TË BASHKIMIT EVROPIAN. Një tjetër akt që e garanton këtë të drejtë është Karta Afrikane e të Drejtave. Një akt tjetër është Deklarata e Kajros mbi të Drejtat e Njeriut në Islam.

Rregullorja 1049\2001CE e datës 30 maj 2001 në lidhje me aksesin e publikut në Dokumentat e Parlamentit Evropian, Këshillit dhe Komisionit. Rregullorja niset nga parimii transparencës.

Direktiva 2003\4 ECE Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 28 janarit 2003 Mbi aksesin e publikut ndaj informacionit mjedisor, ka parashikuar rritjen e pjesëmarrjes së publikut në informacionin mjedisor.

Direktiva 2012\13\BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 22 maj 2012. Mbi të drejtën e informimit në procedimet penale.

Traktati i Bashkimit Evropian parashikon se procesi i vendimmarrjes duhet të jetë transparent dhe “sa më afër qytetarit”. Sipas tij si qytetarët ashtu edhe shoqatat përfaqësuese duhet të kenë mundësinë “të bëjnë të njohura dhe të shkëmbejnë publikisht pikëpamjet e tyre në të gjithë sektorët e veprimit të Unionit”. Traktati për Funksionimin e BE-së zgjeron fushën e këtyre pikave duke përcaktuar se institucionet e BE-së u kërkohej të veprojnë publikisht dhe të sigurojnë që personat fizikë ose juridikë që banojnë ose kanë selinë e tyre të regjistruar në një vend të BE-së të kenë akses në dokumente.

Korrupsioni është po aq i vjetër sa njerëzimi, me raste të dokumentuara qysh në dinastitë egjiptiane. Me kalimin e kohës format e korrupsionit janë bërë me të sofistikuara.

Në Romën e lashtë, termi “korrupsion” u shfaq për herë të parë në skenë. Termi rrjedh nga latinishtja “corrumpere”, që do të thotë, në terma

juridikë i korruptuar, lëshimi i një dokumenti gjyqësor në këmbim të kompensimit dhe, në një kuptim më të gjerë, një veprim i pakëndshëm.

Integritetit i referohet “cilësisë së të qenit i ndershëm dhe i drejtë i pakorruptueshëm.” Prandaj, origjina e kësaj shprehjeje është e lidhur ngushtë me etikën, dhe ato lidhen me sjellje njerezore. Fjala “integritet”, në fakt, rrjedh nga origjina latine, duke iu referuar “tërësisë” së cilësive individuale.

Korrupsioni përkufizohet si sjellje që përbën ndikim në procesin e vendimmarrjes së një zyrtari apo autoriteti publik, apo ndikim pandershmëri ose shkelja e besimit nga një nëpunës publik në ushtrimin e detyrës së tij, marrëdhëniet e brendshme/konfliktet e interesave.

Korrupsioni është një dukuri në të cilën njerëzit (edhe zyrtarët të cilët kërkojnë ryshfete) shpeshherë përfshihen jo vetëm me vullnetin e tyre të lirë, por edhe të detyruar nga pushtete më të larta, si në rastin kur vartësit detyrohen për kuota ryshfetesha nga eprorët e tyre.

Korrupsioni, veçanërisht kur është mjaft i përhapur, mund të karakterizohet nga norma sjelljeje të cilat e justifikojnë dhe e përforcojnë atë, pra të kthyer në “kulturë”.

Korrupsioni ka gjetur përhapje në të gjitha vendet e botës. Përvojë të ulët të korrupsionit ka në Danimarkë, Finlandë, Luksemburg dhe Suedi.

Në vende të tilla si Gjermania, Holanda, Belgjika, Estonia dhe Franca, më shumë se gjysma e të anketuarve besojnë se korrupsioni është i përhapur.

Korrupsioni mund të shfaqet në forma të ndryshme, Korrupsioni institucional, aktivitete që diskreditojnë institucionin publik si një të tërë. Korrupsioni individual, aktivitetet e ndërmarra nga një person i caktuar. Korrupsioni i madh, aktivitete të padrejta të kryera nga zyrtarë të nivelit të lartë, të cilët janë në gjendje të marrin vendime dhe të ndajnë burime të konsiderueshme. Korrupsioni i vogël, aktivitete të padrejta të kryera nga zyrtarë të një niveli më të ulët.

Korrupsioni mund të kryhet në disa mënyra

Zyrtari deklaron drejtpërdrejt “çmimin” për aktivitetin ose favorin e kërkuar;

Zyrtari nuk deklaron drejtpërdrejt se ai/ajo kërkon ryshfet, por vendos pengesa zyrtare dhe joformale, “nënkupton” se problemi mund të zgjidhet, duke e detyruar palën tjetër të sugjerojë një “alternativë korruptive”;

Personi që ndërmjetëson për përfitimin e favorit deklaron dhënien e një “shpërblimi” korruptiv ndaj një zyrtari përkatës.

Korrupsioni për të përfituar një shërbim të ligjshëm – një zyrtar publik, detyra e të cilit është të kryejë një aktivitet të caktuar ose të ofrojë shërbime administrative, fiton në mënyrë të parregullt përfitime personale.

Nepotizmi – shfaqja e favorizimit ndaj të afërmeve dhe miqve, bazuar në marrëdhënien me ta, dhe jo në vlerësimin objektiv të aftësisë, meritokracisë ose përshtatshmërisë.

Konflikti i interesit “Konflikt i interesit” është gjendja e konfliktit ndërmjet detyrës publike dhe interesave privatë të një zyrtari, në të cilën ai ka interesa privatë, të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, që ndikojnë, mund të ndikojnë ose duket sikur ndikojnë në kryerjen në mënyrë të padrejtë të detyrave dhe përgjegjësisë të tij publike.

Rryshfeti është premtimi, ofrimi, pranimi ose kërkimi i një përfitimi personal (p. sh. dhuratë, hua, shpërblim, favor etj.) në këmbim të një veprimi të paligjshëm dhe jo etik.

Shpërdorimi i detyrës është përvetësim i paligjshëm i parave, të mirave ose burimeve të tjera nga një zyrtar të cilit i janë besuar.

Mashtrimi është përdorim i gënjeshtres me qëllim përfitimin e një avantazhi të padrejtë ose të paligjshëm. .

Përdorimi i burimeve shtetërore gjatë fushatave zgjedhore ka të bëjë me sjellje abuzive ose të paligjshme nga ana e politikanëve dhe nëpunësve civilë, të cilët përdorin burimet njerëzore, financiare, materiale, në natyrë, dhe burime të tjera jo materiale për të influencuar rezultatet e zgjedhjeve, duke përguar në këtë mënyrë drejtësinë e vetë procesit zgjedhor.

Vlerësimi i hapësirave korruptive në legjislacion është teknika që duhet përdorur në mënyrë të organizuar dhe sistematike nga hartuesit në institucionet publike shqiptare, gjatë procesit të hartimit të ligjeve. Për

të vlerësuar dhe konkluduar nëse rregullat e hartuara përmbajnë karakteristika të veçanta apo mangësi të karakteristikave të veçanta që krijojnë hapësira për korrupsion gjatë zbatimit të tyre.

Mungesa e qartësisë mund të jetë rezultat i gjuhës së paqartë ose i teknikës jo koherente ligjore; në të dyja rastet, mungesa e qartësisë i siguron çdo përdoruesi të ligjit mundësinë për ta vërtitur interpretimin e ligjit në favor të korrupsionit të tij.

Korrupsioni rritet në disa vende duke përjetuar “ndryshim të shpejtë”, si në ekonomitë me zhvillim të shpejtë, vendet postkomuniste ose ato që janë në tranzicion kalimi nga qeverisja autoritare në atë demokratike, ku nevojat institucionale po ndryshojnë stimujt e shpejtë dhe specifikë të situatës të cilat përfshijnë rritjen e pasigurisë.

Ka llojet të ndryshme e sistemeve demokratike në mbarë botën, nga demokracia liberale te socializmi demokratik si dhe demokracisë direkte dhe indirekte. Sistemet e ndryshme demokratike mund të përjetojnë ndryshe format dhe nivelet e korrupsionit. Rreziqet e korrupsionit janë përgjithësisht më të lartë në sistemet autoritare (ose autokracitë), të cilat prirën të karakterizohen joformalisht nga pushteti ekzekutiv i përcaktuar, pluralizmi i kufizuar politik, kontrolli i medias, shkeljet e të drejtave të njeriut dhe forcimi i regjimit ushtarak. Këto tipare të autokracive e bëjnë mobilizimin social një aspekt kyç të luftës kundër korrupsionit më sfiduese. Faktorët që kanë efektin më të fortë frenues në nivelin e korrupsionit të një vendi kanë karakterin, dizajnin dhe transparencën e sistemit politik dhe institucioneve të tij. Përgjegjësia horizontale është lidhur me mekanizmat formalë që janë instaluar brenda qeverisë për të monitoruar zërin qeverisjen dhe sigurimin e kontrolleve dhe balancave. Këto mekanizma shpesh emërohen ose financohen nga qeveria dhe, si të tilla, ato mund të mos ofrojnë stimujt më të mirë ose të ndërtojnë kapacitetet më të mira për trajtimin e korrupsionit në qeveri. Përgjegjësia vertikale i referohet llogaridhënies së qeverive ndaj qytetarëve të tyre, që është arritur kryesisht përmes zgjedhjeve.

Transparenca dhe pjesëmarrja efektive mund të ndihmojnë në shmanngjen e korrupsionit dhe keq-qeverisjes. Këto mekanizma janë edhe më

shumë pozitive pasi mundësojnë krijimin e kushteve për rritjen e besimit. Ato ndihmojnë qeveritë për të përfituar nga aftësitë dhe eksperiencat e qytetarëve për të mundësuar vendimmarrje më të mirë dhe ofrimin më efektiv të shërbimeve publike.

Transparenca është parakushti për disa mekanizma të tjerë për të luftuar korrupsionin. Angazhimi i qytetarit ose llogaridhënia nuk është e mundur pa publikimin e informacionit përkatës rreth vendimmarrjes, publikisht procedurat e financimit, përzgjedhjes dhe dhënies së kontratës në prokurimin publik. Me transparencë më të madhe vijnë pritshmëritë sfida më të mëdha lidhur me përcaktimin praktik dhe zbatimin e transparencës.

Aktet ndërkombëtare kundër korrupsionit janë Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit është instrumenti i vetëm ligjor universal për anti-korrupsionin.

Konventa Penale për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 173)28.

Konventa Civile për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 174)29 përcakton rregullat e përbashkëta ndërkombëtare për zgjidhje ligjore efektive për personat e dëmtuar nga korrupsioni.

Konventa e Bashkimit Evropian kundër Korrupsionit që Përfshin Zyrtarët synon luftën ndaj korrupsionit që përfshin zyrtarët e BE-së ose shtetet anëtare të BE-së.

Konventa Ndëramerikane kundër Korrupsionit, e miratuar nga Organizata e Shteteve Amerikane më 29. 3. 1966.

Konventa Kundër Rryshfetit ndaj Nëpunësve të Huaj në Trasaksione Ndërkombëtare biznesi e miratuar nga Organizata për Bashkëpunimin Ekonomik dhe Zhvillim më 21 dhjetor 1997.

Konventa e Bashkimit Afrikan për parandalimin dhe Luftën kundër korrupsionit e miratuar më 12. Korrik 2003.

Rekomandimi i Këshillit të Evropës mbi Kodin Model të Sjelljes për Zyrtarët Publik dhe Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale mbulon çështjet e përgjithshme të konsideruara si të nevojshme për të shmangur konfliktet e interesit.

Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Konfliktin e Interesit në nivel vendor dhe rajonal propozon një set masash për të shmangur riskun e konfliktit të interesit dhe për të garantuar identifikimin e tij në stade të hershme.

Udhëzimet e OECD-së për Menaxhimin e Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik identifikojnë parimet dhe standartet për zhvillimin e politikave.

Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës në Bërjen e Prokurimit Publik Transparent në nivel vendor dhe rajonal dhe Lista verifikuese për Rritjen e Integritetit në Prokurimin Publik.

Raporti i Komisionit të Venecias të Këshillit të Evropës mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë proceseve zgjedhore. Komisioni i Venecias i Këshillit të Evropës dhe Udhëzimet e Përbashkëta të OSBE / ODIHR për Parandalimin dhe Reagimin ndaj Shpërdorimit të Burimeve Shtetërore gjatë Proceseve Zgjedhore.

Kuadri normative kombëtar kundër korrupsionit Për goditjen e krimt të organizuar dhe korrupsionit ka dale ligji: LIGJ Nr. 10192, datë 3. 12. 2009. PËR PARANDALIMIN DHE PËR DHE GODITJEN E KRIMIT TË ORGANIZUAR, TRAFIKIMIT, KORRU-PSIONIT DHE KRIMEVE TË TJERA NËPËRMJET MASAVE PARA-NDALUESE KUNDËR PASURISË.

LIGJ. Nr. 9917, datë 19. 5. 2008. PËR PARANDALIMIN E PASTRIMIT TË PARAVE DHE FINANCIMIT TË TERRORIZMIT 1. (ndryshuar me ligjin nr. 10391, datë 3. 3. 2011; nr. 66/2012, datë 7. 6. 2012; nr. 44/2017, datë 6. 4. 2017; nr. 33/2019, datë 17. 6. 2019).

LIGJ. Nr. 34/2019. PËR ADMINISTRIMIN E PASURIVE TË SEKUESTRUARA E TË KONFISKUARA.

LIGJ. Nr. 9131, date 8. 9. 2003. PER RREGULLAT E ETIKES NE ADMINISTRATEN PUBLIKE.

LIGJ. Nr. 60/2016. PËR SINJALIZIMIN DHE MBROJTJEN E SINJALIZUESVE.

LIGJ. Nr. 95/2016. Datë 6. 10. 2016. Për organizimin dhe funksionimin e institucioneve për të luftuar korrupsionin dhe krimin e organizuar

Ligji Për Parandalimin e Konfliktit të Interesave në Ushtrimin e Funkcioneve Publike”.

Këto që përmenda më sipër janë aktet me të rëndësishme, përveç këtyre ka dhe akte të tjera që I kam përmendur gjatë punimit.

Pastrimi i parave është kriminalizuar sipas Ligjit për Parandalimin e Pastrimit të Parave Pastrimi përkufizohet si: konvertimin ose transferimin e pasurisë duke ditur ose duke dyshuar se kjo pronë është nxjerrë drejtpërdrejt ose tërthorazi nga, të ardhurat e veprimtarisë kriminale ose nga një veprim ose nga pjesëmarrja në veprimtari kriminale, me qëllim ose të fshehjes ose maskimit të origjinës së pasurisë ose të asistimit të çdo personi ose personave të përfshirë ose të interesuar në aktivitetet kriminale.

Pastruesit e parave mund të fillojnë duke lëvizur fondet në mënyrë elektronike nga një vend në tjetrin, pastaj ti ndajnë ato në projekte investimesh sipas opsioneve financiare të tregut apo duke i investuar në tregjet jashtë shtetit. Duke i lëvizur vazhdimisht ato arrihet të evitohet zbulimi nga institucionet.

Deri më sot kemi vetëm shifra shumë premtuese, por të lidhura me individë që përfshijnë vetëm botën e biznesit, kur dihet shumë mirë se paratë e pista në shumicën e tyre ndodhen në duart e individëve që kanë historik kriminal apo politikanëve dhe zyrtarëve që nuk justifikojnë dot pasuritë e tyre.

Pastrimi i parave është një proces që zakonisht ndjek tre faza për të nxjerrë përfundimisht fondet e pastruara në sistemin financiar ligjor.

Fazat e pastrimit të parave:- Vendosija (d.m. th. lëvizja e fondeve nga shoqërimi i drejtpërdrejtë me krimin) – Shtresimi (d.m. th. maskimi i gjurmës në ndjekje me fletë metalike) -Integrimi në para të pastra

Aktet ndërkombëtare kundër pastrimit të parave janë L I G J Nr. 8646, datë 20. 7. 2000. PËR RATIFIKIMIN E “KONVENTËS EUROPIANE PËR PASTRIMIN, DEPISTIMIN, KAPJEN DHE KONFISKIMIN E PRODUKTEVE TË KRIMIT.

Konventa e Këshillit të Evropës për Pastrimin Kërkimin kapjen dhe konfiskimine të ardhurave nga krimi dhe mbi financimin e terrorizmit CETS198.

Rekomandimi për masat kundër transferimit dhe ruajtjes së fondeve me origjinë kriminale NR. (80)10.

Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin e terrorizmit CETS 196.

Protokolli Shtesë I Konventës të K. E për parandalimin e terrorizmit CETS217.

Drejtorja e Përgjithshme e Parandalimit të Pastrimit Parave ka për Mision mbrojtjen e interesave të vendit nga krimi financiar dhe financimi i terrorizmit dhe të kontribuojmë në stabilitetin, integritetin, rritjen dhe qëndrueshmërinë e sistemit financiar në Shqipëri dhe të ekonomisë në përgjithësi, nëpërmjet zbulimit dhe goditjes së veprimtarive kriminale me anë të programeve tona rregullatore dhe të inteligjencës financiare Njësia e Inteligjencës Financiare, si agjenci qendrore kombëtare, është përgjegjëse për marrjen, (dhe siç lejohet duke kërkuar), analizuar dhe shpërndarë tek autoritetet kompetente, zbulimet e informacionit financiar vënia e parave në dispozicion të kriminelit nga ato që duket të jenë burime legjitime. Ndjekja penale dhe përmbartimi për veprat penale të pastrimit të parave në BE është në diskrecioni të Shteteve Anëtare, të cilat zbatojnë standarde dhe ndëshkime të ndryshme të ndjekjes penale. Nga vendet e tjera të FATF-së, Shtetet e Bashkuara përgjithësisht ndjekin një qasje më ndëshkuese në regjimin e zbatimit të rregullave dhe gjobave për pastrimin e parave dhe rastet e fundit në këto vite kanë marrë gjoba të mëdha dhe dënime të tjera të vendosura ndaj bankave të BE-së që operojnë në SHBA.

Për parandalimin dhe ndëshkimin e pastrimit të parave në nivel global, organi kyç në këtë drejtim është Veprimi Financiar Ndërqeveritar Task Forca (FATF) GREGO intuitacioni nderkombëtar anti korrupsion. Komiteti Moneyval Komiteti i Ekspertëve për Vlerësimin e Masave Kundër Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit.

Aktualisht Parlamenti Evropian PE miratuan rregulla më të rrepta për të mbyllur boshllëqet ekzistuese në luftën kundër pastrimit të parave, financimit të terrorizmit dhe evazionit të sanksioneve në BE. Eurodeputetët nga Komisionet e Çështjeve Ekonomike dhe Monetare dhe Lirive Civile, Drejtësisë dhe Çështjeve të Brendshme miratuan qëndrimin e tyre

për tre projektligje mbi dispozitat financuese të politikës së BE-së. Dispozita për kryerjen e kujdesit të duhur ndaj klientëve, transparencën e pronarëve përfitues dhe përdorimin e instrumenteve anonime, të tilla si kriptopasetet, dhe entitetet e reja, si platformat e crowdfunding. Kundër Pastrimit të Parave dhe Kundër Financimit të Terrorizmit (LPP/CFT). Rregullorja për krijimin e Autoritetit Evropian Kundër Pastrimit të Parave (AMLA) me kompetenca mbikëqyrëse dhe hetimore për të siguruar përputhjen me kërkesat e LPP/LFT.

Egzistojnë një numër i madh organesh kundër korrupsionit në Shqipëri. Task Forca Ndërinstitucionale Antikorrupsion dhe Rrjeti I Koordinatorëve Kundër Korrupsionit në Ministrinë e Drejtësisë, SPAKU, Gjykata e Posaçme, KLSH. Auditi, Komisioni I Pavarur I Kualifikimit, ILDKPKI, KLGJ dhe organe të tjera

Korrupsioni sjell pasojë ekonomike sociale dhe shoqërore.

Korrupsioni krijon mosbesim. Problemi më i madh me korrupsionin është se si në të gjitha nivelet minon besimin në vlerat e drejta dhe demokratike që kemi në shoqërinë tonë. Midis këtyre, është parimi i barazisë para ligjit. Korrupsioni shpie në atë që të drejtat zbehen dhe kështu populli e humbet besimin tek institucionet që në të vërtetë duhet të sigurojnë trajtim të njëjlojtë për të gjithë. Në një shoqëri të korruptuar, ata që humbasin më shumë janë të varfrit, sepse paratë që do shkonin për zhvillim, përdoren për qëllime të tjera, si mjete luksi për elitën drejtuese dhe hapjen e llogarive bankare. Në këtë mënyrë të varfrit dëmtohen dyfish. Korrupsioni i zë frymën konkurrencës së lirë, në mënyrë të veçantë kompanive të vogla. Me rënien e konkurrencës, ulet edhe cilësia e mallrave dhe e shërbimeve.

Ulet të ardhurat shtetërore dhe rritet ekonomia në hije (informale).

Aty ku tolerohet korrupsioni, punonjësit civilë marrin të ardhura të vogla dhe mbi qytetarët e thjeshtë rëndon mita që ata duhet të paguajnë për zgjidhjen e problemeve të tyre.

Investitorët e huaj kanë më pak besim tek shteti dhe, për këtë arsye, kontributi i tyre ndaj ekonomisë së vendit bie. Pasojat në cilësinë e qeverisjes së shtetit. Ulet numri i investimeve publike dhe efikasiteti i ndërmarrjeve shtetërore.

Në rast se të ardhurat e kundërligjshme nuk mund të zbulohen dhe të lidhen drejtpërdrejt me zyrtarin e korruptuar, atëherë për të vërtetuar pagesat e korrupsionit mund të nevojitet një metodë e tërthortë. Në qoftë se provohet se gjatë një periudhe të caktuar zyrtari ka shpenzuar shumë më tepër para se sa të ardhurat e ligjshme të tij, kjo mund të përdorej si provë rrethore për të provuar shumën e të ardhurave të kundërligjshme që ka marrë ai person.

Edukimi antikorrupsion mund të përfshihet në objektivat e të nxëniet në kurrikulën e detyruar dhe në atë me zgjedhje në universitet dhe në arsimin e mesëm.

Në universitete duhet të ketë lëndë të posaçme për edukimin kundër korrupsionit, lëndë të detyrueshme ose me zgjedhje.

Në arsimin e mesëm ai mund të jetë pjesë e veprimtarive ekstrakurrikulare, të cilat mund të zhvillohen në nivel klasë, shkollë dhe në nivel komuniteti shkollor (fushata qytetare, konferenca, veprimtari rinore, etj.)

Transparenca mund të nxisë pajtueshmëri më të madhe dhe të përmirësojë sjelljen njerëzore.

Duhet që nxitet bashkëpunimi ndërmjet aktorëve të shumtë, duke përfshirë të gjithë kufijtë ndërkombëtarë, për të ndjekur një qëllim të përbashkët dhe të arrijmë sukses më të madh në luftën kundër korrupsionit.

Politika publike praktikuesit dhe avokatët e shoqërisë civile duhet të njohin se suksesi dhe qëndrueshmëria e reformave nuk mund të arrihet vetëm nëpërmjet legjislacionit, teknologjisë ose edhe pjesëmarrjes së qytetarëve. Ajo që duhet mbi të gjitha, është angazhimi i të gjitha palëve në mënyrë proaktive në luftën kundër korrupsionit përmes bashkëpunimit.

11.2 Rekomandime

- Duhet të merren masa për rritjen e transparencës në të gjitha institucionet shqiptare, megjithatë ka kohë që ka ndryshuar ligji për të drejtën e informimit, transparenca nuk është në nivelin e duhur;
- Duhet të merren masa për konsultimet për projektligjet dhe projektvendimet që janë të parashikuara nga Ligji për njoftimin dhe Konsultimin publik. Konsultimet publike nuk janë në nivelet e duhura;

- Duhet të merren masa për rritjen e integritetit dhe të llogaridhënies për funksionarët publik. Mungesa e transparences, integritetit dhe llogaridhëniaes në administratën publike ndër të tjera zvogëlon vlerat e demokracisë dhe shtetit të së drejtës;
- Duhet të merren masa që punesimet e personave të bëhen në bazë të meritokracisë, të shmangen nepotizmi, ryshfeti;
- Duhet të merren masa për ndërgjegjësimin e shoqërisë kundër korrupsionit. Duke përdorur median si burim informimi;
- Duhet të përfshihet në kurikulat e shkollave të mesme dhe universiteteve edukimi kundër korrupsionit;
- Duhet krahas Komisioneve egzistuese parlamentare të ngrihet një Komision tjetër për Integritetin dhe Antikorrupsionin. Për të marrë masat që të parandalohet korrupsioni që në fazat e para të hartimit të projektligjeve;
- Duhet ndërmarrë strategji të tilla që ta parandalojnë përhapjen e mëtejshme të tij. Edhe pse egzistojnë strategji kundër korrupsionit ai po përhapet me shpejtësi. Parandalimi me masa konkrete do të sillte efektivitet në luftën kundër korrupsionit;
- Partitë politike duhet të jenë transparente me fondet e marra nga donatorët e ndryshëm, për të shmangur korrupsionin nga partitë politike;
- Duhet të krijohet një Kod Parlamentar për deputetët.
- Spak-u duhet të behet me funksional për të parandaluar korrupsionin në nivele të larta;
- Duhet të merren masa mos të shpërdorohen fondet publike për interesa private.
- Fondet e Bashkimit Evropian për fermerët duhet të rishperndahen në bazë të politikave rishperndarëse, në favor të fermerëve jo të përfundojnë në duart e personave të gabuar;
- Duhet të krijohet Agjensia Kundër korrupsionit, një institucion i pavarur;

- Duhën ndërmarrë Trajnimet kundër korrupsionit dhe etikës në sektorin publik dhe në fusha të specializuara, ideja është të sensibilizohen zyrtarët për rregullat, për fushat e rrezikut dhe për masat që duhen marrë kur përballemi me dilema etike;
- Të bëhen ndryshime në ligjin për Partitë Politike në përputhje me Rekomandimin e KQZ.

Bibliografi

1. Aurela Anastasi, Luan Omari E. Drejta Kushtetuese, Shtëpia Botuese Dajti. – Tiranë, 2017.
2. Arjana Kasaj Llano, Shteti I. së Drejtës në Shqipëri Accent Graphics Publishing and Communi-cation, Hamilton, Canada. ISBN: 978-1-77192-650-8. – Viti 28. – 3. 2023.
3. Oksana Huss, Mike Beke, Jan Wynarski, Brigitte Slot Handbook of good practices in the fight against corruption 15 February, 2023. Eu-ropea Commission.
4. James R. HollyerNew York University B. Peter Rosendorff New York University ‡James Ray-mond Vreeland Georgetown UniversityDe-mocracy and Transparency · July, 2007. This Version: January, 27, 2011.
5. Ermir Dobjani. E Drejta Administrative Tiranë Shtypshkronja Perlat Voshtina, 2007 ribotim.
6. Zehnulla Gruda. Mbrojtja Ndërkombëtare e të Drejtave të Njeriut libri I–III botimi I IV Universi-teti Fama 2007.
7. Robert B. Denhardt Joseph W. Grubbs Administrimi public UFO Press shtator. 2007. – fq. 8.
8. Jordan Daci Të Drejtat e Njeriut botimi I tretë Tiranë Prill Shtëpia Botuese Julvin, 2.
9. Dorian Matlija, Arbësa Kurti, beodoros Alexandridis Dr. Irena Dule. KOMENTAR i i ligjit nr. 146/2014. “Për njoftimin dhe konsultimin publik”. Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy. Botues: Qendra “Res Publica”. ISBN: 978-9928-4337-3-2. mars 2017.
10. Dr. Marri Channa Reddy Human Resource Development Right to In-formation. THE RIGHT TO INFORMATION ACT. 2005. A HAND BOOK FOR PUBLIC AUTHORITIES. Institute of Tel-anganahhttps.

11. Dorian Matija. RESPUBLICA komentar I Ligjit 119\2014. për të drejtën e informimit se bashku me praktikën për të drejtën e Komisionerit për të drejtën e informimit NED Naonal Endowment Democracy for Supporng freedom around the world Botues: Qendra “Res Publica”. – Tiranë, 2015.
12. Av. Dorian Matlija, Dr. Irena Dule. E Drejta e Informimit 2022. A po synon të ngrihet një Shkallë më lartë? Ky publikim është përgatitur me mbështetjen e National Endowment for Democracy. RESPUBLICA mars 2023. botimi VIII.
13. Arjana Llano. E Drejta e Informimit dhe Zbatimi Praktik, Disertacion për gradën Doktor. – Tiranë, 2016.
14. Amarilda Xhaferri. E DREJTA PËR INFORMIM. Komisioneri për Mbrojtjen e të Drejtës për Informin dhe Mbrojtjen e të Dhenave Personale Maj, 2017.
15. E drejta për informim Newsletter mujor mbi mbikëqyrjen e zbatimit të Ligjit për të Drejtën e Informimit. QERSHOR 2022. VITIIIIVOLV I Newsletter është publikim i Zyrës së Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale.
16. Manual për hartimin e legjislacionit botuar Ministrisë së Drejtësisë, me ndihmën teknike të projektit EURALIUS V. (Konsolidimi i Sistemit të Drejtësisë në Shqipëri). – Tiranë, 2021. – fq. 69, 70. Shtypur në shtypshkronjën MORAVA.
17. Meçani Delo. E Drejta Penale, Pjesa e Posaçme nëntor 2017. Shtëpia botues Europrint.
18. Cristi Danilet. KORRUPSIONI DHE ANTIKORRUPSIONI NË SISTEMIN E DREJTËSISË. – fq. 13. file:///C:/Users/55/Links/KORRUPSIONI%20DHE%20ANTI KORRUPSIONI%20NE%20SISTEMIN%20E%20DREJTESISË%20(Pdf).pdf/ aksesuar ne 24.6.2023.
19. Irma Baraku. E Drejta e Informimit dhe Mjetet e Realizimit të saj në Republikën e Shqipërisë. – Tiranë, 2012.
20. Zaganjori X. H., Anastasi A., Methasani E. Shteti I së Drejtës në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë Adelprint. – Tiranë, 2011.

21. Udhëzues mbi Aksesin në Dokumentat Zyrtare Botimi I Këshillit të Evropës, 2004.
22. E Methasani E drejta e informimit dhe korrniza ligjore Tiranë.
23. Tilman Hoppe, Eksperti Anti-Korrupsion, Dr. iur., L. L. M. Vleresimi Antikorrupsion I ligjeve Bot-ues: Regional oCoperation Council Trg Bosne i Hercegovine 1/V, 71000. – Sarajevo, Bosnjë dhe Hercegovinë adresë interneti: URL: <http://www.rcc.int/> Nëntor, 2014.
24. PROJECT AGAINST CORRUPTION IN ALBANIA (PACA). Edukimi kundër korrupsionit Manual për mësuesit Tiranë, shtator 2012 hartuar dhe Botuar me ndihmene Bashkimit Evropi-an. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTM-Content?documentId=09000016806ec1a3/> aksesuar me 14. 6. 2023.
25. RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË INSTITUCIONIN E KUVENDIT, KUVENDI I SHQIPËRISË. – Tiranë, Dhjetor, 2017.
26. James R. Hollyer. Department of Political Science, University of Minnesota, B. Peter Rosendorff, Wilf Family Department of Politics, New York University, and James Raymond, Vreeland Mortara Center for International Studies, Georgetown University Measuring Transparency De-cember 2013. Article.
27. Elisa D’Alterio. Integrity of the public sector and controls: A new challenge for global administrative law? The Author(s) 2018. Oxford University Press and New York University School of LawI CON (2017). – Vol. 15. – No. 4. – P. 1013–1038. – 1014 pg.
28. COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS RESOLUTION (97) 24. ON THE TWENTY GUIDING PRINCIPLES.
29. FOR THE FIGHT AGAINST CORRUPTION. (Adopted by the Committee of Ministers on 6 November 1997 at the 101st session of the Committee of Ministers). file:///C:/Users/55/Downloads/Resolution%20(97)%2024%20[English]. pdf aksesuar më 6.8.2023.
30. Damla Kuru From Ancient Times to Modern World: CorruptusWritten BySubmitted: June 18th, 2022. Reviewed: September 12th, 2022.

- Published: November 7th, 2022. DOI: 10.5772/intechopen.107990
Insights. URL: <https://www.intechopen.com/online-first/84674>
31. Dinsha Mistree. Arjuna Dibley Corruption and the Paradox of Transparency Working Paper 03. 2018.
 32. Fatma Ayanoglu Sisman, Ugur Yozgat, Erkan Abunaz Tamer Ozarslan. IMPORTANCE OF TRANSPARENCY ON SUSTAINABLE SUCCESS ORIENTATION. *articleResearch Journal of Business and Management – (RJBM)*. ISSN: 2148–6689. – Vol 2. – Nr. 3 2015. – 375 pg.
 33. Wolfgang Seibe Autonomy, Integrity and Values in Public Administration: A Dilemma and a Case Article Perspectives on Public Management and Governance, 2020. – P. 155–166. Doi:10.1093/ppm-gov/gvaa006/Article Advance Access publication February, 7, 2020. Oxford – 157 pg.
 34. Jeannine E Relly Meghana Sabhainol. Perceptions of transparency of government policymaking: A cross-national study – Vol. 26. Januar, 2009.
 35. James R. Hollyer, B. Peter Rosendorff, James Rajmond Vreeland. Measuring transparency. Article URL: <https://experts.umn.edu/en/publications/measuring-transparency/> aksesuar me 31.7.2023.
 36. UNITED STATES STRATEGY ON COUNTERING CORRUPTION PURSUANT TO THE NATIONAL SECURITY STUDY MEMORANDUM ON ESTABLISHING THE FIGHT AGAINST CORRUPTION AS A CORE UNITED STATES NATIONAL SECURITY INTEREST DECEMBER, 2021. – pg, 4. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/12/United-States-Strategy-on-Countering-Corruption.pdf/> aksesuar me 5.8.2023.
 37. Donatella della Portai Alice Mattoni Civil Society against corruption 14. July, 2021.
 38. Freedom of information The Guide to Freedom of Information. URL: [https://ico.org.uk/media/for-organisations/guide-to-freedom-of-information4-9.pdf/](https://ico.org.uk/media/for-organisations/guide-to-freedom-of-information4-9.pdf) aksesuar me 13.7.2023.
 39. MODULE 4 PUBLIC SECTOR CORRUPTION. Knowledge tools for academics and professionals UNODC Module Series on

- Anti-Corruption UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, UNODC. – pg. 8.
40. Paul Pagnato. Transparency – An Essential Core Value for any Company. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/transparency-essential-core-value-any-company-paul-pagnato/> aksesuar më 10.8.2023.
 41. GLOBAL REPORT Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. SEPTEMBER, 2020. Revised on October 3, 2020.
 42. GUIDE TO RULE OF LAW COUNTRY ANALYSIS: THE RULE OF LAW STRATEGIC FRAMEWORK A GUIDE FOR USAID DEMOCRACY AND GOVERNANCE OFFICERS. Up-dated January, 2010. USAID.
 43. U Myint CORRUPTION: CAUSES, CONSEQUENCES AND CURES Article Asia-Pacific Development Journal. – Vol. 7. – No. 2. December, 2000.
 44. Damla Kuru. From Ancient Times to Modern World: Corruptus Written By Submitted: June 18th, 2022. Reviewed: September 12th, 2022. Published: November 7th, 2022. DOI: 10.5772/intechopen.107990. Insights.
 45. Guida Antikorrupsion Kordinatori Kombëtar kundër korrupsionit Ministria e Drejtësisë Financuar nga Bashkimi Evropian.
 46. Dinsha Mistree, Arjuna Dibley. Corruption and the Paradox of Transparency Working Paper 03. 2018. – pg. 11.
 47. Tilman Hoppe Eksperti Anti-Korrupsion, Dr. iur., L. L. M. Vleresimi Antikorrupsion I ligjeve Botues: Regional o Cooperation Council Trg Bosne i Hercegovine 1/V. 71000. Sarajevo Bos-një dhe Hercegovinë adresë interneti: URL: <https://www.rcc.int/Nëntor>, 2014.
 48. SHQIPËRIA Udhëzues mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare, Këshillit të Evropës Botimi i parë, Dhjetor 2018. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar më 15.6.2023.
 49. Catharina Lindstedt Daniel Naurin. Transparency and Corruption The Conditional Significance of a Free Press. ISSN: 1653-8919.

- THE QOG INSTITUTEQUALITY OF GOVERN-MENTQOG WORKING PAPER SERIES. 2005. – 5 p.
50. Projekti kundër Korrupsionit në Shqipëri (PACA) Manual trajnimit për agjencitë ligjzbatuese, prokurorët dhe gjyqtarët, European Union, Council of Europe.
 51. Florin Marius POPA National University of Political Studies and Public Administration Bucharest, Romania. CONFLICT OF INTEREST AND INTEGRITY IN PUBLIC ADMINISTRATION IN CEE COUNTRIES. COMPARATIVE ANALYSIS. Article Journal of Public Administration, Finance and Law Issue: 4/2013.
 52. Wilhelm Hofmeister dhe Karsten Grabow Partitë politike Funksioni dhe organizimi në shoqëritë demokratikeBotues: Fondacioni Konrad Adenauer në Republikën e Kosovës Instituti i Prishtinës për Studime Politike – Prishtinë.
 53. Ensuring ethics in public administration: The role of the Ombudsman. CountryNew ZealandDate15/11/2012. URL: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/speech/en/49379>; URL: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/speech/en/49379> aksesuar me 17.7.2023.
 54. Strategjia Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit, 2023–2030. – fq. 2. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/08/DRAFT-KONCEPT-DOKUMENTI-STRATEGJIK-SNKK.2023-2030-8.8.2022_AL1.pdf/ aksesuar – ne 24,6.2023.
 55. THE OECD RECOMMENDATION ON PUBLIC INTEGRITY. URL:<https://www.oecd.org/gov/ethics/OECD-Recommendation-Public-Integrity.pdf>/ aksesuar me 17.6.2023.
 56. Transparency International UK 2023/24. ANNUAL PLAN Board Approved 23 February 2023. URL: <https://www.transparency.org.uk/sites/default/files/pdf/publications/TI-UK%20annual%20plan%202023-24.pdf> /aksesuar me 31.7.2023.
 57. Eduart Gjonkutaj Pastrimi i parave të pista dhe Shqipëria: si ti gjejmë gjurmët e kriminelëve artikull. URL: https://www.academia.edu/24240720/Pastrimi_i_parave_t%C3%AB_pista_dhe_Shqip

- %C3%ABria_si_ti_gjejm%C3%AB_gjurm%C3%ABt_e_krimine-
l%C3%ABve/ aksesuar me 8.7.2023.
58. Raporti Moneyval për Shqipërinë. URL: <https://fiu.gov.al/sq/raporti-i-moneyval-per-republiken-e-shqiperise-da.te21qershor2023mbi-masat-ne-luften-kunder-pastrimit-te-parave-dhe-financimin-e-terrorizmit/> aksesuar me 10,7/2023.
 59. UDHËZUES MBI ZBATIMIN E DETYRIMEVE PËR PARANDALIMIN E PASTRIMIT TË PARAVE DHE PARANDALIMIN E FINANCIMIT TË TERRORIZMIT TË BAZUAR NË RREZIKUN PP/FT Mars.
 60. EU efforts to fight money laundering in the banking sector are fragmented and implementation is insufficient Special Report EN 2021 https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_13/SR_AML_EN.pdf
 61. Manual i pjesëmarrjes së publikut në procesin vendimmarrës të Kuvendit, – fq. 8. Miratuar nga Byroja e Kuvendit me Vendim – Nr. 20. datë 20.11.2022.
 62. Piotr Bakowski. Combating corruption in the European Union EPRS | European Parliamentary Research Service.
 63. Komisioneri për të drejtën e informimit dhe të Dhënave personale Konferenca Parandalimi i kor-rupsionit dhe bashkëpunimi ndërko-mbëtar, Revista nr. 13. Informimi dhe Privatësia, Qershor 2022 shtë-pia botuese Onufri.
 64. Egra Ibrahim, Dr. Albana Gjoni (Karameta), Prof. Dr. Flutura Kalem. Profesor, Krimi Ekonomik. Dhe Korrupsioni Në Shqipëri, Lufta Ndaj Tyre. Artikull në Konferencë. Role, Competences and Responsibilities of Public Institutions on Generating new Scope Towards European In-tegration Roli, Kompetencat dhe Përgjegjësitë e Institucioneve Publi-ke në krijimin e hapësirave të reja drejt integritimit Evropian.
 65. Jesper Johnsen Nils Taxell Dominik Zaum Mapping evidence gaps in anticorruption: Assessing the state of the operationally relevant evidence on donors' actions and approaches to reducing corrup-tion U4 .Issue, October, 2012. – No. 7.

66. Global Report SEPTEMBER, 2020. Revised on October 3, 2020. GLOBAL Enhancing Government Effectiveness and Transparency The Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>
67. Autorët: Flemming Denker, Ekspert i Këshillit të Evropës Drino Galičić, Ekspert i Këshillit të Evropës Jean-Christophe Geiser, Ekspert i Këshillit të Evropës Edmond Dunga, Sekretariati i Këshillit të Evropës Projekti kundër Krimet Ekonomik në Kosovë1 (PECK) RAPORTI I VLERËSIMIT mbi përputhshmërinë me standardet ndërkombëtare në fushën e luftës kundër korrupsionit (LKK) –fq. 19. Ky botim është përgatitur me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës
68. RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË I. L.D.K.P.K. I Tiranë, Shtator 2016. URL: [https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administrativ-dhe-konfidencialiteti.pdf/](https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administrativ-dhe-konfidencialiteti.pdf) aksesuar me 15.6.2023.
69. LUFTA KUNDËR KORRUPSIONIT PARANDALIMI – NDËSHKIMI – NDËRGJEGJËSIMI. Guida Antikorrupsion, Rrjeti I koordinatoreve kunder korrupsionit, financuar nga Bashkimi Evropian. file:///C:/Users/55/Links/Guida_Antikorrupsioni_AL1.pdf/ aksesuar ne 25.6.2023.
70. Kontrolli I. Lartë I. Shtetit BULETINI. Statistikor Janar Prill 2023. URL: [https://panel.klsh.org.al/storage/phpaEeNO5.pdf/](https://panel.klsh.org.al/storage/phpaEeNO5.pdf) aksesuar me 15.6.2023.
71. Commissione Europea. Raporti i BE-së kundër korrupsionit, European Union. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/ALL/?uri=CELEX:52014DC0038Document52014DC0038/](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/ALL/?uri=CELEX:52014DC0038Document52014DC0038) aksesuar me 14. 6. 2023. Date of document: 03/02/2014
72. Projektrezolutë për Vlerësimin e Veprimtarisë së Kontrollit të Lartë të Shtetit për Vitin 2022. URL: [http://www.parlament.al:5000/Files/202307181640051041ProjektRezoluta%20KLSH%20-%202022.pdf/](http://www.parlament.al:5000/Files/202307181640051041ProjektRezoluta%20KLSH%20-%202022.pdf) aksesuar me 18.7.2023.

73. LUFTA KUNDËR KORRUPSIONIT PARANDALIMI – NDËSHKIMI – NDËRGJEGJËSIMI. Guida Antikorrupsion, Rrjeti I koordinatoreve kunder korrupsionit, financiar nga Bashkimi Evropian. file:///C:/Users/55/Links/Guida_Antikorrupsioni_AL1.pdf/ aksesuar ne 25,6.2023.
74. Komisioni I Pavarur I Kualifikimit Raport statistikor 2019/2023. – fq. 1. URL: [https://kpk.al/wp-content/uploads/2023/03/Raport-statistikor-shkurt 2018 shkurt 2023.pdf/](https://kpk.al/wp-content/uploads/2023/03/Raport-statistikor-shkurt-2018-shkurt-2023.pdf) aksesuar 15.6.2023.
75. RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË I. L. D. K. P. K. I – Tiranë, Shtator 2016. – fq. 2.
76. PROJECT AGAINST CORRUPTION IN ALBANIA (PACA). Edukimi kundër korrupsionit Manual për mësuesit, Tiranë, shtator 2012. MASH Ky manual është hartuar dhe botuar me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian.
77. Raporti i Komisionit të Venecias të Këshillit të Evropës mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë proceseve zgjedhore.
78. Raporti Vjetor 2022. DREJTORIA E PËRGJITHSHME E PARANDALIMIT TË PASTRIMIT TË PARAVE. URL: [https://fiu.gov.al/wp-content/uploads/2023/06/RaportVjetorFinal2022.pdf/](https://fiu.gov.al/wp-content/uploads/2023/06/RaportVjetorFinal2022.pdf) aksesuar më 5.8.2023.
79. Kval Mellbye Tranoy. Politika dhe Demokracia botimet Onufri 2006. ISBN: 9994332961. – fq. 257.
80. ALBANIA Handbook on Transparency and Citizen Participation- Council of Europe December, 2018. – fq. 16.
81. SINJALIZIMI I KORRUPSIONIT NË BASHKI: SFIDAT DHE VËSHTIRËSITË E ZBATIMIT TË LEGJISLACIONIT NË 10 BASHKITË E VENDIT NË PERIUdhËN JANAR, 2020 – JANAR, 2021. – Tiranë, Shkurt 2021. – fq, 41, 42, 43. Komiteti Shqiptar I Helsinkit.
82. Raporti I BE për Shqipërinë për vitin 2022.
83. RAPORTI I VLERËSIMIT TË KORRUPSIONIT NË SHQIPËRI. Copyright © 2014. Qendra Shqiptare për Kërkime Ekonomike (ACER), Lidhshipi i Evropës Juglindore për Zhvillim dhe Integritet (SELDI).

84. OECD Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia in co-operation with the OSCE and the UNDP PREVENTION OF CORRUPTION: EFFECTIVE MEASURES AND THEIR PRACTICAL IMPLEMENTATION. INSTITUTIONAL AND SECTORAL AP-PROACHES OECD. 2013.
85. Jesper Johnson. Nils Taxell and Dominik Zaum Mapping evidence gaps in anti-corruption As-sessing the state of the operationally relevant evidence on donors' actions and approaches to reducing corruption October, 2012. No. 7. CMI CHR Michelsen Insitut Anti-Corruption Resource Cen-tre www. U4.
86. Strategjia Ndërsektorale Kundër Korrupsionit, 2023–2030. Institucioni udhëheqës Ministria e Drejtësisë në cilësinë e Koordinatorit Kombëtare Kundër Korrupsionit. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/08/DRAFT-KONCEPT-DOKUMENTI-STRATEGJIK-SNKK2023-2030-8.8.2022_AL.pdf/ aksesuar me 5.7.2023.
87. STRATEGJIA NDËRSEKTORIALE PËR DECENTRALIZIMIN DHE QEVERISJEN VEN-DORE, 2023–2030. MINISTRIA E BRENDSHME 30 NËNTOR. 2022. URL: https://konsultimipublik.gov.al/documents/RENJK_567_SKNDQV_2023-2030.pdf
88. STRATEGJIA NDËRSEKTORIALE PËR DECENTRALIZIMIN DHE QEVERISJEN VEN-DORE, 2023–2030. MINISTRIA E BRENDSHME 30 NËNTOR. 2022.
89. LIBERTÀ DI INFORMAZIONE E PRINCIPI COSTITUZIONALI. URL: <https://www.ibs.it/pdf/9788892113329.pdf>/ aksesuar me 25.7.2023.
90. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. Vienna, Knowledge tools for academics and professionals UNODC Module Series on Anti-Corruption MODULE.
91. Trasparency International UK. CORRUPTION STATISTICS-SHIPS: URL: <http://www.transparency.org.uk/corruption-statistics/> aksesuar me 31.7.2023. Combating corruption in the European Union European Parliament, – pg. 2. URL: <https://www.>

- europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf/ aksesuar me 6.7.2023.
92. Sandra Coliver. THE IMPORTANCE OF THE RIGHT OF ACCESS TO INFORMATION HELD BY PUBLIC AUTHORITIES, AND THE NEED FOR THE UNITED NATIONS TO TAKE STEPS TO FURTHER ELABORATE, CODIFY, PROTECT AND PROMOTE THIS RIGHT. Talk presented to the UN Conference on Anti-Corruption Measures, Good Governance and Human Rights Warsaw, 8–9 November, 2006. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Development/GoodGovernance/Coliver.pdf>
 93. Daniel Eriksson. Chief Executive Officer, Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022/> aksesuar me 10.7.2023.
 94. GREGO COMITET to Fightijg Corroption Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/priority-for-the-coe/> aksesuar me 11.7.2023.
 95. Global Report SEPTEMBER 2020. Revised on October 3, 2020. GLOBAL Enhancing Govern-mentEffectivenessand Trans-parencyThe Fight Against Corruption. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Trans-parency-The-Fight-Against-Corruption.pdf> aksesuar me 11.7.2023.
 96. E drejta për informim Newsletter mujor mbi mbikëqyrjen e zbatimit të Ligjit për të Drejtën e Informimit. QERSHOR 2022. VITIIVOLV I Newsletter është publikim i Zyrës së Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale.
 97. MANUAL I AUDITIMIT TE BREND SHEM. U pergatit nga stafi i Njesise Qendrore të Har-monizimit për Auditimin e Brendshem dhe Grupi i Punes: Hysen Muceku, Pjeter Ndreca, Albana Gjino-pulli, Hasan Deda, Erton Hysenllari, Festime Trebicka, Ramadan Ndreaj, Bashkim Xhika, Silvana Gushali, Dorina KlosiMe asisten-cen e projektit PIFC2 dhe mbeshtetjen e BE-se: Gurdip Bhambra,

- Drejtues i Projektit David Bray, Konsulent Nderkome-tarFinancuar nga Bashkimi Europian, Korrik 2010 Ministria e Financave.
98. Murat Jashari, Islam Pepaj. The Role of the Principle of Transparency and Accountability in Public Administration. – Vol. 10. – No. 1. 2018. Article – pg. 61.
 99. COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTER RECOMMENDATION. – No. R(81) 19. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804f7a6e/> aksesuar me 25.7.2023.
 100. MANUALI I AUDITIMIT TË BRENDSHËM. Ndryshuar Në përgatitjen e këtij manuali bashkëpunuan: Grupi i Punës, Drejtoria e Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm dhe ekspertë të Projektit të Binjakëzimit Austriako-Francez “Për implementimin e një sistemi modern të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit dhe Inspektimit Financiar Publik në Shqipëri”. Ministria e Financave dhe Ekonomisë 2016. URL: <https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2020/01/Manuali-i-Auditimit-t%C3%AB-Brendsh%C3%ABm-I-ndryshuar.pdf/> aksesuar më 29.8.2023.
 101. Knowledge tools for academics and professionals Module Series on Anti-Corruption Module 3.
 102. Corruption and Comparative Politics UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME Vienna. URL: https://grace.unodc.org/grace/uploads/documents/academics/Anti-Corruption_Module_3_Corruption_and_Com/ aksesuar 31. 8. 2023.

Kushtetuta, Kode, Konventa, Rezolota, Rekomandime dhe akte nënligjore

1. KUSHTETUTA E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. (Ndryshuar me ligjet: nr. 9675, datë 13. 1. 2007; nr. 9904, datë 21. 4. 2008; nr. 88/2012, datë 18. 9. 2012; nr. 137/2015, datë 17. 12. 2015; nr. 76/2016, datë 22. 7. 2016; nr. 115/2020, datë 30. 7. 2020; nr. 16/2022, datë 10. 2. 2022).
2. Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut. 1950.

3. Konventa Amerikane Për të Drejtave të Njeriut. 1969.
4. Konventa e Bashkimit Evropian kundër Korrupsionit synon luftën ndaj korrupsionit që përfshin zyrtarët e BE-së ose shtetet anëtare të BE-së.
5. Konventa Ndëramerikane kundër Korrupsionit, e miratuar nga organizata e Shteteve Amerikane me 29.3.1966.
6. Konventa Kundër Rryshfetit ndaj Nepunësve të Huaj në Trasaksione Ndërkombëtare biznesi e miratuar nga Organizata për Bashkëpunimin ekonomik dhe zhvillim më 21 dhjetor 1997.
7. Konventa e Bashkimit Afrikan për parandalimin dhe Luftën kundër korrupsionit e miratuar me 12. korrik 2003.
8. Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit 2003.
9. Konventa Penale për Korrupsionin e Këshillit të Evropës. (STE Nr. 173) 28.
10. Konventa Civile për Korrupsionin e Këshillit të Evropës. (STE Nr. 174) 29.
11. Deklarata Universale e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut e. 1948.
12. Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat civile dhe Politike. 1976.
13. Deklarata e Rio 1992 Për mjedisin.
14. CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION. 2000/C 364/01) 18.12.2000. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
15. Karta Afrikane e të Drejtave të Njeriut hyri në fuqi. 21/10/1986.
16. Konventa e Arhusit Danimarkë 25 qershor 1998. URL: <https://turizmi.gov.al/wp-content/uploads/2018/05/Konventa-e-Aarhusit.pdf>/ aksesuar me 22.7.2023.
17. KONVENTËS EUROPIANE “PËR PASTRIMIN, DEPISTIMIN, KAPJEN DHE KON-FISKIMIN E PRODUKTEVE TË KRIMIT.
18. Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin e terrorizmit CETS 196.
19. Protokolli Shtesë I konventës të Konventës të K. E për parandalimin e terrorizmit CETS 217.

20. Konventa e Këshillit të Evropës për Pastrimin Kërkimin kapjen dhe konfiskimin e të ardhurave nga krimi dhe mbi financimin e terrorizmit CETS198.
21. Rekomandimi për masat kundër transferimit dhe ruajtjes së fondeve me origjinë kriminale NR. (80)10.
22. Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin e terrorizmit CETS 196.
23. Protokolli Shtesë I konventës të Konventës të KE për parandalimin e terrorizmit CETS217.
24. Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e Përfshirë në Qeverisjen Lokale dhe Rajonale SESIONI i 35 të Raporti CG35(2018)12 përfundimtar 7 nëntor 2018. aksesuar më 20.8.2023. URL: <https://rm.coe.int/cg35-2018-12-european-code-of-conduct-sqi/1680a58fa8>
25. Rezoluta 2003\4 e Komitetit të Ministrave për vendet anëtare mbi rregullat e përbashkëta në financimin e partive politike dhe fushatave elektorale.
26. Rezoluta e 2014\7 e komitetit të Ministrave për Shtetet Anëtare për mbrojtjen e sinjalizuesve.
27. Rezoluta 2017\2 e komitetit të Ministrave për shtetet anëtare mbi rregullimin ligjor të 23-Aktivistëve të lobimit në kontekstin e vendimarrjes publike.
28. Karta e të Drejtave Fundamentale e Bashkimit Evropian. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fc-583291b51a445f987a-ee24ad1d8f3e/> aksesuar më 28.8.2023.
29. Komisioni i Venecias OSBE udhëzime për Partitë Politike.
30. Rekomandimi i Këshillit të Evropës mbi Kodin Model të Sjelljes për Zyrtarët Publik.
31. Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale.
32. Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Konfliktin e Interesit në nivel vendor dhe rajonal.
33. Udhëzimet e OECD-së për Menaxhimin e Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik.

34. Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës në Bërjen e Prokurimit Publik Transparent në nivel vendor dhe rajonal.
35. Lista verifikuese për Rritjen e Integritetit në Prokurimin Publik.
36. Raporti i Komisionit të Venecias të Këshillit të Evropës mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë proceseve zgjedhore.
37. Kodi i Etikës I NTOSA I dhe Standardet e Auditimit Kodi i Etikës I lëshuar nga Komisioni për Standarde të Auditimit në Kongresin e XVI-të të INTOSAI-t të mbajtur në vitin 1998 në Monte-video, Uругuai – fq. 41. INTOSAI EXPERIENTIA MUTUA EXPERIENTIA MUTUA AOMNI-BUS PRODESTOMNIBUS PRODEST INTOSAI. General Secretariat – RECHNUNGSHOF. (Austrian Court of Audit). DAMPFSCIFFSTRASSE 2 A 1033. VIENNA, AUSTRIA.
38. LIGJ. Nr. 7895, datë 27.1.1995. KODI PENAL I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË (Ndryshuar me: ligjet). nr. 8175, datë 23. 12. 1996; nr. 8204, datë 10. 4. 1997; nr. 8279, datë 15. 1. 1998; nr. 8733, datë 24. 1. 2001; nr. 9017, datë 6. 3. 2003; nr. 9030, datë 13. 3. 2003; nr. 9086, datë 19. 6. 2003; nr. 9188, datë 12. 2. 2004; nr. 9275, datë 16. 9. 2004; nr. 9686, datë 26. 2. 2007; nr. 9859, datë 21. 1. 2008; nr. 10 023, datë 27. 11. 2008; nr. 23/2012, datë 1. 3. 2012; nr. 144, datë 2. 5. 2013; nr. 98, datë 31. 7. 2014; nr. 176/2014, datë 18. 12. 2014; nr. 135/2015, datë 5. 12. 2015; nr. 82/2016, datë 25. 7. 2016; nr. 36/2017, datë 30. 3. 2017; nr. 89/2017, datë 22. 5. 2017; nr. 44/2019, datë 18. 7. 2019, nr. 35/2020, datë 16. 4. 2020, nr. 146/2020, datë 17. 12. 2020; nr. 43/2021, datë 23. 3. 2021; vendimet e Gjykatës Kushtetuese: nr. 13, datë 29. 5. 1997; nr. 46, datë 28. 8. 1997; nr. 58, datë 5. 12. 1997; nr. 65, datë 10. 12. 1999; nr. 11, datë 2. 4. 2008; nr. 19, datë 1. 6. 2011; nr. 47, datë 26. 7. 2012; nr. 9, datë 26. 2. 2016; nr. 24, datë 4. 5. 2021).
39. LIGJ. Nr. 10 019, datë 29. 12. 2008. KODI ZGJEDHOR I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. (Ndryshuar me ligjet nr. 74/2012, datë 19. 07. 2012, nr. 31/2015, datë 02. 04. 2015, nr. 101/2020, datë 23. 7. 2020, nr. 118/2020, datë 5. 10. 2020; shfuqizuar një pikë me

- vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 28, datë 30. 6. 2021, shfuqizuar një fjali me vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 31, datë 4. 10. 2021). (i përditësuar neni 3 pika 5 dhe 6. URL: <https://qbz.gov.al/preview/75122d2e9ebc45de-b0ea-b5efde2f6836>
40. LIGJ. Nr. 7905, datë 21. 3. 1995. KODI I PROCEDURËSPENALE I REPUB-LIKËSSË SHQIPËRISË. (ndryshuar me ligjet: nr. 7977, datë 26. 7. 1995, 8027, datë 15. 11. 1995, nr. 8180, datë 23. 12. 1996, nr. 8460, datë 11. 2. 1999, nr. 8570, datë 20. 1. 2000, nr. 8602, datë 10. 4. 2000, nr. 8813, datë 13. 6. 2002, nr. 9085, datë 19. 6. 2003, nr. 9187, datë 12. 2. 2004, nr. 9276, datë 16. 9. 2004, nr. 9911, datë 5. 5. 2008, nr. 10 054, datë 29. 12. 2008, nr. 145/2013, datë 2. 5. 2013, nr. 21/2014, datë 10. 3. 2014, nr. 99/2014, datë 31. 7. 2014, nr. 35/2017, datë 30. 3. 2017; nr. 147/2020, datë 17. 12. 2020; nr. 41/2021, datë 23. 3. 2021 vendimet e Gjykatës Kushtetuese nr. 55, datë 21. 11. 1997, nr. 15, datë 17. 4. 2003 dhe nr. 31, datë 17. 5. 2012). (i përditësuar).
41. LIGJ. Nr. 45/2022. PËR RATIFIKIMIN E KONVENTËS SË KËSHILLIT TË EVROPËS“PËR AKSESIN NË DOKUMENTE ZYRTARE. Fletorja zyrtare – nr. 70. 2022.
42. Kodi Etik Ministror neni 12. URL: <https://kryeministria.al/newsroom/kodi-etik-ministror/> aksesuar me 10.7.2023.
43. LIGJ. Nr. 102/2014. KODI DOGANOR I REPUB LIKËS SË SHQIPËRISË 1. (Ndryshuar me ligjin nr. 32/2015, datë 2. 4. 2015). I përditësuar.
44. LIGJ. Nr. 44/2015. KODI I PROCEDURAVE ADMINISTRATIVE I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË.
45. LIGJ. Nr. 119/2014. PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT.
46. Ligji. Nr. 146/2014. Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik. URL: <https://dpttv.gov.al/wp-content/uploads/2017/10/Per-njoftimin-dhe-konsultimin-publik.pdf> aksesuar ne 14.6.2023.
47. LIGJ. Nr. 9902, datë 17.4.2008. PËR MBROJTJEN E KONSUMATORËVE.

48. LIGJ. Nr. 9920, datë 19. 5. 2008. PËR PROCEDURAT TATIMORE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË I NDRYSHUAR. (Ndryshuar me Ligj Nr. 99/2015, datë 23. 09. 2015. Botuar në Fletoren Zyrtare Nr. 187, datë 28tetor 2015). neni 2.
49. LIGJ. Nr. 9918, datë 19. 5. 2008. PËR KOMUNIKIMET ELEKTRONIKE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË. (Ndryshuar me ligjin nr. 102/2012, datë 24. 10. 2012, nr. 107/2018, datë 20. 12. 2018; nr. 92/2019, datë 18. 12. 2019). (i përditësuar neni 16).
50. LIGJ. Nr. 9887, datë 10. 3. 2008. PËR MBROJTJEN E TË DHËNAVE PERSONALE. (Ndryshuar me Ligjin, Nr. 48/2012, F. Z. 53). (Ndryshuar me Ligjin, Nr. 120/2014, F. Z 160). (I përditësuar) neni 12.
51. Ligji Nr. 43/2023. “Per Qeverisjen Elektronike”.
52. Ligji. Nr. 9918, datë 19. 5. 2008. “Për Komunikimet Elektronike në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar.
53. Ligji. Nr. 55/2018. “Për Profesionin e Avokatit në Republikën e Shqipërisë”.
54. LIGJ. Nr. 13/2016. PËR MËNYRËN E OFRIMIT TË SHËRBIMEVE PUBLIKE NË SPOTEL NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË.
55. LIGJ. Nr. 43/2023. PËR QEVERISJEN ELEKTRONIKE.
56. Ligji. Nr. 10431, datë 9. 6. 2011. “Për mbrojtjen e mjedisit”.
57. Ligji. Nr. 9970, datë 24 7. 2008. “Për barazinë gjinore në shoqëri”.
58. LIGJ. Nr. 9121, datë 28. 7. 2003. PËR MBROJTJEN E KONKURRENCËS. (I përditësuar) Ndryshuar me ligjin nr. 9499, datë 3. 4. 2006. Nr. 9584. Datë 17. 7. 2006, nr. 10317, date 16. 9. 2010.
59. Ligji I ri. Nr. 10/2023. PËR INFORMACIONIN E KLASIFIKUAR.
60. LIGJ. Nr. 97/201. PËR MEDIAT AUDIOVIZIVE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË ndryshuar me ligjin nr. 22/20162, datë 10. 3. 2016, vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 56, datë 27. 7. 2016 dhe ligjin nr. 91/2017, datë 22. 5. 2017, nr. 30/2023, datë 13. 4. 2023). (i përditësuar).
61. LIGJ. Nr. 37/2017. KODI I DREJTËSISË PENALE PËR TË MITUR.

62. Ligji. Nr. 9049, date 10.4.2003. PER DEKLARIMIN DHE KONTROLLIN E PASURIVE, TE DETYRIMEVE FINANCIARE TE TE ZGJEDHURVE DHE TE DISA NEPUNESVE PUBLIKE. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2016/11/ligj_9049_2003_ildkp.pdf
63. LIGJ. Nr. 23/2015. PËR SHËRBIMIN E JASHTËM TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË.
64. LIGJ. Nr. 10192, datë 3.12.2009. PËR PARANDALIMIN DHE PËR DHE GODITJEN E KRIMIT TË ORGANIZUAR, TRAFIKIMIT, KORRU-PSIONIT DHE KRIMEVE TË TJERA NË-PËRMJET MASAVE PARA-NDALUESE KUNDËR PASURISË. (ndryshuar me ligjin nr. 24/2014, datë 20. 3. 2014, nr. 70/2017, datë 27. 4. 2017, 34/2019, datë 17. 6. 2019, nr. 85/2020, datë 2.7.2020.
65. LIGJ. Nr. 9917, datë 19. 5. 2008. PËR PARANDALIMIN E PASTRIMIT TË PARAVE DHE FINANCIMIT TË TERRORIZMIT 1. (ndryshuar me ligjin nr. 10 391, datë 3. 3. 2011; nr. 66/2012, datë 7. 6. 2012; nr. 44/2017, datë 6. 4. 2017; nr. 33/2019, datë 17. 6. 2019).
66. LIGJ. Nr. 34/2019. PËR ADMINISTRIMIN E PASURIVE TË SEKUESTRUARA E TË KON-FISKUARA.
67. LIGJ. Nr. 9508, datë 3. 4. 2006. PËR BASHKËPUNIMIN E PUBLIKUT NË LUFTËN KUNDËR KORRUPTIONIT FLETORJA ZYRTAREE REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. Botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare. URL: <http://www.legjislacionishqiptar.gov.al/nr.37.2006>.
68. LIGJ. Nr. 26/2018. PËR DISA SHTESA DHE NDRYSHIME NË LIGJIN NR. 10385, DATË 24. 2. 2011. "PËR NDËRMJETËSIMIN NË ZGJIDHJEN E MOSMARRËVESHJEVE.
69. LIGJ. Nr. 23/2015. PËR SHËRBIMIN E JASHTËM TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË.
70. LIGJ. Nr. 139/2015. PËR VETËQEVERISJEN VENDORE.
71. Ligji. 152/2013. Për nëpunesin Civil I azhornuar.

72. Ligji. Nr. 9049, date 10. 4. 2003. PER DEKLARIMIN DHE KONTROLLIN E PASURIVE, TE DETYRIMEVE FINANCIARE TE TE ZGJEDHURVE DHE TE DISA NEPUNESVE PUBLIKE. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2016/11/ligj_9049_2003_ildkp.pdf
73. LIGJ. Nr. 114/2015. PËRAUDITIMIN E BRENDSSHËM NË SEKTORIN PUBLIK. (ndryshuar me ligjin nr. 12/2023, datë 2. 2.2023. neni 12/2.
74. Ligj. Nr. 9662 datë 18. 12. 2006. Për Bankat në Republikën e Shqipërisë Fletore zyrtare 129 viti 2006. URL: <http://www.legjislacionishqiptar.gov.al>
75. LIGJ. Nr. 110/2018. PËR NOTERINË.
76. LIGJI. Nr. 8454, datë 4. 2. 1999, plotësuar me ligjin nr. 8600 datë 10. 04. 2000, ndryshuar me ligjin nr. 9398, datë 12. 05. 2005, shtuar dhe ndryshuar me ligjin nr. 155/2014, datë 27. 11. 2014: PËR AVOKATIN E POPULLIT.
77. LIGJ. Nr. 152/2013. PËR NËPUNËSIN CIVIL. (Ndryshuar me ligjin nr, 178/2014, datë 18. 12. 2014, botuar në Fletoren Zyrtare nr. 211).
78. LIGJ. Nr. 68/2017. PËR FINANCAT E VETËQEVERISJES VENDORE.
79. LIGJ. Nr. 9000, datë 30. 1. 2003. PËR ORGANIZIMIN DHE FUNKSIONIMIN E KËSHIL-LIT TË MINISTRAVE.
80. Ligji 84\2014. PËRRIVLERËSIMIN KALIMTAR TË GJYQTARËVE DHE PROKURORËVE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË.
81. LIGJ. Nr. 8580, datë 17. 2. 2000. PËR PARTITË POLITIKE. (ndryshuar me ligjet: nr. 9452, datë 2. 2. 2006, nr. 10 374, datë 10. 2. 2011, nr. 17/2014 dhe nr. 90/2017, datë 22. 5. 2017, nr. 135/2020, datë 16. 11. 2020; shfuqizuar një fjali me vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 33, datë 9. 5. 2001).(i përditësuar, 2020).
82. Ligj. Nr. 95/2016, datë 6.10.2016. Për organizimin dhe funksionimin e institucioneve për të luftuar korrupsionin dhe krimin e organizuar.

83. Ligji. Për Parandalimin e Konfliktit të Interesave në Ushtrimin e Funksioneve Publike.
84. LIGJ. Nr. 9121, datë 28. 7. 2003. PËR MBROJTJEN E KONKURRENCËS. (I përditësuar) Ndryshuar me ligjin nr. 9499, datë 3.4.2006. Nr. 9584. Datë 17. 7. 2006, nr. 10317, date 16.9.2010.
85. Ligj. Nr. 162/2020, datë 23. 12. 2020. Për prokurimin publik.
86. LIGJ. Nr. 60/2016. PËR SINJALIZIMIN DHE MBROJTJEN E SINJALIZUESVE.
87. LIGJ. Nr. 9154, datë 6. 11. 2003. PËR ARKIVAT.
88. LIGJ. IN Nr. 8635, datë 6. 7. 2000. PËR RATIFIKIMIN E KONVENTËS CIVILE “PËR KOR-RUPSIONIN”.
89. LIGJ. Nr. 9131, date 8. 9. 2003. PER RREGULLAT E ETIKES NE ADMINISTRATEN PUB-LIKE.
90. LIGJ. Nr. 34/2019. PËR ADMINISTRIMIN E PASURIVE TË SEKUESTRUARA E TË KON-FISKUARA.
91. LIGJ. Nr. 8646, datë 20. 7. 2000. PËR RATIFIKIMIN E “KONVENTËS EUROPIANE”.
92. “PËR PASTRIMIN, DEPISTIMIN, KAPJEN DHE KONFISKIMIN E PRODUKTEVE TË KRIMIT”. Fletore Zyrtare nr, 23. Gusht 2000. URL: https://www.pp.gov.al/rc/doc/konventa_per_pastrimin_hetimin_dhe_kapjen_e_produkteve_te_krimit_1376.pdf
93. LIGJ. Nr. 9901, datë 14. 4. 2008. PËR TREGTARËT DHE SHOQËRITË TREGTARE. I azhurnuar me:
 - Ligjin Nr. 10 475, datë 27. 10. 2011;
 - Ligjin nr. 129/2014, datë 2. 10. 2014.
94. LIGJ. Nr. 15/2015. PËR ROLIN E KUVENDIT NË PROCESIN E INTEGRIMIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË NË BASHKIMIN EUROPIAN. I ndryshuar me igjit nr. 19/2023. “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin”. Nr. 15/2015. ‘Për rolin e Kuvendit në procesin e integritimit të Republikës së Shqipërisë në Bashkimin Evropian.
95. VENDIM. Nr. 458, datë 10.6.2020. PËR PËRCAKTIMIN E FAKTORËVE DHE TË SITUATAVE QË MERREN PARASYSH NË

- VLERËSIMIN E RREZIQEVE TË PASTRIMIT TË PARAVE DHE FINANCIMIT TË TERRORIZMI.
96. VENDIM. Nr. 343, datë 08. 04. 2009. PËR MËNYRAT DHE PROCEDURAT E RAPORTI-MIT TË AUTORITETEVE LICENCUESE DHE/OSE MBIKËQYRËSE. (ndryshuar me VKM nr. 847, datë 24. 12. 2019).
 97. UDHËZIM 1. Nr. 29, datë 31. 12. 2012. PËR MËNYRAT DHE PROCEDURAT E RAPORTI-MIT TË PROFESIONEVE TË LIRA JOFINANCIARE. (ndryshuar me udhëzimin 2nr. 30, datë 28. 07. 2020). (i përditësuar).
 98. Udhëzimit. Nr. 29 date 31. 12. 2012. Për menytrat dhe procedurat e raportimit të profesioneve të lira Jofinaciare.
 99. Vendimin. Nr. 781, datë 26. 12. 2018. Të Këshillit të Ministrave “Për garantimin e transparencës në institucionet publike të arsimit të lartë”.
 100. VENDIM Nr. 145, datë 13. 3. 2018 PËR KRIJIMIN E BAZËS TË TË DHËNAVE SHITETËRORE “REGJISTRI ELEKTRONIK I KËRKESAVE DHE PËRGJIGJEVE PËR TË DREJTËN E INFORMIMIT”.
 101. Vendimin. KM nr. 247, datë 30. 4. 2014. Për përcaktimin e rregullave, të kërkesave e të procedurave për informimin dhe përfshirjen e publikut në vendimarrjet mjedisore.
 102. Urdhër i KDIMDHP. Nr. 14, datë 22. 1. 2015. Për miratimin e programit model të transpar-encës.
 103. Vendim i KMnr. 147, datë 18. 2. 2015. Për miratimin e dokumentit të politikave për implementimin e të dhënave të hapura publike dhe krijimin e portalit të të dhënave të hapura.
 104. Vendim i KMnr. 910, datë 21. 12. 2016. Për çështjet, objekt konsultimi, dhe strukturën, procedurën, formën, mënyrën e organizimit e të funksionimit të këshillit konsultativ të qeverisjes qendrore me vetëqeverisjen vendor.
 105. Vendim i KM nr. 828, datë 7. 10. 2015. Për miratimin e rregullave të krijimit dhe administrimit të Regjistrit Elektronik për Njoftimet dhe Konsultimet Publike.

106. VENDIM. Nr. 441, datë 05. 10. 2021. PËRMIRATIMIN E RREGULLORES “PËR SHQYR-TIMIN E PRAKTIKAVE”.
107. KORRUPTIVE NË KËSHILLIN E LARTË GJYQËSOR. (Miratuar me Vendimin e Këshillit të Lartë Gjyqësor). Nr. 441 datë 05. 10. 2021). URL: <https://klgj.al/wp-content/uploads/2021/10/VENDIM-Nr.-441dat%c3%ab05.10.2021-P%c3%8bR-MIRATIMIN-E-RREGULLORES-%e2%80%9cP%c3%8bR-SHQYRTIMIN-E-PRAKTIKAVE-KORRUPTIVE-N%c3%8b-K%c3%8bSHILLIN-E-LART%c3%8b-GJYQ%c3%8bSOR%e2%80%9d.pdf/> aksesuar më 16.8.2023.
108. VENDIM. Nr. 47/2019. PËR MIRATIMIN STRATEGJISË PËR EDUKIMIN LIGJOR TË PUBLIKUT. 2019–2023. fq. 17. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_4
109. VENDIM. Nr. 61/2018. PËR MIRATIMIN E KODIT TË SJE-LLJES SË DEPUTETIT TË KUVENDIT TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË. neni 23. URL: <http://staging.parlament.al/Files/RaporteStatistika/Kodi%20i%20Sjelljes.pdf/> aksesuar me 11.7.2023.
110. VENDIM. Nr. 618, datë 20. 10. 2021. PËR KRIJIMIN, ORGANIZIMIN E FUNKSIONIMIN E RRJETIT TË KOORDINATORËVE KUNDËRKORRUPSIONIT. URL: <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr618dat%C3%AB20.10.2021.pdf/> aksesuar me 16.6.2023.
111. Vendimin e Këshillit të Ministrave. Nr. 512 datë 18. 09. 2021. “Për krijimin, organizimin dhe funksionimin e Agjencisë për Media dhe Informim”.
112. VENDIM. Nr. 874, datë 29. 9. 2021. PËR MIRATIMIN E RREGULLAVE PËR ZBATIMIN E PARIMEVE TË ETIKËS, TË KLASIFIKIMIT TË VEPRIMTARIVE TË JASHTME DHE VLERËN E DHURATAVE, QË MUND TË PRANOHEN GJATË VEPRIMTARISË SË NËPUNËSIT TË ADMINISTRATËS PUBLIKE.

113. VENDIM. Nr. 816, datë 16. 11. 2016. PËR STRUKTURËN, KRI-TERET E PËRZGJEDHJES DHE MARRËDHËNIET E PUNËS SË PUNONJËSVE TË NJËSISË PËRGJEGJËSE NË AUTORI-TETET PUBLIKE, NË ZBATIM TË LIGJIT. NR. 60/2016. “PËR SINJALIZIMIN DHE MBROJTJEN E SINJALIZUESVE”.
114. VENDIM. Nr. 828, datë 7. 10. 2015. PËR MIRATIMIN E RRE-GULLAVE TË KRIJIMIT DHE ADMINISTRIMIT TË REGJIS-TRIT ELEKTRONIK PËR NJOFTIMET DHE KONSULTIMET PUBLIKE.
115. UDHËZIM 1. Nr. 29, datë 31. 12. 2012. PËR MËNYRAT DHE PROCEDURAT E RAPOR-TIMIT TË PROFESIONEVE TË LIRA JOFINANCIARE. (ndryshuar me udhëzimin nr. 2. 30, datë 28. 07. 2020). (i përditësuar).
116. VENDIM. Nr. 874, datë 29. 9. 2021. PËR MIRATIMIN E RREGU-LLAVE PËR ZBATIMIN E PARIMEVE TË ETIKËS, TË KLASI-FIKIMIT TË VEPRIMTARIVE TË JASHTME DHE VLERËN E DHURATAVE, QË MUND TË PRANOHEN GJATË VEPRIMTA-RISË SË NËPUNËSIT TË ADMINISTRATËS PUBLIKE Fletore Zyrtare. Nr. 66. 2022.
117. RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJA-LIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË I.L.D.K.P.K.I – Tiranë, Shtator 2016. neni 4. fq. 3. URL: <https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administrativ-dhe-konfidencialiteti.pdf/> aksesuar me 15.6.2023.
118. VENDIM. Nr. 441, datë 05. 10. 2021. PËRMIRATIMIN E RRE-GULLORES “PËR SHQYR-TIMIN E PRAKTIKAVE KORRUP-TIVE NË KËSHILLIN E LARTË GJYQËSOR. (Miratuar me Vendimin e Këshillit të Lartë Gjyqësor nr. 441 datë 05. 10. 2021). URL: <https://klgj.al/wp-content/uploads/2021/10/VENDIM-Nr.-441dat%c3%ab05.10.2021-P%c3%8bR-MIRATIMIN-E-RREGULLORES-%e2%80%9cP%c3%8bR-SHQYRTIMIN-E-PRAKTIKAVE-KORRUPTIVE-N%c3%8b-K%c3%8bSHILLIN-E->

- LART%c3%8b-GJYQ%c3%8bSOR%e2%80%9d.pdf/ aksesuar më 16.8.2023.
119. RREGULLORE PËR HETIMIN ADMINISTRATIV TË SINJALIZIMIT DHE MBROJTJEN E KONFIDENCIALITETIT NË INSTITUCIONIN E KUVENDIT, KUVENDI I SHQIPËRISË. Tiranë, Dhjetor 2017. Hartuar nga Njësia e Auditimit të Brendshëm. URL: [http://staging.parlament.al/Files/Lajme/Dokument/Rregullorja_sinjalizimit.pdf/](http://staging.parlament.al/Files/Lajme/Dokument/Rregullorja_sinjalizimit.pdf) aksesuar me 10.8.2023.
120. RELACION PËR PROJEKTLIGJIN PËR PËR TË DHËNAT E HAPURA DHE RIPËRDO-RIMIN E INFORMACIONIT TË SEKTORIT PUBLIK. Ky projektligj, synon transpozimin e Direktivës (BE) 2019/1024 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 20 qershorit 2019. “Mbi të dhënat e hapura dhe ri-përdorimin e informacionit të sektorit publik”, lidhur me ripërdorimin e informacionit të sektorit publik duke përditësuar kuadrin ligjor me avancimin e teknologjive digjitale duke nxitur më tej inovacionin digjital, veçanërisht sa i përket inteligjencës artificiale.
121. VKM me nr. 888, dt. 11. 11. 2020. “Për përcaktimin e kriterëve të vlerësimit, mënyrave dhe procedurave për vënien në punë dhe tjetërsimin e pasurive të konfiskuara”.
122. VKM me nr. 835, dt. 28. 10. 2020. “Rregullat për përmbajtjen, formën e regjistrimit të pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara, si dhe për përcaktimin e organeve apo subjekteve publike që kanë të drejtë të aksesojnë informacionin e tij”.
123. Urdhri i Kryeministrit nr. 14, dt. 13. 01. 2021. “Për miratimin e strukturës dhe organikës së AAPSK-së”.
124. Udhëzimi i Ministrit të Brendshëm me nr. 374, dt. 18. 11. 2020. “Për përcaktimin e rregullave dhe procedurave për financimin e projekteve nga fondi i posaçëm për parandalimin e krimit”.
125. Udhëzimi i Ministrit të Brendshëm nr. 324, dt. 02. 10. 2020. “Për përcaktimin e rregullave, procedurave për administrimin e të ardhurave dhe kufijve të ekzekutimit të shpenzimeve për pasuritë e sekuestruara dhe të konfiskuara”.

126. Urdhri i Ministrit të Brendshëm nr. 323, dt. 02. 10. 2020. “Për përcaktimin e kriterëve dhe rregullave për hartimin e listës së administratorëve të pasurive të sekuestruara pranë Agjencisë së Administrimit të Pasurive të Sekuestruara dhe të Konfiskuara”.
127. Udhëzimi i Ministrit të Brendshëm nr. 80, dt. 06. 03. 2020. “Për kushtet e zbatimit të urdhrit për evakuimin e ndërtesave që janë objekt sekuestro”.
128. AKT NORMATIV. Nr. 1, datë 31. 1. 2020. PËR MASAT PARANDALUESE NË KUADËR TË FORCIMIT TË LUFTËSKU-NDËR TERRORIZMIT, KRIMIT TË ORGANIZUAR, KRIMEVE TË RËNDA DHE KONSOLIDIMIT TË RENDIT E SIGURISË PUBLIKE.
129. REKOMANDIMET E KQZ-së PËR KUADRIN RREGULLATOR TË FINANCIMIT TË PARTIVE POLITIKE DHE ZGJEDHJEVE. URL: <https://cec.org.al/wp-content/uploads/2019/09/REKOMANDIMET-E-KQZ-s%C3%AB-P%C3%8BR-KUADRIN-RREGULLATOR-T%C3%8B-FINANCIMIT2018.pdf/> aksesuar me 26.8.2023.
130. UDHËZIM. Nr. 1 datë 27. 6. 2014. PËR KRIJIMIN, FUNKSIONIMIN DHE PËRGJEGJËSITË E STRUKTURAVE TË AUTORITETEVE PËRGJEGJËSE PËR PARANDALIMIN E KONFLIKTIT TË INTERESAVE, NË INSTITUCIONET PUBLIKE.
131. VENDIM. Nr. 241, datë 20. 4. 2018. PËR MIRATIMIN E PLANIT TË VEPRIMIT 2018–2020, NË ZBATIM TË STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, E TË PASAPORTËS SË INDIKATORËVE, KRIJIMIN, FUNKSIONIMIN DHE DETYRAT E KOMITETIT KOORDINATOR PËR ZBATIMIN E STRATEGJISË NDËRSEKTORIALE KUNDËR KORRUPSIONIT, 2015–2020, DHE TASK-FORCËS NDËRINSTITUCIONALE ANTIKORRUPSION. URL: https://amshc.gov.al/wp-content/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_Strategjia_KunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf/ aksesuar më 3.2.202.

Adresa Interneti

1. URL: [http://staging.parlament.al/Files/Lajme/Dokument/Rregullorja_sinjalizimit.pdf/](http://staging.parlament.al/Files/Lajme/Dokument/Rregullorja_sinjalizimit.pdf) aksesuar me 10. 8. 2023
2. URL: [https://klgj.al/wp-content/uploads/2021/10/VENDIM-Nr.-441-dat%20%2005.10.2021-P%20%208bR-MIRATIMIN-E-RREGULLORES-%e2%80%9cP%20%208bR-SHQYRTIMIN-E-PRAKTIKAVE-KORRUPTIVE-N%20%208b-K%20%208bSHILLIN-E-LART%20%208b-GJYQ%20%208bSOR%e2%80%9d.pdf/](https://klgj.al/wp-content/uploads/2021/10/VENDIM-Nr.-441-dat%20%2005.10.2021-P%20%208bR-MIRATIMIN-E-RREGULLORES-%e2%80%9cP%20%208bR-SHQYRTIMIN-E-PRAKTIKAVE-KORRUPTIVE-N%20%208b-K%20%208bSHILLIN-E-LART%20%208b-GJYQ%20%208bSOR%e2%80%9d.pdf) aksesuar më 16.8.2023.
3. URL: [https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administrativ-dhe-konfidencialiteti.pdf/](https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administrativ-dhe-konfidencialiteti.pdf) aksesuar me 15.6.2023.
4. URL: [https://www.idp.al/wpcontent/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf/](https://www.idp.al/wpcontent/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf) aksesuar me 15.7.2023.
5. URL: [https://klgj.al/wp-content/uploads/2021/10/VENDIM-Nr.-441-dat%20%2005.10.2021-P%20%208bR-MIRATIMIN-E-RREGULLORES-%e2%80%9cP%20%208bR-SHQYRTIMIN-E-PRAKTIKAVE-KORRUPTIVE-N%20%208b-K%20%208bSHILLIN-E-LART%20%208b-GJYQ%20%208bSOR%e2%80%9d.pdf/](https://klgj.al/wp-content/uploads/2021/10/VENDIM-Nr.-441-dat%20%2005.10.2021-P%20%208bR-MIRATIMIN-E-RREGULLORES-%e2%80%9cP%20%208bR-SHQYRTIMIN-E-PRAKTIKAVE-KORRUPTIVE-N%20%208b-K%20%208bSHILLIN-E-LART%20%208b-GJYQ%20%208bSOR%e2%80%9d.pdf) aksesuar më 16.8.2023.
6. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2016/11/ligj_9049_2003_ildkp.pdf
7. URL: [https://dpttv.gov.al/wp-content/uploads/2017/10/Per-njoftimin-dhe-konsultimin-publik.pdf/](https://dpttv.gov.al/wp-content/uploads/2017/10/Per-njoftimin-dhe-konsultimin-publik.pdf) aksesuar ne 14.6.2023.
8. URL: <https://kryeministria.al/newsroom/kodi-etik-ministror/> aksesuar me 10.7.2023.
9. URL: [https://fiu.gov.al/wp-content/uploads/2023/06/Raport VjetorFinal2022.pdf/](https://fiu.gov.al/wp-content/uploads/2023/06/Raport-VjetorFinal2022.pdf) aksesuar më 5.8.2023.
10. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar me 15.6.2023.
11. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/>

- Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-he-Fight-Against-Corruption.pdf
12. URL: <https://www.techtarget.com/whatis/definition/transparency/> aksesuar me 13.6.2023.
 13. URL: <https://experts.umn.edu/en/publications/measuring-transparency/> aksesuar me 31.7.2023.
 14. URL: <https://experts.umn.edu/en/publications/measuring-transparency/> aksesuar me 31.7.2023.
 15. URL: <https://www.usnews.com/news/best-countries/most-transparent-countries/> aksesuar me 11.7.2023.
 16. URL: <https://www.techtarget.com/whatis/definition/transparency/> aksesuar me 13.6.2023.
 17. URL: <https://www.idp.al/wp-content/uploads/2016/11/P%C3%ABr-ratifikimin-e-Kon-vent%C3%ABs-s%C3%AB-K%C3%ABshillit-t%C3%AB-Evrop%C3%ABs-%E2%80%9CP%C3%ABr-aksesin-n%C3%AB-dokumente-zyrtare.pdf>
 18. URL: <https://hrvtransparency.org/JRHPersonal/PARRevision-sTransparencyDraft3.pdf> aksesuar me 31.7.2023.
 19. URL: https://www.idp.al/wp-content/uploads/2020/01/Vendimi_nr_47_dt_18_4_2019.pdf
 20. URL: <https://www.publeaks.al/konsultimi-publik-ne-shqiperi-2017-2018/> aksesuar me 15.7.2023.
 21. URL: <https://www.idp.al/vendimerekomandime/> aksesuar me 13.7.2023.
 22. Media and Information Agency. URL: <https://mia.gov.al/qellimimisioni/> aksesuar me 21.7.2023.
 23. URL: <https://turizmi.gov.al/wpcontent/uploads/2018/05/Konventa-e-Aarhusit.pdf> aksesuar me 22.7.2023.
 24. Res Publica PuB|LEAKS. al. URL: <https://www.publeaks.al/youth-initiative-human-rights-kunder-serbise-nr4813506-25qershor-2013/> aksesuar me 15.7.2023.

25. Harvard Business Review. URL: <https://hbr.org/podcast/2022/05/corruption-new-insights-for-fighting-an-age-old-business-problem/> aksesuar me 10.7.2023.
26. URL: <https://rm.coe.int/handbook-albania-sqi/1680903023/> aksesuar me 15.6.2023.
27. URL: <https://bujqesia.gov.al/lufta-kunder-korrupsionit/> aksesuar ne 13.6.2023.
28. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/our-story/> aksesuar me 11.7.2023.
29. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-de-tail&treatynum=174/> aksesuar ne 13.6.2023.
30. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/02/Guida_Antikorrupsioni_AL1.pdf/ aksesuar me 13.6.2023.
31. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/02/Guida_Antikorrupsioni_AL1.pdf/ aksesur me 13.6.2023.
32. URL: <https://www.rcc.intNëntor,2014>; URL: https://raisee.org/php_sets/uploads/2015/05/Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws_ALB_final.pdf/ aksesuar me 14.6.2023. fq. 19.
33. Komisioneri për të Drejt e Informimit dhe mbrojtjes së te DHenave Personale. URL: <https://www.idp.al/vendimerekomandime/> aksesuar me 13.7.2023.
34. Media and Information Agency. URL: <https://mia.gov.al/qellimimisioni/> aksesuar me 21.7.2023.
35. Commissione Europea, Raporti i BE-së kundër korrupsionit, European Union URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/ALL/?uri=CELEX:52014DC0038Document52014DC0038>
36. File:///C:/Users/55/Links/KORRUPSIONI%20DHE%20ANTI-KORRUPSIONI%20NE%20SISTEMIN%20E%20DREJTE-SISE%20(Pdf). pdf
37. Botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare. URL: <https://www.legjislacionishqiptar.gov.al/> nr. 37. 2006.

38. URL: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/action-against-economic-crime/> aksesuar me 25.6.2023.
39. URL: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/speech/en/49379>
40. URL: <https://qbz.gov.al/preview/de7df9ee7c2e440a9f46-1929531dc7d1neni30/> aksesuar me 8.9.2023.
41. URL: <https://qbz.gov.al/preview/de7df9ee7c2e440a9f46-1929531dc7d1neni30/> aksesuar me 8.9.2023.
42. URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/134320/PANA%20Committee%20Replies%20-Consolidated.pdf> aksesuar me 8.7.2023.
43. Mimosa Picari. URL: <https://www.zeriamerikes.com/a/5941209.html>24 qershor, 2021
44. URL: <https://fiu.gov.al/sq/veshtrim-historik/> aksesuar me 9.7. 2023.
45. URL: <https://fiu.gov.al/sq/veshtrim-historik/> aksesuar me 9.7. 2023.
46. United Nations office on drugs and crim. URL: <https://www.unodc.org/romena/index.html>UNODC/ aksesuar me 9.7. 2023; URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20121109STO55249/how-to-clean-up-the-dirty-business-of-money-laundering>
47. Raporti Moneyval për Shqipërinë. URL: <https://fiu.gov.al/sq/raporti-i-moneyval-per-republiken-e-shqiperise-da-te21qershor2023mbi-masat-ne-luften-kunder-pastrimit-te-parave-dhe-financimin-e-terrorizmit/> aksesuar me 12.8.2023.
48. URL: https://ww https w.idp.al/wp-content/uploads/2016/11/ligj_9049_2003_ildkp.pdf
49. URL: <https://njihreformennedrejttesi.al/sq/spak/misioni>
50. URL: <https://njihreformennedrejttesi.al/sq/spak/misioni> aksesuar
51. URL: https://www.gjp.gov.al/Gjykata_e_Posacme/ aksesuar me 10.5.2023.
52. URL: <https://fiu.gov.al/sq/misioni>
53. Raporti Vjetor 2022. DREJTORIA E PËRGJITHSHME E PARANDALIMIT TË PASTRIMIT TË PARAVE. URL: <https://>

- fiu.gov.al/wp-content/uploads/2023/06/RaportVjetorFinal2022.pdf / aksesuar më 5.8.2023.
54. URL: <https://fiu.gov.al/sq/njesia-e-inteligjences-financiare-shqiptare>
55. URL: [http://www1.fint.gov.al/en/publikime1/69 legislation? showall=&start=10](http://www1.fint.gov.al/en/publikime1/69%20legislation%20showall=&start=10)
56. INTOSAI. URL: <https://www.intosai.org/> aksesuar me 18.7.2023
57. Këshilli I Evropës. URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/> aksesuar me 5.5.2023.
58. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Gov-ernment-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>
59. URL: <https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administra-tiv-dhe-konfidencialiteti.pdf> aksesuar me 15.6.2023.
60. Kolegji I Posaëm I Apelimit. URL: <https://kpa.al/aksesuarne> 15.6.2023.
61. URL: <https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administra-tiv-dhe-konfidencialiteti.pdf> aksesuar me 15.6.2023.
62. URL: https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2022/08/DRAFT-KONCEPT-DOKUMENTI-STRATEGJIK-SNKK-2023-2030-8.8.2022_AL.pdf aksesuar me 5.7.2023.
63. URL: <https://www.klsh.org.al/content/3/> aksesuar me 15.6.2023.
64. URL: [http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr618 dat%C3%AB 20.10.2021. pdf](http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf) aksesuar me 16.6.2023.
65. URL: [http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr 618 dat%C3%AB 20.10.2021. pdf](http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2023/01/VKM-nr-618-dat%C3%AB-20.10.2021.pdf) aksesuar me 16.6.2023.
66. URL: [https://kpk.al/wp-content/uploads/2023/03/Raport-statistikor-shkurt 2018shkurt 2023. pdf](https://kpk.al/wp-content/uploads/2023/03/Raport-statistikor-shkurt-2018shkurt-2023.pdf) aksesuar 15.9.2023.

67. URL: <https://kpk.al/wp-content/uploads/2023/03/Raport-statistikor-shkurt-2018-shkurt-2023.pdf>/ aksesuar 15.6.2023.
68. Kolegji I Posaëm I Apelimit. URL: <https://kpa.al/> aksesuar ne 15.6.2023.
69. URL: <https://www.ishp.gov.al/wp-content/uploads/2021/10/RREGULLORE-Hetimi-administrativ-dhe-konfidencialiteti.pdf>/ aksesuar me 15.6.2023.
70. URL: <https://panel.klsh.org.al/storage/phpaEeNO5.pdf>/ aksesuar me 15.6.2023.
71. URL: <http://www.parlament.al:5000/Files/202307181640051041ProjektRezoluta%20KLSH%20-%202022.pdf>/ aksesuar me 18.7.2023.
72. URL: https://konsultimipublik.gov.al/documents/RENJK_567_SKNDQV-2023-2030.pdf
73. BERTÀ DI INFORMAZIONE E PRINCIPI COSTITUZIONALI. URL: <https://www.ibs.it/pdf/9788892113329.pdf>/ aksesuar me 25.7.2023.
74. Trasparency International UK. CORRUPTIONSTATISTICSHTTPS://WWW.TRANS-PARENCY.ORG.UK/CORRUPTION-STATISTICS AKSESUAR/ ME 31. 7. 2023.
75. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI\(2022\)739241_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739241/EPRS_BRI(2022)739241_EN.pdf)/ aksesuar me 6.7.2023.
76. URL: [ttps://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Development/GoodGovernance/Coliver.pdf](https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Development/GoodGovernance/Coliver.pdf)
77. URL: International<https://www.transparency.org/en/cpi/2022/> aksesuar me 10.7.2023.
78. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/priority-for-the-coe>/ aksesuar me 11.7.2023.
79. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>/aksesuar me 11.7.2023.

80. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/priority-for-the-coe/> aksesuar me 11.7.2023.
81. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804f7a6e/> aksesuar me 25.7.2023.
82. Unione Europea. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/access-information_it/ aksesuar me 25.7.2023.
83. URL: <https://www.nsa.gov.al/historiku/historiku-dhe-misioni/> aksesuar me 1.8.2023.
84. URL: <https://qbz.gov.al/preview/f83e2041-7f9d4b5e-aa53c967bf87810c>
85. URL: <https://klgj.al/wp-content/uploads/2021/10/VENDIM-Nr.-441dat%c3%ab05.10.2021-P%c3%8bR-MIRATIMIN-E-RREGULLORES-%e2%80%9cP%c3%8bR-SHQYRTIMIN-E-PRAKTIKAVE-KORRUPTIVE-N%c3%8b-K%c3%8bSHILLIN-E-LART%c3%8b-GJYQ%c3%8bSOR%e2%80%9d.pdf> aksesuar më 16.8.2023.
86. URL: <https://www.coe.int/sq/web/tirana/standards-legal-instruments/> aksesuar më 18.8.2023.
87. URL: <https://aapsk.gov.al/en/home/> aksesuar më 19.8.2023.
88. URL: https://keshil-li Evropës23p_com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_SENehJ2ESZrW#p_com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_SENehJ2ESZrW/ aksesuar më 20.8.2023.
89. URL: <http://aku.gov.al/wp-content/uploads/2016/06/REPUBLIKA-E-SHQIPERISE-MINISTRIA-E-FINANCAVE.pdf>
90. International standards: Right to information. URL: <https://www.article19.org/resources/international-standards-right-information/> aksesuar dt 25.8.2023.
91. Right to information, Trasparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/our-priorities/right-to-information/> aksesuar më 25.8.2023.

92. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal> aksesuar me 25.8.2023.
93. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230327IPR78511/new-eu-measures-against-money-laundering-and-terrorist-financing/> aksesuar më 25.8.2023.
94. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230327IPR78511/new-eu-measures-against-money-laundering-and-terrorist-financing>
95. URL: https://www.idp.al/wpcontent/uploads/2017/03/VKM_Per_njoftimin_dhe_konsultimin_publik.pdf
96. Klodjana Lala. Rruga e korrupsionit': Prokuroria dremiti mbi dosjen e fondeve të BE për bujqësinë. URL: <https://www.reporter.al/2023/07/25/rruga-e-korrupsionit-prokuroria-dremiti-mbi-dosjen-e-fondeve-te-be-per-bujqesine/> aksesuar më 28.8.2023.
97. URL: <https://kryeministria.al/wp-content/uploads/2021/10/urdher-nr.157date18.11.2019.pdf> aksesuar më 3.9.2023.
98. PLANI I MASAVE TË VEPRIMIT 2018–2020. NË ZBATIM TË SNKK-së fletore Zyr-tare 2018. nr. 68. URL: https://amshc.gov.al/wpcontent/uploads/2022/01/20180420_VKM_241_StrategjiaKunderKorrupsionit2015%E2%80%932020.pdf aksesuar më 3.9.2023.